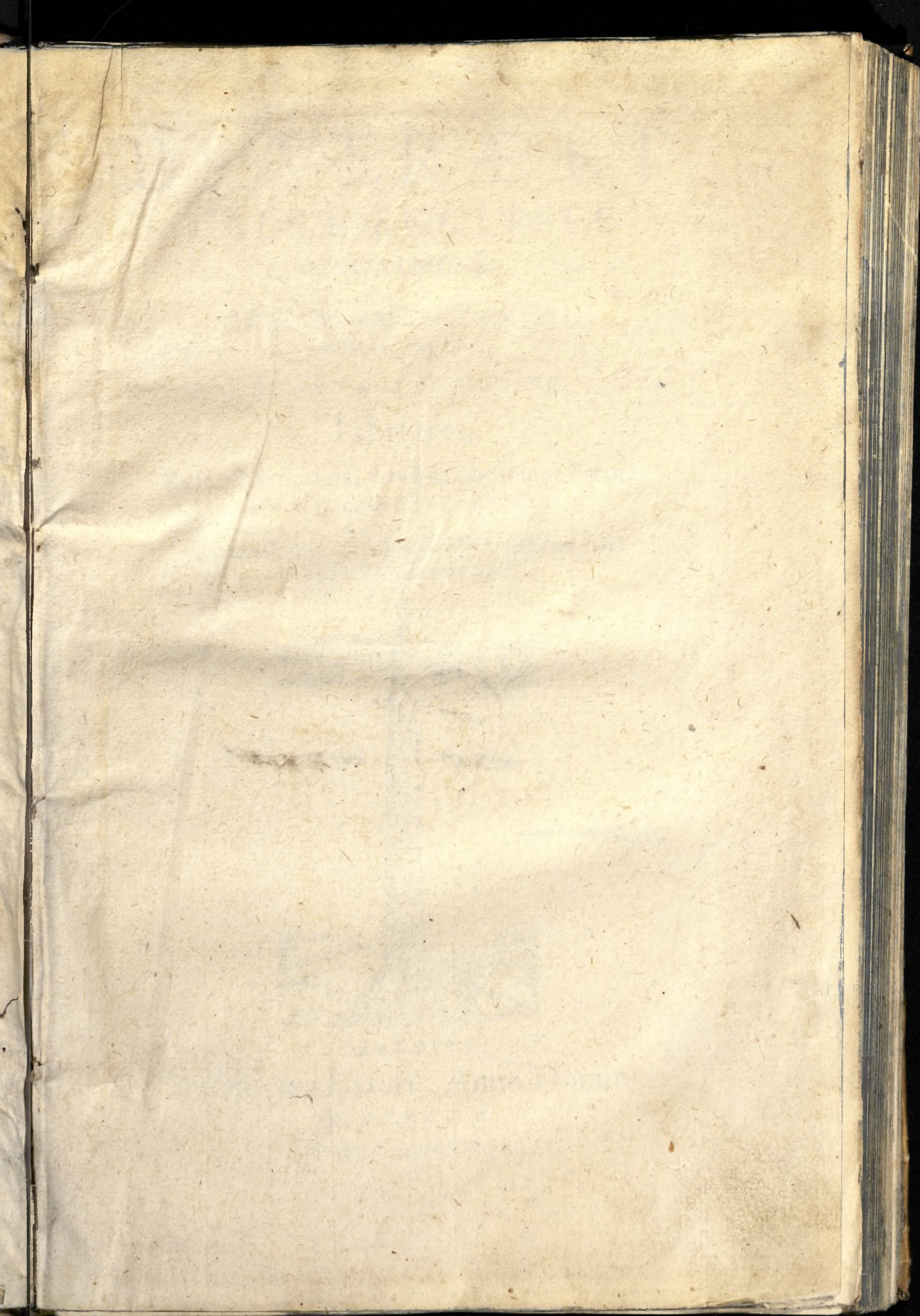


R P
I S 8 3



CIMELIA 8535



DE VERÆ ET FALSÆ ECCLESIAE DISCRIMINE,

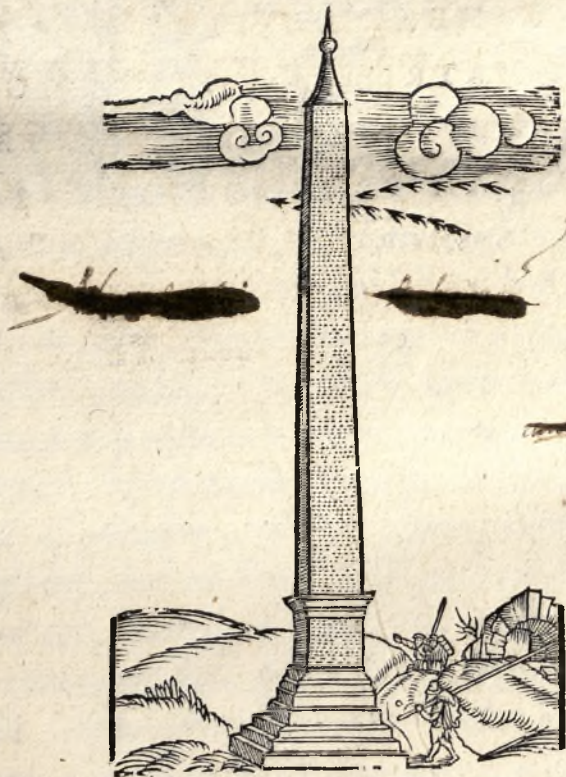
Ad Serenissimum STEPHANVM I.
Polonię Regem,

STANISLAI SOCOLOVII

Libri tres.

Ex sacris Scripturis, vetustissimorumque Patrum
sententijs collecti ac concinnati.

*Quibus adiecta est, pro dignoscendis & fugiendis falsis
dogmatibus, eiusdem Concio.*



CRACOVIAE,

In Officina Lazari. Anno Domini:

M. D. LXXXIII.

Sumptu & impensa Regia.

Chin. 8535



AD SERENISSIMUM

STEPHANVM, POLONIÆ REGEM,
victorem, & triumphatorem
magnificum,

In libros, de vera, & falsa Ecclesiæ discrimine

PRÆFATIO.

MULTAS QVIDEM, ET
varias, easq̃ pulcherrimas ex multi-
plici genere potentissimorum hostium
victorias, STEPHANE Rex, dulce
præsidium, dulce decus meum, tibi
hoc toto sexennio, quo apud te officio
Concionatoris fungor, coram gratu-
latus sum; nunc absens, propter hanc meam affectam valetu-
dinem, ipsum quasi victoriarum finem, hoc autē est optatissi-
mam pacem, lætus, & ex animo gratulor: quā tibi, nominiq̃
tuo amplissimo, nobis, reipublicæq̃. nostræ, ac toti orbi chri-
stiano felicem ac faustam in omne æuum euenire, à Deo Opt.
Max. precor. Neque qualemcunq̃. ac vulgarem aliquam
pacem M. V. gratulor, sed eam, quæ pulcherrima & ma-
gnificentissima, hoc nostro seculo, in toto terrarum exstitit
orbe, quæ tot, tantisque præteriti temporis difficillimis ac
plusquam propemodum Herculeis laboribus, contentioni-
bus, bellis, ac præstantissimis tuis rebus gestis, extremam
quasi manum imposuit, easq̃. pulcherrima catastrophe con-
clusit, ad omnemq̃. immortalitatem obsignauit. Quarum
admirabili rerum gestarum tuarum virtute atq̃. gloria su-
perbissi-

PRÆFATIO.

perbissimum ac potentissimum hostem perdomuisti, ad pedesque tuos, sedisque sanctæ Apostolicæ matris tuæ inuitum, ac multis temporibus reluctantem, supplicem tandem confugere cœgisti. Quæ eadem virtus potentis inimici iniurijs, continuisque diuexationibus, afflictissimas gentes erexit ac consolata est, illisque inuictum & insuperabile tranquillitatis & securitatis parietem excitauit, ac multos mortales, ab impotentissimi hominis dominatu liberauit: opprobrium ex Israël sustulit, ac nescio quam superioribus temporibus contractam ignauie maculam absterfit, in possessionemque prioris laudis restituit, illudque nomen ac decus pristinum restaurauit. Quæ, virtutem & regni robur multi temporis otio ac desidia quondam conssepulta denuo veluti reuocauit, armaque obtusa, situ, puluere, ac erugine, propter diuturnum otium obducta excussit, ac expoliuit. Quibus ijsdem rebus gestis, tu regnum tibi, tuorumque erga te animos, nisi & beneficiorum ingrati & publicæ saluti infesti videri velint, confirmasti, sterilitatemque superiorum regum tua ubere fecunditate sustulisti, totque pignora atque aras æterni amoris sponsæ tuæ, regno inquam tuo, tot inquam nobilissimas ac clarissimas victorias, tot munitissimas arces, & munitiones, tot uberrimas prouincias, tot populosissimas vrbes, flumina, portus, ac integras regiones, tanquam liberos quosdam adiecisti, ut neque tu illi, neque illa tibi sterilis & infœcunda permaneat; ut iam de reliquo tempore, æque tu illam, atque illa te tanta intercedente prole, tamque multiplici & splendida, non nisi amare possit. Vicinas gentes perterruiisti. Irruit, inquit scriptura, pavor domini super vniuersa regna terrarum, cum audissent, quod pugnasset Dominus contra inimicos Israël. Apud reges atque principes externos, tibi magnum & immortale nomen comparasti. Te illi mirantur, tuam amicitiam expetunt, te sibi perfectum imperij exemplar proponunt, in te omnium oculi sunt conuersi, te omnes in cælum iure ac vere ferunt. Quæ eadem rerum gestarum æternum celebranda gloria,

PRÆFATIO.

da gloria, ora inimicarum ac æmularum gentium ad maledicendum quondam aperta magnificè obstruxit, ad nouas autem laudes tuas prædicandas aperuit; ita ut tuas præstantissimas virtutes inuiti prædicent, vel tacendo iuxta Comici dictum, satis laudent. Quæ religionem catholicam, ordinem sacrum, cultum literarum, omnemque humanitatem ad eas ipsas hostis immanissimi crudelitæ afflicta, ac planè desolatas gentes denuò intulit, ipsumque Christum dominum in suam possessionem reduxit: quæ templa atque delubra, arasque ipsas earum gentium, auarissimi hostis cupiditate denudata, tua insigni pietate & munificentia, vestimentisque tuis propemodum, omniq; aurea & argentea suppellectili demum vestiuit, pristinoque splendori reddidit. Auditusq; post multum luctum & lamenta in terra nostra sonus cytharæ & buccinæ, vox exultationis & lætitiæ ac iubilii: ille inquam: Reuersus est omnis Israël & Iozaphat rex ante illos in Hierusalem, cum lætitia magna, eò quòd dedisset illis dominus gaudium de inimicis suis. Ingressique sunt in Hierusalem cum Psalterijs & cytharis, & tubis in domum Domini. Talem, inquam, tam raram, tam illustrem, tam magnificam, totque fructibus & dotibus grauidam, & dotatam pacem, tibi gratulor, ac perpetuò firmam & stabilem à Deo immortalis supplex precor: ne hæc hos ipsos tuos veros & æternos triumphos ægritudo contamineat aliqua, æterno parenti, conceptis in eam rem votis supplico. Verum cum omnis gratulatio, quæ dono caret, inops, ieiuna, & sterilis sit, minusque grato animo accipi soleat, vacuumq; ante conspectum Dei, atque regum comparere, vel ipsa Scriptura teste, non conueniat; eam ob causam tractationis de Ecclesia Dei apud M. V. aliquando susceptæ, eam partem, quæ de discrimine veræ & falsæ Ecclesiæ agit, eiusq; signa, indicia, & verissimas notas explicat, M. V. mitto: ut quemadmodum quondam falsos Prophetas, verissimis & maxime proprijs coloribus depinximus; ita nunc veram sponsam IESU Christi

PRÆFATIO.

CHRISTI inter tot innumerabiles eius æmulas & inimicas, veramque eius formam & speciem demonstremus. Tuum enim illud fuit semper sapientissimum iudicium: qui veram Dei Ecclesiam demonstrauerit, qui discrimen eius à falsis cætibus inuenerit; eū omnes hæreses hoc uno facto sublaturum & interempturū esse. Et verissimè quidem. Nam illud quidē inter omnes sectarum huius seculi homines, qui modò sanæ mentis aliquid reliquum habeant, conuenit: Ecclesiæ Dei parēdum esse: ut, quæ sit domus Dei uiuentis, columna, & firmamentum veritatis, corpus Christi, cui qui non pareat, ille in loco ethnici & publicani sit habendus. Quæ autem vera sit, quæ falsa Ecclesia, in eo cardinem negotij versari, omnemq; causæ cōtrouersiam, omnibus id sibi falsò tribuentibus, constitutam esse: quam qui sustulerit, ille omnibus disputationibus ac controuersiis finem faciliè inuenerit. Sic tu, non modò de his artibus, quæ tuæ sunt propriæ, Regijs, inquam, ac Imperatorijs, sed de alijs quoq; ita sapienter, ita acutè statuere soles, tanquam eas ipsas solas didiceris: sic ut te earum disciplinarum artifices & doctores plerunque mirentur, tuasque sententias atque iudicia laudent atque appellent. Ita autem M. V. eam nobilissimam pacem gratulor; ut simul Deum immortalem orem; ut qua felicitate & successu externos fregit & perdomuit hostes, nullaq; vi submouendam gloriam, sibi posteritatiq; suæ peperit, eadem contra quasdam internas ac domesticas utatur pestes. Pestes autem cum dico, non homines, sed hominum vitia intelligo: hoc autem est, extremam impietatis, ac malè de Deo rebûsque diuinis sentiendi, tot iniquissimis legibus ac fœderibus communitam licentiam, totque fœdissimas hæreses, & ea, quæ sub hæresibus latent, indeq; oriuntur, flagitia: cultus inquam diuini abrogationem, Sacramentorum ac sanctissimarum cerimoniarum profanationem, templorum expilationem, sacrorum vasorum conflationem, dotis Ecclesiasticæ direptiones, sacri ordinis in ordinem redactionem, pu-

PRÆFATIO.

nem, pudoris alieni incestas oppressiones, priuatorum bonorum per luxum & ambitionem immoderatam profusionem: unde rapinæ, usuræ, simoniæ, unde mater omnium malorum promanat auaritia: furta deniq. rapinas, publicos peculatus, innocentissimorum hominum impunitas vexationes, vulnera pulsationes, cedes. Quibus malis tantò diligentius, cum maioreque studio hoc tempore tibi erit obsistendū; quantò magis pax ipsa talia vitia alere, illisque fomentum quoddam subijcere solet. Cum enim pax & tranquillitas, omnia, quæ optima generi mortalium esse putantur secum ferat; hoc tamen, nisi prudenter & sapienter regatur, habet mali, ut sub illius umbra infinita succrescant vitia: otium, inquam, ex quo luxus & profusio: inde temeritas & curiositas: inde hæreses & multifarij errores: inde legum contemptus, legitimique magistratus despectio: inde turbæ domesticæque tumultus, bellæque ciuilia: inde ad extremum occasus & interitus rerum pub. Quibus malis ita tu facile obsistes; si primum iniquissimas leges quasdam, cum naturæ & omnis honesti legibus pugnantes, omniq. æquitati inimicas publico Reipub. sancito sustuleris: si licentiæ fræna imposueris: si à facibus externis, quæ hanc Rempubli. iam olim turpiter defædant, regnum maturè expurgaueris: si nullum vitium impunitum, nullam virtutem præmio non affectam esse volueris: si benemeritos homines, amplissima dignitate, summisq. honoribus ornaueris: si robustos clamatores quos Demosthenes ac tota Græcia ῥητορικοῖς vocat contempseris: si facinorosis merita supplicia irrogaueris: si ius suum cuiq. reddideris: si Tro Tyriusq. nullo tibi, in tanta nationū quibus cælitus præes diuersitate, iuxta Pœtæ dictum, discrimine, agetur; sed veluti sol quidam benignus ex æquo te omnibus illis amandum & fruendum exhibebis: si sacrosanctis Ecclesiis Episcopos sanctissimos & doctissimos præfeceris, publicas præfecturas præfectoris integerrimis, ac innocentissimis viris, qui non ambitione certent, sed dignitate & merito gradum sibi

PRÆFATIO.

dum sibi ad veram laudem comparent, non tam ad humana varia & incerta iudicia, quàm ad vñctionis ipsius Spiritusq. sancti, qui tuo muneri astat, internũ instinctum cõtuleris: autem, militesq. tuos, quod facis, quodq. etiam atq. etiã in tanta licentia, morũq. dissolutione facere debes, in officio continueris, si ipse deniq. omnes eas virtutes atq. sensus, quos ad regnũ & imperiũ hoc, Dei immortalis munere, tanquã pulcherrimã quandam & ditissimam dotem affatim attulisti. sacrosanctos conseruaueris: religionem, inquam, pietatem, zelum decoris domus Domini, iustitiam, animi æquitatem & moderationem, mansuetudinem & obedientiam, morum sinceritatem cũ summa grauitate coniunctam, grataq. lenitate conditam, amorem in tuos, in condonandis iniurijs planè inuictũ & incomparabilẽ, verè Stephano dignũ, qui nouerat aliquando etiam pro persecutoribus exorare animũ, omnem denique honestatẽ ac vitæ continentia, pauperum & orphanorũ curam & sollicitudinem conseruaueris: neq. eam animi tui constantiam suo loco vnquã dimoueri passus fueris. Quibus quidem virtutibus ita vsq. adhuc abundas, vt non cum Regibus tantum, aut alijs tui ordinis & conditionis hominibus, sed cũ ipsis etiam in eo genere virtutũ perfectis certare possis. Nec modò ab his vlla vnquam ratione te deterreri patieris; sed augebis etiam, & cumulabis, vtque extrema conueniant primis, etiam atque etiam vehementer elaborabis: memor illius pulcherrimi D. Basilij dicti: ἀλλὰ προκοπῆν ἐστὶ ἀποκοπῆν, hoc autem est, vt sanctus interpretatur Leo: Non proficere deficere est. Nunc autem, sapientissime Rex, illud apud te statue, atque ita iudica, me hanc ipsam pulcherrimam mulierum, cuius nunc apud te verissimos colores, atque ornamenta, ex quibus illa cognosci possit, refero atque explico, quæque ex ipsius Christi in cruce pendentis aperto latere, tanquam altera Eua ex costa Adæ profluxit, ac progenerita, eiusque sanguine, qui inde manauit, sanctificata atque lota est, illis verbis, quibus quondam dilecto discipulo suo,

matrem

PRÆFATIO.

matrem suam Ioanni commendauit, nunc tibi itidem commendare, STEPHANE Rex inclyte: ECCE MATER TUA, quæ te in lauacro fontis, cælorum regno genuit, quæ Catholicè et orthodoxè educauit, quæ singulis annis corpore & sanguine sponsi sui Iesu Christi pascit & reficit, quæ in Maximè Regem & Principem vnxit. Accipe igitur illam in tuam, ut quidè iam olim accepisti & adamasti, et à cuius constanti amore & dilectione non te Doctorum errantium, toties tua causa nequidquam collecta impia manus, non patriæ communis contagio, non æqualium quondam cauillationes ac conuicia, non ambitio vlla, nō principatus cupido, non ciuitū ardor, ut inquit ille, praua iubentium, non instantis vultus tyranni abducere potuerunt unquā. Et mortui sunt illi, qui quærebāt animā tuam, tu tamen viuis. Viuis, imò & felicissimè victor & triumphator magnificus regnas: & tam diu viues, & regnabis, dum istum præstantissimū animum erga Christum, qui te in partē vñctionis suæ vocauit, coronæque gloriæ, & victoriæ induit, eiusque unicam sponsam geres. Scitum est illud & memorabile, dum ad Polocense bellum proficiscebamur, factum tuum. Ardebant tunc initio belli omnium animi, in apparatūque tantæ obsidionis occupati erant, omnia tunc alia quisque cogitabat, cum tu de medio illo itinere, diuino quasi ac cælesti furore percitus, Collegij sancti Patres (dimidiata ferè cum illis ea pecuniola, quæ tum victus præsentis, in ærario satis exigua pro infinitis illis sumptibus fuit) in Transylvaniam germanam patriam tuam, fundandæ Catholicæ religionis causa misisti. Cuius diuini tui facti eum fructum cepisti; ut & tu pulcherrima & optatissima victoria potitus sis, & illi Christo domino nobilem prouinciam tuo studio adiecerint: illudq; magnificè comprobatum est; primum quærendum esse regnum Dei, & omnia adijci nobis. Mactè igitur ea pietate & amore erga Deum, & veram Ecclesiam Iesu Christi esto, nihilque aut publicè aut priuatim utile esse cuiquam censeas, quod cum

★★

illius in-

PRÆFATIO.

illius incommodo & infamia sit coniunctum. Errant enim, errant vehementer plerique Principes Christiani, qui vulneribus illius suarum rerum publicis: vulnera sanari posse putant: eius perturbatione suam pacem tuentur: eius paupertate suas diuitias augent. Regnum enim Christianum illa infelice, felix esse non potest. Pendent enim à diuinis res humanæ: illas si contemnamus, has non facile tuebimur: illæ si labefactentur, hæ statim corruent. Et cum vera Ecclesia nihil aliud sit, quam regnum illud cæli, de quo prædixit Daniel: In diebus autem regnorum illorum suscitabit Deus regnum cæli, quod in æternum non dissipabitur, & regnum eius alteri populo non tradetur: comminuet autem & consumet vniuersa regna hæc, & ipsum stabit in æternum. Cui quidem regno omnia regna subiecta esse debuerunt, cuius regni cætera membra & particulae quædam sunt: qui totum illud violauerit, infecerit, profanauerit, partes sanas & incolumes nullo modo tueri ac sustinere diu poterit unquam. Probauerunt hoc Asiæ regna, probauerunt Græciæ, idque magna rei Christianæ inclinatione & clade. Sed & nostros vicinos, atque adeo nos ipsos ista ipsa nimia, si dijs placet, prudentia, quam parum superioribus temporibus iuuerit, quam parum bonæ nobis frugis attulerit experti sumus, ac indies magis ac magis experimur. Eos, inquam, Principes tali sensu præditos, REX prudentissime, imitari noli, sed illos potius, quibus cum tibi multa communia sunt, Machabæos, inquam, viros fortissimos, de quibus illud scribitur: Dixit autem Iudas, & fratres eius: Ecce contriti sunt inimici nostri: ascendamus nunc mundare sancta, & renouare. Dauidem autem, vel imprimis regem pientissimum, de quo, itidem pace similiter potito, locumque domino atque tabernaculo eius quærente, cultumque eius constituere sollicitè cogitante, illud narrat scriptura: Jurauit domino Dauid, votum vouit Deo Iacob. Si introiero in tabernaculum domus meæ: si ascendero in lectum strati mei. Si dederò somnum oculis

PRÆFATIO.

oculis meis: & palpebris meis dormitationē. Et requiem temporibus meis, donec inueniam locum domino, tabernaculum Deo Iacob. Pro quo tam præstanti ac pleno pietatis studio illud mutuo audit: Iurauit dominus David veritatem & nõ frustabitur eū: de fructu v̄tris tui, ponā super sedem tuam. Si custodierint filij tui testamētum meum, & testimonia mea hæc quæ docebo eos. Et filij eorum vsque in seculum, sedebunt super sedem tuam. Quoniam elegit dominus Sion: elegit eam in habitationem sibi. Hæc requies mea in seculum seculi: hîc habitabo quoniam elegi eam. Viduam eius benedicens benedicam: pauperes eius saturabo panibus. Sacerdotes eius induam salutaribus: & sancti eius exsultatione exsultabunt. Illuc producam cornu David: parauit lucernam Christo meo. Inimicos eius induam confusione: super ipsum autem effloreat sanctificatio mea. Quid magnificentius, quid illustrius, quid salubrius, quid optabilius tantis promissis esse potest? Sed longè magis ipsa promissorum magnificentissima exhibitione. Quæ eadem omnia eos manant omnes, qui eandem virtutē & pietatem simili studio coluerint, ac cōsectati fuerint. Quorum enim facta imitamur, eorum coronas, præmia, & merita iure expectare debemus. Et sedebit Rex STEPHANVS fœlix, ac Deo dilectus in domo sua, & dominus dabit ei requiem undique ab omnibus inimicis suis, senex plenus dierum, constituētque filium suū super Israël. Quod tibi Magnanimè Rex pro tua ardenti pietate, alijsq; præstantissimis meritis tribuat pater omnipotens, fiat, fiat.

REX IN ÆTERNVM VIVE, tuūque Socolonium ama & fove. Idib. Febru.

** ij

SUMMA

SVMMA EORVM CAPITVM

quæ in his libris continentur.

Capita libri Primi.

EA signa, quæ hæretici putant veræ Ecclesiæ indicia esse, vera signa non existere. Caput I.

Cur supradicta signa, neque à sacra scriptura, neque à sanctis Patribus inter notas veræ Ecclesiæ censeantur. Caput II.

Supradicta signa & si veræ notæ Ecclesiæ Dei non sint, magis tamen Ecclesiæ Catholicæ, quàm ipsis eorum auctoribus conuenire, & inprimis sanam Euangelij doctrinam. Caput III.

Verum Sacramentorum vsum, quem secundam notam isti esse dicunt, magis Ecclesiæ Catholicæ, quàm illorum coetibus conuenire. Caput IIII.

Capita libri Secundi.

Verorum Ecclesiæ Dei signorum partitio. Cap: I.

Ea indicia quæ in sacro symbolo continentur, veras Ecclesiæ Dei notas esse. Caput II.

Prima ex sacro symbolo nota explicatur: Eam veram Ecclesiam, quæ sit Vna. Caput III.

Secundæ notæ explicatio: Illam veram Ecclesiam esse, quæ sit Sancta. Caput IIII.

Tertiæ notæ explicatio: Eam esse veram Ecclesiam, quæ sit Catholica. Caput V.

Quartæ notæ explicatio: Eam veram Ecclesiam esse, quæ sit Apostolica. Caput VI.

Capita

Capita libri Tertij.

Primum insigne verę Ecclesię : Præsentia Spiritus sancti. Caput I.

Secundum insigne : Ad formas & species eius, in scriptura adumbratas, conuenientia & consensus. Cap: II.

Tertium insigne: Filię regis obedientia ad legem primam, hoc est, ad legem naturę. Caput III.

Quartum insigne : Vbertas donorum Spiritus sancti. Caput IIII.

Quintum insigne : Incorrupta per omne æuum fundamentorum religionis christianę conseruatio, atque eius documentorum. Caput V.

Sextum insigne : Veri cultus diuini perpetua conseruatio. Caput VI.

Septimum insigne : Ordo à Christo Domino & eius Apostolis designatus & inchoatus, vsque ad hanc ætatem integer conseruatus. Caput VII.

Octauum insigne: Communionis sanctorum sensus & consensus. Caput VIII.

Nonum insigne : Virtus miraculorum. Caput IX.

Decimū insigne: Lumen & veritas Prophetię. Cap: X.

Vndecimum insigne : Præsens vbique & perenne Dei adiutorium. Caput XI.

Duodecimum insigne : Opportuna & salutaris correctio ac depressio. Caput XII.

Tredecimum insigne: Perpetuus in melius profectus. Caput XIII.

Quatuordecimum insigne : Nōuitatē omnem fugere, ac suspectam habere, venerandæ autem vetustati in omnibus sequi. Caput XIII.

Quintumdecimum verē Ecclesię insigne : Extrema non sequitur, medio tutissima incedit. Caput XV.

Sedecimum Ecclesię insigne: Perpetuum contra illam omnium hæreticorum & schismaticorum bellum ac impugnationes. Caput XVI.

Decimumseptimum insigne : Quòd sit canon & regula omnis veritatis, & quòd vltimò omnes hæretici ad eam prouocent ac redeant. Caput XVII.

Decimooctauum insigne : Quòd Deus ordinauit ex eius ore audire gentes Euangeliū & credere. Cap: XVIII.

Decimumnonum insigne: Omnium Ecclesiarum præsentis & præteriti temporis verissimum testimonium. Caput XIX.

Vigesimum & vltimum insigne: Apostasię, hoc autē est ab ea defectionis præsentissima, tam publicè quàm priuatim Dei vindicta. Caput XX.

Peroratio operis.

M. BASIL. GOLINENSIS PROF. CRAC.
In Ecclesiam.

Δηλοῖται ὅτι πλεῖστοι πάντων ἐκκλησία ὄντων
τὴν οὐκ οὐκ τίποτε τινὲς μὴτι δύνανται ἑαυ-
τοῦ ὀφθαλμοῦ μετέχειν βλεφάρων καὶ φύλλοι ἀνοιγῶν
Αἰχρὸν καὶ αἰὶ ὄψις ἑμμερῶς ἀνευ
ὀμματα εἰσι μάτρω τῶ σώματι ὅτι ἄντε νόοιο
Νόος ἄτερ χάριτος ἢ εἰσι θεοῖο μάτρω.

Idem eiusdem.

*Spectatur dudum magnūmque Ecclesia mole est,
Quæso quid hanc necdum plurima turba videt?
Corporis est oculus nullus sine lumine mentis.
Et sine, sunt mentis lumina nulla, Deo.*

Eiusdem, de tribus operibus Autoris
ad aduersarios.

*Nudi, pallia dum notat, stetistis :
Dum tractat male transfugas : timetis :
Quid nunc dum caput amputat? iacetis.*

Eiusdem.

*Hic hostes superamus : hic duello
Propugnacula vertimus feroci :
Famam syderibusque terminamus :
Hic Arcto positi licet remota
Ortus quas suat Occidensq; fraudes
Patrum patribus, acrius notamus
Sudoresq; viris novos creamus.
Arctoæ ne oberint adhuc plagæ : vel
Triplex pectoribus fouere marmor
Dicemur : procul aut ab urbe nostra
Solem iungere equos putabit Auster,
Factis quominus his superbiamus.*

SEXAGINTA SVNT REGINÆ, ET OCTO-
GINTA CONCVBINÆ, ET ADOLESCEN-
TVLARVM NON EST NVMERVS. VNA
EST COLVMBA MEA, PERFECTA MEA:
VNA EST MATRIS SVÆ, ELECTA GENI-
TRICI SVÆ. VIDERVNT EAM FILIÆ, ET
BEATISSIMAM PRÆDICAVERVNT RE-
GINÆ ET CONCVBINÆ, ET LAVDAVE-
RVNT EAM. Cantic. VI.



STANISLAI

SOCOLOVII DE

VERÆ ET FALSÆ

ECCLESIAE

discrimine.

LIBER PRIMVS.

PROEMI ON.

NON SINE DIVINA AC GOELE-
sti providentia, quę regit Israël, quę
deducit velut ouem Ioseph, euenisse
existimandum est; vt post septuplum
vario & multiplici igne, hæretico-
rum inquam & schismaticorum im-
pugnationibus ac calumnijs, pro-
batos omnes fidei Christianę articulos, vltimo tandem
occidente ac senescente seculo, nouissimis temporibus
instantibus, vrgente Antichristo, hic ipse de vera Eccle-
sia Dei, sponsa Christi, articulus, quę, & qualis ipsa sit, ac
vbi inueniatur, probandus, ac discutiendus, relictus esse
videatur. Vt tanquam impendente altero longē pericu-
losiore ac funestiore orbi terrarū diluuiο, alia arca Noë,
in qua tantum effugiat naufragium, populo sit quæren-
da Christiano. Vt enim nihil salutarius, nihil optabilius
esse solet, quàm nocte intempesta ingruente, ventis ex-
citatis, tempestate, & procella sæuiente, latrone, & ini-
mico instante; viatori quidem urbem & diuerforium;
A naufrago

naufrago portum; fugientibus ex acie, castra; disiectis & errantibus nauibus, cynosuram; dispersis ouibus, caulas & ouilia; pauloque post futuram lucem, demonstrare: sic & nunc, ingruente summa illa & vltima nocte, atque rerum omnium occisione, qua charitas refrigescet, fides extinguetur, sæuiente infestissimo latrone, & pirata Antichristo, impendente extrema tribulationum & persecutionum tempestate, per tot hæreses & schismata, tanquam inquietissimos ventos, Christi disiectis ratibus, inclinata acie, ouibusque dissipatis, nihil magis vtile, magisque necessarium esse potest; quam veram I E S V Christi sponsam, Vnam, Sanctam, Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam, Christi ouibus indicare. Ne nocte intempesta opprimantur: ne naufragium faciant: ne spoliarentur: ne aberrant: ne à lupo feroci extra caulas & ouile pastoris sui reperiantur: vt denique, quid in tanto errorum turbine & procella electi Dei sequi, quid fugere debeant, recenti quasi cōmoneantur præmonitione. Hæc enim est ciuitas illa in monte posita: hæc est vrbs fortitudinis Sion, saluator in ea murus & antemurale, columna & firmamentum veritatis: & ideò, ne portæ quidem inferri, ipseque portarum dominus, Antichristus, contra illam præualere potest: intra cuius septum, nemo deprædari, nemo spoliari, nemo decipi, aut falli solet. Hæc est tutissima illa statio carinis, vnicusque portus salutis; in quo nemo naufragium patitur, nemo perit, nisi malè & indignè vocatione sua viuat: hæc sunt castra illa Dei viuentis, quæ nullus hostis perfringere aut capere potis est: hæc est fixa, nautisque gratissima cynosura, portum naufragantibus monstrans; qua duce, nemo aberrat vquam: hoc est illud ipsum ouile ouium, quibus anteit pastor, & oues eum sequuntur, & vocem eius audiunt; quod nullus lupo superare, nulla fera pessima adire potest: hæc est illa lucerna ardens, posita super candelabrum, erranti-

Matth: 9.

Esa: 26.

1 Tim: 3.

Matth: 16.

Ioan: 10.

Matth: 5.

ogstian

A

Ecclesiæ discrimine.

3.

errantibus viam monstrans: hæc est sancta Hierusalem,
 de qua Isaias: *Ecce tenebræ operient terram, & caligo* Isaie 60.
populos; super te autem orietur dominus, & gloria eius in
te videbitur. Et ambulabunt gentes in lumine tuo, & re-
ges in splendore ortus tui: hæc est domus Dei viuentis,
 in qua, ex nuptijs rediens paterfamilias, ubi suos inue- Luce 12.
 nerit seruos vigilantes, præcinget se, & ministrabit illis:
 & in qua sola agnus paschalis manducatur. Extra quam
 ne inueniamur, ex qua, ne vltimis illis nocentissimis tem-
 poribus egrediamur, monet diligenter ipse paterfami-
 lias: *Tunc si quis vobis dixerit: Ecce hic est Christus, aut* Matth: 24.
illic, nolite credere. Surgent enim pseudochristi, & pseu-
doprophetae: & dabunt signa magna & prodigia, ita ut
in errorem inducantur (si fieri potest) etiam electi. Ecce
prædixi vobis. Si ergo dixerint vobis; Ecce in deserto est;
nolite exire: ecce in penetralibus; nolite credere. Sicut enim
fulgur exit ab oriente, & paret usque in occidentem; ita
erit & aduentus filij hominis. Ubiq; fuerit corpus, illic
congregabuntur & aquilæ. Extra hanc domum salus nō
 est, vita non est, fides non est, iustitia non est: extra hanc
 veritas non est; est enim columna & firmamentum ve- 1. Tim: 3.
 ritatis: extra hanc Sacramenta & cerimoniae non sunt,
 vel si sunt, non prosunt: spes immortalitatis non est: ex-
 tra hanc Spiritus sanctus nulli datur, qui illi semper as-
 sistit, eiusque propria dos est: extra hanc Christus non
 est; caput enim eius est: Deus non est; nam hic caput
 Christi est. In hunc enim modum eam catenam nectit
 Paulus: *Volo autem vos scire, quod omnis viri caput,* 1. Cor: 12.
Christus est, caput autem mulieris, vir; caput verò Chri-
sti, Deus. Extra hanc qui est, tanquam ethnicus & pu-
 blicanus est: extra hanc virtus non colitur, & si colitur,
 non prodest. *Quisquis ab Ecclesia Catholica, inquit Au-* Epist: 152. ad
gustinus, fuerit separatus, quantumvis laudabiliter se vi- Donatistas.
uere existimet, hoc solo scelere, quod à Christi unitate di-
uisus est,

uisus est, non habet vitam, sed ira Dei manet super illum.

Epist: 170. ad
Seuerinum.

Cantic: 6.

Hanc neminē ignorare debere, monet idem Augustinus. Vt autem hanc nemini ignorare licet; ita eius cognitio est difficillima: *Sexaginta sunt, inquit Scriptura, reginæ, & octoginta concubinæ, & adolescentularum non est numerus. Una est columba mea, perfecta mea: una est matris suæ, electa genitrici suæ.* Octuaginta fuerunt vsque ad tempora Epiphaniij hæreses: ducentas suo iam demū tempore numerat Picus Mirandulanus: consecutę sunt

In Episto: ad
vitam solitari
am agentes.

postea infinite ac innumerabiles alię: exoriuntur item in dies magis ac magis alię; ita, vt belle Athanasius semper, primę secundam dicat succedere: & secundę tertiā: & sic deinceps, ita vt semper posterior priore sit deterior. Nulla tamen ex his fuit, ac ne nunc quidem in tanta earum multitudine est, quę se non illam vnicam columbam esse dicat: quę non vultum, aspectum, incessum, gestum, ornatum, vestitum eius sibi affingat atque repræsentet. Quis igitur in hac varietate tanta non aberret? quis id, quod verum est, facile sine duce inueniat? quis non hæsitet? Itaque longē clariū, teste Augustino, veteres Prophete, sanctique Apostoli, tamq. prius, quā huius seculi Doctores, de ipsa Ecclesia Christi scripserunt, atq. prædixerūt, quā de ipso sponso eius Christo Iesu: Plures illius imagines, colores, ornamenta, ex quibus cognosci ac diiudicari possit, adumbrauerunt, quā ipsius sponsi, quem in ædibus sponsę facile inueniri posse, iudicauerunt.

Sequemur igitur & nos hos ipsos præstantissimos ac sanctissimos duces, sed longis post passibus: ac quę sit hæc ipsa pulcherrima mulierum, inquiremus. Quę item inter sexaginta regis Salomonis reginas, & octoginta concubinas, tot inquam & tam varias & pugnantes seculi huius sectas atque hæreses, vna columba eius, perfecta eius, vna matri suę, electa genitrici suę, priusquam
tanta

tanta tamque horrenda nox incumbat, docebimus. Qui conatus noster, vt melius & fructuosius succedat, cum *Gene: 24.* seruo illo, quem ad quærendam & accipiendam sponsam filio suo, primus pater credentium Abraam miserat, patrem domini mei occurrere nobis hodie precor: & facere nobiscum misericordiam velit, indicetque nobis puellam, quam præparauit seruo suo Isaac; vt per hoc intelligamus, quod fecerit misericordiam nobiscum. Pius autem lector, nos, qui tantum opus aggredimur eodem prosequatur voto: DOMINVS mittat angelum suum coram te, vt inuenias sponsam, & uxorem filij eius.

*EA SIGNA, QUÆ HÆRETICI
PVTIANT VERÆ ECCLESIAE
INDICIA ESSE, VERA
signa non existere.*

Caput I.



BI igitur pascat, vbi cubet, pulcher- *Cant: 1.*
rima hæc mulierum, inquiramus; ne
post greges alienarum vagari inci-
piamus: idque ea ratione, vt primū
ea signa, (que isti, qui falso sibi no-
men Ecclesiæ vendicant, communi-
scuntur) referamus ac confutemus:
simul illudque doceamus, neq. hæc vera signa veræ Ec-
clesiæ, esse; & si sint, magis tamen huic Ecclesiæ, quam
nos sequimur, quàm istis conuenire. Deinde ipsi veras
& proprias eius notas & insignia, quibus sacra scriptu-
ra, quibus omnes vniuersales Synodi, quibus Patres, qui-
bus vniuersa vetustas vsa est, in medium proponamus.
Nam cum isti animaduertissent eas notas, quibus Apo-
stoli, apostolicique viri, atq. adeò omnis antiquitas, ve-
ram à fal-

ram à falsa distinxit Ecclesiam, suis sectis & hæresibus conuenire non posse: alia signa, aliasque notas, quæ illorum coetibus vtcunque accommodari possint, confinxerunt: in quibus astruendis, idem illis euenit, quod in cæteris omnibus, vt, primum à nobis ac vniuersa vetustate recedant, deinde ipsi secum non conueniant. A nobis quidem recedunt, dum alia quædam & nusquam antea nobis audita signa referunt: secum autem dissident, dum alij alia sequuntur. Quidam enim vnum solum verè Ecclesiæ Dei signum esse statuunt, perfectam scilicet populi Dei sanctitatem, innocentiam, ac vitæ integritatem: vt illa demum vera sit Ecclesia, in qua omnes à minimo ad maximum cognoscant Dominum: in qua omnes sint iusti: per quam non transeat incircumcissus, neque immundus: in qua nemo peccet: quam omnes, qui viderint, cognoscant, quod illa sit semen, cui benedixit Dominus: quæ sit sancta, immaculata, sine macula, sine ruga. Quæ sententia Nouati primò, deinde Donatistarum, Anabaptistarum deinceps fuit. Quidam duo, puram, & sanam Euangelij doctrinam, & rectum vsum Sacramentorum, quomodo illi omnes, qui Augustanam sequuntur, vel saltem, qui eam se sequi simulant opinantur: eadem Brentij, eadem Caluini, & qui eorum doctrinam imitantur, fuit sententia. Centuriatores ad has duas addunt alias duas, perseuerantiam in confessione fidei, vsque ad ignem ac mortem: & obedientiam, ad ministrum verbi, quatenus verbo ministrat. In qua signorum ac sententiarum varietate, illa duo maxime iactant, ac quasi in prima constituunt acie, ac veluti Catholica veneratione precipuè colunt; Verbi Dei, doctrinæque Euangelicæ, incorruptam professionem, ac Sacramentorū conuenientem diuinæ institutioni vsum. Nos verò illud dicimus: Primum quidem hæc talia esse, sine quibus Ecclesia Dei non sit: neque tamen hæc ideo

vera

vera Ecclesiæ Dei signa habenda esse, cum non statim sequatur: ut, si quid tale est, sine quo aliqua res esse non possit, illud eius rei notam atq. indicium esse. Nam & leges, & magistratus, & iudicia talia sunt, sine quibus res publica omnino stare non potest: neque tamen ideo, aut leges, aut iudicia, aut magistratus alicuius reipublice notæ & signa sunt. Sic somnus, cibus, potus, ea quidem sunt, sine quibus humana natura omnino consistere non potest; neque tamen aut hominis, aut alicuius animantis hæc sunt insignia, aut propriæ notæ, quin potius accidentia quædam, omni generi animantium communia: quibus si quis tanquam proprijs quibusdam signis ac notis uti vellet; hic stultus quidam ac mentis expertus esse videretur. Et vitæ igitur integritas, atque sanctitas huic vitæ competens, & purum putumq. verbum Dei, rectusq. ac legitimus Sacramentorum usus, perseverantia item ac obedientia, huiusmodi quidem sunt, sine quibus Ecclesia Dei esse non solet; signa tamen Ecclesiæ Dei hæc nullo modo esse possunt: & si sint, magis tamen veræ Ecclesiæ, quam istis, qui se his rebus nimis efferunt, conuenire. Primum igitur hos ipsos, qui hæc signa Ecclesiæ Dei esse statuunt, qui sine scriptura quidquam dicere erubescunt, vel hæc ipsa signa, & indicia Ecclesiæ, ex eo ipso verbo Dei, scripturaq. demonstrare oportuit, ac aliquem insignem, vel ex lege veteri, vel ex Evangelio, vel ex Paulo, locum adferre; ubi clarè & euidenter hæc ipsa, quæ dicunt signa, veræ Ecclesiæ esse doceantur: cum nihil admittendum esse tradant, quod scripturis non probetur: & quicquid sine illis dicitur, ut verbo affirmatur, ita verbo reiiciendum esse moneant: cum nihil neque magnum, neque paruum sit, quod modo ad salutem aliqua ratione pertineat, quod in scripturis clarè & expresse contineri non putent. Docuissent igitur insigni aliquo & euidenti scripture testimonio, aut vitæ integrita-

integritatem, aut purum putumque verbum Dei, aut legitimum Sacramentorum usum, aut perseverantiam atque obedientiam in fide, notas veræ Ecclesiæ esse; verum nihil tale adferunt, neque adferre possunt. Et in eam quidem partem, quæ docet sine scripturis, sinèque vero Sacramentorum usu, alijsque eius generis, Ecclesiam Dei non esse, sine omni negotio, plurima sacra Scripturæ testimonia, tam in veteri, quam in nova lege inueniri poterunt; hæc tamen veræ Ecclesiæ signa, atque notas esse, ex quibus illa cognosci possit, nusquam scriptum reperient: quin contrarium potius, ubi vera sit Ecclesia, ibi hæc omnia quærenda esse; ducem & regulam, atque magistram earum rerum omnium, Ecclesiam existere.

Matth: 24. Quales sunt illi loci: *Si ergo dixerint vobis, ecce in deserto est, nolite exire: ecce in penetralibus, nolite credere. Ubi-
cunque enim fuerit corpus, ibi congregabuntur aquilæ:* id est, ubi vera Ecclesia, ibi sacri Euangelistæ, eorumque interpretes, ibi verbum Dei, ibi verus Sacramentorum

Matth: 5. usus, ibi cætera omnia. Et illud: *Non potest abscondi ciuitas super montem posita.* Hac ergo reperta, & leges eius, & arcana illius, & reliqua omnia ad eam pertinentia, facile reperire licebit. Et illud Pauli. *Ecclesia*, inquit,

1. Tim: 3. *quæ est columna & firmamentum veritatis.* Cuius tandem veritatis? num eius, cuius sensus magister est? nequaquam; nam hæc seipsam spontè offert: an eius, quæ per demonstrationem quæritur? ne huius quidem; nam hæc philosophorum est. Illius igitur, quæ ex scripturis petitur atque confirmatur: Non scriptura igitur Ecclesiam, sed Ecclesia scripturam, tanquam columna & fundamentum omnis veritatis fulcit atque indicat. Agnitæque Ecclesia, veram scripturam demonstrat: est enim scriptura propria eius possessio: est depositum in sinu eius conditum: est semen, quo is ager confitus viret. Quod præclare explicat vetustissimus Doctor Tertullianus:

Deinde

Deinde quoniam nihil proficiat congressio scripturarum, ^{Tertullianus} nisi plane, ut aut stomachi quis ineat versionem, aut cere- ^{de præscripti} bri. Ista hæresis non recipit quasdam scripturas: & si ^{onibus aduer-} quas recepit, adiectionibus, & detractationibus, ad dispositi- ^{sus hæreticos.} onem instituti sui interuertit: & si recipit, non recipit integras: & si aliquatenus integras præstat, nihilominus diuersas expositiones commentata conuertit. Tantum veritati obstreperit adulter sensus, quantum & corruptor stylus. Variæ præsumptiones necessario nolunt agnoscere ea, per quæ reuincuntur: his nituntur, quæ ex falso composuerunt, & quæ de ambiguitate cæperunt. Quid promouebis exercitissime scripturarum, cum quid defenderis, negetur ex diuerso, si quid negaueris, si defendatur. Et tu quidem nihil perdes, nisi vocem in contentione: nihil consequeris, nisi vilem de blasphematione laudem. Ille verò, si quis est, cuius causa in congressum descendis scripturarum, ut eum dubitantem confirmes, ad veritatem; an magis ad hæreses deuerges? hoc ipso motus, quod te videat nihil promouisse æquo gradu negandi & defendendi, diuersa parte statutum: certe & pari altercatione incertior discedet, nesciens quam hæresim iudicet. Hæc utique & ipsi habent in nos retorquere? Neceesse est enim & illos dicere, à nobis potius adulteria scripturarum & expositionum eorum mendacia inferri, qui proinde sibi defendant veritatem. Ergo non ad scripturas prouocandum est: nec in his constitutum certamen, quibus aut nulla, aut incerta victoria est, aut parum certa. Nam & si non ita euaderet conlatio scripturarum, ut utramque partem parem sisteret; ordo rerum desiderabat illud prius proponi, quod nunc solum disputandum est: Quibus competat fides ipsa, cuius sint scripturæ: A quo, & per quos, & quando, & quibus sit tradita disciplina, qua fiunt christiani. Ubi enim apparuerit esse veritatem disciplinæ & fidei Christianæ; illic erit veritas scripturarum & expositionum, & omnium tra-

ditionum christianorum. Primum igitur nullis sacrę scripture locis, hæc vera Ecclesię Dei signa esse demonstrat, vel quæ hac sola ratione conuincuntur; cum quicquid apud illos sine scripturis dicitur, id eadem facilitate rejici doceant, qua probatur.

Verum age, paulò liberaliùs ac munificentius cum illis agamus, intraque præsidia nostra eos recipiamus. Cumque nullo euidenti sacrę scripture testimonio institutum suum probare possint; doceant sanè, quod vniuersale vel particulare Concilium, quę Synodus his signis veram à falsa Ecclesiam distinguendam suo canone decreuerit? quis ex veteribus patribus hæc ipsa signa Ecclesię protulit? quis contra sui sæculi hæreses hoc pariete, se, Ecclesiámque suam, à sectis illorum temporum distinxit? quis limitibus istis possessionem Iesu Christi terminauit? Illud quidem docere possunt, sacram Scripturam, verumque Sacramentorum vsum, & reliqua his similia, eos omnes in cælum laudibus extulisse, principemque in omni doctrina christiana, fidem & locum tenere docuisse, ac in refutandis omnibus erroribus sacra Scriptura, tanquam præcipua demonstratione, vfos fuisse: edoctos à D. Paulo. *Omni scripturam diuinitus inspiratam, utilem esse ad docendum, ad arguendum, ad corrigendum, ad erudiendum in iustitia, ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus:* signa tamen verę Ecclesię hæc esse; nusquam dixisse, nec vquam Ecclesias suas ab alijs Ecclesijs his indicijs distinxisse. Pugnaverunt primis Ecclesię initijs contra Valentinum, Martionem, ac reliquos gnosticos, duo præcipua illius sæculi lumina, Irenæus atque Tertullianus, multis argumentis: plurimis sacrarum literarum testimonijs, eorum errores confutarunt; nusquã tamen his signis veram Ecclesiam, quam sequebantur, ab eorũ erroneis sectis separarunt; sed illis potiùs, ut quidem paulò post prolixius demon-

2. Tim: 3.

demonstrabimus. *VNIVERSITATE*, inquam, *Ecclesia*, inquit Irenæus, per uniuersum orbem, usq; ad fines terræ Lib: 1. cap: 2. seminata, & ab Apostolis & discipulis eorum, accipit eam fidem, quæ est in unum Deum Patrem omnipotentem, qui fecit cælum, & terram, mare, & omnia quæ in eis sunt: & in unum Iesum Christum filium Dei, incarnatum pro nostra salute: & in Spiritum sanctum &c. *VNITATE* *Ecclesia*, inquit idem Irenæus, et quidem in uniuersum mundum Irenæus lib: 1. cap: 3. disseminata, diligenter custodit, quasi unam domum inhabitans: & similiter credit ijs, videlicet quasi unam animam habens, & unum cor: & consonanter hæc prædicat, & docet, & tradit, quasi unum possidens os. *APOSTOLICA SVCCESIONE* habemus, idem inquit, adnumerare eos, qui Lib: 3. cap: 3. ab Apostolis instituti sunt Episcopi in Ecclesiis, & successores eorum, usque ad nos, qui nihil tale docuerunt, neq; cognouerunt, quale ab his deliratur. Eadem omnia contra Iudæos, Hæreticosque adfert Tertullianus. Pugnavit paulò post contra Nouatum Cyprianus. Nusquam huc prouocat, sed illuc: *Deus unus est, et Christus unus*, Cypria: lib: 1. Epist: 8. & de unitate Ecclesie. & una Ecclesia, & cathedra una super Petrum Domini voce fundata. Aliud altare constitui, aut sacerdotium nouum fieri, præter unum altare, & unum sacerdotium, non potest. Quisquis alibi collegerit, spargit. Pugnaverunt post contra Arium, Eunomium, Æcium, Photinum, Athanasius, Basilius, Nazianzenus: multa præclara ex sacris Scripturis testimonia protulerunt; nullibi tamen his signis Ecclesiam catholicam ab illorum Ecclesiis seiunctam esse docuerunt, sed illis potius quæ D. explicat Basilius: *Fidem autem nos, neque recentiore ab alijs conscriptam acceptamus, neque ipsi mentis nostræ fœtus alijs obtrudere audemus, ne humana putentur pietatis verba; sed quæ à sanctis patribus edocti sumus, ea rogantibus nos annuntiamus. Est itaque Ecclesiæ nostræ à patribus administratæ, etiam à sanctis patribus, qui Nicææ convenē-*

B ij

re, conscri-

re, conscripta fides; quam tametsi arbitramur ore tenus
 & apud vos in usu haberi; non tamen detrectabimus, ne
 desidiei crimine notemur, ipsa quoque verba literis anno-
 tare. Eos verò qui dicunt, erat aliquando tempus, quan-
 do non erat, & antequam gigneretur non erat, et quòd
 ex non existentibus factus sit, aut ex alia subsistentia esse,
 vel vertibilem aut alterabilem filium Dei dicunt, anathe-
 mate Catholica et Apostolica Ecclesia condemnat. Istis
 credimus. Et in alio loco: Idem, inquit, sunt nostri, et ve-
 stri Doctores mysteriorum Dei, patres spirituales, qui à
 principio Ecclesiam nostram fundauerunt: Gregorium il-
 lum dico in primis, et quicumque ordine et successione Epi-
 scopatus vestri sedem acceperunt, alter alteri tanquam
 sydera quædam succedentes, ac ijsdem vestigijs inceden-
 tes, ut clarè atque facile dignosci possint, suæ gubernatio-
 nis et administrationis signa, omnibus illis, qui eos sequi ve-
 lint, reliquerit. Et in alio loco: Nos verò illorum paren-
 tum filij existentes, qui paucis characteribus communionis
 nostræ symbola sanxerunt, ut à finibus terræ ad alios fi-
 nes usque illa circumferamus, ac omnes omnium nostrum
 et domesticos esse putemus, nos ipsos ab vniuersali orbe se-
 iungamus, et neque de singularitate erubescemus, neque
 eam mutuae concordiae dissectionem, maximum nobis da-
 mnium adferre existimabimus: et alia multa eius generis.
 Pugnarunt contra Manichæos, Donatistas, Pellagianos,
 falso sibi nomen Ecclesiæ vsurpare volentes, Hierony-
 mus, atque Augustinus; nullibi tamen his notis & in-
 dicijs vfi esse leguntur; sed illis potius, quæ sæpius incul-
 cat Augustinus: *Et eritis mihi testes ab Hierusalem, Iu-
 dæa, et Samaria, et usque ad extremos fines terræ.* Et,
*Ego namque catholicam fidem profiteor, et per illam me
 ad certam scientiam peruenturum præsumo.* Et alio loco:
*Si ad Euangelium te tenet, ego ad eos me teneam, quibus
 præcipientibus Euangelio credidi, et ijs iubentibus, tibi*
 omnino

Episto. 74. ad
 Neocæsarien-
 ses.

Contra Donā-
 tistas ubique.

Contra Epist.
 fundamenti
 cap. 4.

omninò non credam. Et: Ego verò Euangelio non crederem, nisi me catholicæ Ecclesiæ cōmoneret authoritas: quibus ergo obtemperavi dicentibus: Credite Euangelio; cur eis non obtemperem dicentibus mihi, noli credere Manichæo? Elige quid velis. Si dixeris; Crede Catholicis, ipsi me monent, ut nullam fidem accommodem vobis. Quapropter non possum, illis credens, nisi tibi non credere. Si dixeris; Noli Catholicis credere: non rectè facies per Euangelium me cogere ad Manichæi fidem, quia ipsi Euangelio Catholicis prædicantibus credidi. Si autem dixeris: Rectè credidisti Catholicis laudantibus Euangelium, sed non rectè illis credidisti vituperantibus Manichæum; usque adeò me stultum putas, ut nulla reddita ratione, quod vis credam, quod non vis non credam? Multò quippe iustius et cautius facio, si Catholicis, quoniam semel credidi, ad te non transeo, nisi me non credere iusseris, sed manifestissimè ac apertissimè scire aliquid feceris. Quocirca si mihi rationem redditurus es, dimitte Euangelium. Si ad Euangelium te tenes, ego ad eos me teneam, quibus præcipientibus Euangelio, Euangelio credidi: et his iubentibus, tibi omninò non credam. & alia his similia. Quæ omnia si hoc loco recensere vellem, integri illorum mihi describendi atque huic loco inferendi essent libri. Nusquam igitur Scriptura, nusquam sacre Synodi, nusquam sancti patres, hæc indicia Ecclesiæ, hasque notas esse docuerunt: non quòd plurimum hæc non valeant, non quòd sacro sancta non sint, non quòd summa & prima earum maiestas & authoritas in Ecclesia esse non debeat, non quòd ad confutandas omnes hæreses, omnesque errores plurimum non valcant, non quòd omnis veritatis & gratiæ fundamenta & principia non sint, non quòd Ecclesia Dei sine illis rectè consistere valeat, sed quòd omninò eius signa & notæ propriæ esse non possent: hocque cum vi & natura earum pugnet.

*CVR SVPRADICTA SIGNA,
NEQVE A SACRA SCRIPTVRA,
NEQVE A SANCTIS PATRIBVS
inter notas veræ Ecclesiæ
censeantur.*

Caput II.



Vinque sunt cuiusq. rei, quę signum & nota alicuius esse debet, sapientissimorum hominum iudicio, leges atque conditiones.

Primum, vt natura sua cognita, perspecta, & euidens sit. quę enim obscura sunt, illa rebus, quę cognosci debent, nullam lucem adferre possunt: neq. verò doctis & eruditis tantum cognita sit oportet; sed longè magis rudibus atque idiotis nota esse debet: nam vt argumenta & demonstrationes pro doctis comparata sunt; ita signa & indicia, indoctis & rudioribus, qui intima & penetralia rerum, propter ingenij imbecillitatem ingredi non possunt, deseruiunt.

Secundò, vt ea ipsa re, quam demonstrare ac denotare debet, longè sit clarior, longè illustrior: nam si vel magis ignota, vel æquè obscura erit; nullo modo ad eius rei cognitionem, cui indicandę comparata est, nos deducere poterit.

Tertiò, ne communis sit multis: & quam sibi æquè res illa, ad quam significandam comparata est, & quę inuestigatur, vt & alię omnes vendicare non possint: in descriptione enim rei cuiusque, propria differentia, finem & discrimen causę imponit: nam si ex æquo omnibus inseruiet, tum nō amplius signum, sed commune quoddam ac-

dam accedens cenferi debebit, quale est hoc, hominem duos oculos habere.

Quartò, vt vbicunque signum & vestigium illud fit, ibi rem necessariò esse oporteat: vbi non fit, ne rem quidem ipsam esse: quomodo vbi lux est, corpus quod luceat esse, necessarium est.

Vltimò, vt non tantum signum illud cognitum sit, sed illustre etiam, & propalam ac in aperto positum, ita, vt se primo aspectu spectantibus offerat, hoc est, vt non in penitiori aliquo recessu lateat, sed, quod in ipso quasi primo ingressu, & vestibulo rei positum sit, ac planè oculis etiam ipsis se insinuet.

Cùm igitur signa & indicia Ecclesię Dei quærimus, talia quærimus, quę eam omnibus demonstrēt, ac quasi digito indicent, & per quę, non ab his tantum, qui Christo nomina sua dederunt, quique in ea nati & instituti sunt; sed etiam ab alijs omnibus ipsis adeò Iudæis, atq. gentilibus, vniuersisque linguis, & nationibus, quicunque modo aliquando ad illam redire, in eius sinum se recipere, ac in leges ac iura illius concedere velint. Signa enim omnibus nota esse conuenit, qualia sunt acierum signa, ciuitatum insignia, regum sigilla. Quod igitur verum signum esse debet, non quidem qualecunque; sed illud, quod Aristoteles *τεκμαρ*, hoc autem est, finem controuersię faciens, vocat, omnes eas signi cōditiones, quas diximus, habeat oportet. Cùm autem neque scripturę, neque vero & legitimo sacramentorum vsui, neque alijs supradictis hæc conuenire vllo modo possint; signa profectò Ecclesię Dei, hæc nulla ratione esse, aut dici poterunt. Nam primùm quidem hæc, non vulgo tantum & hominibus popularibus; sed ne doctis quidem, ac benè eruditis omnibus cognita ac perspecta sunt. Vt enim à verbo Dei, eiusque germano sensu ordiar, hunc non ita clarum esse, vt isti putant, primùm Saluator ipse do- *Matth: 15.*
cet, dum

cet, dum illud thesauro in agro abscondito confert, ex quo non quiuis, sed doctus tantum, in regno cœlorum scriba proferat noua & vetera. Ideoque non simpliciter legendas scripturas; sed diligenter peruestigandas atque perscrutandas esse monet: *Scrutamini, inquit, scripturas: illa enim testimonium perhibent de me.* Deinde hoc idem D. Ioannes significat, dum sacram scripturam libro scripto intus & foris signato sigillis septem comparat: *Et vidi, inquit, in dextera sedentis super thronum, librum scriptum intus & foris, signatum sigillis septem. Et vidi angelum fortem & prædicantem voce magna: Quis est dignus aperire librum, et soluere signacula eius? Et nemo poterat neque in cœlo, neque in terra, neque subtus terram aperire librum, neque respicere illum. Et ego flebam multum: quoniam nemo inuentus est aperire librum, nec videre eum: et unus de senioribus dixit mihi: Ne fleueris. Ecce vicit leo de tribu Iuda, radix David, aperire librum, & soluere septem signacula eius. Quem non alium librum fuisse, quàm Euangeliorum quatuor, scriptorumque Apostolicorum ipse interpretatur Ioannes. Et vidi: Et ecce in medio throni, & quatuor animalium, & in medio seniorum agnum stantem tanquam occisum. &cæt.* Manifestius hoc idem verba D. Petri docent: *Hoc primum intelligentes, quòd omnis prophetia scripturæ propria interpretatione non fit, non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed Spiritu sancto inspirante locuti sunt sancti Dei homines.* Sed quid opus est multis in re clara argumentis, cum inter tot hæreses nulli sint, qui sibi verbum Dei, eiusque verum & germanum sensum, non vsurpent: ubi tamen hoc ipsum verbum Dei, aut hic eius verus sensus fit, non ita facile est iudicare: plurimique ad hunc lapidem etiam docti nonnunquam offendunt. Ita vt præclare quidam ex veteribus verbum Dei, sacramque scripturam pulcherrimæ imagini similem esse dixerit, quæ vnum quidem

quidem verum & proprium aspectum habeat, soli ipsius artifice Spiritui sancto, & Ecclesie Dei cognitum; ita tamen affecta sit, vt ex quacunque parte quis constiterit, eum aspicere videatur. Non est igitur clara ratio sacre scripture, sed & vsus sacramentorum eodem modo: de quibus itidem iudicare & statuere non omniū, sed paucorum esse docet Paulus. *Sic nos, inquit, existimet homo,* 1. Cor: 4. *vt ministros Dei, & dispensatores mysteriorum eius:* hic iam quæritur inter dispensatores, vt fidelis quis inueniatur. Nam & illud, qui iusti, & sancti in hac vita sint, quod isti non pro mediocri signo ponunt, adeo est obscurum, adeo soli Deo cognitum; vt in hoc iudicio, etiam ipsi sancti, & electi Dei, aliquando lapsi esse videantur, illiq. qui certò spiritu Dei agebantur. Putabat quodam tempore magnus ille Helias, inter tot vitia & scandala solum se iustum, verumq. Dei cultorem relictum esse. At audit: Residuos, inquit, seruauī mihi in Israhel septem milia virorum, quorum genua non sunt curuata ante Baal, quorum omnium os non adorauit eum, osculans manum suam. Putabat Ionas propheta in ciuitate infideli Niniue, cui nomine diuino certum denunciabat interitum, nullum esse, qui dignus sit placare iram omnipotentis Dei: donec ab illo cuius oculi vidēt æqualitatem, audit: *Tu doles super hederam in qua non laborasti, neque fecisti, vt cresceret, quæ sub vna nocte nata est, & sub vna nocte perijt; & ego non parcam Ninive ciuitati, in qua sunt plusquam centum viginti millia hominum, qui nesciunt, quid sit inter dexteram & sinistram suam, & iumenta multa?* Itaque rectè monet D. Paulus. *Nolite, inquit, ante tempus iudicare, quoadusque veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium: & tunc laus erit unicuique à Deo.* 1. Cor: 4.

Primum igitur eam obcausam hæc vera Ecclesie Dei signa nullo modo esse possunt, quod non sint ita clara
C & euiden-

1. Tim: 6.

& euidencia, vt ab omnibus facile cognosci ac discerni possint. Sed neque ea ipsa re, ad quam designandam & demonstrandam sunt instituta clariora: nam cùm Ecclesia Dei ciuitas sit quædam, & respublica rectè ordinata, scriptura verò ac verbum Dei, sit eius ciuitatis lex, atque ius, sacramenta autem, depositum atque thesaurus quidam teste D. Paulo; quis non videt ciuitatem quamque, atq. rempub. ipsam cuique nociorem esse, quàm eius leges, atque arcana, ac penitiora monimenta, eius item penitiores opes, atque deposita; quæ plerunque ne ciuibz quidem ipsis omnibus cognita esse solent? Quot enim in repub. inueniuntur, qui eius iura, leges, institutâque ignorant: quibus neque mores maiorum, neq. vetera munimenta, neq. sanctiones vllæ sunt cognitæ? qui eius sanctiones, thesauros, atque deposita, atque adeò res pretiosissimas, donaria, arcana, antiquitates, ne viderint quidem vnquam? multi primò de vita decedunt, quàm hæc, vtrum sint, cognouerint. Neque igitur nota ista atque perspecta sunt: neque omninò ea ipsa re, ad quam designandam ab istis referuntur, notiora; sed neq. talia, quæ multis communia non sint, & quæ aliò transferri non possint, quæ denique non sibi omnes ex æquo vsurpare possint. Nulla fuit vnquam, tam fœda, tam absurda, tam præpostera, tam impia hæresis, quæ sibi, & pro se scripturas non vsurparet: quæ vero Sacramentorum vsu non gloriaretur. Monstra hominū potiùs quàm homines erant, Valentinus, Martion, Manichæus: quos cùm ob absurditatem doctrine, tum ob impuritatem vitæ apostatas veritatis, & serpentis aduocatos, pandoras, sophistas peruersissimos, non homines, sed muta animalia, hominum vmbra præferētes, pepones deniq. Homericò vocabulo vsus vocat Irenæus: agrestes, & inanes amigdalas, adulterantes veritatem, regulæ Ecclesiæ fures, principes ac duces mysteriorum impiorum, animalia immunda, quæ

Irenæus lib: 1.
cap: 5.

da, quę bifidas quidem habent vngulas, minimè autem ruminant; Clemens Alexandrinus: Vaniloquos, mentis seductores, Christum mercantes, verbi Euangelici caupones, sycophantas, fructus mortiferos, progeniem maledictam, inimicos crucis Christi, ramos eorum, qui Dominum glorię occiderunt, prophetarum interfectores, malas herbas, feros homicidas, sementum diaboli nequam, inimici seminarium, cippos & sepulchra mortuorum, malos operarios, canes mutos, serpentes se contrahentes, dracunculos squamosos, aspides, basiliscos, scorpiones, thòes astutos, & simias hominū imitatrices; Ignatius: Non homines, sed feras crudeles in humana figura, lupos perniciosos, diaboli organa & irę filios; Clemens Romanus: Borborianos, Coddianos, Stratioticos, Phibionitas, Barbelitas, Barbeliotas; Epiphanius appellare solent. Hos tamē omnes, & si nihil præter nomen Christi habentes, propheticiis sententijs, Euangelicis dictis, Pauli doctrina, sua dogmata confirmasse, testis est Irenæus. *Fide, inquit, digna aptare conantur, his, quę dicta sunt, vel parabolas dominicas, vel dictiones propheticas, aut sermones apostolicos, ut figmentum illorum, non sine teste esse videatur: ordinem quidem & textum literarum supergradientes, & quantum in ipsis est, soluentes membra veritatis. Transferunt autem & transfigunt, & alterum ex altero facientes, seducunt multos ex his, quę aptant ex diuinis eloquijs, malè composito phantasmata. Similia facientes his, qui controuersias sibimetipsis quaslibet proponunt: post deinde conantur Homericis versibus meditari eas, ita ut idiotæ putent ex illa temporali declamata controuersia, Homerum versus fecisse: qui autem scit Homerica, cognoscat quidem versus, argumentū autem non cognoscat. Et Tertulianus itē: Scripturas, inquit, obtrudunt, & hac sua audacia statim quosdam mouent: in ipso verò congressu, firmos quidem fatigant, infirmos capiunt, medios cū scrupulo dimittunt.*

7. *Stroma.**Epist. ad Trall. & ad Philad. et ad Antioch.**Lib: 1. contra hæres. 26.**Lib: 1. cap: 1.**De præscriptis omnibus aduersus Heret.*

tunt. Et paulò post, de hoc toto genere, tam scripturæ quàm Sacramentorum fusiùs. *Nec periclitor dicere, ipsas quoq; scripturas sic esse ex Dei voluntate dispositas; ut hæreticis materias subministrarent; cùm legem oportere hæreses esse, quæ sine scripturis esse non possent. Sed quæritur, à quo intellectus interpretetur eorum, quæ ad hæreses faciant? A diabolo scilicet, cuius sunt partes interuertendi veritatem: qui ipsas quoque res Sacramentorum diuinorū, in idolorum mysterijs æmulatur. Tingit & ipse quosdam, utique credentes & fideles suos: expiationem delictorum de lauacro repromittit, & sic initiat Mithræ: signat illic in frontibus milites suos: celebrat & panis oblationem: & imaginem resurrectionis inducit: & sub gladio redemit coronam. Quid, quòd et summum pontificem in vnius nuptijs statuit? Habet et virgines, habet et continentes? Ceterum si Numæ Pompilij superstitiones reuoluamus, si sacerdotalia officia insignia, et priuilegia, si sacrificantia ministeria, & instrumenta et vasa ipsorum sacrificiorum, ac piaculorum, & votorum curiositates consideremus; nonne manifestè diabolus morositatem illam Iudææ imitatus est? Qui ergo ipsas res, de quibus Sacramenta Christi administrantur, tam æmulanter adfectauit exprimere in negocijs idololatriæ; utiq; & idem, & eodem ingenio gestijt, & potuit instrumenta quoq; diuinarum rerum, & Sacramentorum christianorum, sensum de sensibus, verba de verbis, parabolas de parabolis, prophanè & æmulè fidei attentare. Et ideo neque à diabolo immissa esse spiritalia nequitiae, ex quibus etiam hæreses veniunt, dubitare quis debeat: neq; ab idololatria distare hæreses; cùm & authoris, & operis eiusdem sint, cuius & idololatria: Deum aut fingunt alium aduersus creatorem: aut si unicum creatorem confitentur, aliter eum disserunt, quàm in vero est: Ita omne mendacium de Deo, variatio quodam modo sexus est idololatriæ. Martionem vniuersum Euangelium Lucæ, omnesq; Pauli Episto-*

li Epistolas ad suum dogma ita transtulisse, ut putares id Lucam, aut Paulum loquutum, quod ipsi nunquam locuti sunt, demonstrat grauiissimus author Epiphanius: Manichæus se Spiritum paracletum esse verbis Domini auditoribus suis probabat: Paracletus autem Spiritus sanctus, cum venerit, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia. Et: Mittam vobis Spiritum paracletum de cœlis. &c. Marcus, à quo Marcosiorum sectam fuisse deductam, testatur Epiphanius, se scientissimum ac perfectissimum, & virtutem maximam esse, ab inuisibilibus, & inennumerabilibus cœlestibus delapsum locis, sceleratus impostor, referente Irenæo, iactabat. Helcesaitē, *Lib: 1. cap: 8.* Origenis tempore, non tantum præsentibus sacre Scripturæ libris erant contenti; sed librum etiam de cœlis *Eusebi. lib: 6. histo. cap: 38.* delapsum se habere, & circumferre prædicauerunt: quem qui legisset, & credidisset, aliam longè remissionem peccatorum acciperet ab ea, qua Christus peccata remisit. Simon magus, à multis quasi Deus glorificatus est, inquit Irenæus, & docuit semetipsum esse, qui inter Iudæos quidem, quasi filius adparuerit, in Samaria autē quasi Pater descenderit, & in reliquis verò gentibus, quasi Spiritus sanctus aduentauerit. Esse autem se sublimissimā virtutem, hoc est, eum, qui sit super omnia Pater, & sustinebat vocari se, quodcunq. eum vocant homines. Martionis discipuli, perfectos seipso appellabant, quasi nemo possit exæquari magnitudini agnitionis ipsorum: nec si Petrum aut Paulum dicas, vel alterum quendam Apostolorum; sed plus omnibus se cognouisse, & magnitudinem agnitionis illius, quæ est inenarrabilis virtutis, solos ebibisse. Quod si tam perditī & absurdi homines verbo Dei abutebantur tantum, atq. facile suas nugas probabant; quid de Ario, Eunomio, Macedonio, dicemus? Nestorius sacram Scripturam se primum, & solum intelligere, & omnes eos ignorasse iactabat, quicunq. ante

*Ad Nicobu-
lum.*

*Lib: de hæres.
cap: 35.*

*Vincentius Li-
rinen: lib: de
hæres. cap: 35.*

se Magisterij munere præditi, diuina eloquia tractauis-
sent: vniuersos scilicet Sacerdotes, vniuersos confesso-
res, & martyres, quorum alij explanassent Dei legem, alij
verò explanantibus consensissent, vel credidissent: totā
postremò etiam nunc errare & semper errasse adseuera-
ret Ecclesiā; quæ, vt ipsi videbatur, ignaros, erroneosq. Do-
ctores, & sequuta esset, & sequeretur. Quam ob causam
magnus ille Nazianzenus hæreticos plumbeos enses ar-
genteis vaginis inclusos, & occultatos vocabat. Tertul-
lianus autem similes meretriculis esse dixit; quæ vt ama-
tores quotidie sibi fuco lasciuos irretiunt; sic & isti scri-
pturis coaceruatis, incautos fallunt & decipiunt. Vin-
centius Lirinenfis Pharmacopolis comparat, qui noxia
gramina salubribus titulis coronant. Sed quid attinet
veteres allegare hæreses? Quis adeò peritus est Arithme-
ticus, qui nostri seculi hæreses rectè numerare possit?
quis Dialecticus eorum omnia dogmata ad certa capi-
ta & genera reuocare, Nouorum Iudaizantium inquam,
Ebionitarum, Arianorum, Anabaptistarum, Sacramen-
tariorum, Lutherianorum, Confessionistarum, & id ge-
nus aliorum? Quis tamen ex istis est, qui non se solum
verum, & putum verbum Dei, legitimūq. Sacramen-
torum vsum habere gloriatur, quique hoc ipsum sibi
plenis & inflatis buccis non vsurpet: & eò magis illi, qui
fœdiores, magisq. noxias sententias secuti sunt? Scimus
Ebionitas, Arianos, Macedonianos, hoc solo semper ex-
sultare, quòd spretis concilijs, atq. patribus, ad solas pro-
uocent scripturas; quem eorum morem perpetuum fu-
isse, ante mille annos, testatur Lirinen: illis verbis: *Hic*
*fortasse aliquis interroget, an & Hæretici diuinæ scriptu-
ræ testimonijs vtantur. Vtuntur planè, & vehementer qui-*
dem: nam videas eos volare per singula quæque sanctæ
legis volumina, per Mosis, per Regnorum libros, per Psal-
mos, per Apostolos, per Evangelia, per Prophetas. Sine
enim

discrimine. Cap: II.

23.

enim apud suos, siue alienos; siue priuatim, siue publicè; siue in sermonibus, siue libris; siue in conuiujs, siue in plateis; nihil unquam penè de suo proferunt, quod non etiam scripturæ verbis adumbrare conentur. Lege Pauli Samozateni opuscula, Priscilliani, Eunomij, Iouiani, reliquarumq; pestium; cernas infinitam exemplorum congeriem, propè nullam omitti paginam, quæ non noui aut veteris testamenti sententijs fucata & colorata sit. Sed tantò magis cauendi & pertimescendi sunt, quantò occultius sub diuinæ legis umbraculis latitant. Sciunt enim fœtores suos nulli ferè citò esse placituros, si nudi & simplices exhalentur: atque idcirco eos, cœlestis eloquij, velut quodam odore aspergunt, ut ille qui humanum facile despiceret errorem, diuina non facile contemnat oracula. Itaque faciunt, quod hi solent, qui paruulis austera quædam temperaturi pocula, prius ora melle circumlinunt: ut incauta ætas, cum dulcedinem præsenferit, amaritudinem non reformidet. Quod etiam his curæ est, qui mala gramina, & noxios succos, medicaminum vocabulis præcolorant: ut nemo ferè, ubi supra scriptum legerit remedium, suspicetur venenum: Hæc Lirinen. Falso inquis isti appellant scripturas. At hoc idē illi de te dicent: quis igitur tantas inter vos de tantis rebus componet lites? non modò ex his, qui foris sunt, ac nunc primum sese ad fidem christianam conferunt; sed ne ex veteranis etiam ipsis atq. bene fundatis. Tu né igitur illud verum & proprium signum Ecclesiæ Dei esse dices, quod adeò cōmune est multis, ut hoc solò quisq. se superiorem & victorem triumphet? vel si hoc ipsum verum & sufficiens signum est; cur inter hos ipsos nō distinguit? cur tãtas controuersias & dissensiones nō aufert? cur tantas inter illos non cōponit lites? cur nobis non ostendit, quos ex istis potius sequi debeamus, vel illis ipsis saltem? Quomodo item & illa ipsa vitæ innocentia, ac integritas, perseuerantia item atq. obedientia; cur ea dem non dirimit

dirimit rixas: quibus itidē eodem modo veteres hæreſes omnes mirè ſeſe ad plebem commendare volebant. Vnde illa nomina, Angelicorum, Catharorum, id eſt, mundorum atque piorum. Gnoſtici, referente Irenæo, albos ſe & intellectores, perfectos, & ſemina electionis, ob vitæ ſanctitatem, vocabant. Sabbatianos, & Nouatianos ſeipſos, Catharos, & Ariſteros, hoc eſt mundos, & quaſi iuſtos ſe vocaſſe, refert, Canone 7. concilium primum Conſtantinopolitanum: qui non vita tantum, ſed conſectis etiam & comentiſis ſignis, ac miraculis, ſeſe commendabant: *Nemo, inquit, fabulas vendat, ſcribit Auguſtinus: & Pontius fecit miraculum, & Donatus orauit, & reſpondit illi de cælo Deus. (iaſtantia hæc Donatiſtarum erant) Primò aut falluntur, aut fallunt: poſtremò, ſac illos montes transferre: ſi charitatem non habent, nihil ſunt. Videamus an habeant charitatem. Crederem, ſi non diuiſiſſent unitatem. Et contra iſtos, ut ſic loquar mirabiliarios, cautum me fecit Deus meus, dicens: In nouiſſimis temporibus, exurgent Pſeudoprophetae, facientes ſigna & portenta. Teneamus ergo unitatem fratres mei, præter unitatē enim, & qui facit miracula, nihil eſt. Vnde illa præclara ſancti Ignatii ſententia: Quisquis dixerit præter illa, quæ ſtatuta ſunt, etiam ſi fide dignus ſit, etiam ſi ieiunet, etiam ſi virginitatem ſeruet, etiam ſi ſigna faciat, etiam ſi prophetet; lupus tibi cenſeatur, ſub ouis pelle, ouium corruptionem moliens. Quomodo item nunc ſe Prophetas, Apoſtolos, Paulos, Angelorum iudices, Elias, mundiſq. huius ſydera & luminaria, Euangelicos item reformatos, ex vtero ſanctificatos, plerique appellari ſolent.*

In Epiſto. ad
Hieron.

Nullò igitur modo hac parte hæc ſigna verè Eccleſiæ eſſe poſſunt. Sed neq. illud eis conuenire poteſt, ut vbi-
cunq. ſint, vbi-
cunq. conſpiciantur, ibi veram Eccleſiam eſſe oporteat: cum multi ſchiſmatici ſint, multi ex graui aliqua cauſa excommunicati, qui & ſi verum ſenſum ſcripturæ

scripturę sequuntur, & legitimo Sacramentorum usu v-
tuntur, & multa probitate illustres sunt, neque tamen il-
los in Ecclesia esse vel isti affirmare possunt. Et multę
pro veris Ecclesiis habitę sunt, quibus aliquid horum,
propter primam eorum infantiam ac teneritatem, defu-
it: nam & Corinthij de corporũ resurrectione malę sen-
serunt, & Galatę simul legalia cum Euangelio retinenda
esse docuerunt; quos eo nomine grauitę obiurgat D.
Paulus: Cœnę Domini primariò Sacramento, non rectę
vsi sunt Corinthij: item rebaptisabant hæreticos sub
Cypriano, & alijs 86. Episcopis Africanę Ecclesię; pro
veris tamen Ecclesiis, quod per ignorantiam errarent, &
quod paratę erant discere, & quod didicissent sequi, ha-
bebantur: nam & Paulus Corinthiorum atque Galata-
rum, Ecclesias appellat, & in Africa veras Ecclesias fu-
isse, Hieronymus contra Luciferianos, et D. Augustinus
lib. 6. cap. 7. contra Donatistas docet.

Postremò diximus, signa cuiusque rei exposita, atque
in aperto propalam posita, in ipsoque vestibulo rei con-
stituta esse debere, vt ab omnibus passim videri & a-
gnosci facily possint. Atqui & sacra scriptura, & Sacra-
mentorum vsus atq. administratio, cum in Ecclesia pri-
mitiua, tum apud alias omnes sobrias, sanctęque sanctę
colentes, Ecclesias, in arcanis & conditis rebus habita
esse videmus: indęque nomen mysteriorum sortita,
ita, vt nulli planę præter hos, quos ministros & dispen-
satores earum rerum ipse constituit dominus, paterent:
idque ab Apostolis, ac Apostolicis viris edocta semper
sanctissime obseruat Ecclesia. Cuius rei primus dux &
auctor DEus ipse fuit, qui in monte Sinai legem datu-
rus, ipsum quidem Moysen nubem subire iubet: si quis
autem Aaron summus sacerdos erat, comitem se ascen-
sus præbere, atque in proximo stare, extra nubem tamen
esse: si autem Nabath quispiam aut Abiud, aut ex seni-
D orum

*Nazianze-
nus in prim.
Theolog. ordi.*

orum ordine, ascendere quidem illi permittitur, ceterum procul consistere, pro puritatis suę merito atq. dignitate: si verò quispiam ex vulgo huiuscemodi maiestatis & speculationum indignus, siquidem omninò impurus ac prophanus sit; nullo modo accedere, ne ea temeritate periculum sibi accersat: si autem leuiter saltem purgatus, inferiori loco manere, ac solam vocem, atq. buccinam audire præcipitur; montem autem circumfusus ac coruscantem videre, terrore ac admiratione afficientem eos, qui ascendere nequeunt: quòd si quis bellua sit, sacra conculcans; hunc longiùs à monte abscedere, ne lapidibus opprimatur aut obruatur, malùsque malè pereat. Idem fecit Christus Dominus, qui sublimiorem aliquam doctrinam traditurus, cum duodecim illis præstantissimis doctrinę suę nuncijs, semper vel in solos montes, vel in deserta, vel in mare se à turbis recipiebat. Vnde illud: *Vobis datum est nosse mysteria regni cœlestis, alijs autem in parabolis.* Et illud: *Nolite projicere ante porcos margaritas.* Et illud: *Nolite dare sanctum Dei canibus.* Sed ne his quidem simul omnia manifestabat, sed tum demum; vbi ab illo probati, sanctificati, ac cœlesti spiritu ex alto illuminati sunt. Vnde illud: *Multa habeo dicere vobis, sed non potestis portare nunc.* Et Paulus: *Sapientiam, inquit, loquimur inter perfectos, sapientiam verò non huius seculi, neque principum huius seculi, quod destruitur; sed loquimur Dei sapientiam in mysterio quæ abscondita est.* Et alio loco: *Spiritualibus, inquit, spiritualia comparantes. Animalis autem homo, non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei, stultitia enim est illi, & non potest intelligere. Ego autem fratres non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus. Tanquam paruulis in Christo, lac vobis potum dedi, non escam, nondum enim poteratis, sed necdum quidem potestis: adhuc enim carnales estis.* Et Timotheum hortatur, vt

arcanum

arcanum depositum custodiat: *Bonum depositum custodi, per Spiritum sanctum, qui habitat in nobis.* De Sacra-^{1. Cor: 10.} mentis verò illud: *Ut prudentibus loquar, vos ipsi intelligite, quæ dico:* quasi passim omnes non intelligere diceret. *Calix benedictionis cui benedicimus, nonné communicatio corporis Domini est?* Et D. Ioannes. *Plura, inquit,*^{2. Ioan: 1.} *habens vobis scribere, nolui per chartam & atramentum: spero enim me futurum apud vos, & os ad os loqui.* Et alio loco: *Multa habui tibi scribere, sed nolui per atramentum & calamum scribere tibi. &c.* Dionysius Areopagita proximus memoriæ Apostolorum successor, sic Timotheo Pauli discipulo, hac de re scribit: *Vide, inquit, ne sancta sanctorum enuncies, sed reuereberis ea potius, & quæ occulta Dei sunt, cognitione mentis & animi in honore habebis, ac precio: ita tamen, ut ea & minùs perfectis non tradas, & cum his solis, qui sancti erunt, cum sancta illustratione, pro sacrarum rerum dignitate, communices.* Et paulò post: *Itaque sanctis tuis promissionibus ductus, (eas enim sanctum est commemorare) sacrosancti muneris pontificij, ut quod præstet omnibus rationem, cum alio nō communicabis, nisi cum diuinis sacrorum perfectioribus collegis tuis: quibus suadebis, ut profiteantur ex instituto pontificio se mundos, ac sanctos, ad ea, quæ sancta sunt, tractanda, venturos communicaturosq, & diuina cum diuinis solis, & ea, quæ vim perficiendi habent, cum his, qui perficiunt, & cum sanctis, ea, quæ sunt sanctissima.* Nam cum alia munera quæ Hierarchiæ propria sunt, tum hæc tibi mandauit. Hæc Dionysius. Basilii autem: *Nonné, inquit,*^{In lib: de Spi- ritu sancto cap: 27.} *ex doctrina quam patres nostri in silentio, quod curiosos & ociosos submouet, seruauerunt; pulchrè quidem illi, nimium docti, arcanorum venerationem silentio conseruare?* Nam, quæ nec intueri fas est, non initiatis; quæ conueniebat horum doctrinam publicitus circumferri scripto? Deinde Moysis exemplo probans, qui non omnes ad penitiora

sacramenta admisit: probè, inquit, sciens pro sua sapientia res usu tritas, & undecunque parabiles, expositas esse contemptui: cæterum id, quod depositum est, quòdque rarum est, huic natura coniunctum esse, summam admirationem & studium. Ad eundem profectò modum, & qui in primordijs Ecclesiæ certos ritus perscripserunt Apostoli, & Patres, in occulto silentiòque mysterijs suam seruauerunt dignitatem: neque enim omninò mysterium est, quod ad populares & vulgares aures effertur. Est autem etiam silentij species ipsa obscuritas, qua utitur Scriptura, mentem ad contemplationem dogmatum inhabilem exercens, idq; ad utilitatem in scripturis versantium. Hactenus Basilii. Vnde ille communis vetustissimorum Patrum dicendi modus: Origenis. Nouit, inquit, qui mysterijs intentus est, & carnem, & sanguinem verbi Dei: non ergò immorentur in his, ut quæ & scientibus nota sunt, & ignorantibus patere non possunt. Chrysostomi: Qui mysterijs initiati sunt, intelligunt quæ dicuntur: Mysteriorum Dei consortes norunt quod dicitur: Initiati, quæ dicuntur, norunt fideles. Vnde illa contra doctrinæ atq. Sacramen-

*In oratione
prima de Theologia.*

torum profanatores Nazianzeni grauis querela: Illud saltem, inquit, inter nos conueniat, ut mystica mysticè, & sancta sanctè proloquamur, nec in profanas aures, quæ in vulgus efferi nefas est, proiciamus, ne alioqui constet eos, qui dæmones adorant, & turpium fabularum, ac verum cultum profitentur, nobis grauitate superiores esse: quippe, qui his, qui non iisdem sacris initiati sunt, cruorè potius suum, quam sermones quosdam impertirent. Nostra verò hac infelici ætate, cbrij magistri stulto populo omnia in publicum protulerunt, planèque prostituerunt, indeq; preciosæ margaritæ ante porcos proiectæ, conculcatæ iacent.

Cùm igitur signa & indicia cuiusq. rei clara, & cuique obuia esse debeant, omniumq. oculis patere, scriptura autè, atq. sacramentorū vsus, inter arcana & secreta semper habita

habita sint; hæc signa & indicia verę Ecclesię nullo pacto esse possunt. Atq. ita nulla ex parte conditiones signi his ipsis rebus, quę isti pro notis verę Ecclesię constituunt, conuenire possunt. Hęcq. illa causa est, cur quantumuis hæc maximè sint vtilia ac necessaria, quantumuis principem fidem & locum in Ecclesia Dei teneant; neq. tamen aut sacra scriptura, aut sancti Patres his tanquā signis vfi sunt vnquam. Nunc quoniam abundè demonstratū est, hæc vera signa Ecclesię Dei nullo modo, nec esse, nec dici posse; ideo ad illud secundum caput orationem nostram transferamur, & si vera signa sint, magis tamen Ecclesię Catholicę, quàm istis, qui illis tantoperè glorianur, conuenire.

*SVPRADICTA SIGNA ET SI
VERÆ NOTÆ ECCLESIAE DEI NON
SINT, MAGIS TAMEN ECCLESIAE
Catholicę, quàm ipsis eorum auctoribus
conuenire, & imprimis sanam
Euangelii doctrinam.*

Caput III.



T igitur à Scriptura, sanęque Euangelij doctrina ordiamur; videamus primū obsecro, quid tandem id sit sacra scriptura, ac verbo Dei, sanę. Euangelij doctrina gloriari, illamq. appellare, suūque quodam modo Euangelium facere. Num hoc tanquā depositum quoddam apud se semper conseruasse, num plenum ac integrū vsurpare, ita vt non partem quidem illius, prout locus & tempus fert alleges, partem autem penitus abroges: num verum & germanum eius sensum

D iij

ac inter-

ac interpretationem sequi; an omninò nihil, quod illi contrarium sit, cum eoque pugnet, docere aut tradere. Quamcunq. earum rationem acceperis, omnes illę Eccle się Catholicę magis, quàm istis conuenient. Nam si hoc est, verbum Dei sibi tribuere, suumq. putare, quod semper tanquam in deposito quispiam apud se sanctè conserua- uit; quis obsecro Scripturam per hos mille quingentos annos, priusquàm isti exorti essent, custodiuit? quis ab iniurijs & calamitatibus temporum, ipsiusque, vt ita dicam, mortalitatis tutatus est? quis à flammis & igne tyrannorum textit? quis à fraudibus & adulte- ratione hæreticorum defendit? quis ab improbitate & scelere impiorum vindicauit? quis testimonio suo hanc ipsam canonicam scripturam verbumq. Dei, & nō aliam esse confirmauit, præter eam, quę per orbem vniuer- sum fusa est catholicam Ecclesiam? Aut ex quorum tan- dem archiuis & bibliothecis, hæc ipsa Euangelia, quę si- bi isti falsò tribuunt, aut Wikleff, aut Hus, aut Lutherus, primi istorum duces atque magistri, in publicum protu- lerunt? in cuius scholis, sub quibus magistris hoc Euan- gelium didicerunt? in quibus Ecclesiis hoc primùm le- gi, & publicè prædicari audiuerunt? Hæc ipsa Germania, Bòémia, vnde isti diuini & cœlestes magistri primùm orti sunt, vnde primùm fidem Euangeliumq. Christi accepit? Nostra hæc est possessio, dicebat Tertullianus, nostrū de- positum, Romę quidem Clementi à Petro, à Clemente autem Anacleto, & sic deinceps: Alexandrię Aniano à Mario, ab hoc autem Abitio: Hierosolymis à Iacobo fra- tre Domini Simeoni Cleophe filio, qui frater Saluatoris dicitur: Antiochię ab eodem Petro Lucę, & post hunc Za- chæo, Euodio denique, ac deinceps alijs: Crete Timo- theo à Paulo relictum: & sic eodem modo in alijs Ec- clesiis. Isti verò lupi erant rapaces, cucullis atque super- cilicijs, tanquam velleribus ouium tecti, eментitis sacris ordinati-

ordinationibus, atque Ecclesiasticis titulis, dum se amicos sponse simulant: fraude ac dolo, dormitante aliquantisper Timotheo, alijsque negocijs intento, depositum hoc sustulerunt, ac pro sua propria possessione ad vulgus prodiderunt: illudque, quod per furtum ac dolum malum à nobis quæsierunt, pro vera & germana hæreditate sua, alijs obtrudere non verentur. Quæ tamen ipsa cum per tot annos, integra & incorrupta à vera dispensatrice mysteriorum Dei Ecclesia, ita conseruata fuissent, ut in omnibus linguis & idiomatibus, ne apex quidem vnus ex his disperditus fuerit, ipsi infideles possessores per hos paucos annos, sic deprauarunt, sic prauis versionibus adulterarunt, sic nouis interpretationibus atque castigationibus contaminarunt, sic falsis cõmentarijs macularunt, ut non agnoscas hæc eadem esse: sic stultis & temerarijs censuris de loco suo mouerunt, ut non capita tantum quædam sacre scripture sustulerint, sed integras etiam Canonicas Epistolas, atq. adeò ipsum sanctissimum & diuinissimum Ioannis Euangelium, quidam ex illis impiè abrogare non reueriti sunt. Sed quid mirum: non enim propria, sed aliena bona dispensarunt: neque iusti & bonæ fidei possessores, sed fures & latrones fuerunt: res autem qua fide quæritur, eadem dispensatur: malè parta, pessimè dilabuntur: prodigus est dispensator, fur, & latro. Tunè igitur illam Ecclesiam Euangelio, veròq. Dei verbo caruisse dices, à qua nisi accepisses, ne an illud quidem fuerit vnquam somniare posses? Itaque eos ipsos indignos esse rei possessione pulcherrimè docet Tertullianus: *Constat ratio propositi nostri definientis non esse admittendos hæreticos ad eandem de scripturis prouocationem, quos sine scripturis, probamus ad scripturas non pertinere. Si enim hæretici sunt, christiani esse non possunt, non à Christo habendo, quod de sua electione sectati hæreticorum nomine admittunt. Ita non christiani, nullum ius capiunt*

capiunt christianarum literarum: ad quos meritò dicendū est, qui estis? quando, & unde venistis? quid in meo agitis non mei? quo denique Marcion iure syluam meam cœdis? qua licentia Valentine fontes meos transuertis? qua potestate Apelles limites meos commoues? Mea est possessio. quid hic cæteri ad voluntatem vestram seminatis & pascitis? Mea est possessio, olim possideo (prior possideo, habeo) origines firmas, ab ipsis autoribus, quorum fuit res. Ego sum hæres Apostolorum: Sicut cauerunt testamento suo, sicut fidei commiserunt, sicut adiurauerunt, ita teneo: Vos certè exhæredauerunt semper & abdicauerunt, ut extraneos, ut inimicos. Verùm cum hæc nobis, nisi impudentissimi planè sint, concedant oportet; ad ipsum vsum & allegationem sacrarum Scripturarum nos conferamus. De qua non plura dicamus, quàm illud: Communem illam non omnibus hæreticis tantum, sed maligno etiam ipsi spiritui esse, qui quondam contrà ipsum Dei filium, eius autoritate non tam vti, quàm abuti veritus non est: Si filius, inquit, Dei es, mitte te deorsum. Scriptum est enim: Angelis suis Deus mandauit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis.

De pleno porrò & non truncato totius verbi Dei vfu, ex eo ipso, quod afferemus, cui ille magis conueniat, facile quisq. statuere poterit. Vniuersum verbum Dei Paulus atq. Ioannes, duo maximi veritatis testes, in duo genera partiti sunt: In verbum scriptum, & ore prolatum: *2. Thes: 2. Itaque fratres, inquit Paulus, state & tenete Traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram. Et Ioannes toties à calamo & atramento, vti superius diximus, ad viuam vocem suos reuocat. Quod idem postea, omnes sancti Patres mirifico consensu docuerunt, idque se ab ipso Paulo accepisse, testatur Dionysius Arcopagita. Nostræ, inquit, hierarchiæ vis omnis in verbis, quæ à Deo tradita sunt cernitur. Sanctissima autem vene-*

tem venerationēque dignissima verba ea esse dicimus, quæ nobis à sacrosanctis nostris præceptoribus, in sanctis atque Theologicis scripturæ libris sunt prodita, quæq; ab iisdem sanctis viris institutione, quæ magis à materia abhorreret, proximāque iam quodam modo esset, ac similis cœlesti hierarchiæ, ex mente in mentem verbo corporeo illo quidem, sed quod minus est materiæ particeps, sine scripto studiorū nostrorum duces principēsque didicerunt. Et paulò post. *Ibidem.*

Quocircā, primi illi hierarchiæ nostræ duces ac principes, cum & ipsi à diuinæ bonitate plenè cumulateq; sanctum hoc munus acceperint, & à diuina benignitate eius apud posteros propagandi, prorogandiq; causa missi essent: iidemque valde ut diuini posteros ad cœlestia, & diuinitatis similitudinem traducere cuperent: signis, quæ sub sensum cadunt cœlestia, varietatēque ac multitudine, id quod coniunctum connexūque erat, & humanis diuinas res, quæq; materia carent, iis quæ ex materia constant, ac nostris eas quæ essentia superiores sunt, partim scriptis, partim non scriptis suis institutionibus, ex sacrosanctis legibus nobis tradiderunt. Eodem modo Irenæus à Policarpo Ioannis discipulo edoctus, suos confutat Gnosticos. Quid enim, & si *Irenæus lib: 3. cap: 4.* quibus de aliqua modica quæstione disceptatio esset, nōne oporteret in antiquissimas recurrere Ecclesias, in quibus Apostoli conuersati sunt, & ab eis de præsentī quæstione sumere quod certum & re liquidum est? Quid autem si neq. Apostoli quidem scripturas reliquissent nobis, nōne oportebat ordinem sequi traditionis, quam tradiderunt iis, quibus committebant Ecclesias? cui ordinationi assentiūt multæ gentes barbarorum eorum, qui in Christum credunt, siue charactere vel atramento scriptam habentes per spiritum in cordibus suis salutem, & veterem traditionē diligenter custodientes, in vñ Deum credentes fabricatorem cœli et terræ, et omnium quæ in eis sunt, per Christum Iesum Dei filium. Hanc fidem qui sine literis crediderunt, quantum

E

ad sermo-

ad sermonem nostrum, barbari sunt: quantum autem ad sententiam, & consuetudinem, & conuersationem, propter fidem, per quam sapientissimi sunt, & placent Deo, conuersantes in omni iustitia, & castitate, & sapientia. Quibus si aliquis annunciauerit ea quæ ab hæreticis adinuenta sunt, proprio sermone eorum colloquens, statim concludens aures, longo longius fugient, ne audire quidem sustinentes blasphemum colloquium. Sic per illam veterem Apostolorum traditionem, ne in conceptionem quidem mentis admittunt, quodcunque eorum portentiloquium est: neque enim congregatio fuit apud eos, neque doctrina instituta. Traditione igitur quæ est ab Apostolis, sic se habente in Ecclesia, & permanente apud nos, reuertamus ad eam, quæ est ex scripturis ostensionem, eorum qui & Euangelium conscripserunt Apostolorum. Idem docet D. Basilius, idem Augustinus, duo orientis atque occidentis orbis amplissima lumina. Quæ in Ecclesia prædicantur, inquit *In libro de spiritu sancto cap: 27.* Basilius, quædam habemus è doctrina scripto prodita, quædam rursus ex Apostolorum traditione, in mysterio, id est, in occulto tradita recepimus. Quorum utraque parem vim habent ad pietatem, nec his quisquam contradicit, quisquis sanè & tenuiter expertus est, quæ sint iura Ecclesiastica. Nam si consuetudines quæ scripto proditæ non sunt, tanquam haud multum habentes momenti conemur reiicere, imprudentes & ea damnabimus, quæ in Euangelio necessaria ad salutem habentur, imò potius ipsam fidei prædicationem ad nudum nomen contrahemus. Et paulò post. Aliud, inquit, est δόγμα & aliud *κηρυγμα* dogmata, inquit, silentio leguntur, *κηρυγματα* publicè prædicantur. Hæc Basilius. D. verò Augustinus. In his, inquit, de quibus nihil certi statuit diuina scriptura, mos populi Dei & statuta maiorum pro lege tenenda sunt: & sicut præuaricatio diuinarum legum, ita contemptores Ecclesiasticarum consuetudinum, cōercendi sunt. Cuius quidem rei causam adfert D. Basilius:

Epist. 86 ad Casulanū dicitur. II. cap: in his.

D. Basilius: *Hæc, inquit, est ratio, cur quædam citra scripturam tradita sunt, ne dogmatum cognitio propter assuetudinem vulgo veniret in contemptum.* Constat igitur Apostolorum, Apostolicorumq. virorum luculentissimis testimonijs: vniuersum verbū Dei sacra scriptura & traditione contineri, hæc q. eandem vim & auctoritatē habere, atq. adeò traditione ipsa magis spirituale, quid, vt Dionysius, magis autem arcanum, vt Basilius docet, contineri.

ibidem.

Idem Origen. in cap: 3. epist. ad Titum.

Et Hieron: ad Lucinū Epistolā 28.

Idem Tertul. in libro de præscriptionibus hæretic.

Quis igitur magis vtramq. hanc partem verbi Dei complexus est? quis maiore sanctitate colit? quis summa fide & integritate vsque ad hodiernam diem ambo hæc conseruauit? Ecclesiæ Catholica, an isti? Quid verbis opus est, cum non modò sacras traditiones isti non colunt; sed eò etiam solo nomine Ecclesiam maximè incusent, quòd eas sequatur, quòd illis maximam habeat fidem. Istine igitur plenum Dei verbi vsum sibi meritò tribuent, qui potissimum eius partem abrogant, sacram autem scripturam ita truncam reddiderunt; vt paucos pòst dies vix eius vllę reliquię integrè apud eos permanebunt?

Neque igitur possessione, neque vsu verbi Dei Ecclesiā catholicam vincūt: quin potius longissimis passibus pòst eam relinquuntur. Interpretatione igitur & vero sensu fortasse? Nequaquam. Nos enim eos scripturæ interpretes sequimur; qui Christum Dominum ipsi oculis suis viderunt; qui ab ipsis sanctis Apostolis, qui hæc manibus suis contrectarunt, eorūque proximis successoribus edocti atq. instituti sunt; qui temporibus illis, quibus hæc gesta sunt, vixerunt; qui rebus ipsis interfuerunt; quorū ingenij vim, doctrinę copiam, eloquentię vbertatem, sapientiam admiratus est infidelium orbis, ducēsque eius & magistri; quorum fidei sinceritatem ac constantiam, vitę sanctitatem multis miraculis & portentis confirmauit ipse Deus; qui eam doctrinam, quam nobis tradiderunt, vita

sanguinéque suo obfignarunt; qui ea, quæ viderunt, & quorum ipsimet magna pars fuerunt nobis tradiderunt; quorum fidem, auctoritatem, & doctrinam, tot seculorum decursus, totq. synodorum ac doctissimorum hominum consensus comprobauit; quos neq. amor, neq. odium, quæ plerunque iudicia humana peruertunt, neq. ullus humanus sensus, utpotè à nostris controuersis remotissimos attingunt: horum inquam sensum & interpretationem nos sequimur, illi suum. Et cum scripturâ, dicente Petro, priuatę interpretationis non sit; nos Catholicum omnium temporum & locorum tuemur sensum, isti priuatum. De quibus Clemens Romanus Petri successor Epistola 5. sic scribit: *Relatum est etiam nobis, quòd quidam in vestris partibus cōmorantes, aduersantur sanis doctrinis, & (prout eis videtur) non secundum traditionem patrum, sed iuxta sensum suum docere videntur. Multas enim quidam (ut audiuius) vestrarum partium secundum ingenium hominum, ex his quæ legunt verisimilitudines capiunt: & ideo diligenter obseruandum est; ut lex Dei quum legitur, non secundum propriam ingenij intelligentiam legatur, vel doceatur. Sunt enim multa verba in scripturis diuinis, quæ possunt trahi ad eum sensum, quem sibi unusquisque spontè præsumpsit; sed fieri non oportet: non enim sensum, quem extrinsecus adulteretis alienum & extraneum debetis quærere, aut quomodo ipsum scripturarum authoritate confirmetis; sed ex ipsis scripturis sensum capere veritatis. Et ideo oportet ab eo intelligentiam discere scripturarum, qui eam à maioribus secundum veritatem sibi traditam seruauit, ut ipse possit ea, quæ rectè suscepit, competenter asserere.* Tunc igitur potius, aut Luthe- ro, aut Caluino, aut Serueto, vel Blandratę ira ac furore accenso, Ioannis vel Pauli aliquem locum interpretanti credes? quàm aut Policarpo, aut Ignatio, aut Irenæo, vel Dionysio, eorūmq. discipulis, qui cum illis simul vixerunt, qui

runt, qui ab eis docti sunt, quos ipsi in suis nominarunt libris? Tunc de eo sensu & interpretatione scripture, quem vel Nicæna Synodus, vel Constantinopolitana, vel Ephesina, vel Chalcedonen: secuta est, earumque constitutionibus: plus credes Caluino, quam Athanasio, Luthero, quam Gregorio, Basilio, Chrysostomo, & alijs, qui synodis illis non interfuerunt tantum, sed etiam præfuerunt? Puerorum certè aut insanorum, & non prudentium, & adulatorum hominū hæc erunt iudicia. Quas easdē scripturas, qua fide tractēt & interpretentur Hæretici, docet Tertullianus: *Unde autem extranei & inimici Apostolis hæretici, nisi ex diuersitate doctrinæ: quam unusquisq; de suo arbitrio aduersus Apostolos, aut protulit aut recepit? Illic igitur & scripturarum & expositionum adulteratio deputanda est, ubi diuersitas inuenitur doctrinæ. Quibus fuit propositum aliter docendi eos, necessitas institit aliter disponendi instrumenta doctrinæ. Alias enim non potuissent aliter docere; nisi aliter haberent per quæ docerent hæresim. Sicut illis non potuisset succedere corruptela doctrinæ (sine corruptela instrumentorum) eius, ita & nobis integritas doctrinæ non competisset sine integritate eorum, per quæ doctrina tractatur. Etenim quid contrarium nobis in nostris? quid de proprio intulimus, ut aliquid contrarium ei & in scripturis deprehensum, detractio vel adiectione, vel transmutatione remediaremus? Quod sumus, hoc sunt. Inde scripturæ ab initio suo. Ex illis sumus, antequam nihil aliter fuit, quam sumus. Quid denique fuit antequam nobis interpellarentur? Cum autem omnis interpellatio posterior credenda sit, veniens utique ex causa æmulationis, qua neque prior, neque domesticarum est eius quem quod æmulatur, tam incredibile est sapienti cuique, ut nos adulterum stylum intulisse videamur scripturis, qui sumus & primi & ex ipsis, quam illos non intulisse, qui sunt & posteri & aduersi. Alius manu scripturas, alius sensu expositiones inter-*

nes interuertit. Neque enim si Valentinus integro instrumento uti videtur non callidior ingenio, quam Marcion manus intulit veritati. Marcion enim exertè & palam machæra, non stylo usus est, quoniam ad materiam suam cœdem scripturarum confecit. Valentinus autem pepercit: quoniam non ad materiam scripturas, sed materiam ad scripturas excogitauit: & tamen plus abstulit, & plus adiecit auferens proprietates singulorum quoque verborum, & adiiciens dispositiones non comparentium rerum.

At nihil, inquit, scripturæ aduersum, nihil cum Dei verbo pugnans docere, hoc est, sincerā Euangelij doctrinā profiteri. Iam igitur & hoc ipsum expendamus caput.

Rom: 3. Docet Scriptura: Omnem hominem mendacem, solum autem Deum veracem esse: negant isti, dum se solos errare non posse, ac etiā si omnes synodi, vniuersi Patres, tota Ecclesia, aliud quid sentiat, ipsi tantū se solos vera sentire arbitrantur.

Rom: 13. Docet Scriptura: Obediendum esse præpositis, etiam discolis, non tantū propter metum, sed etiam propter conscientiam; isti obediunt nemini.

Matth: 16. Docet Scriptura: Christum Dominum priusquam in cœlos ascendisset, Petro eiusque successoribus clauēs regni cœlestis, hoc est, vniuersam Ecclesię gubernationem tradidisse, tēque repetitis vicibus, illi pascendarum ouium suarum & agnorum munus commendasse; isti negant.

Ioan: 20. Docet Scriptura: Christum Dominum in discipulos suos insufflasse, eisque Spiritum sanctum dedisse; ut quorumcunque dimiserint peccata, dimittantur illis, quorū retinuerint, retenta sint; negant isti.

Psal: 150. Docet Scriptura: Laudandum esse dominum in sanctis eius, laudandum in firmamento virtutis eius: nimis honorandos esse amicos Dei, nimis confortatum esse principatum illorum: gloriam item esse & honorem omni operanti bonum, Iudæo simul & Græco. &c. isti Sanctorum honorem idolatriam esse docent.

Rom: 2. Prædixit ipsa mater Dei: Beatam illam

Luce 1.

illam prædicaturas omnes gentes, quia fecit illi magna, qui potens est, & sanctum nomen eius: isti matrem Dei angelica voce salutare pro piaculo dicunt. Docet Scriptura: Iustam & piam esse cogitationem, orare pro defunctis, ut à peccatis solvantur: negant isti. Docet Scriptura. Annam Phanuelis filiam non discessisse de templo, ieiunijs & obsecrationibus seruiuisse domino die ac nocte: isti ieiunia & orationes ab omni parte cultus diuini excludunt. Docet Paulus: Viduam irritam facientem primam castitatis fidem, damnationem sibi acquirere: isti votum castitatis irritum facere, libertatem & perfectionem christianam esse docent. Vult Paulus: omnes esse sicut ipse fuit, hoc est, castum & continentem: isti omnes nubere volunt. Docet Paulus: Virginem quæ nubit bene facere, si tamen non nubat, melius facere: isti, si nubat, melius facere aiunt. Hic idem dicit, matrimoniū Sacramentum magnum esse inter Christum scilicet & Ecclesiam: isti negant. Docet Christus: Beatos esse pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum: Beatos mites, quoniam ipsi possessori sunt terram: Beatos qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur: Beatos qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur: Beatos misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur: Beatos mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt: Beatos pacificos, quoniam ipsi filij Dei vocabuntur: Beatos qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cælorum: isti in omnibus his iustum peccare docent. Iubet dominus omnes qui propter nomen eius res aduersas patienter perferunt, gaudere & exultare, quia merces eorum copiosa sit in cælis: isti nullam mercedem iusto propositā esse docent. Dicit Dominus: Qui bona egerunt, eos in vitam æternam ituros, qui autem mala, in ignem æternum. Quæ autem ista sunt bona, aut quæ mala, ipse clariùs explicat: Esuriui enim,

2. Matth: 12.

Lucæ 2.

1. Tim: 5.

1. Cor: 7.

Eph: 5.

Matth: 5.

Ioan: 5.

- Ioan: 6.* ui enim, & dedistis mihi comedere: sitiui, & dedistis mihi bibere. &c. isti solam fidem ad salutem necessariam esse prædicant. Promittit idem Dominus: Veram carnem & verum sanguinem, atque adeò seipsum nobis in cibum & potum daturum, non sicut Moyses dedit manna in deserto, in vmbra & figura; sed verè & re ipsa: isti in sola figura illum carnem & sanguinem suum nobis dedisse mordicus affirmant. Docet Scriptura: Nisi quis crediderit & baptisatus fuerit, eum saluari non posse: Negat hoc Calvinus, paruulósq. si ex christianis parentibus nascantur, sanctos esse, & si sine baptismo moriantur, omninò non damnari affirmat. Docet Scriptura: Perditionem nostram ex nobis esse, salutem autem ex Domino: negat hoc Calvinus, qui dicit. Sola Dei prædestinatione homines saluari aut damnari. Docet Scriptura: Sub nobis esse appetitum nostrum, nósque dominos illius esse: & si bene egerimus, nos mercedem recepturos, si autem malè, statim in foribus peccatum nostrum adfuturum: Deumque hominem constituisse in potestate sua, proposuisse illi bonum & malum, ad quodcunq. extenderit manum, daturum se illi, animam eius in manibus eius sitam semper: isti omnem liberi arbitrij rationē disputationibus suis euertunt. Docet Scriptura: Neminem scire, vtrum odio an amore dignus sit: in timore & tremore salutem operandam esse: isti neminem damnari posse, nisi qui credere nolit, affirmant. Docent isti, omnes passim ad vtriusque speciei vsum admittendos esse: Christus Dominus, cum solis duodecim recubuit. Docet Scriptura: Christum dominum Deum verum, vitam æternam, Deum benedictum esse: negant isti. Docet Scriptura: Per Christum facta esse secula: isti ante Ioseph & Mariam eum extitisse negant. Docet Scriptura: Æqualem esse Patri: isti seruum & creatorem esse blasphemant. Docet Scriptura: Ab Angelis debuisse adorari: isti ne ab hominibus
- Mar: 16.*
- Osee 13.*
- Gen: 4.*
- Eccle: 15.*
- Eccle: 9.*
- Phil: 2.*
- Hebr: 1.*

hominibus quidem adorandum esse tradūt. Satisné clare & simpliciter probamus hos nihil docere, nisi quòd cum sacra Scriptura ex diametro quasi pugnet? satisné luculenter & sufficienter demonstrauius, ex his ipsis signis, quę ipsi commenti sunt, quibusq. se magnificè effecerunt, apud eos veram Ecclesiam Dei non esse?

VERVM SACRAMENTORVM

VSV, QVEM SECVNDAM NOTAM

*isti esse dicunt, magis Ecclesię Catholicę, quàm
illorum cętibus convenire.*

Caput III.



NAM de legitimo Sacramentorum usu, quid ego dicam? de quorum vel numero inter istos nō satis constat: Illyricani & Geneuenses duo sola, Illyrico atque Caluino auctore numerant: Lipsenses tria: Witembergenses quatuor: sunt qui vnum, sunt qui nullum: ita vt quidam ex illis ipsis exilarata miseria, facetè hanc eorum inconstantiam riferit: à quo, cū quæsitum esset, cur quemadmodum reliquę orientales & occidentales Ecclesię septem nō numerarēt sacramenta, respondisse dicitur: Imo, inquit, habemus septem, & hoc ampliùs duo: Witemberge enim quatuor, Lipsię tria, Magdeburgi duo: quę in vnum simul collecta, nouem efficiunt. Aut qua tandem ratione illi ritè & legitimè Sacramentis vtī dici possunt, qui eorum legitimis, & ad eam rem debitè ordinatis ministris carent, cū vel ipsum sacri ordinis sacramentum, quod Græci vetustissimo *Χειρότομος* vocabulo appellant, per quod ipsi ministri consecrantur, contra totius orien-

F

tis ac oc-

tis ac occidentis orbis consensum, ex numero sacramentorum reiecerunt? Quos imprimis ad vim & naturam Sacramentorum constituendam pertinere, si quid reliquum sanę mentis habent, negare nullo modo possunt: quibus cum careant; sacramentis item illos carere luce meridiana clariùs est. Verùm iam de singulis sacramentis aliqua similiter dicemus.

Baptismus primus est, cuius ritus, & cerimonias ex ipso Apostolorum ore profectas, impiè tanquã humanę traditionis superstitiones abrogarunt: Impurissimos in hac parte imitati Gnosticos; de quibus illud refert Irenæus: *Alij, inquit, hæc omnia recusantes, dicunt nō oportere inenarrabilis & inuisibilis virtutis ministerium per visibiles & corruptibiles perfici creaturas: & ea quæ mente concipi non possunt, & incorporalia, & insensibilia, per sensibilia & corporalia. Esse autem perfectam redemptionem, ipsam agnitionem inenarrabilis magnitudinis.* Sustulerunt igitur hæc omnia, exorcismos, exsufflationes, cruce signationes, manuum impositiones, sathanę abrenunciationes, aurium atq. narium apertiones, pacis & osculi porrectiones, sacras vnctiones, vestium mutationes, lucernę gestationes, & alias quamplurimas: quę ante mille trecentos annos prima Constantinopolitana synodus his verbis recenset: *Primò, inquit, die ipsos Christianos facimus: secundò catechumenos: deinde tertio exorcisamus siue adiuramus ipsos, ter simul in faciem eorũ & aures insufflando: & sic eos catechisamus siue initiamus & curamus; ut longo tēpore versentur in Ecclesiis, & audiant scripturã, & tunc eos baptisamus.* Quę eodē modo D. Augustinus in symbolo ad catechumenos enumerat: *Omnia, inquit, Sacramenta, quæ acta sunt, & aguntur in vobis, per ministerium seruorum Dei, exorcismis, orationibus, canticis spiritualibus, insufflationibus, cilicio, inclinatione ceruicum, humilitate pedum, pavor ipse omni securitate appetendus: hæc omnia,*

Lib. 1. cap. 18.
aduersus hæ-
reses.

Canone vlti-
mo.

discrimine. Cap: III.

43.

omnia, ut dixi, escæ sunt, quæ vos reficiunt in utero, ut renatos ex baptismo hilares vos exhibeat mater. In quibus verbum illud ore traditum primi Apostolorum successores fitum esse indicarunt. Ex illisq. tanquam rebus notissimis, & his quæ ab omnibus admitterentur, tanquam ipso Dei verbo scripto primarias hæreses refutarunt. Demonstrabat contra Marcionem vir proximis Apostolorum temporibus Tertullianus. Sumpto ex his cerimonijs in hunc modum argumento: Creaturam Dei non esse malam. *File, inquit, neq. aquam reprobatur creatoris, qua suos ab-* Lib: 1. contra Marcionem.
luit, neque oleum, qua suos unxit, neque mellis & lactis sa-
tietatem, qua nos infantavit. Demonstrat ex ijsdem ceremonijs idem author, tanquam ex certissimis diuinæ vocis testimonijs futuram corporum nostrorum resurrectionem illis verbis: *Sed & caro abluitur ut anima ema-* Lib: de carnis resurrectione.
culetur: caro ungitur, ut anima muniatur: caro manuum
impositione adumbratur, ut & anima spiritu illuminetur:
caro corpore & sanguine Christi vescitur, ut & anima de
Deo saginetur. Non possunt ergo separari in mercede, quæ
opera coniungunt. Episcopi Africani, temporibus D. Cypriani, probabant hæreticos non posse baptizare, quod nimirum non potuerint exorcizare. D. Augustinus & ipse ab Apostolorum temporibus non multum remotus, & quo in disputando nemo fuit solidior, nemo magis acer contra Pelagianos, probat paruulis inesse originale peccatum, quod alioqui Ecclesia illos non exorcizaret, neque exsufflaret, càmque antiquissimam Ecclesiæ traditionem esse docet, qua exorcizantur & sufflantur paruuli. Neque verò in vno aliquo loco hoc vtitur argumento, sed planè in infinitis: Sic ille lib. 2. de originali peccato cap. 4. & lib. 1. de nuptijs, & concupiscentia cap. 2. & lib. 2. cap. 18. & lib. 1. contra Iulianum cap. 2. & lib. 6. cap. 2. Quo eodem modo Chrysostomus in sermone de Adâ & Eva: Optatus lib. 4. contra Donatistas argumentatur.

F ij

Quid illæ

Quæstio: 137. Quid illę voces vetustissimorum patrū? Iustini martyris: *Vnguento inungimur, eius memoriam recolentes, qui vnguenti perfusionem sepulturæ causa fieri voluit, & figura quidem in hac vita, veritate autem in futura.* Cypriani: *Lib. 1. epist. 12.* Ungi quoque necesse est eum, qui sit baptisatus, ut accepto chrismate, id est vntione, esse vntus Dei, & habere in se gratiam Christi possit. Porro autem Eucharistia est, unde baptisati vnguntur, oleum in altari sanctificatum, sanctificare autem non potuit olei creaturam, qui nec altare habuit, nec Ecclesiam, unde nec vntio spiritalis apud hæreticos potest esse, quando constet oleum sanctificari, & Eucharistiam fieri apud illos omninò non posse. Basilii quidem Magnus, verbis disertis in his ipsis cerimonijs atq. partibus baptismi, Apostolorum verbum ore prolatum, in libro de Spiritu sancto, contra sui temporis hæreticos demonstrat, hasque veras Apostolicas Traditiones esse affirmat: *Cap: 27.* Consecramus, inquit, aquam baptismatis & oleum vntionis, præterea ipsum, qui baptismum accipit, ex quibus scriptis; nonne à tacita secretaq. traditione? Ipsam porro olei inunctionem, quis sermo scripto proditus docuit? iam ter immergi hominem, unde est traditum? reliqua item quæ fiunt in baptismo, veluti renunciare satanæ & angelis eius; ex qua scriptura habemus? nonne ex priuata hac & arcana traditione? nonne ex doctrina hac, quam patres nostri in silentio quod curiosos & ociosos submonet seruauerunt? &c. Multa similia de iisdem baptismi cerimonijs scribit Clemens Romanus lib. 3. de Const. Apo. cap. 15. 16. 17. & lib. 7. cap. 23. 28. 41. 42. 44. & lib. 3. recog. & Epist. 3. Dionysius Areop. lib. de Eccle. Hierar. cap. 2. & 7. Author quæst. apud Iustinum martyrem quæst. 137. Theophilus Antiochenus lib. 1. ad Antolycum; & qui postea vixerunt in oriente. Origenes lib. 5. in Epist. ad Rom. Chrysost. Hom. 12. in 1. ad Corint. & Hom. 6. ad Colosse. Nazianzenus oratione in sanctum baptisma.

baptisma. Arnobius in commentarijs in Psal. 4. 22. 82. 90. 132. & 134. Optatus Mileuitanus lib. 2. 3. & 7. contra Parmenianum. Ambrosius lib. 1. de sacramentis, cap. 1. & 7. Hieronymus contra Luciferia. Pontius Paulinus, Honorius Fortunatus, vt vel inde cognosci possit, quanta aut impudentia, aut inscitia sint isti, qui hæc noua & nuper inuenta, & non potius ab Apostolis Apostolicisque viris profecta affirmare non erubescunt, in quibus Rapsodi Magdeburgenses familiam ducunt. Quas quidem sanctissimas cerimonias ab ipsa Apostolica traditione profectas, posteaquam isti impiè & temerario ausu primo violassent: illas etiam ipsas quæ scripto verbo continentur, impunè eadem temeritate contempserunt, vt & aquam nō esse ita necessariam aliqui ex illis doceant, & sacrosanctorum verborum, quæ Christus præscripsit, vsum magicum esse blasphemant: neque Sanctissimæ Trinitatis, per quam Sacramentum hoc conficitur, inuocationem plerique illorum adhibent, paulò post Deum ipsum negaturi. Vltimò, totum baptismum multi ex illis impijs suis disputationibus abrogarunt; & tanquam rem Iudæis tantum & gentilibus, & non Christianis, idque memoriæ solummodo causa & discriminis necessariam sustulerunt, lepidissima capita. Isti tamen legitimum vsum sacramentorum sibi iurè & meritò vendicare audent.

Quid de sacramento manuum impositionis dicemus, quod Græci τελεῖσθαι vt facer Dionysius, σφράγις id est, obsecratorium; vt sancta synodus Constantinopolitana, Latini, signaculū, operationem Spiritus sancti, chrisma, chrismatis sacramentum; vt Cyprianus, atq. Augustinus appellare solet? Confirmationem primus, quod sciam, Ambrosius in libro de his qui mysterijs initiantur, cap. 6. vocauit: quem postea Leo, Gregorius, & cæteri posteriores secuti patres sunt. Quod Sacramentum non ex ver-

Act. 8.

bo tradito tantū vt superiora, sed ex ipsa sacra scriptura
 rum Apostolorū temporibus fuisse discimus: & sine quo
 illi perfectos Christianos fieri non posse iudicauerunt.
Cū inquit Lucas, *audissent Apostoli, qui erant Hieroso-*
lymis, quia recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad
eos Petrum & Ioannem. Qui cū venissent, orauerūt pro
ipsis, vt acciperent Spiritum sanctum. Nondum enim in
quenquam illorum venerat, sed baptisati tantū erant, in
nomine Domini Iesu. Tunc imponebant manus super illos,
& accipiebant Spiritum sanctum. Et cap: 19. Factum est
autem, cū Apollo esset Corinthi, vt Paulus peragratis su-
perioribus partibus, veniret Ephesum, & inueniret quos-
dam discipulos, dixitq; ad eos, si Spiritum sanctum acce-
pistis credentes? At illi dixerunt ad eum: sed neque si spi-
ritus sanctus est, audiuius. Ille verò ait: In quo ergo ba-
ptisati estis? Qui dixerunt: In Ioannis baptisate. Dixit
autem Paulus: Ioannes baptisauit baptismo pœnitentiæ
populum, dicens: In eum qui venturus esset post ipsum, vt
crederent, hoc est in Iesum. His auditis baptisati sunt in
nomine Domini Iesu. Et cū imposuisset illis manus Pau-
lus, venit Spiritus sanctus super eos, & loquebantur lin-
guis, & prophetabant. Quibus in locis clarè docetur, sine
 manuum impositione, neq. perfectos Christianos fieri,
 neque omninò Spiritum sanctum, contra quam docet
 Calvinus, qui solius datę fidei in baptismo professionem
 eam esse censet cõferi posse. Quod euidenter & hæc quę
 dicta sunt, & illud quod sequitur, falsum esse demon-
 strāt. *Cū* vidisset autē Simon, quia per impositionem ma-
 nus Apostolorū daretur Spiritus sanctus; obtulit illis pecu-
 nias, dicens: Date, & mihi hanc potestatem, vt cuicunque
 imposuero manus, accipiat Spiritum sanctum. Petrus au-
 tem dixit ad eum: Pecunia tua tecum sit in perditionem,
 qua donum Dei, atque adeò Apostolatū ipsum, & Epi-
 scopatū exigua pecunia posse comparari iudicauit. Con-
 sentanea

Act. 8.

sentanea his apud Eusebium lib. 6. cap. 43. scribit Cornelius ad Fabianum Nouatum, nō esse perfectum Christianum, qui post baptismum non fuerit ab Episcopo confirmatus. Quod idem D. Cyprianus docet, tum demum scilicet plenē sanctificari fideles, & filios Dei effici, si utroque Sacramento, Baptismo, inquam, & manuum impositione nascentur. Et ante hos Clemens Romanus Epist: 4. de confirmatione sic loquitur. *Omnius ergo festinandum est sine mora renasci Deo, & demum consignari ab Episcopo, id est, septiformem gratiam Spiritus sancti percipere, quia incertus est uniuscuiusque terminus vitæ. Cum autem regeneratus fuerit per aquam, & postmodum septiformi spiritus gratia, ab Episcopo (uti memoratum est) confirmatus, quia aliter perfectus esse Christianus nequaquam poterit, nec sedem habere inter perfectos, si non necessitate, sed incuria aut voluntate remanserit (ut a beato Petro accepimus, & cæteri sancti Apostoli præcipiente domino docuerunt) & demum ex operibus bonis ostendat in se similitudinem eius, qui eum genuit, patris.* Tūc igitur illos rectē & legitimē Sacramentis uti dices, qui illud etiam Sacramentum, sine quo, ipsa scriptura teste, perfecti christiani non efficimur, sine quo Spiritus sanctus nō datur, & quod ipsum scriptum verbum tam luculenter cōmendat, abrogarunt penitus? Quo cum careant, mirum non est, quod Spiritu sancto non agentur, quod subito ex opinionibus in opiniones commigrant, quod nusquam firmi & stabiles consistant, quod facilē Christum verum Deum & hominem abnegant, hoc autem est, christiani esse desinunt.

Quid ego de pœnitentia dicam? quid de eius partibus? retinueruntne celebrem illam, & decantatam in omni antiquitate Exomologesin, hoc est, plenam & sinceram peccatorum omniū confessionem, rem Apostolis, Apostolicisque viris adeo laudatam, adeo vſitatam; cuius tot

cuius tot viri, qui vel cum ipsis Apostolis, vel paulò post vixerunt, luculentissimi testes sunt: de qua Tertullianus:

Lib: de pœnitentia.

Tantum, inquit, releuat confessio delictum; quantum dissimulatio exaggerat: Confessio enim satisfactionis consilium est, dissimulatio contumaciæ, actus pœnitentiæ, qui magis Græco vocabulo exprimitur & frequentatur, Exomologesis est, qua delictum Domino confitemur, non quidem ut ignaro, sed quatenus satisfactio confessione disponitur, ex confessione pœnitentia nascitur, pœnitentia Deus mitigatur: Itaque Exomologesis prosternendi & humilificandi hominis disciplina est. &c. Idem beatissimus martyr Cy-

Lib: de lapsis.

prianus, verèque Apostolicus vir testatur: *Videt Deus corda & pectora singulorum, & iudicaturus non tantum de factis, sed & de verbis & de cogitationibus nostris, omnium mentes voluntatesque conceptas, in ipsis ad clausi pectoris latebris intuetur. Denique quanto & fide maiore & timore meliore sunt, qui quamuis nullo sacrificij aut libelli facinore constricti: quoniam tamen de hoc vel cogitauerunt, hoc ipsum apud sacerdotes Dei dolenter & simpliciter confitentes, exomologesi conscientiae faciunt, animi sui pondus exponunt, salutarem medelam paruis licet & modicis vulneribus exquirunt, scientes scriptum esse; Deus non deridetur. Idem D. Basilus: Necessario his peccata aperire debent, quibus credita est dispensatio mysteriorum Dei: siquidem rationem hanc, in pœnitentia etiam, veteres illos cernimus sequutos fuisse, quando & in Euangelio scriptum est; quòd Ioanni confitebantur peccata sua: Et in Actis Apostolicis ipsis, de quibus etiam baptisabantur cuncti.*

In Asceticis cap: 26.

Lib: 50 homiliarum, homilia 49.

Idem Augustinus: *Nemo sibi dicat, occultè ago, apud Deum ago, nouit Deus qui mihi ignoscit, quia in corde ago. Ergo sine causa dictum est: Quæ solueritis in terra, soluta erunt in cælo. Ergo sine causa sunt clauæ datæ Ecclesiæ*

Eadem docet Dei? Frustramus Euangelium Dei? Frustramus verba Christi? Quid igitur est impudentem & sui oblitum esse, quàm ali-

quàm aliquid contra tantorum virorum auctoritatem & testimonia negare? Habéntne illas pro peccatis satisfactiones, quas Basilus, vniuersaq. Grecia *ἐπιτάφια* vocat: quarum illas partes Tertullianus * numerat; ieiunijs precibus alere, ingemiscere, lachrymari, & mugire dies, noctesque ad Dominum Deum tuum, presbyteris aduolui, & aris Dei adgeniculari?

Iacobum.
Eadem Dionysius ad Demophilum.
Origenes in Psalm: 32.
Euseb. lib: 5.
Histo. cap: 27.
et li: 6. ca: 27.
* Lib: de poenitentia.

Quid de admirabili Sacramento Eucharistię dicam? quod cum duplici ex causa constitutum sit, primò, vt sit perennis quedã memoria, & annũciatio mortis & crucis Iesu Christi, illiusq. sacrificij, quo semel expiata & consecrata sunt omnia: Deinde mensa & cibus aduersus õnes, qui tribulant nos. Ex quibus eius partibus, primam illã & præcipuam annunciationis inquã mortis & crucis Domini, æterniq. eius sacrificij partẽ penitus sustulerunt: & quod maius est, summo sacrilegio, idololatrię nomine contaminarunt. Cuius sacrificij modum, & ritum, ex ipsorum Apostolorum ore, tot omnium seculorum nobilissimi patres nobis tradiderunt: Dionysius, inquã, Clemens, Iustinus, Tertullianus, Basilus, Chrysostomus, Ambrosius, eorũq. successores, qui easdem ipsas liturgias interpretati sunt: Pachimerus Maximus, Germanus Constantinopolitanus, Ioannes Cabasilas, Rupertus, Innocentius, amplissimi doctrinę christianę duces atque magistri, quos non sequi, quos non imitari, quibus non parere; estne legitimum sacramentorum vsum sequi, an potius graui contumacię scelere sese obligare? At vtraque specie vtũtur. at quantò potius fuerat rebus ipsis vti, quàm speciebus. Quid enim iuuat specie frui, si re ipsa sacramentaria labe infectus, careas? quis autem re huius sacramenti caret, nisi ille, qui nihil præter umbram & figuram quandam mortuam corporis & sanguinis Iesu Christi, in his speciebus contineri docet? quique vero & legitimo illius conficiendi ministro caret?

G

Quid

Ioan: 20.

2 Tim: 1.

1 Tim: 4.

1 Tim: 5.

Quid ordinis sacramentum, per quod cætera consecrantur & fiunt sacramenta? habentne isti, an potius rident, rem tot sacris literarum testimonijs comprobata, omnisq. vetustatis vsu contestatam? Intufflat Christus Dominus in discipulos, & dicit: *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittentur eis*: vbi & externam cerimoniam & promissionem remittendi peccata, & gratiæ Spiritus sancti collationem videmus. Monet Paulus Timotheum à se ordinatum: *Moneo te, inquit, ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te, per impositionem mearum manuum*: vbi & cerimonia externa & promissio gratiæ euidenter exprimitur. Et in alio loco: *Noli negligere gratiam quæ est in te, quæ est tibi data per prophetiam, & per impositionem manuum presbyterij*. Et item: *Manus citò nemini imposueris*. Et in Actis eodem modo Ananias Paulo gratiam confert Spiritus Sancti, per impositionem manuum; vt fungeretur officio Episcopi. Quibus locis Calvinus permotus, ac planè coactus, ordinem sacrum sacramentum esse, quòd sæpè alias negauerat confitetur. Ideo tamen in numero sacramentorū illum se non reposuisse, quòd non sit commune omnium christianorum Sacramentum. Verū hæc præsentis instituti non sunt.

Iaco: 5.

Quid de Matrimonio, quid de extrema vnctione dicam? quorum alterum sacramentum magnum Paulus vocat, negant isti: alterius modum & formam, ita distinctis verbis, vt nihil clariùs, nihil planiùs, nihil illustriùs dici possit, explicat Iacobus. *Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuabit eum Dominus; & si in peccatis sit, remittentur ei. Confitemini ergò alterutrum peccata vestra: & orate pro inuicem vt saluemini: multum enim valet deprecatio iusti assidua*. Quam veteres Gnosticos more simiarum

simiarum imitatos fuisse, duo vetustissimi Apostolorum *Lib: 1. cap: 18.*
 successores tradunt; Irenæus cum Epiphanio: cuius stu- *Hæres. 36.*
 pendos mirabilēsque effectus asserunt, Clemens Rom:
 lib. 8. de Consti: Apo: cap: 35. Hiero: in vita Hilarionis:
 Augustinus lib. 2. de visit. infir. ca. 4, & ser. 215. de tempore:
 Innocentius primus Epistola ad Decentium Eugubinū:
 & Bernardus in vita S. Malachia. Quæ tamen omnia
 isti non modò non sequuntur; sed etiam rident, prauisq.
 suis interpretationibus peruertunt. At qui dicunt, nus-
 quam in scripturis aut confirmatio, aut ordo, aut extre-
 ma vnctio Sacramenta esse dicuntur. Demonstrant
 igitur itidem, vbi aut Baptismus, aut Eucharistia, aut
 Pœnitentia, sacramenta appellentur. Quod si hæc Sacra-
 menta eam solam obcausam vocas, quod ita ab Eccle-
 sia edoctus sis; cur non idem iudicium in alijs sequeris?
 Quid? num scriptura Matrimonium Sacramentum non
 vocat? idque magnum: tu tamen tui oblitus, negas.
 His igitur tu hominibus verum, purum, & legitimum
 Sacramentorum vsum attribues, & non potius eorum
 contaminatores, & abrogatores, eos appellabis? Am-
 pliùs ne in meridie lucernam accendere oportebit, il-
 lúdque docere, neque hæc vera signa Ecclesiæ Dei esse,
 quæ isti comminiscuntur, & si sint, istis tamen nulla rati-
 one conuenire? Finge igitur animo, vnā ex illis ipsis,
 de quibus superiùs diximus, Regis Salomonis concubi-
 nis, dum se veram & vnicam dilectam Regis esse fert,
 atque iactat, quædam insignia atque notas tanquam
 ipsi dilectæ proprias confingere, ac sibi affingere. Demō-
 stret autem quis ex aduerso, neq. illum verum vestitum
 aut ornatum reginæ esse; & si sit, per fraudem tamen, &
 insidias, à regina ad illam ipsam concubinam transla-
 ta esse: magisque illum colorem, illa ornamenta, filiæ
 Regis, quàm illius ancillæ conuenire: an non satis
 hac ratione docebit, eam quidem, quæ tantum ausa est

nefas, impudicam & procacem mulierem esse, extremoque supplicio dignam, ut quę sibi falsò Maiestatem regiam adscribat, aliam autem veram & germanā sponsam magni Regis quærendam esse? Suis igitur armis, suis præsijs victi, & confossi iacent: neque amplius alijs subsidijs ad illos conuincendos opus esset, si pietatis & non malicię, veritatis & nō simulationis, charitatis & nō odij, zeli domus Domini, & non ambitionis, vincendiq. studij certamen esset. Si enim his signis & notis veram Iesu Christi sponsam cognosci & definiri putant, quę neque vera signa sunt, & magis alijs, quàm illis ipsis conueniunt, an nō vniuersa causa decidunt? an aliquid plenius & illustrius ad totam veritatem commonstrandam, vel ipsis ducibus & magistris adferri poterit? Verum

nos alienis confutatis, nostra cōfirmemus: ac

eas, quę verę sunt notę, & insignia

Ecclesię Dei, in medium
adferamus.

DE VERÆ

DE VERÆ ET FALSÆ ECCLESIAE discrimine,

LIBER SECVNDVS.

VERORVM ECCLESIAE
DEI SIGNORVM PARTITIO.

Caput I.



NTequam signa & indicia Ecclesiae Dei explicamus, operæpretium existimauimus, vt tota res recto modo & ordine tractetur, ex doctissimorū virorum præceptis & doctrinā, ipsorum signorum atq. notarum distinctionē primò repetere: est autē hæc: *Aristo: lib: 1. ad Theode- etū cap: 2.* alia quidem signa esse, quę necessariò rem cōmonstrant, & quasi ex altera parte negocio respondent: *Τεκμήριο*, hæc Græci quasi finem causę imponentia vocant: *Τεκμαρ* enim veteribus, Aristotele teste, finis atque conclusio dicebatur: alia verò non necessaria, quę idem Græci *σημεία* appellare solent, quę & si singula rem non demonstrant, multa tamen simul veluti in vnum cuneum collecta & conferta vincunt, ac tanquam certa vestigia quædam, ad ipsam nos rem deducunt. Primum genus signorum atq. notarum, quibus Ecclesia Dei designatur, ac circumscribitur, sacrum Symbolum continet atque explicat. Secundum genus sparsim iam ex his, iam ex alijs sacre scripture locis, sanctisque Patribus, reque adeò ipsa colligitur,

gitur, vtrumque summa breuitate, & facilitate Deo duce persequamur.

*EA INDICIA QVÆ IN SACRO
SYMBOLO CONTINENTVR, VERAS
Ecclesiæ Dei notas esse.*

Caput II.



Rimum igitur genus signorum, in ipsis primis & summis religionis nostre principijs, & fundamentis duodecim inquam fidei nostræ articulis continetur: in vero inquā illo & incorrupto fidei Christianæ compendio: in diuina sanctissimāq. per orbem terrarum fusi populi Christiani tessera: in ipso certissimo fidei christianæ limite, totiusq. vetustatis amplissimo deposito, ipso inquam sacro Symbolo, quod post vnius Trini Dei confessionem redemptionisque nostræ œconomiam, Ecclesiam salutis nostræ tutissimum portum, nobis credendum proponit; notāsque ipsius & insignia, vt quæ, qualis sit cognosci, à falsisque & fucatis Ecclesiis distingui possit, diuinitus explicat: vt non satis sit, nos qualemcunque Ecclesiam credere, sed eam ipsam, qualis ab ipsis Apostolis, apostolicisq. viris, illisq. hominibus, qui à Spiritu sancto acti & edocti sunt, nobis credenda proponitur: neue quisque ad arbitrium suum illius notas atque limites sibi fingat: sed intra eos fines ac metas, quas nobis maiores nostri posuerunt consistat. Quod quidem Symbolum, cum plerique istorum nobiscum communiter profiteantur, in suisque congregationibus decantent; improba tamen cupiditate victi & obcœcati, seipsos exaudire, atque intelligere non possunt:

sunt : aliam videlicet se Ecclesiam in compendio fidei nobiscum profiteri, & aliam quærere, vt vel ex ore suo rectè cum illo nequam seruo in hac parte condemnentur; quòd vnā Sanctam, Catholicā, & Apostolicā Ecclesiam professi, Lutherum, Philippum, vel Zyvinglium, aut Caluinum quempiam potius sequantur. Verum cum eas notas, quæ in sacro sunt Symbolo, Ecclesiis suis, ita vt diximus, conuenire nullo pacto posse, priuata conscientia iudicassent, alias necessario sibi quærendas esse existimarunt. Cumque ad omnia, modò stultos suos sensus sanent & obtineant, neganda sint parati, errorémq. vnum altero semper deteriore tueantur; negant itidem hæc, vt notas & insignia Ecclesiæ, in sacro Symbolo posita esse: neque tamen causas, cur id negent adferunt. Nam frustra & superfluè, in eo præsertim compendio, quod breuissimū Ecclesia esse voluit, insertas esse, stultum est vel suspicari. Ornatus, inquiunt, causa. At quid ineptius est, quam in formula fidei rhetorum ornamenta quærere? Augendæ orationis gratia. Et illud igitur; Deum verum de Deo vero, lumen de lumine, genitum non factum, consubstantialem Patri. &c. eodem modo augendæ orationis causa positum esse credendum erit. Declarandæ, dicent, & explicandæ rei causa. Atque hoc est, quod quærimus. Signis enim & notis res declarantur, atq. indicantur. Germanæ igitur notæ, germana insignia, hæc ipsa verè Ecclesiæ erunt: quibus qui detrahit, aliāq. signa quærit; hic idē omnibus illis, quæ in symbolo prius posita sunt, præiudicet oportet: quod quidē iam pridem faciunt: ideóq. ruit alto de culmine Troia. Quæ igitur sunt ista signa, & qualia? Illa inquā, vt illa sit vera Ecclesia, quæ est vna, sancta, Catholica, & Apostolica. Quæ quidem talia sint, & notissima omnibus sint, & re ipsa, quam commonstrant, magis clara, & quæ ad aliā rem designandā transferri nullo modo possint: illāmque
necessariò

necessariò cōmonstrant. Palam item posita & illustria, vt nulli, qui modò aliquid sensus & rationis habeat, obscura esse possint. Quis enim vnitatem Ecclesię nō cernat? quis constantem sanctitatem non animaduertat? quis vniuersalitatem, vt ita dicam, quis æternam & perpetuā successionem vel oculis ipsis nō videat? Quę omnia ex quibus fontibus sint hausta, & quam vim & sensum habeant, paucis explicemus.

PRIMA EX SACRO SYMBOLO
NOTA EXPLICATVR: EAM VERAM
Ecclesiam, quę sit vna.

Caput III.



Prima igitur in sacro Symbolo nota verę Ecclesię, illa est, vt sit vna: idq. primò ex ipso verbo Dei, sacręque scriptura, patet: *Vna est columba mea, inquit Scriptura, perfecta mea, vna est matri suę, electa genitrici suę, viderunt eam filię, & beatissimę prædicauerunt, reginę & concubinę, laudauerunt eam.* In hoc cognoscent vos, dicit ipse Dominus, quia discipuli mei estis, si dilectionem inter vos seruaueritis. Pater sancte, serua eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, vt sint vni, sicut & nos. Cū essem cum eis, ego seruabam eos in nomine tuo. Quos dedisti mihi, ego custodiui: & nemo ex eis perijt, nisi filius perditionis: vt scriptura impleatur. Non pro eis autem rogo tantū, sed & pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me: vt omnes vnum sint, sicut & tu pater in me, & ego in te: vt & ipsi in nobis vnum sint: vt credat mundus, quia tu me misisti. Et ego claritatem quam tu dedisti mihi, dedi eis, vt sint vnum, sicut & nos vnum sumus.

Ioan: 15.

Ioan: 17.

sumus. Ego in eis, & tu in me : ut sint consummati in vnum, & cognoscat mundus, quia tu me misisti, & dilexisti eos, sicut & me dilexisti. Pater, quos dedisti mihi, volo ut ubi sum ego, & illi sint mecum : ut videant claritatem meam, quam dedisti mihi, quia dilexisti me ante constitutionem mundi. Pater iuste, mundus te non cognouit. Ego autem te cognoui : & hi cognouerunt quia tu me misisti. Et notum feci eis nomen tuum, & notum faciam, ut dilectio qua dilexisti me, in ipsis sit, & ego in ipsis. Regnum Christi *psal: 144.*
regnum omnium seculorum est. Omne autem regnum *Matth: 12.*
multiplex, & in se diuisum, desolari, idem Saluator docet : Monogamus, inquit Hieronymus, primus Adam, monogamus & Christus. Hoc primum limite suam Ecclesiam à Valentini, Marcionis, ac reliquorum sui temporis hæreticorum sectis, distinxit Apostolorum successor Irenæus. Cum, inquit, hanc prædicationem acceperit, & hanc fidem, quemadmodum prædiximus Ecclesia, & quidem in vniuersum mundum disseminata, diligenter custodit, quasi vnā domum inhabitans, & similiter credit iis, videlicet, quasi vnā animam habens, & vnum cor, & consonanter hæc prædicat, & docet, & tradit, quasi vnus possidens os. Nam etsi in mundo loquelæ dissimiles sunt, sed tamen virtus traditionis vna, & eadem est. Et neque hæ, quæ in Hiberis sunt, neque hæ, quæ in Celtis, neque hæ, quæ in Oriente, neque hæ, quæ in Aegypto, neque hæ, quæ in Libia, neque hæ, quæ in medio mundi sunt constitutæ ; sed sicut sol creatura Dei in vniuerso mundo vnus & idem est ; sic & lumen prædicatio veritatis vbiq̃ue lucet, & illuminat omnes homines, qui volunt ad cognitionem veritatis venire. Et neque, qui valdè præualet in sermone, ex iis qui præsunt Ecclesiis, alia quā hæc sunt, dicet. Nemo enim super magistrum est : neque infirmus in dicendo deminorabit traditionem. Cum enim vna & eadem fides sit ; neque is qui multum de ea potest dicere
H *re am-*

re ampliat, neque is, qui minus deminorat. Idem Diuus Cyprianus sentit. Ecclesia una est, quæ in multitudinem latius incremento fecunditatis extenditur, quomodo solis multi radij, sed lumen unum; & rami arboris multi, sed robur unum tenaci radice fundatum. Et cum de fonte uno riui plurimi defluunt, numerositas licet diffusa videatur, unitas tamen seruetur in origine. Auelle radium solis à corpore, diuisionem lucis unitas non capit. A fonte præcide riuum; præcisus arescet. Sic & Ecclesia Domini luce perfusa, per orbem totum radios suos porrigit; unum tamen lumen est, quod ubique diffunditur, nec unitas corporis separatur. &c. Vtitur hoc eodem signo Tertullia-

*De præscripti-
one aduersus
hereticos.*

nus. Itaque tot, inquit, & tantæ Ecclesiæ, una est illa ab Apostolis prima, ex qua omnes, sic omnes primæ, & omnes Apostolicæ, dum vnā omnes probant unitatem, communicatio pacis, & appellatio fraternitatis, & confederatio hospitalitatis, quæ cura, non alia ratio regit, quam eiusdem sacramenti vna traditio: Nam Augustinum, Hieronymum, Ambrosiū quid attinet proferre, cum Augustinus ipse integrum librum de unitate Ecclesiæ cōscripserit, eodemq. modo alij, plurima de unitate Ecclesiæ dissererunt?

Verum cum modis varijs & rationibus, & alias, & hanc isti effugiant, atque eludant notas, omnem scilicet hæresim vnā esse, imò quicquid est, ea ratione, demum teste Aristotele esse, quia vnum sit; ideo quo sensu hoc loco vna accipiatur Ecclesia, paucis exponamus. Cum igitur dicimus illam veram Ecclesiam esse, quæ vna sit, hoc ita intelligi volumus. Primum, quæ semper vna & eadem sit: hoc autem est, ne hoc quidem anno exoriat, altero autem occidat, ne nunc quidem de his rebus illud sentiat & iudicet, aliud alio, & iterum aliud; sed ea erit vna Ecclesia, quæ semper vna sit, vnumq. & idē, de rebus ijsdem semper senserit. Quæ, quos sensus à principio accepit, quibus à primis ducibus & fundatoribus fidei suæ

fidei suę imbuta & instituta sit, eosdē cōstanter cōseruet & tueatur : quę non tanquam vestes , sic opiniones mutet : quę non tanquam ex hospitij in hospitia, sic ex sententijs in sententias transeat ac transferatur : quę more paruulorum non fluctuet : quę omni non circumferatur vento doctrine : quę & si proficiat, & augmenta sua habeat, easdem tamen species rerum conseruet ; vt quamuis in gramine, quamuis in herba , quamuis in spica sit ; vnū tamen & idē frumentū semper permaneat : nō quę triticum quidem à principio polliceatur, mox in lolium infelix & steriles auenas exeat. Proficit illa quidē, vt dixi, sed ita tamen, vt verē profectus sit ille fidei, nō permutatio : vt quidē præclare ante hos mille annos rem hāc totā explicat Vincentius Lirinen. *Siquidem ad profectū per-* cap: 28.
tinet, vt in semetipsa vnaquęq. res amplificetur, ad permutationem verò, vt aliquid ex alio in aliud transuertatur. Crescat igitur oportet, & multum vehementerque proficiat, tam singulorum, quam omnium, tam vnius hominis, quam totius Ecclesię ætatum, ac seculorum gradibus, intelligentia, scientia, sapientia : sed in suo duntaxat genere, in eodem scilicet dogmate, eodem sensu, eadēque sententia. Imitetur animarum religio rationem corporum, quæ licet annorum processu, numeros suos euoluant & explacent; eadem tamen quæ erant, permanent. Multum interest inter pueritię florem, & senectutis maturitatem, sed ijdem tamen ipsi fiunt senes, qui fuerant adolescentes : vt quamuis vnus eiusdemq. hominis status habitusq. mutetur, vna tamen nihilominus, eadēque natura, vna eademq. persona sit. Parua lactentium membra, magna iuuenum ; eadem ipsa sunt tamen. Quod paruulorum artus, tot viro- rum : & si qua illa sunt, quæ æui maturioris ætate pariuntur ; iam in seminis ratione præfata, vt nihil nouum postea proferatur in senibus, quod non in pueris iam antea latita- uerit. Unde non dubium est, hanc esse legitimam & rectam
H ij proficien-

proficiendi regulam, hunc ratum atq; pulcherrimum cre-
 scendi ordinem; si eas semper in grandioribus partes ac for-
 mas, numerus detexat ætatis, quas in paruulis creatoris
 sapientia præformauerat. Quod si humana species in ali-
 quam deinceps non sui generis vertatur effigiem, aut certè
 addatur quippiam membrorum numero, vel detrahatur;
 necesse est, ut totum corpus vel intercidat, vel prodigiosum
 fiat, vel certè debilitetur. Ita etiam Christianæ religionis
 dogma, sequatur has decet profectuum leges; ut annis sci-
 licet consolidetur, dilatetur tempore, sublimetur ætate: in-
 corruptum tamen illibatūque permaneat, & vniuersis
 partium suarum mensuris, cunctisq; quasi membris ac sen-
 sibus proprijs plenum, atque perfectum sit: quod nihil præ-
 terea permutationis admittat, nulla proprietatis dispendia,
 nullam sustineat definitionis varietatem. Exempli gratia:
 seuerunt maiores nostri antiquitus in hac Ecclesiastica se-
 gete triticeæ fidei semina: iniquum valde & incongruum
 est, ut nos eorum posteri pro germana veritate frumenti,
 subdititium zizaniæ, eligamus errorem. Quin potius hoc
 rectum & consequens est, ut primis atq; extremis sibimet
 non discrepantibus, de incrementis triticeæ institutionis, tri-
 ticei quoque dogmatis frugem demetamus: ut cum aliquid
 ex illis seminum primitijs accessu temporis euoluatur, &
 nunc lætetur & excolatur, nihil tamen de germinis pro-
 prietate mutetur: addatur licet forma, species, distinctio;
 eadem tamen cuiusque generis natura permaneat. Absit
 etenim, ut rosea illa catholici sensus plantaria, in carduos
 spinasque vertantur. Absit, inquam, ut in isto spiritali
 Paradiso, de cynamomi & balsami surculis, Lolium re-
 pentè atque aconita proueniant. Quodcumq; igitur in hac
 Ecclesia, Dei agricultura, fide patrum satum est; idem fi-
 liorum industria decet excolatur, & obseruetur: hoc idem
 floreat & maturescat: hoc idem proficiat & perficiatur.
 Fas est etenim, ut prisca illa cœlestis philosophiæ dogmata
 processu

processu temporis excurentur, limentur, poliantur: Sed nefas est ut commutentur, nefas ut detruncantur, ut mutilentur. Accipiant licet euidentialiam, lucem, distinctionem; sed retineant necesse est plenitudinem, integritatem, proprietatem. Nam si semel admissa fuerit hæc impia fraudis licentia, horreo dicere, quantum excidendæ atque abolendæ religionis periculum consequatur. Abdicata etenim qualibet parte catholici dogmatis, alia quoque atque item alia, ac deinceps alia, & alia iam quasi ex more & licito abdicabuntur. Porro autem singulatim partibus repudiatis, quid aliud ad extremum sequetur, nisi ut totum pariter repudietur? Sed è contra, si nouitia veteribus, extranea domesticis, & prophana sacratis admisceri cœperint, proserpat hic mos in vniuersum necesse est, ut nihil post hæc apud Ecclesiam relinquatur intactum, nihil illibatum, nihil integrum, nihil immaculatum; sed sit ibidem deinceps impiorum ac turpium errorum lupanar, ubi erat ante, castæ & incorruptæ sacrarium veritatis. Sed auertat hoc à suorum mentibus nefas diuina pietas, sitq; hic potius impiorum furor. Christi verò Ecclesia, sedula & cauta depositorum apud se dogmatum custos, nihil in ijs vnquam permutat, nihil minuit, nihil addit: non amputat necessaria, non apponit superflua, non amittit sua, non usurpat aliena; sed omni industria hoc vnum studet, ut vetera fideliter sapienterque tractando, si qua sunt illa antiquitus informata & inchoata, accuret & poliat: si qua iam expressa & enucleata, consolidet, firmet: si qua iam confirmata & definita, custodiat. Denique quid vnquam aliud Conciliorum decretis enisa est, nisi, ut quod antea simpliciter credebatur, hoc idem postea diligentius crederetur? quod antea lentius prædicabatur, hoc idem postea instantius prædicaretur? quod antea securius colebatur, hoc idem postea sollicitius excoleretur? Hoc, inquam, semper, neque quicquam præterea, hæreticorum nouitatibus excitata, Conci-

liorum suorum decretis Catholica perfecit Ecclesia, nisi, ut quod prius a maioribus sola traditione susceperat, hoc deinde posteris etiam, per scripturae chiographum consignaret, magnam rerum summam paucis literis comprehendendo, & plerunq. propter intelligentiae lucem, non nouum fidei sensum, nouae appellationis proprietate signando. Haecenus Lirinensis. Crescat igitur & proficiat Ecclesia oportet: non tamen in aliam definat, non seipsam destruat, & more viperarum conficiat: quae nihil pugnans, nihil aduersum illis rebus, quas in primis suis initijs docuit ac tradidit, tradat aut doceat: cuius testimonijs contra illam ipsam uti nemo possit: quae deniq. pro pisce serpentem, pro pane lapidem, pro ouo scorpionem non porrigat. Vna igitur erit, si semper vna & eadem non nomine tantum, non natura, & numero hominum, sed sensu etiam & dogmate, iisdemq. rerum speciebus omnibus existet. Verum cum vnitas haec atque concordia temporis nonnunquam & necessitatis causa, ex composito, & per syncretismum, ut verbo Demosthenis utar, hoc autem est, per conspersionem, & qualemcunque coherentiam confarciri possit. Sic enim, referente Staphilo, Melanchton dicere solebat: Vel, inquit, nunc inter nos temporis causa concordiam componamus, & consensum, quale quondam inter Caipham, Pilatum, Herodem, item ad interficiendum Christum, ad tempus compositam fuisse legimus: & qualem nunc quotannis inter se in suis Synodis dicis causa, volunt consuere isti, nec tamen vnquam recte possunt. Ideo non sufficit ad eam Ecclesiae unitatem constituendam, ut quomodocunque vna sit; sed etiam ut eius unitatis in se causas habeat, quas ipsa vnitas vi & natura sua, etiam si hac de re nihil cogites, etiam si syncretismos nullos comminiscaris, ipsa per se sequatur.

Sed quae tandem istae sunt huius unitatis causae, quae principia?

principia? In omni quidem animante due sunt vnitatis cause. Anima inquam & Spiritus: si facultatem spectes, caput; aut, si exteriora, membra, omniumque facultatum atq. membrorum, ad hæc duo, debita subiectio & consensus; sine quibus animal vnum, nequaquam consistere potest: quibus saluis & integris manentibus, vnitas eius perpetuo durat. Hæc igitur eadẽ vnitatis Ecclesię erunt principia: vnitas, inquam, animę & spiritus, & vnitas capitis: quę si habet, vna semper est; si non habet, sexcentos licet nectas syncrētismos, ex arena funiculos nectēs, vna tamen nunquam erit.

Sed quę tandem est hæc animę atque spiritus vnitas? non alia certè, quàm vniuersalis atque catholicus sacrę Scripturę sensus & interpretatio. Docet hoc Paulus: *Litēra, inquit, occidit, spiritus viuificat*: quasi diceret: Spiritu scripturę, animam Ecclesię esse. Et alio loco: *Unum corpus, & vnus spiritus; sicut vocati estis in vna spe vocationis vestrę*. Docet idem D. Petrus: *Hoc primum intelligentes; quod omnis prophetia scripturę, propria interpretatione non fit. Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed Spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines*. Capitis porro vnitas quę? non alia, quàm vnitas pastoris. Quis hoc docet? Christus Dominus: *Et erit vnum ouile, & vnus pastor*. Quis pastor? quis alius, nisi spontè errare velis, quàm ille, cui munus pascendi toties repetitis vicibus *pasce oues meas, pasce agnos meos*, committitur; Petrus, inquam, eiusq. successores? Quę coordinatio facultatum & membrorum? nisi obedientia & subiectio ad eum pastorem ouium. *Obedite prępositis vestris*, inquit Paulus, *et subiaceat eis, ipsi enim peruiigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri*. Quę igitur Ecclesia vnum omnium temporum atq. locorum scripturę sequetur sensum, vnā interpretationem, quę vnum habebit pastorem, quę omnium facultatum atq. mem-

atq. membrorū ad eum Spiritum, ad hocq. ipsum caput
 conglutinationē & cōsensum; illa vera & propria vnita-
 tis principia habebit, & ideo vna semper erit. Erit enim
 terra labij vnus, vnū erit multitudinis credentium cor,
 vna anima, vnū caput. In qua autem secta quot homines
 sunt tot sensus, tot erunt interpretationes scripture, quę
 nullū communem, nullum catholicū sequetur scripture
 sensum, quę item nullum habebit vnū pastorem, nullam
 membrorum conglutinationem; hæc nunquam vna e-
 rit. Hæc hæresis potius quàm Ecclesia dicetur: sic enim
 hæresim vetustissimus Tertullia. definit: *Hæreses dictæ
 Græca voce ex interpretatione electionis, qua quis siue ad
 instituendas siue ad suscipiendas eas utitur. Ideo & sibi da-
 mnatum dixit hæreticum, quia & in quo damnatur, sibi
 elegit. Nobis verò nihil ex nostro arbitrio indulgere li-
 cet, sed ne eligere quod aliquis de arbitrio suo induxerit.
 Apostolos domini habemus autores, qui nec ipsi quicquam
 ex suo arbitrio, quod inducerent elegerunt; sed acceptam
 à Christo disciplinam fideliter nationibus adsignauerunt.*
 Docet hoc res ipsa, docet natura rei, docet recta ratio,
 docet ea, quę superius dicta sunt. Verum ne sine certo au-
 thore loqui videamur, docet hoc idem illud sanctorum
 omnium, & Episcoporum, & Martyrum lumen Beatif-
 simus Cyprianus, quo neq. vetustior, neq. doctior, neq.
 sanctior quisquam esse potuit, aut nunc esse potest.

Cyprianus in
 tractatu de
 simplicitate
 Prelatorū, si-
 ue de unitate
 Ecclesiæ.

Cuius illa est hac de tota re doctrina: *Videns inimicus ido-
 la derelicta, & per nimium credentium populum sedes suas
 ac templa deserta, excogitauit nouam fraudem, ut sub ipso
 christiani nominis titulo fallat incautos. Hæreses inuenit et
 schismata, quibus subuerteret fidem, veritatem corrumpere-
 ret, scinderet unitatem. Rapit de ipsa Ecclesia homines:
 & dum sibi appropinquare iam lumini, atque euasisse se-
 culi noctem videntur, alias nescientibus tenebras rursus in-
 fundit. &c. Hoc eo fit, fratres dilectissimi, dum ad verita-
 tis origi-*

*tis originem non reditur, nec caput quæritur, nec magistri
 cœlestis doctrina seruatur Quæ si quis consideret & exa-
 minet, tractatu longo atque argumentis opus non est. Pro-
 batio est ad fidem facilis compendio veritatis. Loquitur
 Dominus ad Petrum: Ego tibi dico, inquit, quia tu es Pe-
 trus, & super istam petram ædificabo Ecclesiam meam, &
 portæ inferorum non vincent eam. Tibi dabo claues regni
 cœlorum: & quæ ligaueris super terram, erunt ligata &
 in cœlis: & quæcunque solueris super terram, erunt solu-
 ta & in cœlis. Et eidem post resurrectionē suam dicit: Pa-
 sce oues meas. Super illum unum ædificat Ecclesiam suam,
 & illi pascendas mandat oues suas. Et quamuis Apostolis
 omnibus post resurrectionē suam parem potestatem tribu-
 at & dicat: Sicut misit me pater, & ego mitto vos: acci-
 pite Spiritum sanctum: Si cui remiseritis peccata, remit-
 tentur illi: si cui tenueritis, tenebuntur: tamen ut unitatem
 manifestaret, unam cathedram constituit, & unitatis eius-
 dem originem ab uno incipientem sua authoritate disposuit.
 Hoc erant utique & cæteri Apostoli, quod fuit Petrus, pa-
 ri consortio præditi & honoris & potestatis, sed exordium
 ab unitate proficiscitur. Primatus Petro datur, ut una
 Christi Ecclesia, & cathedra una, monstretur: & pastores
 sunt omnes, sed grex unus ostenditur, qui ab Apostolis om-
 nibus unanimi consensione pascatur. Quam unam Eccle-
 siam etiam in Cantico Canticorum Spiritus sanctus ex per-
 sona Domini designat, & dicit: Una est columba mea. &c.
 Et in alio loco: Neque enim aliunde hæreses abortæ sunt, Epist. 55. ad
 Cornelium. aut nata sunt schismata, quam inde, quod Sacerdoti Dei
 non obtemperatur: nec unus in Ecclesia ad tempus sacer-
 dos & ad tempus iudex vice Christi cogitatur. cui si secun-
 dum magisteria diuina obtemperaret fraternitas uniuersa,
 nemo aduersum sacerdotum collegium quicquam moueret:
 nemo post diuinum iudicium, post populi suffragium, post
 cœpiscoporum consensum, iudicem se iam non Episcopi sed
 Dei fa-*

Dei faceret: nemo discidio unitatis Christi Ecclesiam scinderet, nemo sibi placens ac tumens seorsum foris hæresim nouam conderet. Ibidem: Christi aduersarius & Ecclesie eius inimicus ad hoc Ecclesie præpositum sua infestatione persequitur, ut gubernatore sublato, atrocius atque violentius circa Ecclesie naufragia grassetur. Et paulò post: Petrus tamen super quem ædificata ab eodem Domino fuerat Ecclesia, unus pro omnibus loquens, & Ecclesie voce respondens, ait: Domine, ad quem ibimus? Verbum vitæ æternæ habes: & nos credimus & cognouimus, quoniam tu es filius Dei viui: significans scilicet & ostendens eos, qui à Christo recesserint, culpa sua perire: Ecclesiam tamen quæ in Christum credat, & quæ semel id quod cognouerit teneat, nunquam omninò ab eo discedere, & eos esse Ecclesiam, qui in domo Dei permanent. Et multis interiectis: Post ista adhuc insuper pseudoepiscopo sibi ab hæreticis constituto, nauigare audent, & ad Petri cathedram atq; ad Ecclesiam principalem, unde unitas sacerdotalis exorta est, à schismaticis & prophanis literis ferre, nec cogitare eos esse Romanos (quorum fides Apostolo prædicante, laudata est) ad quos perfidia habere non possit accessum.

Et in Episto.
69 ad Florentium
sive Puppianum.

Nec hæc iacto, sed dolens profero, cum te iudicem Dei constituas & Christi, qui dicit ad Apostolos, ac per hoc ad omnes præpositos qui Apostolis vicaria ordinatione succedunt: Qui audit vos, me audit; & qui me audit, audit eum qui me misit. Et qui reijcit vos, me reijcit, & eum qui me misit. Inde enim schismata & hæreses abortiæ sunt & oriuntur, dum Episcopus qui unus est, & Ecclesie præest, superba quorundam præsumptione contemnitur: & homo dignatione Dei honoratus, indignus hominibus iudicatur. Et paulò post: Dominus quoque in Euangelio, cum eum loquentem discipuli dereliquerent, conuersus ad duodecim, dixit: Nunquid & vos vultis ire? Respondit ei Petrus, dicens: Domine, ad quem imus? verbum vitæ æternæ habes: &

bes: & nos credimus & cognouimus, quoniam tu es filius Dei uiui. Loquitur illic Petrus, super quem ædificata fuerat Ecclesia, Ecclesiæ nomine, docens & ostendens, quia et si contumax ac superba obaudire nolentium multitudo discedat, Ecclesia tamen a Christo non recedit: & illi sunt Ecclesia, plebs sacerdoti adunata, & pastori suo grex adherens. Unde scire debes Episcopum in Ecclesia esse, & Ecclesiam in Episcopo: & si qui cum Episcopo non sint: in Ecclesia non esse: & frustra sibi blandiri eos, qui pacem cum sacerdotibus Dei non habentes obrepunt, & latenter apud quosdam communicare se credunt: quando Ecclesia quæ catholica una est, scissa non sit, neque diuisa, sed sit utique connexa, & cohærentium sibi inuicem sacerdotum glutino copulata. Hæc Cyprianus.

Neque verò satis est, ut semper una sit, eiusque unitatis in se causas & principia contineat; sed etiam oportet, ut ubique, & inter omnes, & in omnibus partibus mundi sit una: ut quocunque veneris, vnā, eandemq. agnoscas, neque necesse habeas quærere, cuius, & qualis sint homines illi confessionis, ad quos pertineant: ut non alio quidem modo vxor, alio maritus, de religione sentiat: nō dissimilis sit in vna domo quā in alia deuotio: ut non alio modo in iisdem ædibus in superiore cenaculo, alio in inferiore credatur & doceatur. Ut enim hæreses & schismata vnus lingue homines, ne se ipsos eadem lingua loquentes intelligant efficiunt; ita Spiritus Ecclesiæ Dei, homines diuersarum linguarum eundem habere sensum efficit: *Audiuiimus illos, inquit Act: 2. scriptura, unusquisque lingua nostra loquentes magnalia Dei: ut illud sit, quod sancta sanctè postulat Ecclesia. Veni, inquit, Sancte Spiritus, reple tuorum corda fidelium, & tui amoris in eis ignem accende, qui per diuersitatē linguarum cunctarum, gentes in unitate fidei congregasti.*

Verum quoniam obijciunt isti, inter catholicas etiam

Eph: 4.

non omnibus semper conuenire. Habent Orientales Ecclesie ritus suos, habent & occidentales: ideò quibus in rebus eas ipsas Ecclesias sibi consentire, vt suam conseruent vnitatem, satis sit, in quibúsq; rebus vnitas ista consistat, explicandum est; vt ita os istorum obstruatur impudens, quo Turcicam perfidiam, similiter vnā semper esse dicere non erubescunt, eamque cum Catholica Ecclesia comparare non verentur. Explicat autem earum rerum capita, ipse Doctor gentium Paulus. *Unum corpus, & vnus spiritus: sicut & vocati estis in vna spe vocationis vestræ. Vnus dominus, vna fides, vnum baptisma, vnus Deus & pater omnium, qui super omnes & per omnia, & in omnibus nobis.*

Primum igitur caput eius vnitatis sit oportet, vt credatur vnus pater super omnia, hoc est, vt sit vna præcellē diuinitatis confessio; vnus de vero Deo sensus, vt non alij quidem vnū Deum, alij tres, alij nullum esse profiteantur.

Secundò, vt sit vnus dominus, hoc est, vna de filio eius vnigenito fides, vt non ab alijs quidem verus Deus, ab alijs minor Deus, ab alijs instrumentum tantum & creatura, ab alijs purus quidem homo censeatur: & ab his quidem adorandus, ab alijs autem ne adorandus quidem prædicetur: hoc enim est Christum diuidere: qui autem diuidit Christum, dicit Ioannes, Antichristus est.

Tertiò vna item sit fides, hoc est, vnum cōmune symbolum, vnāque eius communis expositio ac interpretatio, ne necesse sit inquirere, quem quis fidei ducem sequatur, vt non id quisque credat, quod vult, & quantum vult, & quomodo vult; sed quod, & quantum, & quomodo illi vt credat primitus præscriptum est, vt ille Canon Concilij Ephesini sanctē obseruetur. *Constituit sanctum Concilium, vt nemini liceat aliam fidem vel proferre, vel conscribere, vel componere, quā eam, quæ præstituta ac perscripta est a sanctis Patribus, qui in Nicæ-*
norum

norum urbe, cum auxilio Spiritus sancti coacti fuerunt: Qui autem audeant aliam fidem, vel componere, vel producere, vel proferre, volentibus conuerti ad agnitionem veritatis; siue ex Gentilitate, siue ex Iudaismo, siue alia quacunque secta; ut hi si quidem Episcopi aut Clerici sint, isti ab Episcopatu, hi à clero remoueantur, ac prohibeantur: Sin autem laici sint, ut extrema detestatione & execratione percellantur. Hactenus sancta synodus Ephesina. Quo quidem Canone docent sancti Patres, post duo illa œcumenica Concilia, Nicœnum, inquam, & Constantinopolitanum, fidem christianam, ab Ephesina synodo ita conclusam & obsignatam esse, ut illi nihil amplius à quoquam mortalium addi, aut adijcere liceat.

Quartò, ut vnum sit baptisma, hoc est, eadem Sacramenta, idemq. eorum numerus. Primum enim & maxime necessarium, & sine quo alia esse non possunt, pro omnibus alijs positum est; ut non alij quidem duo, alij tria, quatuor alij esse profiteantur; sed vnum & eundem numerum omnes: ut non hi quidem in prima infantia, alij in decem annis, alij triginta, demum alij nunquam baptisentur: & isti quidem in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, alij autem in solius patris nomine, sed ut omnes eodem modo, eodem ritu, eadem semper ratione expientur.

Vltimò, ut sit eadem spes vocationis, hoc est, eadem fides immortalitatis animarum, eadem post excessum earum sedes & commoratio pœnarum, item & præmij, cœli, & inferorum spes atq. idem sensus. Eodemq. modo de medijs spci vocationis nostrę, fide, inquam, iustificatione, meritis, legibus, cerimonijs, magistratibus. Ut non hi quidem cantando & psallendo tantum cœlo se potituros credant, alij autem per multas tribulationes & angustias, eò properent atque contendant. In his igitur omnibus, si vna est Ecclesia, non valdè laboran-

Psal: 44.

dum erit, si in quibusdam ritibus, vel cerimoniae eius sit aliqua varietas, quæ ad ornatum potius & splendorem, quam ad diuisionem eius pertineat: ut assistat regina à dextris regis circumamicta varietate.

1. Tim: 2.

Esa: 26.

Psal: 79.

Rom: 12.

Verum amplius non satis est ubiq. vnā semper esse, eiusque vnitatis causas & principia in se habere, aut in his partibus, de quibus dictum est, consentire; sed vltra illud postremo addendum est, ut eo genere vnitatis sit vna, quo sacrę præscripserunt & adumbrarunt literę. Neque enim vnitatem aquę aut ignis, ut de rebus publicis dicere solebat Aristoteles, ubi vna quęque pars aquę est aqua, debet esse vna; sed vnitatem domus. Est enim, inquit Paulus, Domus Dei omnipotentis. Vnitatem ciuitatis, sic enim vocatur: Vrbs fortitudinis Sion, Saluator in ea murus & antemurale. Vnitatem vitis, de qua Dauid: *Deus virtutum conuerte, & visita vitem istā.* Vnitatem deniq. corporis, quam hoc modo explicat Paulus: *Sicut enim in vno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent; ita multi vnum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra, habentes autem donationes secundum gratiam quę data est nobis, differentes: siue Prophetiam secundum rationem fidei, siue ministerium in ministrando, siue qui docet in doctrina. Qui exhortatur in exhortando, qui tribuit in simplicitate, qui pręest in sollicitudine, qui miseretur in hilaritate, dilectio sine simulatione, odientes malum, adhaerentes bono, charitatem fraternitatis inuicem diligentes, ho-*

1. Corint: 12.

nore inuicem pręuenientes. Et idem alio loco: *Sicut enim corpus vnum est, & membra habet multa, omnia autem membra corporis, cum sint multa, vnum tamē corpus sunt, ita & Christus. Etenim in vno spiritu omnes nos in vnum corpus baptisati sumus, siue Iudæi, siue Gentiles, siue serui, siue liberi, & omnes in vno spiritu potati sumus: Nam & corpus non est vnum membrum, sed multa: Si dixerit pes, quoniam*

quoniam non sum manus, non sum de corpore; num ideo nō
 est de corpore? Et si dixerit auris, quoniam non sum ocu-
 lus, non sum de corpore, num ideo non est de corpore? Si
 totum corpus oculus, ubi auditus? si totum auditus, ubi o-
 doratus? Nunc autem posuit Deus membra unumquodque
 eorum in corpore sicut voluit. Quod si essent omnia unum
 membrum, ubi corpus? Nunc autem multa quidem mem-
 bra, unum autem corpus: Non potest autem dicere oculus
 manui, opera tua non indigeo: aut iterum caput pedibus,
 non estis mihi necessarij; sed multo magis, quæ videntur
 membra corporis infirmiora esse, necessaria sunt. Et quæ
 putamus ignobiliora membra esse corporis; ijs honorem a-
 bundantiorē circumdamus. Et quæ inhonesta sunt no-
 stra, abundantiorē honestatē habent. Honestā autem
 nostra nullius egent. Sed Deus temperavit corpus, & cui de-
 erat, abundantiorē tribuendo honorem: ut non sit schisma
 in corpore, sed in idipsum pro inuicem sollicita sint membra.
 Et si quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia
 membra: siue gloriatur unum membrum, congaudent om-
 nia membra. Vos autem estis corpus Christi, & membra
 de membro. Et quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia,
 primum Apostolos, secundò Prophetas, tertio Doctores,
 deinde virtutes, exinde gratias curationum opitulationes,
 gubernationes, generi linguarum, interpretationes sermo-
 num. Nunquid omnes Apostoli? Nunquid omnes Pro-
 phetæ? Nunquid omnes Doctores? Nunquid omnes vir-
 tutes? Nunquid omnes gratiam habent curationum? Nun-
 quid omnes linguis loquuntur? Nunquid omnes interpre-
 tantur? Emulamini autem charismata meliora: Et adhuc
 excellentiorē viam vobis demonstro. Quæ quidem D.
 Pauli doctrina illud docet, Ecclesiā quidem Dei vnā esse,
 ita tamen, ut neq. ex vno membro, neq. vno genere ho-
 minum constet; sed multiplicibus & varijs dignitatibus,
 ordinibus, magistratibus, functionibus, familijs deniq.
 sit distin-

Ephes: 4.

De unitate Ec-
clesiæ.

fit distincta : nam neq. domus vno pariete , neq. ciuitas vna domo, neque vitis vno palmite constat, neq. corpus humanum vno membro continetur ; quæ tamen omnia non modò inter se non pugnant, non modò se non impediunt, sed potiùs mutuò præsidio, ornamento, & auxilio sibi esse solent: mutuamq. sibi operã præstant, quod ipse hunc in modum explicat Paulus. *Veritatem autem facientes in charitate, crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus, ex quo totum corpus compactum & connexum per omnem iuncturam subministrationis corporis secundum operationem in mensuram vniuscuiusque membri augmentum corporis facit in ædificationem sui in charitate.* Fallunt igitur isti & falluntur, qui aliquam diuisionem in Ecclesia esse dicunt, multasque religionum familias & classes numerant, quorum vestium, panni potiùs quàm ipse inter se differunt. Hæc enim est illa vnitas corporis, vnitas domus, vnitas ciuitatis, vnitas vineæ, vnitas vitis varijs partibus distincta & ordinata : de qua Cyprianus : *Ecclesia vna est, quæ in multitudinem latius incremento fecunditatis extenditur, quomodo solis multi radij, sed lumen vnum : & rami arboris multi, sed arbor vna, tenaci radice fundata : & cum de fonte vno riuui plurimi defluunt, numerositas licet diffusa videatur exundantis copię largitate ; vnitas tamen seruatur in origine. Auelle radium solis à corpore, diuisionem lucis vnitas non capit : ab arbore frange ramum, fractus germinare non poterit : à fonte præcide riuum, præcisus arescet. Sic & Ecclesia Domini luce perfusa, per totum orbem radios suos porrigit, vnum tamen lumen est, quod ubique diffunditur, nec vnitas corporis separatur : ramos suos in vniuersam terram copia vbertatis extendit perfluentes largiter riuos latius pandit ; vnum tamen caput est, & origo vna, & vna mater, fecunditatis successibus copiosa. Illius situ nascimur, illius lacte nutrimur, spiritu eius animamur. Adulterari non potest spon-*

poteſt ſponſa Chriſti, incorrupta eſt, & pudica: vnā domum nouit, vniuſ cubiculi ſanctitatem caſto pudore cuſtodit. Hæc nos Deo ſeruat: hæc filios regno quos generauit aſſignat. Quisquis ab Eccleſia ſegregatus adulteræ iungitur, à promiſſis Eccleſiæ ſeparatur, nec perueniet ad Chriſti præmia: qui relinquit Eccleſiam Chriſti; alienus eſt, prophanus eſt, hoſtis eſt. Habere iam non poteſt Deum patrem; qui Eccleſiam non habet matrem. Si potuit euadere quisquis extra arcam Noe fuit; Et qui extra Eccleſiam foris fuerit, euadit. Hæc Cyprianus.

Quæ igitur Eccleſia ita erit vna, vt & ſemper fit vna, & vbique, vt principia & cauſas vnitatis ſuæ in ſe habeat, vt in hiſ capitibus coniungatur, quibus dictum eſt, & quæ eo genere vnitatis, quod dictum eſt, vna fit; illa vera erit ſponſa Chriſti, germana filia Regis. Quæ autem talis fit, hæc nē noſtra Catholica, an iſtorum ſectæ; cuiuſq. iudicio æſtimandum relinquo. Neque enim aut in inuidiam quenquam vocare, aut cuiuſquam iudicium labefactare, aut in alteram partem inclinare velim: hoc vnum affirmare poſſum, me aliquando horū ſectas diſſectas, ad certa genera reuocare voluiſſe, nec tamen in ea parte meam logicam tantū mihi ſufficere potuiſſe; vt rem natura infinita ratione finitam facerem. Pulchre q. illud dictum eſſe à Chriſtiano & catholico principe, Georgio quondam Saxonie Duce, commemoratur: Nam ſcire ſe quidem dicebat, quid hoc anno crederent vicini ſui Witembergenſes; quid verò proximè in ſequenti anno credituri eſſent, ſe nē ſcire, quod ſubinde dogmata ſua variarent. Neq. verò ſingulis annis tantū iſti mutantur, ſed & in alijs locis alia ſentiūt. Quantum iſti apud nos pro impunitate religionis pugnent: quantum licentiam cuique vt velit credendi aſtruant: quot leges ac confœderationes iniuſtiſſimas contra maiorum ſuorum inſtituta, pro libertate errandi ferant; non ignoramus.

K

Videamus

Leges in Anglia contra catholicos.

Leges pecuniariae.

Videamus obsecro, num in Anglia eandem libertatem nostris hominibus dederint? num iisdem praesidiis eos communierint? num easdem leges de impunitate credendi tulerint? Duplices late sunt in Anglia de religione leges; aliae pecuniariae, Capitaes aliae. Vtrasque videamus: ac cum istis nostris, num eadem sint, conferamus. Pecuniariae igitur illae sunt: Quicumque ad Ecclesias protestantium venire recusauerint, officij diuini (vt loquuntur) praestandi, aut auscultandi causa, si aetatem annorum sedecim excesserint, soluent quoquo mense, suae absentiae, libras Anglicas viginti: hoc est, aureos 66. qui autem soluendo non sunt, carceribus omnino detineantur, donec soluendi facultatem habeant. Leges reliquae hoc ordine sequuntur.

Qui conuictus fuerit audiuisse missam, etiam si id secretò factum fuerit, patietur carceres per integrum annum, & tam diu postea, quousque persoluat 211. aureos. Sacerdos verò qui Sacrum fecerit, non exhibit carcere, post expletum annum, nisi solutis aureis 422. atq. hoc toties quoties fuerit in hoc genere ab eo peccatum.

Omnis vir Ecclesiasticus, qui non publicam fecerit religionis Romanae detestationem, & auctoritatem Pontificis Romani palam non abiurauerit; amittet omnia beneficia, omnemque dignitatem quamcunque Ecclesiasticam.

Nullus scholaris, aut literarum studiosus habere poterit locum in Collegijs Academicis, aut ad vllum gradum literarium ascendere; nisi in ingressu ad illud Collegium, & in susceptione cuiusq. gradus, eiusdem Pontificis auctoritatem in causis Ecclesiasticis abiuret.

Nemo magistratum publicum gerat, aut vllum officium in Republica retineat; nisi hanc ipsam summi Pontificis abiurationem, publicè praestiterit.

Pupillus ad perfectam aetatem perueniens, haereditatem suam

tem suam adire non poterit, nec eiusdem vllis cōmodis gaudere, nisi prius emiseric idem publicum iuramētum.

Quicumq. infra dignitatem Baronis positi, vocati fuerint (vt non raro solent) ad comitia publica, quę parlamentum appellantur (in quo summa libertas suffragiorum solebat esse) amittent omne ius suffragiorum: nisi velint publicē hanc abiurationem Pontificis pręstare. Si cuiquam infra conditionem Baronis constituto, hæc abiuratio bis oblata fuerit, & ipse hanc eandem secundo recusauerit: amittet omnia bona, & possessiones suas, & corpore condemnabitur ad perpetuos carceres.

Qui negauerit Reginam esse supremum caput Ecclesię Anglicanę in causis Ecclesiasticis; eadem pœna plectetur amissionis bonorum omnium, & incarcerationis perpetuę.

Quicumq. Agnos Dei, (vt vocant) rosaria, grana benedicta, medalias, crucifixos, aut aliam rem quamcunque benedictam à summo Pontifice, & in Angliam adductam, receperit, aut retinuerit; eandem pœnam sustinebit, amissionis bonorum omnium & incarcerationis perpetuę.

Si quis pædagogum domi retinuerit, ad instruendos pueros, qui Ecclesias protestantium non frequentet, aut ab Episcopo Caluiniano approbatus non fuerit; perdet ob eam causam 33. aureos singulis mensibus, quousque illum eiecerit.

Si quis sciat aliquem, qui alterum reconciliauerit vnitati & communioni Ecclesię Romanę, & si hunc reconciliatorem, aut illum alterum reconciliatum quouis modo iuuerit, aut celauerit, ita vt infra spacium 20. dierum proximè sequentium, magistratui publico vtunque non prodiderit; amittet omnia bona sua, tam mobilia, quàm immobilia, omnesque possessiones dum viuuit, & de corpore suo statuetur ad arbitrium Regine.

Qui nouerit aliquem procurasse alterius reconcilia-
tionem ad fidem Romanam, quamuis ipse nec reconci-
liauerit, nec reconciliatus sit, & si hunc procuratorem
quouis modo iuuerit, aut celauerit, aut non prodiderit
magistratui, vt suprà; eiusdem pœne condemnabitur.

Qui nouerit aliquem consilium dedisse alicui, vt re-
concilietur Romanæ fidei, licet ipse hoc omninò non
procurauerit, & si hunc consultorem quouis modo iu-
uerit, aut celauerit, aut non prodiderit, vt suprà; eidem
pœne fiet obnoxius.

Si quis sciat aliquem persuasisse, procurasse, aut con-
suluisse alicui, vt obediat Romano Pontifici in causis
Ecclesiasticis, & si hunc tamen iuuerit, celauerit, aut nō
prodiderit, vt suprà; eadem pœna plectetur.

Qui cognouerit aliquem permisisse sibi persuaderi, vt
obediat in Ecclesiasticis Romano Pontifici, vel promi-
sisse (pro futuro tempore) quamcunque ei obedienti-
am: & si hunc quouis modo iuuerit, aut celauerit, aut
infra viginti dies non prodiderit, vt suprà; eandem pœ-
nam amissionis bonorum & possessionum omnium, &
incarcerationis subibit.

Qui sciat Sacerdotem aliquem absolutionem alteri
dedisse, & hunc iuuerit aut celauerit, aut satis tempore
non prodiderit, vt suprà; ad eandem pœnam condem-
nabitur.

Si quis nouerit Sacerdotem habere authoritatem ab-
soluendi, quamuis eam non exercuerit, aut aliquem ab-
soluerit: & si hunc iuuerit, aut celauerit, aut non pro-
diderit, vt suprà; eidem pœne subiacebit.

Qui sciuerit aliquem præferre authoritatem habere
absoluendi, etiam si reuera non habeat, & hunc iuue-
rit, aut celauerit, aut non prodiderit, vt suprà; eadem
pœna inuoluetur.

Si quis sciat aliquem esse ab altero absolutum, siue
volens

volens petierit illam absolutionem, siue sciens solum permiserit se absolui non petentem, & hunc vlllo modo adiuuauerit, aut celauerit, aut non prodiderit, vt suprà; eiusdem pœnæ reus existimabitur.

Qui nouerit aliquem dissuasisse alteri religionē, quæ nunc est publica in Anglia; (hoc est Caluinismum) ea intentione, vt eum trahat ad obediendum Pontifici, & Romanæ religioni: vel si sciuerit aliquem procurasse, vel suasisse, vt alteri sic dissuadeatur: & si hunc quouismodo iuuauerit, celauerit, vel non prodiderit magistratui infra spacium 20. dierum, vt suprà; eandem pœnam toties iam descriptam patietur, nimirum, vt amittat omnia quæ mortalibus hæc vita dare possit commoda.

Capitales autem illæ: Quicumque dixerit, scripserit, *Leges capitales.* affirmauerit, vel vlllo modo etiam per cifras significauerit, vel etiam rogatus, confessus fuerit, Pontificem Romanum esse caput Ecclesiæ Anglicanæ, vel vllam habere ibi in causis Ecclesiasticis auctoritatem; reus læsæ maiestatis existimabitur, & eadem prorsus pœna plectetur, qua Reipublicæ proditores plecti solent.

Qui ad Pontificem Romanum vlla de causa appellauerit, & bullas, aut alia instrumenta ab illo obtinuerit, & in Angliam inuexerit, eidem læsæ maiestatis pœnæ subiacebit.

Si quis Agnos Dei (vt vocant) rosaria, grana benedicta, medalias, crucifixos, aut quamcunque rem aliam à Pontifice Romano benedictam, in Angliam importa-uerit; criminis læsæ maiestatis reus erit.

Quicumque infra dignitatem Baronis constituto, ter oblatum fuerit iuramentum, seu abiuratio contra Pontificis Romani auctoritatem, & pro suprema potestate Reginæ, in causis Ecclesiasticis, & si ille tertio iurare detrectet; eandem pœnam læsæ maiestatis sustinebit.

Qui vlllo modo dixerit, scripserit, significauerit, vel ro-

gatus confessus fuerit, Reginam Anglię hæreticam esse, aut schismaticam; eidem poenę læsę maiestatis erit obnoxius.

Si quis aliquem Ecclesię Romanę vnitati & cõmunioni reconciliauerit; eandem poenam læsę maiestatis patietur.

Quicumq. fuerit ab aliquo, sciens & volens, ad eandem vnitatem & cõmunionem reconciliatus; eandem poenam sustinebit.

Qui procurauit alicuius reconciliationem ad illam vnitatem & communionem; eiusdem poenę reus erit.

Qui tantum consuluerit alicui, vt ad illam vnitatem & communionem reconcilietur, etiam si non procuret, eadem nihilominus plectetur poena.

Si quis alicui persuaferit, vt Pontifici Romano, in causis Ecclesiasticis obediat; eodem crimine læsę maiestatis condemnabitur.

Si quis permiserit sibi persuaderi, vt sic obediat: eiusdem criminis reus censebitur.

Si quis procurauerit vel consilium dederit, vt alicui sic persuadeatur, eandem poenā læsę maiestatis subibit.

Si quis promiserit (pro futuro tempore) se aliquam obedientiam Romano Pontifici in causis Ecclesiasticis præstiturum; eandem læsę maiestatis poenam sustinebit.

Si Sacerdos aliquem ex Regiņę subditis absoluerit; crimen læsę maiestatis censebitur.

Si quis habeat auctoritatem absoluendi in Anglia, licet nullum actu absoluerit; incurrit tamen læsę maiestatis crimen.

Si quis præferat habere huiusmodi auctoritatē absoluendi, etiam si non habeat; læsę maiestatis reus existimabitur.

Si quis sciens ab altero absoluator, siue ipse peticrit absolutionem illam, siue absolui se permiserit non petentem

tentem : eandem poenam læsæ maiestatis sustinebit.

Si quis procurauerit, vt aliquis absoluator; eidem poenæ fiet obnoxius.

Si quis consilium dederit, vt quis absoluator, licet non procurauerit; eandem poenam sustinebit.

Si quis vel procurauerit vel cōsuluerit, vt quis absoluat, licet non vt aliquis in particulari absoluator; eidem poenæ subiacebit.

Si quis dissuaserit alicui religionem illam, quæ nunc publicè in Anglia tenetur, vel procurauerit vt dissuadatur, ea intentione, vt ille cui dissuadetur, ad obedientiam Romani Pontificis, & Romanæ fidei trahatur; reus erit etiam criminis læsæ maiestatis, & eadem poena plectetur, quæ illi crimini debetur. Quæ quidem poena huiusmodi est. Primum, vt condemnatus, terræque protractus ad locum supplicij, in maiorem cruciatum semistranguletur laqueo: deinde, vt redeunti ad se, amputentur virilia, & igne comburantur: tunc, vt cultro aperiat venter, & erutis ilijs, etiam cor, & viscera spiranti adhuc, & reluctanti, manu carnificis euellantur, & in ignem iuxta positum proijciantur: denique vt elixus, & in partes dissecatus, ad varias ciuitatis portas suspendatur. Bona autem sua & possessiones omnes ad fiscum transferant, nec eorum quicquam ad uxorem, liberos, aut cōsanguineos descendat; sed vt ipsi præterea, huius vnus ob causam æterna notentur ignominia, & omnis mortui posteritas degradetur sanguine. Hactenus Anglicanæ leges.

*Pœna atrox
Catholicorum
in Anglia.*

Vbi est illa christiana libertas? vbi illud: In conscientias ius præter Deum habere neminem? vbi illud: Fidem donum Dei esse, ideo nulli eius nomine succensendum? Vbi illud: Sinite zizania crescere vsque ad messem, ne simul triticum cum zizania euellatur? O mentes vagas & inconstantes! nihilq. præter cruces & carnifices

Matth: 13.

Oseæ 10.

nifices declinantes ! hæcquæ illa est extrema plaga. Diuisa sunt corda illorum, inquit scriptura, nunc interibunt.

Esa: 19.

Cōcurrere inquit faciam Ægyptios aduersus Ægyptios. Sed de prima nota satis, superque.

SECUNDÆ NOTÆ EXPLICATIO: ILLAM VERAM ECCLESIAM esse, quæ sit sancta.

Caput III.



Cant: 6.

Psal: 140.

Eph: 5.

Apoc: 21.

Secunda igitur illa est ciuitatis Dei nota, eam veram Ecclesiam esse, quæ Sancta sit. Vtitur hac nota primum sacra scriptura: *Quæ est ista*, inquit Salomon, *quæ progreditur, quasi aurora consurgens, pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordinata?* Cantate, inquit Dauid, *Domino canticum nouum, laus eius in Ecclesia sanctorum.* Viri, inquit Paulus, *diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ; ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi; sed ut sit sancta & immaculata.* D. item Ioannes in sua Apocalypsi, eodem modo Ecclesiam veram describit. *Et ego Ioannes vidi sanctam ciuitatem Hierusalem nouam descendentem de cælo, à Deo paratam, sicut sponsam ornatam viro suo.* Vbi sunt eodem signo vetustissimi patres: Iustinus, Tertullianus, Athenagoras, qui in Apologeticis suis hac nota cœtus suos, Deo dignas congregationes, veramquæ Ecclesiam esse docuerunt. Iuuat quasi ex ore omnium loquentem audire in Apologet. re Tertullianum: *At enim illud detrimentum reipub. tam grande,*

grande, quàm verum, nemo circumspicit. Illam iniuriam civitatis nullus expendit, cùm tot iusti impedimur, cùm tot innocentes erogamur: vestros enim iam cōtestamur actus, qui quotidie iudicandis custodijs præsidentis, qui sententijs elogia dispungitis, tot à vobis nocentes varijs criminum elogijs recensentur: quis illic sicarius? quis manticularius? quis sacrilegus? aut corruptor? aut lauantium prædo? quis ex illis etiam talis christianus ascribitur? aut cùm christiani suo titulo efferuntur, quis ex illis etiā talis, quales tot nocentes? De vestris semper æstuat carcer, de vestris semper metalla suspirant, de vestris semper bestiae saginantur, de vestris semper munerarij noxiorum greges pascunt. Nemo illic christianus, nisi planè tantum christianus: aut si & aliud, iam non christianus. Nos ergo soli innocentes. Quid mirum, si necesse est? Enimvero necesse est, innocentiam à Deo edocti, et perfectè eam novimus, ut à perfectò magistro reuelatam: & fideliter custodimus, ut ab in contemptibili dispensatore mandatam. Vobis autè humana æstimatio innocentiam tradidit, humana item dominatio imperavit. Inde nec plenæ, nec adeò timendæ estis disciplinæ ad innocentiae veritatem. Tanta est prudentia hominis ad demonstrandum bonum, quanta authoritas ad exigendum: tam illa falli facilis, quam ista contemni. Atque adeò quid plenius dicere, non occides; an docere ne irasceris quidem? quid perfectius prohibere adulterium; an etiā ab oculis solitariam arcere concupiscentiam? quid eruditius, de maleficio; an de maleloquio interdiceret? quid instructius, iniuriam non permittere; an nec vicem iniuriæ sinere? dum tamen sciatis ipsas quoque leges vestras, quæ videntur ad innocentiam pergere, de diuina lege, ut antiquioris formæ mutuatas. Hactenus Tertullianus. Verum cùm non desint, qui ut superiorem notam, ita & hanc eludere volunt, illo ipso modo ut dicant eam demū esse Ecclesiam sanctam, in qua omnes sunt sancti, in qua, ne-

mo peccet, qualem cum nullā reperiant, omnes contentunt, ab omniumque Iurisdictione se excludunt. Est enim quoddam genus hominū callidū, quod, cum nulli parere velit, nulliq. cœtui se adiungere, sub nullius leges aut iura abire, eam sibi configit Ecclesiam, quę nusquam sit, nec esse possit: ut suo arbitrio viuat, nulloq. religionis debito obligetur, nullum metuat, omnium iura & iudicia effugiat, nulli subiectum atq. obnoxium sit. Quare quis sit sensus huius ipsius notę, paucis explicemus.

Illam igitur Ecclesiam Sanctam intelligimus, quę sit Sancta in doctrina: Sancta in moribus: Sancta Maiestate & firmitate sua, inuictaq. robore ac stabilitate: ut sit inuicta & insuperabilis semper.

Sancta in doctrina, id est, quę nulla ex antiquis & veteribus hæresibus se contaminauerit vnquam, non Ebionis, non Manichæi, non Marcionis, non Valentini, non Eunomij, non Photini, non Arii, non Macedonij, non Sabellij, non aliorum errorem secuta sit. Hoc enim *Ezech: 44.* est quod Propheta prædixit: Vir polutus non transibit per illam; indeq. et si coniunx sit, virgo tamen casta dicitur, quod ab omni videlicet hæretica fornicatione & immundicia sit alienissima.

Secundò, quod non solum nulla se hæresi contaminauerit vnquam, sed ne principia quidem atque fundamenta suę doctrine talia habeat vlla, ex quibus hæresis exoriri aut pullulare possit. Quanquam enim Lutherana, aut Augustana secta, Ebionis, Arii, Macedonij, Apollinaris hæresim non sit sequuta; ea tamen habet doctrinæ suę principia, ea fundamenta: quibus stantibus, nō modò Arii, aut Macedonij hæresim renasci ac denuo germinare necesse sit; sed omnes alias quæcunque aliquando orbem vexarunt christianum. Qualia illa sunt: Nihil recipiendum esse præter ea, quę clarè & expressè in sacris reperiuntur scripturis. Priuatum sensum cuiusque in

Caput III.

83.

que in scripturę interpretatione admittendum esse. Veterum Conciliorum atque Synodorum parvam vel nullam habendam rationem: Sanctos patres nullo præcipuo spiritus sancti dono illustratos fuisse: libertatem de fide decernendi penes omnes æquā permanere: magistratus spirituales, in fide atq. moribus nullam coercendi vim habere: omnes passim Sacerdotes, Doctores, pastores existere, aliæque eius generis. Hæc enim talia sunt principia, tales radices, tales bases & fundamenta, in quibus tanquam in semine atq. radicibus omnes hæreses continentur, nec prius renasci desinent, donec illa funditus extirpentur.

Postremo sancta est in doctrina: quod omnem sanctitatem, vitæque innocentiam complexa sit: quod virtutem, bonæque opera, omni ex parte commendet ac instillat: quod ad spiritus & mentis puritatem omnia reuocet: quod carni & sanguini non acquiescat, licentiæ & libidini fenestras non aperiat: in qua nihil crudele, nihil inhumanum, nihil enorme, nihil popolare, nihil cum licentia coniunctum, docetur: quæ nihil fœdum & flagitiosum tradit: cuius lex sit immaculata, conuertens animas, sapientiam præstans paruulis: quæ virtuti debitam mercedem non aufert: quæ iustum in omni opere bono peccare non docet: quæ aliena iustitia tanquam cornicula alienis plumis non superbit: quæ claustra pudoris & virginitatis non soluit: quæ ex desertis Eremitas non euocat: quæ irritam primam fidem facere non suadet: quæ venire ancillam, si nolet vxor, non iubet: quæ illud, Crescite & multiplicamini, tam importunè non inculcat, vxores non multiplicat; sed castitatem suadet potius: quæ necessitate nos malos esse non docet: Deum authorem omnis mali esse non tradit: quæ liberum arbitrium, quo homines sumus, & Dei imaginem representamus, non interimit: quo sublato omnis virtutis,

L ij

honestas

honestatis, atque sanctitatis ratio extinguitur.

His ergo modis sancta in fide, sancta in doctrina, & est & dicitur. Sed ultra hæc, sancta etiam in moribus, primum studio & conatu, quo omnes suos sanctos & perfectos sponso suo Iesu Christo exhibere contendit; idque multis & varijs modis, rationibusque: legibus inquam, & institutis sanctissimis, cerimonijs castissimis, disciplina severissima, doctrina integerrima, examine arctissimo, confessionibus sacris, satisfactionibus, excommunicationibus, amplissimis præmijs, sæuerissimis pœnis, Sanctorum exemplis, ieiunijs, paupertate, humicationibus, omni que carnis mortificatione, & alijs infinitis virtutis, honestisque exercitijs. In quo conatu suo, cur non proficiat semper, cur non in omnibus finem suum consequatur, pulcherrimas ipsamet causas apud Salomonem reddit; *Fusca sum, inquit, sed formosa. Quæ causa? mutati colores: in via, inquit, sum non in patria. Decoloravit me sol: pulvere conspersi sunt pedes mei. Quæ alia causa? Filij matris meæ pugnaverunt contra me. Qui filij matris tuæ? falsi & ficti fratres, repentes & ignavi christiani, truces hæretici, qui, quam disciplinam ego intendero, illi solvunt, ac omni licentiæ, ac libidini asylum apud se proponunt.*

Verum non conatu tantum & studio; sed & re ipsa est sancta. Habet enim ex omni tribu & gente, & lingua, ordine & conditione sanctos & perfectos: de quibus D. Ioannes: *Ecce ego Ioannes vidi alterum Angelum ascendentem ab ortu solis, habentem signum Dei vivi. Et clamavit voce magna quatuor Angelis, quibus datum est nocere terræ & mari, dicens: Nolite nocere terræ & mari, neque arboribus: quoadusque signemus servos Dei nostri in frontibus eorum. Et audiui numerum signatorum, centum quadraginta quatuor millia signati, ex omni tribu filiorum Israël. Ex tribu Iuda, duodecim millia signati. Ex tribu Ruben, duodecim millia signati. Ex tribu Gad, duodecim millia signati.*

gnati. Ex tribu Aser, duodecim millia signati. Ex tribu
 Nephtalim, duodecim millia signati. Ex tribu Manasse,
 duodecim millia signati. Ex tribu Simeon, duodecim millia
 signati. Ex tribu Levi, duodecim millia signati. Ex tribu
 Isachar, duodecim millia signati. Ex tribu Zabulon, du-
 odecim millia signati. Ex tribu Ioseph, duodecim millia si-
 gnati. Ex tribu Benjamin, duodecim millia signati. Post-
 hæc vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat,
 ex omnibus gentibus, & tribubus, & populis, & linguis, stan-
 tes ante thronum: & in conspectu agni, amicti stolis albis, &
 palmæ in manibus eorum: & clamabant voce magna, di-
 centes: Salus Deo nostro, qui sedet super thronum, & a-
 gno. De quibus item illud magnificè canit. *Tē gloriosus*
Apostolorum chorus. Tē Prophetarum laudabilis nume-
rus. Tē martyrum candidatus laudat exercitus. Tē per or-
bem terrarum Sancta confitetur Ecclesia. Qui sanctitatis
 sue, non ipsi soli, sed orbis vniuersus, testis fuit: qui non
 vulgi fallax iudicium, sed Deum ipsum, qui eorum vir-
 tutem & sanctitatem varijs signis & portentis in vita &
 in morte confirmavit, & testatam esse voluit, amplif-
 simum testem & iudicem habuerunt. Non enim qui se
 ipsum commendat, ille probatus est; sed quem Deus cō- 2. Cor: 1.
 mendat, dicit Paulus. Quorum probitatem & vitę inte-
 gritatem latere noluit: quorum innocētię vindex & ex-
 ornator exstitit semper: quorū ossa & cineres, ita vt vnū
 ex illis non pereat numeravit. Neque verò hic meus est
 de hoc genere hominum sensus; sed Pauli ipsius, Ecclesi- Hebræ: 12.
 am in hunc modum describentis: *Accessistis, inquit, ad*
Sion montem, ad ciuitatem Dei viuentis cælestem Hieru-
salem, Ecclesiam primitiuorum, qui conscripti sunt in cæ-
lis, & Spiritus iustorum perfectorum. Qui sunt autem isti
 iusti perfecti, quàm illi, de quibus diximus, Sancti in-
 quam Apostoli, Martyres, Confessores, Doctores, Mo-
 nachi, Virgines, Viduę, quos dinumerare nemo possit,

ex omnibus populis, tribubus, & linguis, & quorum sanctitatem, ac vitę innocentiam nulla vnquā mortalis hominis oratio rectē explicare posset.

Sancta igitur est vita & moribus, sed Sancta etiā maiestate, dignitate, ac inuicta quadam stabilitate & robore suo: cui vniuersa mundi sapientia cessit: ad quam eloquentia orbis obmutuit: contra quā portę ipse inferi, tot inquam hæreseon, & schismatum agmina præualere nō potuerunt: quam nemo violare, nemo extinguere, nemo superare, ad extremum nemo ledere potuit vnquam: sub cuius iuga mundi potestas tota abiit. Talem depingunt Prophetę: Dauid in primis: *DEus fundauit eam in æternum, non commouebitur. Fundamenta eius in montibus sanctis: diligit dominus portas Sion super omnia tabernacula Iacob. Et: Fundasti eam super stabilitatem suam, non inclinabitur in seculum seculi.* Quę apud eundem Dauidem gloriatur: *Sapē expugnauerunt me a iuuenta mea, etenim non potuerunt mihi.* Et Isaias: *Urbs fortitudinis tuę filia Sion, saluator in ea murus & antemurale.* Talem ipse fundator eius futuram prædixit CHristus DOMinus: Domum inquam supra petram positam, super quam descenderunt pluuię, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & non cecidit: fundamenta enim eius supra firmā petram. Cuius principibus & fundatoribus illud promittitur. *Ego dabo vobis os & sapientiam, cui non poterunt resistere, & contradicere omnes aduersarij vestri. Ego oravi pro te Petre, vt non deficiat fides tua.* Hanc aciem perrumpere conati sunt pagani, omni suppliciorum genere, de pijs fumendo: conati sunt tyranni, libertatem eius eripiendo: conati sunt falsi fratres, charitatem extinguendo: conati sunt Iudęi, fidem illius impugnando: conati sunt schismatici, obedientiam tollendo, eiusque vnitatem scindendo: conati sunt hæretici, scripturas adulterando, veritatēque illarum ob-

rum obscurando, ac prauè eas interpretando. Vicit, fudit, fugauitq. hæc omnia: vicit paganos, pro Christi fide vitam cū sanguine profundendo: vicit tyrannos in Deo suo spem ac fiduciam omnē collocando, ac pro persecutoribus suis exorando: vicit falsos fratres tolerando: vicit schismaticos ordinem retinendo, & vnus ductū sequendo; vt de illa rectè dici possit: Egressi sunt omnes filij Israël, & pugnaverunt pariter congregati quasi vir vnus: vicit Iudæos & hæreticos, verum scripturarum sensum ab illis non intellectum, ab his autem peruersè detortū aperiendo, nihilq. illis vnquam concedendo. Omnibus autem his, à quibus oppugnabatur, vsa est potius ad profectus suos, & ad correctionem suam, quàm ad labefactionem vllam. *Gentibus quidem, inquit Augustinus, utitur ad materiam operationis suæ; hæreticis ad probationem doctrinæ suæ; schismaticis ad documentum stabilitatis suæ; Iudæis ad comparationem pulchritudinis suæ:* *De vera religione. cap: 6.*

Quod in figura quondam filiis Israël contigisse legimus, quos quantò magis opprimebant Ægyptij, tantò magis multiplicabantur & crescebant. Vt verè dictum sit ab Augustino, eam oppugnari posse, expugnari non posse. *Sermo: 181.*

Non enim emoritur, vt doctrina humana, neque flaccescit, vt donum imbecillum; manet autem eiusmodi, vt prohiberi à nullo possit: inquit Clemens Alexandrinus: Est aurum bonum, quod cū vritur, detrimentum non sentit; sed magis fulgur eius augetur. Est vinea, quæ dum putatur, erigitur, & recisa non minuitur, sed augetur. Est palma, quæ pondere eleuatur: dicebat Ambrosius: eam persecutionibus inflammari & ardere, sicut olim rubū Moyfi, verum loquente in illa domino non consumari: scribit Hieronymus: Est palma cōtra pondus se erigens, est Adamas nulli malleo cedens. Quæ igitur Ecclesia hunc in modum, & in doctrina, & in moribus, & maiestate, & firmitate sua, ita vt dictum, erit sancta; illa vera Ec-

Lib: 6. Stro-
matum.
In Psal: 118.
Serm. 3.

vera Ecclesia proculdubio, illa vera Regis Salomonis sponsa existet. Quę autem talis sit, quisq. iudicet, quisq. pro sua statuatur conscientia: vbi enim res ipsa loquitur, verbis nihil opus est. De istis hoc solum addam, eos primum per hos totos annos asseruisse nihil, quod antea ab aliquo damnato hæretico, asserum non fuerit. Bona opera mercedem iustitię & salutis non habere docuerunt isti: docuit hoc idem Cheryntus, atq. Simon Magus, quę duabus epistolis refutat D. Ioannes, vnaq. sanctus Iacobus. Sanctos inuocandos esse, eorumque reliquias venerandas negauerunt: negauit hoc idem Vigilantius, quem refutat D. Hieronymus. Sustulerunt purgatoriū: hoc idem fecerunt Æciani, quos refellit Epiphanius. Christū in Sacramento Eucharistię contineri negauerunt: idem fecit Manichæus. Adorationem Sacramenti Eucharistię idololatriam esse dixerunt: hoc idem docuit Nestorius. Filium minorem esse patre tradere audent: tradidit hoc ante illos Arius. Hominem purum esse Christū blasphemant: hoc idem fecit Ebion Spiritum sanctum Deum esse negant: negauit Macedonius. Perpetuā virginitatem matris Dei impugnarunt: impugnauit Eluidius. Imagines sustulerunt: fecerunt hoc idem Iconomachi. Matrimonium virginitati antetulerunt: æquauit Iouinianus. Cerimonias accusarunt: accusauit Iouinianus, quem refutat D. Hieronymus. Deinde morum disciplina, quę istorum esse potest? cuius illa summa est: Non orare, non ieiunare, non sese macerare, non confiteri, non satisfactionibus peccata expiare, edere, bibere, dormire, ex clerico vxoratum esse, ex monacho coniugem. Ex qua disciplina, qui mores & studia sunt profecta, audiant popularem suum, non valdè ab illis auersum, & qui bona vitę suę partem apud illos traduxit, virum alioqui magnum Erasmus Rotherodamum, qui

*Eras. in Epist.
contra pseud
euangelicos.*

inquit: Circumspicite mihi sodalitatem istam Evangelicam; quot ha-

quot habet adulteros, quot temulentos, quot aleatores, quot decoctores, quot alijs vicijs infames? Et hos habent etiam in delicijs, tantum abest, ut vitent. Apostoli quò magis vacarent Euangelio, aut abstinebant ab vxoribus, quas ducere licebat, aut legitime ductas vertebant in sorores. Nunc floret Euangelium, quòd sacerdotes & monachi contra certè leges humanas, contra professionem suam ducunt vxores? Condonetur hoc: Circumspice, num castiora sint eorum coniugia, quàm aliorum, quos ducunt pro Ethnicis? agnoscis opinor, quas fabellas tibi possim referre, si liberet. Iam an inter Euangelicos minus indulgeatur libidini, an minus sit adulteriorum? Quid Argentorati fiat nescio: quid alibi compertum sit, mecum nouit populus. Jam ut donemus istis Euangelij præconibus esse fas vxores ducere; quis non admiretur, ouiculas mactationi destinatas, nihil in hoc mundo quærentes, præter Christi gloriam, tot curis districtos, tot afflictionibus obnoxios (quibus accedit & paupertas, onus cum miserum, tum graue) non posse viuere sine vxoribus? quas tamen multi ob leuiiores causas, aut non ducunt, aut ductas nollent. At istis omnis trugædia exit in cathastrophen comicam. Ubi contingit vxor, occinitur, valete & plaudite. Quæ malum est ista tanta salacitas, quam tot mala non possunt excutere? unde tanta carnis rebellio in ijs, qui se iactant agi spiritu Christi? Dices: nihil tam fuit vnquam felix in rebus humanis, quin malorum admixtu vitaretur: ad bonos verte oculos. Fieri potest, ut mea sit hæc infelicitas: mihi adhuc neminem contingit nosse, qui non videatur seipso factus deterior: Vos inquit, strenuè clamatis in luxum sacerdotum, in ambitionem Episcoporum, in tyrannidem Romani Pontificis, in garrulitatem Sophistarum, in preces, ieiunia, & missas; nec ista purgari vultis, sed tolli: nec omninò quicquam in receptis placet; sed zizaniam euellitis cum tritico; aut ut melius dicam, triticum euellitis pro zizania. At quid interim

M

nobis

Lutheri do-
ctrina sunt ho-
mines deterio-
res.

nobis profertis melius, & Euangelio dignius, ut ab assuetis
 recedamus? Circumspice populum istum Euangelicum, &
 observa, num minus illic indulgeatur luxui, libidini, & pe-
 cuniæ; quam faciunt hi, quos detestamini? Profer mihi,
 quem istud Euangelium ex comesatore sobrium, ex feroci
 mansuetum, ex rapaci liberalem, ex maledico benedicum,
 ex impudico reddiderit verecundum? Ego tibi multos osten-
 dam, qui facti sunt seipsis deteriores. Et paulò post: Nun-
 quam eorum Ecclesias sum ingressus sed aliquando vidi re-
 deuntibus à concione, veluti malo spiritu afflatos, vultibus
 omnium iracundiam ac ferociam miram præferentibus. Sic
 opinor, discedunt milites à concione ducis ad prælium exhor-
 tati. Quis unquam vidit in eorum concionibus quenquam
 fundentem lachrymas, tundentem pectus, aut ingemiscentem?
 Et alio loco: At iste, inquit, populus tam Euangelicus,
 etiam Turcarum principi dicitur detestabilis, quem ait se-
 ditioni natum: quos subinde tumultus excitat: quoties quã
 leuibus de causis procurrit ad arma? ne suis quidem Eccle-
 siasticis satis obtemperans, nisi dicant blanda auribus: pro-
 stigandi etiam, si liberiùs in vitam eorum inuehantur, aut
 ab opinione dissentiant. Initio tantum non Deus erat illis Lu-
 therus, nunc iisdem prorsus delirant, quòd novum de Eucha-
 ristia dogma non recipiat. Nouam verò libertatem Euan-
 gelicam, impune facere, sentire quod cuique libitum est.
 Quod ne ipse quidem primus dux & magister eius disci-
 plinæ dissimulauit. Res in medio est, nunc maiorem auari-
 tiam, crudelitatem, libidinis audaciam, improbitatem esse;
 quam ante sub Papatu hæc fuerunt. Et alibi: * Germaniam
 suam, post nouum Euangelium, tantum non obsessam vide-
 ri à Diabolo ait. Quid enim ab illo homine sanctum,
 quid honestum, quid castum proficisci potuit; qui & ipse
 primum fidem irritam fecit, damnationem sibi acqui-
 rens, & alijs eius licentiæ vexillum sustulerit? Ita ut si cæ-
 tera tueri posset, hoc tamen nunquam obtinebat, ut se
 periurum

In Postilla e-
 nim sup Dom.
 1. Aduentus,
 pagi. 1. & in
 capi: 6. ad
 Galat.

* In capi: 23.
 Gen. pag 327.

periuurū non esse probare possit. Quam autē non dissimiles habuerint veteres hæretici mores, ut putes eosdē esse, vel ex iisdē natos, iuuat ex libro Tertulliani cognoscere. *Non omitam ipsius etiam conuersationis hæreticæ descriptionem, quā futilis, quā terrena, quā humana sit, sine grauitate, sine auctoritate, sine disciplina, ut fidei suæ congruens. In primis quis catechumenus, quis fidelis incertum est: pariter audiunt, pariter orant: etiam ethnici, si superuenerint, sanctum canibus, & porcis margaritas, licet non veras, iactabunt. Simpliciter volunt esse post rationem disciplinæ, cuius penes nos curam lenocinium vocant. Pacem quoque passim cum omnibus miscent. Nihil enim interest illis, licet diuersa tractantibus, dum ad vnius veritatis expugnationem conspirent. Omnes tument, omnes scientiam pollicentur. Ante sunt perfecti catechumeni, quā edocti. Ipsæ mulieres hæreticæ quā procaces, quæ audeant docere, contendere, exorcismos agere, curationes repromittere, forsitan & tingere! Ordinationes eorum temerariæ, leues, inconstantes: nunc neophytos conlocant, nunc seculo obstrictos, nunc apostatas nostros, ut gloria eos obligent, quia veritate non possunt. Nusquam facilius proficitur, quā in castris rebellium, ubi ipsum esse illic, promereri est. Itaque alius hodie Episcopus, cras alius: hodie Diaconus, qui cras Lector: hodie Presbyter, qui cras Laicus. Nam & laicis sacerdotalia munera iniungunt. Caterum, nec suis præsidibus reuerentiam nouerunt. Et hoc est, quod schismata apud hæreticos ferè non sunt: quia cum sint, non parent schismata. Est enim unitas ipsa. Mentior, si non etiam à regulis suis variant inter se, dum unusquisque proinde suo arbitrio modulatur, quæ accepit: quemadmodum de suo arbitrio ea composuit ille, qui tradidit. Agnoscit naturam suam, & originis suæ morem, profectus rei. Idem licuit Valentinianis, quod Valentino: idem Marcionitis, quod Marcioni, de arbitrio suo fidem innouare. Denique penitus*

M ij inspectæ

inspectæ hæreses omnes in multis cum authoribus suis dissen-
tientes deprehenduntur. Pleriq; nec Ecclesias habent, sine
matre, sine Deo, orba fide, extores quasi sigilatæ vagantur.
Notata sunt etiã commertia hæreticorum cū Magis quàm
plurimis, cum circulatoribus, cum Astrologis, cum Philo-
sophis, curiositati scilicet deditis. Quærite & inuenietis, v-
bique meminerunt. Adeo & de genere conuersationis qua-
litas fidei aestimari potest: doctrina index disciplinæ est.
Negant Deum timendum. Itaque libera sunt illis omnia &
soluta. Ubi autem Deus non timetur, nisi ubi non est? ubi
Deus non est, nec veritas ulla est. Ubi veritas nulla est,
merito & talis disciplina est. At ubi Deus, ibi metus in De-
um, qui est initium sapientiæ. Ubi metus in Deum, ibi gra-
uitas honesta, & diligentia attonita, & cum sollicita, & ad-
lectio explorata, & communicatio deliberata, & promissio
emerita, & subiectio religiosa, & apparitio deuota, & pres-
sio modesta, & Ecclesia vnita, & Dei omnia. Proinde hæc
pressioni apud nos testimonia disciplinæ ad probationē ve-
ritatis accedunt: a qua diuertere nemini expedit, qui me-
minerit futuri iudicij: quo omnes nos necesse est apud Chri-
sti tribunal astare, reddentes rationem, in primis ipsius fi-
dei. Picardi, atque Anabaptistę dices honesti sunt: si sunt,
laudo: at cætera desunt. Nam & Encratitę, Cathari, An-
gelici, continentes fuisse leguntur: verum cum rectam
fidem non habuissent, quam vitę integritas sequitur,
fœdi extiterunt hæretici. Virum autem sanctū, qui inte-
gritatis suę cœlitus testimonium acceperit, vel vnum de-
monstrent, qui vel muscam sua deuotione & pietate à
mortuis excitauerit, & causam obtinebunt. An ne id qui-
dem curant, vt aliquos tales habeant? Nam de ro-
bore & duratione quid dicam? cum nudius tertius ex-
orti, eodem die more auicularum, quas ephimeras vo-
cant, occidunt & oriuntur. Lutherus certè primus hu-
ius tragœdię excitator dogmati suo superuixit, idq. nul-
lo impu-

lo impugnante, nullo persequente, omnibus autem fauentibus & applaudentibus, ac ad vexillum licentię effuso gradu concurrentibus, res clara verbis non indiget.

**TERTIÆ NOTÆ EXPLICA-
TIO: EAM ESSE VERAM ECCLĒ-
siam, quæ sit Catholica.**

Caput V.



Erūm nos ad tertiam notam referamus, hæc autem est: Illam verè Ecclesiam esse, quę Catholica sit, hoc autem est, per totum orbem terrarū, ac per omnia tempora fusa. Quā quidem notam maximè ex omnibus vniuersa sacra commendat atq. celebrat Scriptura: hac vniuersa antiquitas limites verę Ecclesię amplissimè contra omnes hæreticos semper tutata est. Talis enim reuera Ecclesia quærenda est, qualis primis Patriarchis promissa est: qualem S. Prophetę adumbrarunt: qualem CHristus ipse eius fundator futuram esse prædixit. Primò igitur Abrahæ talis Ecclesię status promittitur: *Benedicam, inquit, tibi, & multiplica-* Gen: 22.
bo semen tuum, sicut stellas cœli, & veluti arenam quæ
est in littore maris: possidebit semen tuum portas inimico-
rum tuorum: benedicentur in semine tuo omnes gentes ter-
ræ, quia obediisti voci meæ. Idem Isaaco pollicetur Deus: Gen: 26.
Benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ, eò quòd o-
bediuit Abraham voci meæ. Eodem modo Iacobo: *Di-* Gen: 28.
lataberis ad orientem, et occidentem, et septentrionē, et me-
ridiem: & benedicetur in te, & semine tuo, omnes tribus ter-
ræ. Talem futurā prædixerunt Prophetę omnes. *Et do-* psal: 71.
minabitur à mari usque ad mare, inquit Dauid, & à flu-

mine usque ad terminos orbis terrarum, Et adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes seruiant ei. Et benedicentur in ipso omnes tribus terræ, omnes gentes magnificabunt eum, & replebitur maiestate eius omnis terra. Et in alio Psalmo. Postula à me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Et in alio. Conuertentur ad Dominum uniuersi fines terræ, & uniuersæ familiæ gentium. Et. In omnem terram exiit sonus eorum, & in fines orbis terræ uerba eorum. Non sunt loquelæ neque sermones quorum non audiantur voces eorum. Et item: Vineam de Ægypto transtulisti: eiecisti gentes & plantasti eam. Dux itineris fuisti in conspectu eius: & plantasti radices eius, & impleuit terram. Operuit montes umbra eius, & arbusta eius cedros Dei. Extendit palmites suos usque ad mare: & usque ad flumen propaggines eius. Isaias non tam adumbrat, quàm uiuis quibusdam coloribus tam amplos & dilatatos eius fines depingit: Tunc videbis, & afflues, & mirabitur, & dilatabitur cor tuum, quando conuersa fuerit ad te multitudo maris, fortitudo gentium uenerit tibi. Inundatio camelorum operiet te, dromedarij Madian, & Epba, Omnes de Saba uenient, aurum & thus deferentes, & laudem domino annunciantes. Omne pecus Cedar cõgregabitur tibi, arietes Nabaioth ministrabunt tibi. Offerentur super placabili altari meo, & domum maiestatis meæ glorificabo. Qui sunt isti, qui ut nubes volant, & quasi columbæ ad fenestras suas? Me enim insulæ expectant, & naues maris in principio, ut adducam filios tuos de longè. Argentum eorum, & aurum eorum cum eis, nomini domini Dei tui, & sancto Israël, quia glorificauit te. Et ædificabunt filij peregrinorum muros tuos, & reges eorum ministrabunt tibi. In indignatione enim mea percussi te, & in reconciliatione mea miser tus sum tui. Et aperientur portæ tuæ iugiter, die ac nocte non claudentur, ut afferatur ad te fortitudo gentium, & Reges earum adducan-

adducantur. Gens enim & regnum quod non seruiert tibi, peribit: & gentes solitudine vastabuntur. Gloria Libani ad te veniet, abies, & buxus, & pinus, simul ad ornandum locum sanctificationis meae: & locum pedum meorum glorificabo. Et venient ad te curui filii eorum qui humiliauerunt te, & adorabunt vestigia pedum tuorum omnes qui detrahebant tibi, & vocabunt te ciuitatē domini Sion sancti Israël. Pro eo quod fuisti derelicta, & odio habita, & non erat qui per te transiret, ponā te in superbiā seculorū, gaudiū in generationem, & generationem. Et suges lac gentiū, & mamilla regū lactaberis. Et scies quia ego dominus saluans te, & redemptor tuus fortis Iacob. Pro ære afferam aurum, & pro ferro afferam argentum, & pro lignis æs, & pro lapidibus ferrum. Et ponam visitationem tuam pacem, & præpositos tuos iustitiam. Et alio loco: *Lauda sterilis quæ non* Isa: 54. *paris, quoniam multi filij desertæ magis quàm eius quæ habebat virum. Dilata locum tentorij tui, & pelles tabernaculorum tuorum extende, semen enim tuum gentes hæreditabit. Lapis apud Daniele excisus absque manibus* Dan: 2. *excrescit, fit in montem magnum & replet vniuersam terram. Tumultuabit à multitudine gentium, inquit Micheas. Potestas eius à mari vsque ad mare, & à fluminibus vsque ad fines terræ, inquit Zacharias. Ab ortu so-* Zach: 9. *lis vsque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus: et in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda: quia magnum est nomen meum in gentibus dicit Dominus exercituum, dicit Malachias. In illa* Mal: 1. *die erit dominus vnus, & erit nomen eius vnum, & reuertetur omnis terra vsque ad desertum, inquit Zacharias. Et omnes qui reliqui sunt de vniuersis gentibus ascendent ab anno in annum, vt adorent regem dominum exercituum. Et hæc quidē Prophete prædixerunt. Idem autē & Christus dominus docuit: Euntes, inquit, in mundū vniuersum, Mar: 16.) prædicate Euangelium omni creaturæ, &c. illi autem pro-*
fecti præ-

- Act: 1.* *facti prædicauerunt ubique, &c. Item. Et eritis mihi testes in Hierusalem, & in omni Iudæa & Samaria, & usque ad ultimum terræ. Et alio loco. Oportuit Christum pati, & resurgere à mortuis tertia die, & prædicari in nomine eius pœnitentiam & remissionem peccatorum in omnes gentes, incipientibus ab Hierosolyma. Et iterum. Amen amen dico vobis: oportet prædicari hoc Euangelium in universo mundo. Et omnem particularitatē excludens alio loco addit. Tunc si quis vobis dixerit: Ecce hic est Christus, aut illic, nolite credere. Surgent enim pseudochristi & pseudoprophetae, & dabunt signa magna & prodigia, ita ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi. Ecce prædixi vobis. Si ergo dixerint vobis. Ecce in deserto est, nolite exire: ecce in penetralibus, nolite credere. Sicut enim fulgur exit ab oriente & paret usque in occidentem, ita erit & aduentus filij hominis. Ubicunque fuerit corpus, illuc congregabuntur et aquilæ. Et item. Et mittet Angelos suos cum tuba, & voce magna, & congregabunt electos eius à quatuor ventis, à summis cœlorum usque ad terminos eorum. Et in Actis: Erant autem in Hierusalem habitantes Iudæi viri religiosi ex omni natione quæ sub cœlo est. Facta autem hac voce, conuenit multitudo, & mente confusa est, quoniam audiebat unusquisque lingua sua illos loquentes. Stupebant autem omnes, et mirabantur dicentes. Nonne ecce omnes isti qui loquuntur Galilæi sunt? Et quomodo nos audiimus unusquisque linguam nostram in qua nati sumus? Parthi & Medi, & Elamitæ, & qui habitant Mesopotamiam, Iudæam & Cappadociam, Pontum & Asiam, Phrigiam, & Pamphylia, Egyptum, & partes Libiæ, quæ est circa Cyrenen, & aduenæ Romani, Iudæi quoque & Proselyti, Cretes & Arabes, audiimus eos loquentes nostris linguis magnalia Dei. Stupebant autem omnes & mirabantur ad inuicem dicentes: Quidnam hoc est? Cur ipsi Doctores omniū gentium linguis loquuntur, quam*

quàm quod omnium gentium fidem prædicare debebant? Quod signum, cùm euidentissimum ac certissimum esset, & quo nullum ferè clariùs & illustriùs in sacris Scripturis explicatur, & quod vel solum ad faciendam fidem abundè sufficiat; nemo fuit inter veteres illos sanctos Patres, qui veram sponsam Iesu Christi hoc ipso signo & nota ab falsis Ecclesijs non distinxerit, nemo qui huc non prouocauerit. Iuuat aliquos ex vetustioribus in medium proferre: nam omnium testimonia adscribere, infinite prolixitatis negotium esset. Primus ferè omnium post Apostolorum tempora, qui cum hæresibus congressus est, Irenæus fuit. Qui hoc signo hunc in modum utitur. *Ecclesia, inquit, per uniuersum orbem usque ad fines terræ seminata, et ab Apostolis & à discipulis eorum accepit eam fidem, quæ est in unum Deum patrem omnipotentem, qui fecit cælum & terram, mare & omnia quæ in eis sunt: Et in unum Iesum Christum filium Dei, incarnatum pro nostra salute: Et in Spiritum sanctum, qui per Prophetas prædicauit dispositiones Dei & aduentum, & eam, quæ est ex virgine generationem, & passionem, & resurrectionem à mortuis, & in carne in cælos ascensionem dilecti Iesu Christi domini nostri, & de cælis in gloria patris aduentum eius ad recapitulanda uniuersa, & resuscitandam omnem carnem humani generis: ut Christo Iesu domino nostro, & Deo, & Saluatori, & Regi, secundum placitum patris inuisibilis, omne genu curuetur, cælestium, terrestrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur ei, & iudicium iustum in omnibus faciat. Spiritualia quidem nequitia, & angelos transgressos, atque Apostatas factos, & impios, & iniustos, & iniquos, & blasphemos homines in æternum ignem mittat: iustis autem & æquis, & præcepta eius seruantibus, & in dilectione eius perseuerantibus quibusdam quidem ab initio, quibusdam autem ex pœnitentia, vitam donans incorruptelam loco mu-*

Lib: 1. aduersus hæreses
cap: 2.

Cap: 3.

neris conferat & claritatem aeternam circumdet. Hanc prædicationem cum acceperit, & hanc fidem quemadmodum prædiximus, Ecclesia, & quidem in uniuersum mundum disseminata diligenter custodit, quasi unam domum inhabitans, & similiter credit ijs, videlicet quasi unam animam habens, & unum cor, et consonanter hæc prædicat, & docet, & tradit, quasi unum possidens os. Nam & si in mundo loquelæ dissimiles sunt, sed tamen virtus traditionis una & eadem est: Et neq. hæ, quæ in Germania sunt fundatæ Ecclesiæ aliter credunt, aut aliter tradunt, neq. hæ, quæ in Hiberis sunt, neque hæ, quæ in Celtis, neq. hæ, quæ in oriente, neq. hæ, quæ in Ægypto, neq. hæ, quæ in Libia, neq. hæ, quæ in medio mûdi sunt constitutæ: sed sicut sol creatura Dei in uniuerso mundo unus & idem est, sic & lumen prædicatio veritatis ubique lucet, & illuminat omnes homines, qui volunt ad cognitionem veritatis venire. Et neque qui valde præualet in sermone ex ijs, qui præsunt Ecclesiis, alia quàm hæc sunt, dicet: nemo enim super magistrum est; neque infirmus in dicendo deminorabit traditionem. Cum enim una & eadem fides sit, neque is, qui multum de ea potest dicere ampliat, neque is, qui minus, deminorat. Et de Ecclesiæ quidem vniuersalitate hæc.

In lib: contra
Iudæos.

De istorum autem dissidijs, ac inconcinna paucitate illud: videamus, inquit, nunc & eorum inconstantem sententiam; cum sint duo vel tres, quemadmodum de eisdem non eadem dicunt, sed & nominibus, & rebus contraria respondent. Irenæum secutus est Tertullianus, qui eandem textit contra Iudæos Geographiam in hunc modum. Cui enim & aliæ gentes crediderunt, Parthi, Medi, Elamitæ, & qui inhabitant Mesopotamiam, Armeniam, Phrygiam, Cappadociam, & incolentes Pontum & Asiam, Pamphiliam immorantes Ægyptum, & regionem Aphricæ, quæ est trans Cyrenen inhabitantes, Romani, & incolæ, tunc & in Hierusalem Iudæi, & cæteræ gentes, ut

tes, ut iam Getulorum varietates, & Maurorum multifines, Hispaniarum omnes termini, & Galliarum diuersæ nationes, & Brittannorum inaccessa Romanis loca Christo verò subdita, & Sarmatarum, & Dacorum, & Germanorum, & Scytharum, & abditarum multarum gentium, & prouinciarum, & insularum multarum nobis ignotarum, & quæ enumerare minus possumus. In quibus omnibus locis Christi nomen, qui iam venit, regnat: utpotè ante quem omnium ciuitatum portæ sunt apertæ, & cui nullæ sunt clausæ, ante quem seræ ferreæ sunt comminutæ, et valvæ æreæ sunt apertæ. Quamquam & ista spiritaliter sint intelligenda, quo præcordia singulorum varijs modis à diabolo obsessa fide Christi sint reserata, attamen perspicue sunt adimpleta, utpotè in quibus omnibus locis populus nominis christiani habitat. Quis enim omnibus regnare potuisset, nisi Christus Dei filius? qui omnibus in æternum regnaturus nunciabatur. Et de vniuersalitate quidè verè Ecclesiæ hæc. De istorum autem orbitate & pugnis illud. *Mentior* (ait *Tertullianus*) si non etiam à regulis suis variant inter se, dum unusquisque proinde suo arbitrio modulatur, quæ accepit: quemadmodum de suo arbitrio ea composuit ille, qui tradidit. Agnoscit naturam suam, et originis suæ morem, profectus rei. Idem licuit *Valentinianis*, quod *Valentino*, idem *Marcionitis*, quod *Marcioni*, de arbitrio suo fidem innouare. Et paulò superius: Unde extranei et inimici Apostolis hæretici, nisi ex diuersitate doctrinæ, quam unusquisque de suo arbitrio aduersus Apostolos, aut protulit, aut recepit? Illic igitur ad scripturarum et expositionū adulteratio deputanda est, ubi diuersitas inuenitur doctrinæ. Quid illud quàm magnificū Augustini testimoniū? Ut omittam syncerissimā sapientiam, multa sunt alia, quæ in Catholicæ Ecclesiæ gremio me iustissimè teneant. Tenet consensus populorum atque gentium, tenet auctoritas miraculis inchoata, spe nutrita, charitate aucta, ve-

Lib: de præ-
scriptione hæ-
reticorum.

Contra episto-
fundamenti.

tustate firmata. Tenet ab ipsa sede Petri Apostoli, cui pas-
scendas oues suas post resurrectionem dominus commenda-
uit, usque ad præsentem Episcopatum successio sacerdotum.
Tenet postremo ipsum Catholicæ nomen, quod non sine cau-
sa inter tam multas hæreses sic ista Ecclesia sola obtinuit,
ut cum omnes hæretici se Catholicos dici velint, quærenti
tamen peregrino alicui, ubi ad catholicam conueniatur,
nullus hæreticorum vel basilicam suam, vel domum aude-
at ostendere. Tenenda est nobis christiana religio, et eius
Ecclesiæ communicatio, quæ catholica est, et catholica no-
minatur, non solum à suis, verumetiam ab omnibus inimi-
cis. Velint enim nolint vel ipsi quoque hæretici, et schisma-
tum alumni, quando non cum suis, sed cum extraneis lo-
quuntur, Catholicam nihil aliud, quàm catholicam vocant.
Non enim possunt intelligi, nisi hoc eam nomine discernant,
quo ab uniuerso orbe nuncupatur. Quid Hieronymus?
Breuem, inquit, tibi apertamq; animi mei sententiam pro-
feram. In illa esse Ecclesia permanendum, quæ ab Aposto-
lis fundata, usque ad diem hanc durat: Sicubi audieris eos,
qui dicuntur Christi, non à Domino Iesu Christo, sed à quo-
quam alio nuncupari, ut puta Marcionitas, Valentinia-
nos, Montenses siue Campitas: scito non Ecclesiam Christi,
sed Antichristi esse Synagogam. Ex hoc enim ipso, quod po-
stea instituti sunt, eos se esse iudicant, quos futuros Aposto-
lus prænuñciauit. Et in alio loco: Stultum est eum paruo
loco vel abscondito quærere, qui totius mundi lumen est.
Ecclesia porro catholica ibi est, ubi est fides catholica. Fi-
des autem catholica ea est, quæ per orbem uniuersum, iux-
ta Christi præceptum, eadem semper annuntiatur: nec vel
tempore, vel locis unquam variatur: à qua si quis dissen-
tiat, is Catholicus non est, quod singularem quandam opi-
nionem, non unam communem omnium fidem amplecti vi-
detur. Quid Pacianus? Christianus mihi nomen est, Ca-
tholicus verò cognomen: illud me nuncupat, istud ostendit:
hoc pro-

Aduersus lu-
ciferianos.

Ad Dama-
sum Papam.

Episto: prima
ad Symproni-
anum nouati-
anum.

*hoc probor, inde significor. Et si reddenda postremi catho-
lici vocabuli ratio est, et exprimenda de Græco interpreta-
tione Romana: Catholicus ubique unum, vel ut doctiores
putant, obedientia omnium nuncupatur mandatorum scili-
cet Dei. Ergo qui catholicus, idem obediens: qui obediens,
idem est christianus, atque ita catholicus christianus est.
Quare ab hæretico nomine noster populus hac appellatione
diuiditur, cum catholicus nuncupatur. Haftenus Patres.*

Verum quoniam hoc signum, quod illos tantopere vr-
get, varijs interpretationibus, similiter vt & superiora de-
clinare solent: ideo paucis quid sit Catholicum esse ec-
plicemus. Cum igitur Catholicam siue vniuersalem Ec-
clesiam dicimus, nō illud intelligimus, quod omnes ho-
mines, quicunq. ubique sunt, contineat, hoc enim nun-
quam futurū fuisse, figura designabat Regni Saul. Quem
& si vniuersus Dei populus sequutus fuit, non defuerunt
tamen filij Belial, qui recesserunt ab eo: de quibus illud
scriptum est. *Et abiit cum eo pars exercitus, quorum teti-*
gerat Deus corda. Filij verò Belial dixerunt: Num sal-
uare nos poterit iste? Et despexerunt eum, & non attule-
runt ei munera. Neque in eam sententiam Catholicam
accipimus, quod nulli Iudæi, nulli gentiles, hæretici nul-
li, qui eam ipsam ita vti dictum est exerceant, eiusque
stabilitatem ac firmitatem suis impressionibus demon-
strent, exstare debuerint. Virtus enim in aduersis pro-
batur, & vbi desunt certamina, desunt & coronæ. Itaque
& Iudæi ad vesperam vsque, quando venerit plenitudo
gentium cōuertentur: & gentium vocatio ad extremum
vsque iudicij diem continuari debet. Quod in filiis Isrâel
similiter adumbratum fuit, qui, & si terra promissionis
potiti erant, reliquerat tamen dominus Philistæos, Cha-
nanæos, & alios multos, qui populum illum erudirent
atq. exercerent, rebusq. secundis, aliquando insolentem,
& elatum deprimerent: de quibus gentibus scriptura in-
quit:

*Catholicū esse
quid?*

1. Reg: 10.

Iudic. 3.

1. Cor. II.

quit : *Hæ sunt gentes quas dominus dereliquit , ut erudiret in eis Israëllem, & omnes, qui non nouerant bella Chanaanæorum : & postea discerent filij eorum certare cū hostibus, & habere consuetudinem præliandi.* Ne igitur Christiani aduersarijs carētes (quod in cōcione habita de delenda Carthagine dixit aliquādo apud Romanos Scipio Nasica) otio torperent, vel in eadē fide tepescerent; pietissimus Deus, quò cautiùs viueretur, hostes in medio eius dereliquit. Et Israëlitis Ægypto egressis obstitit hostis in faciem , permansit in medio eorum semper. Similiter idem prudens paterfamiliās , permisit lupos circuire gregem Euangelicum, vineam vulpes suffodere , apros euertere: utque fides ex ipsa contentione haberet meritum, voluit in Ecclesia sua post prædicatum Euangeliū, & fidem susceptam, ne vnquam deesset hæreticus, qui illam vexaret. Neque denique ita Catholicam intelligimus, quòd nullæ hæreses , nulla schismata in ea ipsa futura sint: prædixit enim Paulus , *oportere hæreses esse, ut qui probati sunt, manifesti fiāt.* Nam aliās, vel hac ipsa nota nihil opus esset, nisi inuenirentur alij , à quibus per eam ita , ut & per alias distingueretur particulares cœtus. Idque ipsum multis verbis Tertullianus docet. *Conditio præsentium temporum (fratres) etiam hanc ammonitionem prouocat nostram, non oportere nos mirari super hæreses istas, siue quia sunt ; futuræ enim prænunciabantur : siue quia fidem quorundam subuertunt ; ad hoc enim sunt: (1.) ut fides habendo tentationem, haberet etiam probationem. Vanè ergò & inconsideratè plerique hoc ipso scandalizantur , quòd tantum hæreses valeant, (2.) quantum (non valerent) si non fuissent : cū quod sortitum est (ut) omnimodo sit, sicut causam accepit, ob quā sit, sic vim consequitur per quam sit : nec esse non possit. Febrem deniq. inter cæteros mortiferos & cruciarios exitus erogando homini deputatam, neque quia est miramur; est enim: neque quia erogatur*

erogat hominem, ad hoc enim est. Proinde hæreses ad languorem & interitum fidei productas, si expauescimus hoc eas posse, prius est ut expauescamus hoc eas esse, quæ dum sunt habent posse: & dum possunt habent esse. Sed enim febrem ut malum, & de causa, & de potentia sua, ut notum est, abominamur potius quam miramur, & quantum in nobis est præcauemus, (3.) non habentes abolitionem eius in nostra potestate. Hæreses verò mortem æternam, & maioris ignis ardorem inferentis, malunt quidem mirari, quòd hoc possint, quam deuitare ne possint: cum habeant deuitandi potestatem. Cæterum nihil valebunt, si illas tantum valere non mirentur. Aut enim dum mirantur, in scandalum subministrantur: aut quia scandalizantur, ideo mirantur, quòd tantum valeant, quasi ex aliqua veritate veniant. Mirum scilicet ut malum vires suas habeat: nisi quòd hæreses apud eos multum valent, qui in fide non valent. Hæc Tertullianus. Quam eadem totam causam pulcherrimè explicat D. Augustinus, qui vnus pro omnibus istis in orbe christiano valuit semper, & meritò valere debet. *In quibus ergò gentibus nondum est Ecclesia, oportet ut sit, non ut omnes qui ibi fuerint credant: omnes enim gentes promissæ sunt, non omnes homines omnium gentium. Non enim omnium est fides. Credit itaque omnis gens in omnibus qui electi sunt ante constitutionem mundi, in cæteris non credit, & credentes odit: quomodo enim & illud implebitur: Eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum: nisi in omnibus gentibus sint, & qui oderint, & quos oderint? Quo pacto igitur ab Apostolis est prædicatio ista completa, quando adhuc vsque sunt gentes, quod certissimum est nobis, in quibus modo cœpit, & in quibus nondum cœpit, impleri? Non itaque sic dictum est Apostolis: Eritis mihi testes in Hierusalem, & in tota Iudæa, & Samaria, & vsque in extremum terræ, tanquam ipsi soli quibus tunc loquebatur, tantum munus fuerint impleturi: sed sicut eis solis videtur dixisse*

De supremo
mundi die
Epist. 80.
Tom. 2.

Matth. 24.

Acto. 1.

Matthi: 28. dixisse, quod dixit: Ecce ego vobiscum sum usque in consumationem seculi: quod tamen eum vniuersæ Ecclesiæ promississe, quæ alijs morientibus, alijs nascentibus hic usque in seculi consumationem futura est, quis non intelligat?

Cum igitur Catholicum dicimus, illud cum Vincentio Lyrinense intelligimus, quod vbique est, quod semper fuit, quæ inter omnes reperitur. In quorum primo est vniuersitas, in secundo antiquitas, in tertio consensus: vt illa sit Ecclesia Catholica, quæ vbique sit, hoc autem est, quæ non aut Geneuæ, aut Wittemberge, aut Romæ tantum colatur; sed quæ vbique terrarum ita inueniatur, vt nulla pars mundi existat, nulla prouincia, nulla natio, in qua eius aliquam portionem non reperiatur. Ita vt in alijs quidem partibus plura eius membra sint, in alijs pauciora, vbique tamen semen hoc benedictum sparsum crescat ac floreat. Tale enim illud est: *In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Non sunt loquelæ neque sermones, quorum non audiantur voces eorum.* Et, omnes gentes quascunque fecisti, venient & adorabunt coram te Domine. Et in Apocalypsi: *Redemisti nos Deus in sanguine tuo, ex omni tribu, lingua, populis, & natione, & fecisti nos Deo nostro regnum.*

Vt igitur illa erit Catholica Ecclesia, quæ vbique in omni mundi parte, in omni prouincia, in omni gente & natione colitur; ita illud Catholicum, quod vbiq. laudatur, prædicatur, docetur. Ille Catholicus, qui eum orbis terræ consensum sequitur: qui huic sensui, non hominis cuiuspiam auctoritatem, non amorem, non ingenium, non eloquentiam, non doctrinam anteposit; sed hæc cuncta despiciens, orbis terrarum consensum vbiq. sequitur. Consensus enim & conspiratio omnium gentium, dicebat Marcus Cicero, vox naturæ est existimandus. Consensus omnium membrorum Christi, vox Christi & Spiritus sancti est: qui omnes sequitur, errare non potest.

Neque

Neque enim cuiquam vni mortalium dictum est : Mittam tibi spiritum paracletum; sed, mittam vobis, qui vos ^{104: 16.} docebit omnem veritatem. Neque priuatim aut separatim ipsis Apostolis Spiritus sanctus datus est; sed omnibus simul in vnum locum congregatis : *Erant, inquit Acto: 2. scriptura, omnes pariter sedentes in eodem loco, & repleti sunt omnes spiritu sancto. &c.*

Catholicum igitur est, quod vbique est; sed & quod semper. Vt illa sit vera Ecclesia, non quæ nunc primum occidentibus seculis exorta fuerit; sed quæ à principio fuit, per omnesque decursus temporum progressa, ad nostram vsque peruenerit ætatem. Ita enim dictum est : *Ego vobiscum sum vsque ad consumationem seculi.* Et alio ^{Matt: ultimo.} loco: *Amen dico vobis, non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant.* Et Paulus populum christianum, mortem domini annunciatum prædixit, donec ipse veniat. ^{Luc: 21.} ^{1. Cor: 11.}

Vt autem illa est Catholica Ecclesia, quæ semper est: ita illud Catholicum, quod semper, vel vbique, constanti doctrina traditur. Ille Catholicus, qui id credit, id sequitur, quod semper creditum est, & quod semper fideles sunt sequuti. At dices fortasse: Quomodo igitur illud tanquam Catholicum, quod semper in Ecclesia creditum est, sequar; cum vt ipsi homines ita & sensus eorum iam demortui sunt? Ita quidem est, homines illi, qui secula nostra antecesserunt, vtpotè mortales nati, mortui sunt, aut potius ad vitam longè magis hac nostra vitalem translati; fides tamen & sensus illorū viuit & viget. Vbi nam dices? in locis cōmunibus Philippi fortasse, aut Caluini institutionibus? Nequaquam: nam isti heri & nudi tertius exorti nobiscū simul vixerunt. Vbi igitur? In amplissimo illo totius vetustatis & antiquitatis thesauro atque deposito, Conciliorum, inquam, atque Decretorum libris, in quibus tanquam depositis quibusdam, ultimam voluntatem suam, fidem, & sensus suos, tanquam

O

testamen-

testamento & vltima consignatione primitiua reliquit Ecclesia. In scriptis item, ac cōmentarijs veterum Patrū, qui illud, quod de singulis rebus suo tempore Ecclesia sensit, quę iudicia, & qui sensus eius de rebus omnibus fuerint, quid item aut docuerint, aut crediderint, ipsi nobis tradiderunt. In vsu denique ipso, & more, ritibus, & cerimonijs, quas à maioribus nostris, tanquam hæreditate quadam, relictas atque traditas, ad hanc vsque diem sanctè & intemeratè conseruamus. In ipsis ad extremum iuribus, legibus, priuilegijs, publicis tabulis, templis denique, statuis, publicisque ædificijs. Hæc enim vniuersa sunt veluti vestigia quædam, & memoriæ eorum, quæ nos antecesserunt hominum doctrinę ac fidei. Quę, qui vel ipse nō legit, vel ab his qui hæc legerint non discit, quomodo catholicus dici possit, non inuenio. Quid si amplius extincta esse velit? quid si noua & recens conficta pro veteribus obtrudat? quid si vetera abrogari cupiat? quid si earum rerum inimicus sit? quid si eas de manibus suorum excutiat? quid si omnem auctoritatem illis detrahat? eritne hic Catholicus, aut aliquo modo dici poterit? aut habebitne Catholicam fidem? Nequaquā profectò. Eant igitur isti, & à cerdonibus, atque sutoribus, mulierculis etiam si placet, fidem catholicam, quę tanta eruditionis & antiquitatis suppellectili opus habet, discant. Et tamen putant se solos videre, in clarissimæque luce versari, cū cæci sint, ac in densissimis tenebris versentur. Illud igitur est catholicum, quod vbiq. est, & quod semper fuit. Sed & quod inter omnes, non quidem inter omnes, quod iam dictum est numero, sed inter omnes, gente, lingua, natione, tribu, ordine, & conditione. Non enim, inquit Paulus, est distinctio Iudæi, neque Græci, non barbari, nec Scythę, non seruus & liber, non masculus & fœmina; sed omnia in omnibus eadem fides, idem consensus omnium, vt sit illud, quod superius

perius diximus: *Egressi sunt filij Israël, & pariter pugnarunt ut vir unus.* Et illud: *Erat, inquit, omnibus cor unum, & voluntas una.*

Concludamus igitur illam veram Ecclesiam esse, quæ catholica sit. Catholica autem erit, quæ ubique, quæ semper, quæ inter omnes, ita ut dictum viget. Ut quod nomen ipsum catholicum, quod vniuersale significat ex aduerso hæresi, quæ à parte designat opponitur, quomodo illud à parte Nouati esse, à parte Donati, à parte Lutheri dicitur; ita res ipsa catholicum inquam esse & hæreticum maximè pugnat atque dissident, plurimumque à se distinguuntur. Catholica enim Ecclesia, veluti vitis quædam abundans in lateribus domus Dei crescit: filij eius tanquam nouelle, in conspectu mensæ eius virent, vitis tota, vitis plena, vitis abundans & frugifera: hæreses autem veluti sarmenta quædam inutilia, à vite amputata, arida & mortua, vndique vitem temerè circumiacentia, ac sua ariditate, nisi amputentur & expurgentur eam siccantia ac corrodentia: Itaque cætera quidem nomina, ferè omnia ut dictum est impudica præsumptione hæretici sibi usurpant. ita, ut se Angelicos, Apostolicos, Euangelicos dicant, Catholicos certè nunquam se nominare ausi sunt. Itaque dicit Augustinus: *Quærenti peregrino alicui ubi ad Catholicam conueniatur, nullus hæreticorum, aut Basilicam suam, aut domum audet ostendere. Quæ causa? non enim ubique sunt, neque semper sunt, neque omnes sunt; sed heri & nudius tertius exorti uno die occidunt.* Quare non nisi sub certo nomine, inquit Vincen-
tius Lyrinen: certo loco, certo tempore describuntur. Ecclesiæ autem tantum ea nota conuenit, ut ab ea sola cognominetur. Illam igitur Ecclesiā quæramus, quæ ubique est, quæ semper est, quæ inter omnes; eamque sequamur, illi ad hæreamus, ab ea nos nulla ratione dimoueri patiamur. Quisquis verò, uti præclare monet idem Lyrinen: quàmuis ille Sanctus, & doctus, quàmuis Episcopus,
O ij quàmuis

quàmuis Confessor & Martyr, præter omnes, aut etiam contra omnes senferit, id inter proprias, & occultas, & priuatas opiniunculas, à cōmunis publicæ ac generalis sententiæ authoritate secretum sit: nec cum summo æternæ salutis periculo, iuxta sacrilegam hæreticorum & schismaticorum consuetudinem, vniuersalis dogmatis veritate dimissa, vnius hominis nouitium sectemur errorem. Velint enim nolint, inquit Agustinus, nos Catholicos appellent, se verò quiduis potius: qua causa? num nouitate vocis offensi? nequaquam: antiquissimum enim est: num significato? at augustissimum: num vsu? atque omnibus bonis frequentissimum: quæ igitur causa? nulla profectò alia, nisi quòd Catholici non sint. Quos nō modò à Catholicorum nomine, sed à Christiano etiam lege sua D. Imperatores excluderunt.

Decretum Imperatoris.
De Hæreticis
Manichæis
Lege. 6.

VALENTINVS LEONTIO. Damnato portentuosæ superstitionis auctore Nestorio: nota congrui nominis eius inuatur gregalibus; ne Christianorū appellatione abutantur. Sed quemadmodum Ariani ab Ario, lege diuæ memoriæ Constantini, ob similitudinem impietatis, Porphyriani à Porphyrio nuncupantur; sic ubique participes nefariæ sectæ Nestorij, Nestoriani vocentur. Ut cuius scelus sunt in deserendo Deum imitati, eius vocabulum iure videantur esse sortiti. Nec non impios libros nefandi & sacrilegi Nestorij aduersus venerabilem orthodoxorum sectam, decretaq; Sanctissimi cœtus antistitum Ephesi habiti, scriptos habere, aut legere, aut describere audeat quisquam: quos diligenti requiri studio, aut publicè comburi decernimus. Ita ut nemo in religionis disputatione aliquam supradicti nominis faciat mentionem: aut quibusdam eorum habendi consilij gratia in ædibus, aut villa, aut suburbano suo, aut solo quolibet, aut alio loco conuenticulam clam aut apertè præbeat. Quos omnes cœtus celebrandi licentia priuari statuimus, scientibus vniuersis violatorem huiusmodi legis publicatione bonorum esse cōercendum.

QVAR-

QUARTÆ NOTÆ EXPLICA-
TIO: EAM VERAM ECCLESIAM
esse, quæ sit Apostolica.

Caput VI.



ERVM nos ad vltimam notam explicandam transeamus. Ea autem est, nos eam veram Ecclesiam credere, quæ sit Apostolica. Indicat & explicat hanc notam ipse dominus: *Et ego tibi dico Petre: quia tu es Petrus, & super hanc Petrum ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus illam.* Non ad Petrum dices hæc verba referri. Ergo ne ad Christum quidem illa referentur: *Tu es Christus filius Dei viui.* Aliter enim locus alterum sequitur. Vtitur item hac eadem nota D. Paulus: *Super ædificati sumus per fundamentum Apostolorum & Prophetarum ipso summo angulari lapide Christo Iesu.* Quod fundamentum Apostolorum, ipse interpretatur: *Ut sapiens, inquit, artifex fundamentum ieci, alius super ædificauit.* Vtitur eodem modo D. Ioannes: *Veni, & ostendam tibi sponsam, uxorem agni, & murus ciuitatis fuit, habens fundamenta duodecim, & in ipsis duodecim nomina duodecim Apostolorum & agni.* Ad hanc item tanquam sacram anchoram, veteres confugerunt: huic soli promissum spiritum veritatis in æternum sibi persuaferunt: hanc denique vt murum ahenæum vniuersis infidelium machinis & arietibus opposuerunt: hoc telo omnes priorum Gnosticorum copias confodit Tertullianus: huiusmodi Argumento Nouatianos coarguit Cyprianus lib. 1. epist. 6. In hoc asylum se recepit Hieronymus aduersus tot Orientis sectas dissectas,

Matt: 16.

Ephe: 4.

1. Cor: 3.

Apoc: 21.

vt indicat ipse Epistol. ad Damasum, & Dialog. contra Luciferianos. Parmenianum, & Donatistas, hoc laqueo præfocat Optatus Mileuitanus, lib. 2. Istius successionis consideratione, quasi arctissimo vinculo retentum, & fortissimis repagulis conseruatum se in gremio Catholice Ecclesie affirmat frequenter Augustinus, lib. contra Epist. Manich. cap. 4. Psalmo contra partem Donati: Epistol. 163. & 165. lib. de vtilitate credendi, cap. 17. & 49. lib. quæstionũ veteris & noui testamenti, quæst. 110. lib. 2. contra literas Petiliani cap. 51. Hac nota sanctissimi Imperatores populis sibi à Deo creditis eam cõmonstrant.

Gratid: & Va
lenti: & The-
odo:

Decretum Imperatoris. *Cunctos populos quos clementie nostræ regit imperium, in tali volumus religione versari, quam diuinum Petrum Apostolum tradidisse Romanis, religio vsque adhuc ab ipso insinuata declarat: quamque Pontificem Damasum sequi claret. Et Petrum Alexandriæ Episcopum virum Apostolicæ sanctitatis, hoc est, secundum Apostolicam disciplinam, Euangelicamque doctrinam, patris, & filij, & spiritus sancti, vnam deitatem sub pari maiestate, & sub pia trinitate credamus. Hanc legem sequentes christianorum Catholicorum nomen iubemus amplecti; reliquos verò dementes, vesanosq; iudicantes, hæretici dogmatis infamiam sustinere diuina primùm vindicta, post etiam motus animi nostri, quem ex cælesti arbitrio sumpserimus, ultione plectendos.*

Illa igitur Apostolica Ecclesia erit. Primùm, quam ipsi fundarunt Apostoli: *Uti bonus artifex, inquit Paulus, fundamenta ieci, alius autem superædificauit. Quo-* modo Romanam quidem Petrus: Asianam Ioannes: Perficam Simon & Iudas: Indicam Thomas & Bartholomeus: Æthiopicam Matthæus: Achaicam Andreas: D. Paulus Syriacam, Anthiochenā, Thessalonicam, Philipensem, & cæteras Græcas.

Reuchlius lib:
3. de verbo mi-
ristico cap: 17.
Postellus lib:
de vniuersali-
tate

Deinde quæ non partem aliquam tantum Apostolice do-

ce doctrine; sed vniuersam doctrinam Apostolorum sequitur, ab eaque ne latum quidem vnguem discedit. Quam quidem Apostolicam doctrinam in duas partes distinctam esse superiori libro ex Paulo docuimus. In eam, quæ oretenus prolata est, ac in moribus hominum constituta: & eam quæ in Epistola atque atramento constitutam docet Ioannes. Quod clarè Dionysius Arcopagita tradit: *Eloquia diuina duplicis, inquit, generis sunt, nimirum quædam in sanctis & Theologicis libris nobis commendata: alia præterea, quæ ex animo in animum medio intercurrente verbo, sine literis transfusa sunt. Siquidem primi illi nostri Sacerdotes, duces, Apostoli, summa illa & supersubstantialia, partim scriptis, partim non scriptis institutionibus nobis tradiderunt. Idem Irenæus. Quid autem si neque Apostoli Scripturas reliquissent nobis, nonne oportet sequi ordinem traditionis, quam tradiderunt ijs, quibus commitebant Ecclesias?*

Dionysius ca:
1. de cœlesti
Hierarchia.

Irenæus lib: 3.
cap: 4.

Vltimò illa Apostolica dicitur Ecclesia, in cuius cathedra aliquando Apostoli ipsi confederunt: & quæ ab ipsis Apostolis pastorum & doctorum continuam & perpetuam successionem usque ad hodiernam diem conseruauit. Prolixè hæc docet omnia Tertullianus: *Statim igitur Apostoli, quos hæc appellatio missos interpretatur, assumpto per sortem duodecimo Matthia in locum Iudæ, ex auctoritate Prophetiæ, quæ est in Psalmo David, consecuta promissa vim spiritus sancti ad virtutes & eloquium, primò per Iudæam contestata fide in Iesum Christum, & Ecclesiis institutis, dehinc in orbem profecti, eandem doctrinam eiusdem fidei, nationibus promulgauerunt: & proinde Ecclesias apud unamquamque ciuitatem condiderunt, à quibus traducere fidei & semina doctrinæ, cæteræ exinde Ecclesiæ mutuata sunt, & quotidie mutantur, ut Ecclesiæ fiant. Ac per hoc & ipsæ Apostolicæ deputantur, ut soboles apostolicarum ecclesiarum. Omne genus ad originem suam censeatur, necesse est.*

cesse est. Itaque tot ac tantæ Ecclesiæ, unam esse illam ab
 Apostolis primam, ex qua omnes. Sic omnes primæ, & om-
 nes Apostolicæ, dum unam omnes probant unitatem. Com-
 municatio pacis & appellatio fraternitatis, & conteseratio
 hospitalitatis: quæ iura non alia ratio regit, quàm eiusdem
 sacramenti una traditio. Hanc igitur dirigimus præscripti-
 onem: si dominus Iesus Christus Apostolos misit ad prædi-
 candum; alios non esse recipiendos prædicatores, quàm quos
 Christus instituit: quia nec alius patrem nouit nisi filius, et
 cui filius reuelauit: & nec alijs videtur reuelasse filius,
 quàm Apostolis, quos misit ad prædicandum, utique quod
 illis reuelauit. Quid autem prædicauerint, id est, quid illis
 Christus reuelauerit, & hinc præscribam, non aliter probari
 debere, nisi per easdem Ecclesias, quas ipsi Apostoli con-
 diderunt, ipsi eis prædicando, tam viua (quod) aiunt vo-
 ce, quàm per Epistolas postea. Si hæc ita sunt. Constat pro-
 inde omnem doctrinam, quæ cum illis Ecclesiis Apostolicis
 matricibus & originalibus fidei conspiret, veritati deputan-
 dam: & sine dubio tenentem, quod Ecclesiæ ab Apostolis,
 Apostoli à Christo, Christus à Deo suscepit: reliquam ve-
 rò omnem doctrinam de mendacio præiudicandam, quæ sa-
 piat contra veritatem Ecclesiarum, & Apostolorum, & Christi,
 & Dei. Quanquàm autem omnes illæ Ecclesiæ Apostolicæ
 dicuntur, quæ hoc modo, vel ab Apostolis ipsis sunt fun-
 date, vel eorum doctrinam per omnia sequuntur, vel quibus
 ipsi præfuerunt Apostoli, præcipuè tamen & peculiariter,
 ac quasi per excellentiam quandam illa Apostolica di-
 cta est semper Ecclesia, quam ipsi principes Apostolo-
 rum, D. inquam Petrus & Paulus, fundarunt, ipsisque
 præfuerunt, vel propter Apostolorum dignitatem, vel
 propter præcipuum Christi promissum: Ego pro te ora-
 ui Petre, ut non deficiat fides tua. Et. Elegi eum mihi ut
 sit vas electionis, ut portet nomen meum coram Gentibus.
 Vel propterea, quod alijs ob varias hæreses atque schi-
 smata,

smata, aliósq̃ue errores celsantibus, ac planè extinctis
 hæc sola perpetuò durare debuit; itaque sola peculiari
 quodammodo ab omnibus veteribus, sedes Aposto-
 lica dicta est semper: ad solámque omnes ferè alię pro-
 uocarunt: soliúsque successionem demonstrant, quod in
 vetustissimorum Patrum exemplis atque testimonijs de-
 monstratur: in quibus primus est Irenæus. *Traditionem* Irenæus ca: 3.
itaque Apostolorum in toto mundo manifestatam, in omni
Ecclesia adest perspicere omnibus, qui vera velint audire,
& habemus annumerare eos, qui ab Apostolis instituti sunt
Episcopi in Ecclesijs, & successores eorum usque ad nos,
qui nihil tale docuerunt, neque cognouerunt, quale ab his
deliratur. Etenim si recondita mysteria scissent Apostoli,
quæ seorsim & latenter ab reliquis perfectos docebant, his
vel maxime traderent ea, quibus etiam ipsas Ecclesias com-
mittebant. Valde enim perfectos, & irreprehensibiles in
omnibus eos volebant esse, quos & successores relinquebant
suum ipsorum locum magisterij tradentes, quibus emenda-
tè agentibus fieret magna utilitas, lapsis autem summa ca-
lamitas. Sed quoniam valde longum est, in hoc tali volu-
mine omnium Ecclesiarum enumerare successiones, maxi-
mæ, & antiquissimæ, & omnibus cognitæ, à gloriosissimis du-
obus Apostolis Petro & Paulo, Romæ fundatæ & constitu-
tæ Ecclesiæ, eam quam habet ab Apostolis traditionem, &
annunciatam hominibus fidem, per successiones Episcopo-
rum peruenientem usque ad nos, indicantes, confundimus
omnes eos, qui quoquo modo, vel per sui placentiam malā,
vel vanam gloriam, vel per cæcitatem, & malam sententi-
am, præterquam oportet colligunt. Ad hanc enim Eccle-
siam propter potentiorē principalitatem, necesse est om-
*nem cōuenire Ecclesiam, hoc est, eos qui sunt undiq. * con- * fideles, in*
seruata est ea quæ est ab Apostolis traditio. Fundantes igitur
& instruentes beati Apostoli Ecclesiam, Lino Episco-
pum administrandæ Ecclesiæ tradiderunt. Huius Limis sunt undiq.
P
Paulus

Paulus in his quæ sunt ad Timotheum Epistolis meminit : succedit autem ei Anacletus, post eum tertio loco ab Apostolis Episcopatum sortitur Clemens, qui & vidit ipsos Apostolos, & contulit cum eis, cum adhuc insonantem prædicationem Apostolorum & traditionem ante oculos haberet.

* Paulo inferius.

Non solus enim, adhuc multi supererant tunc Apostolis docti. * Huic autem Clementi succedit Euaristus, & Euaristo Alexander, ac deinceps sextus ab Apostolis constitutus est Sixtus, & ab hoc Telesphorus, qui etiam gloriosissime martyrium fecit, ac deinceps Hyginus, post Pius, post quem Anicetus. Cum autem successisset Aniceto Soter, nunc duodecimo loco Episcopatum ab Apostolis habet Eleutherius. Hac ordinatione & successione ea quæ est ab Apostolis in Ecclesia traditio, & veritatis præconatio pervenit usque ad nos. Et est plenissima hæc ostensio, unam & eandem vivificatricem fidem esse, quæ in Ecclesia ab Apostolis usque nunc sit conservata, & tradita, in veritate.

Cypria: lib. 1.
Epistolarum.

Item docet D. Cyprianus. Novatianum baptisari & sanctificari aliquem posse; prius ostendat & doceat, Novatianum in Ecclesia esse, aut Ecclesiæ præsidere: Ecclesia enim una est, quæ una, & intus esse, & foris non potest. Si enim apud Novatianum est, apud Cornelium non fuit: si verò apud Cornelium fuit, qui Fabiano Episcopo legitima ordinatione successit, & quem præter Sacerdotij honorem martyrio quoque dominus glorificavit, Novatianus in Ecclesia non est, nec Episcopus computari potest, qui Evangelica & Apostolica traditione contempta, nemini succedens, à seipso ortus est: habere namque aut tenere Ecclesiam nullo modo potest, qui ordinatus in Ecclesia non est. Foris enim non esse Ecclesiam, nec scindi aduersum se, aut diuidi posse, sed inseparabilis atque indiuiduæ domus unitatem tenere, manifestat scripturæ diuinæ fides, cum de Sacramento Paschæ & agni, qui agnus Christum designabat, scriptum sit: In domo una comedetur, non eijcietis de domo carnem foras.

Exodi 12.

foras. Quod item circa Raab, quæ ipsa quoque typum portabat Ecclesiæ, expressum videmus, cui mandatur & dicitur: Patrem tuum, & matrem tuam, & fratres tuos, & totam domum patris tui colliges ad te ipsam in domum tuam, & omnis qui exierit ostium domus tuæ foras, reus sibi erit. Quo sacramento declaratur in unam domum solam, id est, in Ecclesiam victuros, & ab interitu mundi evasuros colligi oportere. Quisquis autem de collectis foras exierit, id est, si quis quamvis in Ecclesia gratiam consecutus recesserit, & ab Ecclesia exierit, reum sibi futurum, id est, ipsum sibi quod pereat, imputaturum. Quod Apostolus Paulus Tit: 3. explanat docens, & præcipiens, hæreticum vitandum esse, ut peruersum & peccatorem, & à semetipso damnatum. Hic est enim, qui reus sibi erit, non ab Episcopo eiectus, sed spontè de Ecclesia profugus, & hæretica præsumptione à semetipso damnatus. Et idcirco dominus insinuans nobis unitatem de diuina auctoritate venientem ponit & dicit: Ego & pater unum sumus: ad quam unitatem redigens Ioan: 10. Ecclesiam suam denuo dicit: Et erit unus grex & unus pastor. Si autem grex unus est, quomodo potest gregi annumerari, qui in numero gregis non est? aut pastor haberi ibidem. quomodo potest: qui (manente vero pastore, & in Ecclesia Dei ordinatione succedanea præsidente) nemini succedens, & à seipso incipiens, alienus fit & prophanus, dominicæ pacis ac diuinæ unitatis inimicus, non habitans in domo Dei, id est, in Ecclesia Dei, in qua non nisi concordēs atque unanimes habitant: loquente in Psalmis spiritu sancto & dicente: Deus qui inhabitare facit unanimes in domo. Psal: 67. Non dissimilia his tradit Tertullianus. Ita ex ipso ordine manifestatur, id esse dominicum & verum, quod sit prius traditum: id autem extraneum & falsum, quod sit posterius immissum. Ea sententia manebit aduersus posteriores quasque hæreses, quibus nulla constantia & conscientia concedit ad defendendam sibi veritatem. Cæterum si quæ

*audent interserere se ætati Apostolicæ, ut ideo videantur
 ab Apostolis traditæ, quia sub Apostolis fuerunt: possumus
 dicere: Adant ergo origines Ecclesiarum suarum: euol-
 uant ordinem Episcoporum suorum, ita per successiones ab
 initio decurrentem, ut primus ille Episcopus aliquem ex
 Apostolis vel Apostolicis viris, qui tamen cum Apostolis
 persenerauerit, habuerit authorem & antecessorem. Hoc
 enim modo Ecclesiæ Apostolicæ census suos deferunt, sicut
 Smyrneorum Ecclesia, habens Polycarpium ab Ioanne con-
 locatum refert, sicut Romanorum Clementem à Petro or-
 dinatum: proinde utique & cæteræ exhibent, quos ab A-
 postolis in Episcopatum constitutos Apostolici seminis tra-
 duces habeant. Et paulò inferius: Si autem Italiæ adiaces,
 habes Romanam: unde nobis quoque authoritas præstò est
 statuta. Felix Ecclesia, cui totam doctrinam Apostoli cum
 sanguine suo profuderunt: ubi Petrus passioni Dominicæ
 adæquatur: ubi Paulus Ioannis exitu coronatur: ubi A-
 postolus Ioannes posteaquam in oleum igneum demersus,
 nihil passus est, in insulam relegatur. Videamus quid didi-
 cerit, quid docuerit. Idem facit Epiphanius: Peruenit equi-
 dem iam ad nos fama, quomodo Marcellina quædam ab
 ipsis decepta, multos corripit, temporibus Aniceti Episcopi
 Romæ, qui Pio & superioribus successit. Etenim in Roma
 fuerunt primi, Petrus & Paulus Apostoli iidem ac Episco-
 pi, deinde Linus, deinde Cletus, deinde Clemens, qui con-
 temporaneus fuit Petri & Pauli: huius mentionem facit
 Paulus in Epistola ad Romanos. Et nemo miretur quod
 ante ipsum alij Episcopatum assumpserunt, quum sub Apo-
 stolis hic fuerit contemporaneus Petri ac Pauli, nam & illi
 contemporanei Apostolorum fuerunt. Siue igitur adhuc
 ipsis superstites à Petro accepit impositionem manu-
 um episcopatus, & eo recusato remoratus est (dicit enim in
 una Epistola sua: Secedo, ab eo, erigatur populus Dei: hoc
 enim in quibusdam commentarijs reperimus) siue post A-
 postolorum*

Epipha: lib. 1.
 Tom: 2.

postolorum successionem à Cleto Episcopo hic constituitur, non ita clarè scimus. Verumtamen etiam hic potuit superstitionibus adhuc Apostolis, Petro videlicet ac Paulo, alios Episcopos constituere: propterea quòd Apostoli sæpè ad alias terras ablegabantur, propter Christi prædicationem: non potuit autem urbs Roma sine Episcopo esse. Paulus enim in Hispaniam profectus est, Petrus verò sæpè Pontum & Bithyniam visitavit. Possibile est autem, postquam discessit ac recusavit Clemens (si modò sic factum est; rationem enim sic in eo, non decerno) postea post obitum Lini & Cleti, quorum uterque ad duodecim annos Episcopatum tenuit, post Sancti Petri ac Pauli obitum, qui contigit duodecimo anno Neronis, hunc rursus coactum esse ad suscipiendum Episcopatum. Attamen Episcoporum in Roma successio hanc consequentiam habuit: Petrus & Paulus, Linus, Cletus, Clemens, Euaristus, Alexander, Xystus, Telesphorus, Euaristus, Hyginus, Pius, Anicetus, qui supra in catalogo indicatus est. Et ne quis miretur, quòd singula ita exactè recensemus: per hæc enim semper claritas ostenditur. Idem docet Optatus Mileuitanus: Probamus eam esse Ecclesi-

Lib: 2. contra
Donatistas.

am Catholicam, quæ sit in toto terrarum orbe diffusa. Eius iam commemoranda sunt ornamenta: & videndum ubi sint quinque dotes, quas tu sex esse dicis, inter quas Cathedra est prima: ubi nisi sederit Episcopus, coniungi altera dos non poterit, qui est annulus videndum est, qui, & ubi prior Cathedra sederit. Si ignoras, disce: si nosti erubescere. Ignorantia tibi adscribi non potest. Restat ergò, ut noveris: scientem errare, peccatum est. Nam ignorantibus nonnunquam solet ignosci. Igitur negare non potes scire te in urbe Roma Petro primò Cathedram Episcopalem esse collatam: in qua sederit omnium Apostolorum caput Petrus: unde & Cephas appellatus est: in qua una Cathedra, unitas ab omnibus servaretur, ne ceteri Apostoli singulas sibi quisque defenderent: ut iam schismaticus & peccator esset, qui contra

singularem cathedram, alteram collocaret. Ergo cathedra unica, quæ est prima de dotibus, sedit prior Petrus. Cui successit Linus, Lino successit Clemens, Clementi Anacletus. &c. Iulio Liberius, Liberio Damasus, Damaso Siricius hodie, qui noster est socius, cum quo nobis totus orbis commercio formatarum, in una communionis societate concordat. Vestra Cathedra vos originem reddite, qui vobis vultis Sanctam Ecclesiam vindicare. Eundem ordinem successionis texit D. Augustinus: Si enim ordo Episcoporum sibi succedentium considerandus est, quanto certius & verè salubriter ab ipso Petro numeramus, cui totius Ecclesiæ figuram gerenti Dominus ait, super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferorum non vincent eam. Petro enim successit Linus: Lino, Clemens: Clementi: Anacletus: Anacleto, Euaristus: Euaristo, Alexander: Alexandro, Sixtus: Sixto, Thelephorus: Thelephoro, Iginus: Igino, Anicetus: Aniceto, Pius: Pio, Soter: Soteri, Eleutherius: Eleutherio, Victor: Victori, Zepherinus: Zepherino, Calixtus: Calixto, Urbanus: Urbano, Pontianus: Pontiano, Antherus: Anthero, Fabianus: Fabiano, Cornelius: Cornelio, Lucius: Lucio, Stephanus: Stephano, Xystus: Xysto, Dionysius: Dionysio, Felix: Felici, Eutychianus: Eutychiano, Gaius: Gaio, Marcellinus: Marcellino, Marcellus: Marcello, Eusebius: Eusebio, Miltiades: Miltiadi, Sylvester: Sylvestro, Marcus: Marco, Iulius: Iulio, Liberius: Liberio, Damasus: Damaso, Siricius: Siricio, Anastasius. In hoc ordine successionis nullus Donatista Episcopus inuenitur. Sed ex transuerso ex Aphrica ordinatum miserunt, qui paucis præsidens Aphris, in orbe Roma Montensium, vel Cuzupitarum vocabulum propagavit. In illum autem ordinem Episcoporum, qui ducitur ab ipso Petro usque ad Anastasium, qui nunc eandem cathedram sedet, etiam si quisquam traditor per illa tempora subrepsisset, nihil præiudicaret Ecclesiæ & innocentibus christianis:

stianis: quibus dominus providens, ait de propositis malis: Quæ dicunt facite: quæ autem faciunt, facere nolite: dicunt enim, & non faciunt. Ut certa sit spes fidelibus, quæ nõ in homine, sed in Domino collocata, nunquam tempestate sacrilegi schismatis dissipetur: sicut isti dissipati sunt, qui legunt in codicibus sanctis Ecclesias quibus Apostoli scripserunt, & nullum in eis habent Episcopum. Et in alio loco: Aug: contra Petilianũ li: 2.
Verumtamen si omnes per totum orbem tales essent, quales vanissimè criminari: Cathedra tibi quid fecit Ecclesię Romanæ, in qua Petrus sedit, & in qua hodie Anastasius sedet? vel Ecclesię Hierosolymitanæ, in qua Iacobus sedit, & in qua hodie Ioannes sedet, quibus nos in Catholica unitate connectimur, & a quibus vos nefario furore separastis? Quare appellas Cathedram pestilentię Cathedram Apostolicam? Et item. Puto tibi eam partem orbis sufficere debere, in qua primum Apostolorum dominus voluit gloriosissimo martyrio coronari. Cui Ecclesię præidentem beatum Innocentium, si audire voluisses; iam nunc periculosam iuventutem tuam Pelagianis laqueis excussisses. Quid enim potuit vir ita sanctus Aphricanis respondere consilijs, nisi quòd antiquitus Apostolica sedes & Romana cum cæteris tenet perseveranter Ecclesia: Idem facit in alijs infinitis locis. Eodem prouocat D. Hieronymus: Quoniam Hier: epist. 57.
vetusto oriens inter se populorum furore collisus, indiscissam Domini tunicam, & desuper textam, minutatim per frustra discerpit; & Christi vineam exterminant vulpes; ut inter lacus contritos, qui aquam non habent difficile, ubi fons signatus, & hortus ille conclusus sit, possit intelligi: ideo mihi Cathedram Petri, & fidem Apostolico ore laudatã, censiui consulendam: inde nunc meæ animæ postulans cibum, unde olim Christi vestimenta suscepi. Neque verò tanta vastitas elementi liquentis, & interiacens longitudo terrarum, me à pretiosæ margaritæ potuit inquisitione prohibere. Ubicunque fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ.

aquilæ. Profligato à sobole mala patrimonio, apud vos solos incorrupta Patrum seruatür hæreditas. Ibi cespitem terræ fecundo. Dominici seminis puritatem centeno fructu refert; hic obruta sulcis frumenta in lolium auenâsque degenerant.

Isaie 14.

Matth: 5.

Exo: 12.

Hieronymus
episto: 58.

Nunc in occidente sol iustitiæ oritur: in oriente autem Lucifer ille, qui ceciderat, supra sydera posuit thronum suum. Vos estis lux mundi, vos sal terræ, vos aurea vasa & argentea: hic testacea vasa, vel lignea, virgam ferream, & æternum operiuntur incendium. Quanquam igitur tui me terreat magnitudo, inuitat tamen humanitas. A sacerdote victimam salutis, à pastore præsidium ouis flagito. Facessant inuidia: Romani culminis recedat ambitio: cum successore piscatoris, & discipulo crucis loquor. Ego nullum primum, nisi Christum sequens, beatitudini tuæ, id est, Cathedræ Petri, communionem consocior: super illam petram ædificatam Ecclesiam scio. Quicumque extra hanc domum agnum comederit, profanus est. Si quis in arca Noë non fuerit, peribit regnante diluvio. Et quia pro meis facinoribus ad eam solitudinem cōmigravi, quæ Syriam iuncto Barbariæ fine determinat; nec possum sanctum domini tot interiacentibus spacijs, à sanctimonia tua semper expetere: ideo hic collegas tuos Ægyptios confessores sequor, & sub onerarijs nauibz parua nauicula delitescō. Non novi Vitalem, Meletium respicio, ignoro Paulinum. Quicumque tecum non colligit, spargit: hoc est, qui Christi non est, Antichristi est. Et paulo post: Ego interim clamito. Si quis cathedræ Petri iungitur, meus est. Meletius, Vitalis, atque Paulinus tibi hæere se dicunt: possem credere; si hoc unus assereret: nunc aut duo mentiuntur, aut omnes. Idcirco obtestor beatitudinem tuam per crucem Domini, per necessarium fidei nostræ decus, per passionem Christi; ut qui Apostolos honore sequeris, sequaris & merito, ita in solio cum duodecim iudicaturus sedeas; ita te alius senem cum Petro cingat; ita municipatum cœli cum Paulo consequaris; ut
mibi lite-

mibi literis tuis, apud quem in Syria debeam communicare, significes, noli despicere animam, pro qua Christus mortuus est. Haftenus veteres.

Quid ad tot, tantasque Sanctorum virorum auctoritates, Pontificum, Doctorum, Martyrum dicent isti? dictane negabunt an ridebunt? non puto certe, nisi impudentissimi esse velint. Neque est, quod hic obijciant hos tantos auctores Latinos fuisse; cum omnes ferè, aut Asiani, aut Aphri, aut Græci fuerint. Quod si successione triginta vel quadraginta Pontificum, tantopere urgebant sui temporis hæreticos veteres Patres; quanto magis & efficacius nunc ducentorum, & amplius idem facimus? verum ideo tantum tributum fuisse successioni à veteribus musitat Calvinus, quod nondum illi, qui in successione numerabantur, amiserant rectam fidem: ridiculum verò disputatorem: quasi itidem illius temporis hæretici, ut & nunc, Romanæ sedi rectam concederent fidem: quam si concessissent, secuti certè fuissent, nec pro hæreticis haberi possent. Iudaicum quid esse successionem numerare calumniantur isti: eodemque modo, longèque efficacius veterem synagogam Christo & eius Apostolis eandem seriem successionis opponere potuisse, quomodo nunc illis opponitur. Vtrumque hoc falsum est: nam etsi in veteri lege successio fuit; omnia tamè ea, quæ maioris alicuius fuerunt momenti, in figura novæ eveniebant legis: ita ut illa veteris legis successio nihil aliud fieret, quam ymbra quædam et typus eius successionis, quæ in noua lege futura erat: ut quemadmodum in veteri lege veritas doctrinæ successione manente ad Christum usque dominum eiusque tempora deducta est, nulloq. modo, quantumvis vita eorum, qui continuabant successionem, fuerit flagitiosissima, depravari potuit: ipso testante domino: *Super Cathedram Moysi sederunt scribæ & pharisæi. Omnia ergo quæcunque dixerint vobis servate,* &

Matth: 23.

Isaie 59.

1. Timot : 3.

uate, & facite : secundum opera verò eorum nolite facere. Dicunt enim & non faciunt. Ita & nunc manente eadem successione, veritas de ore Cathedre Christi, donec ipse venerit, nunquam auferri poterit, vti præclare prædixit Isaïas : *Spiritus meus qui est in te, & verba mea quæ posui in ore tuo, non recedent de ore tuo, & de ore seminis tui, dicit dominus, amodo & usque in sempiternum.* Deinde illud falsum est, eandem esse rationem Christi, & istorum qui se eius maiestati effreni quadam audacia conferre ac comparare non erubescunt. Primò enim Christo Domino eiusque Apostolis, omnes Patriarche, Prophetæ, ac vniuersa lex testimoniū perhibuerunt : de istis autem illud solum prædictum legimus : *In nouissimis temporibus venient pseudoprophetæ, pseudochristi, & seducent multos.* Et : *In nouissimis temporibus venient homines sui amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemæ parentibus non obediētes, ingrati, scelesti, sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes inimici, sine benignitate, proditores, proterui, tumidi, cæci, & voluptatū amatores magis quam Dei, habentes speciem quidem pietatis, virtutem autem eius abnegantes.* Deinde, super Christum Dominum, eiusque Apostolos visibiliter descendit Spiritus sanctus : paterna vox de cælo audita est, hic est filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui, ipsum audite. Hocque est, quod ipse dicit, se testimonium ab homine non accipere, sed maius testimonium habere omnibus, testimonium inquam Dei. Isti verò quam vnquam vocem de cælo audiuerunt, nisi illam fortasse : Attendite vobis à falsis Prophetis, qui veniunt ad vos in vestitu ouium, intus autem sunt lupi rapaces. Denique Christus Dominus, & eius Apostoli, ea signa fecerunt, quæ nemo vnquam fecit ; vltimòque vi ac diuina virtute sua deuicta morte rediuiuus mundo comparuit. Faciat idem Lutherus vel Calvinus, aut quispiam alius ex istis, & tum de-

mum cau-

70
 mum causam suam cum Christo & Apostolis eius comparare audebit. Vltimò Iudaicam successionem aliquando defituram fuisse legimus; at istius seriem æternam futuram, prædixit Daud: *Juravit Dominus, & non pœnabit eum, tu es sacerdos in æternum, secundum ordinẽ Melchisedech. Pro patribus tuis nascentur filij, ideo constitues eos principes super omnem terram.* Et Christus Dominus: *Ego oravi pro te, ut non deficiat fides tua.* Et Paulus vsque ad cõsumationem seculi duraturam ad Ephesios scribit.

Extincta est, inquiunt, ista successio vestra in Ioanne Papa fœmina. Falsum est hoc: Nam neque fœmina Summus Pontifex esse potuit vnquam, etiam si milies creata sit, cùm id natura rei non patitur, vt fœmina vir sit, tantò minus Pontifex, tantisperque sedes vacaret, si fortè per errorem electa fuisset, dum illa viueret; nisi fortè Anglicanum vellent habere Papatum, vel talem, quale quid de Caligulæ Imperatoris equo narrat Dion, Velocissimum hunc appellabat, quem tantoperè diligebat, vt eum crebro ad cœnam inuitaret, ei hordecum ex auro apponeret, funderetque vinum in poculis aureis, ac per salutem eius ac fortunam iuraret: Neq. ijs contentus, eum ad honores & dignitates Reipub. prouehere statuit, seque eum consulem facturum pollicebatur. Et fecisset, inquit Dion, si vixisset diutius. Vel saltim huic respondeant rationi: vel enim fœmina summus Pontifex esse potest, vel non: si rectè potest esse, quid accusant? quid quæruntur? si non potest esse, cur dicunt fuisse? Sed isti homines sui planè obliti seipsos non intelligunt. Et hoc ipsum ex triuio commentum arreptum, falsum est, quod hac ratione, cùm præsertim nullis certis authoribus nitatur, facillimè doceri potest: Græcos post schisma factum fuisse Latinis semper infensissimos, maximè autem sedi Romanę, contra quam omne virus acerbitalis suę semper euomere conati sunt: neq. vnquam præ-

De Ioanne Papa fœmina cõmentum hæreticorum refellitur.

termiserunt quidquam, quod ad eorum infamiam augendam, fidemque diminuendam pertineret; nusquam tamen id aut Latinis, aut Romanis obiecissee leguntur: non prætermisuri, si vel minimum aliquod argumentum tanti conuicij habuissent, cum præsertim idẽ illis ipsis à Latinis aliquando obiectum fuisse, eos inquam fœminam Patriarcham habuisse, ex libro Leonis Noni, aduersus Michaellem Patriarcham Constantinopolitanum discamus, cuius illa sunt verba: *Absit autem, ut velimus credere, quod publica fama non dubitat asserere, Constantinopolitanae Ecclesiae contigisse, ut eunuchos contra primum sancti Nicæni Concilij capitulum, passim promouendo, fœminam in sede Pontificum suorum sublimasset aliquando. Hoc tam abominabile scelus, detestabileque facinus, & si enormitas ipsius, vel horror, fraternaque beneuolentia non permittit nos credere; considerata tamen incuria vestra, erga Sanctorum censuram Canonum, quia eunuchos, & aliqua parte corporis imminutos, non solum ad Clericatum, sed ad Pontificatum etiam indifferenter ac sollemniter adhuc promouetis, fieri potuisse pensamus.* An igitur tantum conuicium illi æquo animo tulissent? an non regeffissent, si qua ratione verissimili potuissent? Sed isti nugatores nugas persequuntur.

Malicia Alexandri Papæ & reliquorum Pontificum vita flagitiosa eam successionem sustulit. At qui successionem generationis Christi, neque meretrices, neque idololatres. Reges auferre, aut perrumpere potuerunt vnquam. Quid impurius Iuda Scariote? quid fœdius? quid flagitiosius? de quo dictum est, melius erat si homo ille natus non fuisset, & tamen malicia eius successionem illius non sustulit. Audi enim quid Scriptura dicat: *In diebus illis; Exurgens Petrus in medio fratrum dixit: Erant autem turba hominum simul ferè centum viginti: Viri fratres, oportet impleri scripturam, quam prædixit Spiritus sanctus per os David*

Leo ix. Papa
cap: 23.

Acto: 1.

os David de Iuda, qui fuit dux eorum qui comprehenderunt Iesum: qui connumeratus erat in nobis, & sortitus est sortem ministerij huius. Et hic quidem possedit agrum de mercede iniquitatis, & suspensus crepuit medius, & diffusa sunt omnia viscera eius. Et notum factum est omnibus habitantibus Hierusalem, ita ut appellaretur ager ille lingua eorum. Acheldemach, hoc est, ager sanguinis. Scriptum est enim in libro Psalmorum: *Fiat commoratio eorum deserta, & non sit qui inhabitet in ea: & Episcopatum eius accipiat alter.* Oportet ergo ex ijs viris, qui nobiscum sunt congregati in omni tempore, quo intrauit & exiuit inter nos Dominus Iesus, incipiens à baptismo Ioannis, usque in diem qua assumptus est à nobis testem resurrectionis eius nobiscum fieri unum ex istis. Si igitur improbitas Iudee sortem ministerij eius non sustulit, quantò magis illius Apostoli, pro quo Christus specialiter orauit, nulla humana malicia auferre poterit vnquam?

Sed quæ tandem huius successionis, tanta causa est? quæ necessitas? quis vsus? maximus per omnia. Primum quòd potestas non est, nisi à Deo sit profecta, idque vel sine medio vllò, vel mediante faltem eorum, qui à Deo missi sunt ordinatione, siquidem neminem sibi debere sumere honorem, nisi vocatum à Deo tanquam Aaron, *Hebra: 6.* docet Paulus. Cum igitur Episcopatus, Pastoratus, & Presbyteratus, atque adeò Sacerdotium omne, potestas in Ecclesia summa sit, sine qua Ecclesia Dei omninò esse non potest, potestas non erit, nisi à Deo sit profecta, idque vel sine medio vllò, ut in illis ipsis fuit, quib⁹ dictum est: *Sicut misit me pater, ita & ego mitto vos*, aut mediate, ut in illis omnibus, qui ab his acciperunt, quibus dicitur: *Sicut misit me pater, ita mitto vos.* Quorum *Ioan: 20.* verborum sensus est: Cum qua potestate misit me pater, cum eadem mitto vos: missus sum à patre, cum potestate alios mittendi, cum eadem item potestate alios

Ioh: 10.

mittendi mitto vos. Ab his igitur qui missus non est, fur est & latro, quia non intrat per ostium. Christus enim est ostiū ouīū, cui soli mittendi à patre potestas data est, vel per illū ipsum, vel per hos, quib⁹ dixit: *Sicut misit me pater, ita et ego mitto vos.* Ideo igitur Mattheus, ideo Paulus Apostoli, quia ab Apostolis ordinati sunt; ideo Titus & Timotheus, quia à Paulo; ideo alij Crete ac reliquarum urbium Presbyteri, quia à Tito & Timotheo, per manus impositionem ordinati sunt, & sic eodē modo alij. Nam plebi, vel Regibus, à quibus isti ordinari volunt, nusquā dictum est: *Sicut misit me pater, ita ego mitto vos.* Ideo ad hanc vocem quę sola pastores facit, sicut misit me pater, ita mitto vos, nullo modo suam vocationē & ordinationem referre possunt. Et hoc est, quod dicit Cyprianus:

Ad Antonianum lib: 4.

Novatus, inquit, in Ecclesia non est, quia seipsum ordinavit, à seipso incepit. De Cornelio verò magnificè: *Et factus est Episcopus à plurimis Collegis nostris, qui tunc in urbe Romana aderant, qui ad nos literas honorificas et laudabiles, & testimonio suę prædicationis illustres de eius ordinatione miserunt. Factus est autem Cornelius Episcopus de Dei & Christi eius iudicio, de Clericorum omnium penè testimonio, de plebis quę tunc affuit suffragio, & de Sacerdotum antiquorum & bonorum virorum collegio, cū nemo ante se factus esset, cū Fabiani locus, id est, cū locus Petri & gradus Cathedrę Sacerdotalis vacaret, quo occupato de Dei voluntate atque omnium nostrum consensione, firmato, quisquis iam Episcopus fieri voluerit, foris fiat necesse est, nec habeat Ecclesiasticam ordinationem, qui Ecclesię non tenet unitatem, quisquis ille fuerit, multum de se licet iactans, & sibi plurimum vindicans profanus est; alienus foris est. Et cū post primum secundus esse non possit, quisquis post unum, qui solus esse debeat, factus est non iam secundus ille sed nullus. Cū igitur isti neque ab illo primò sint qui dicit: *Sicut misit me pater, ita & ego mitto vos:**

mitto vos : neque ab his, ad quos hoc ipsum dictum sit, foris sint oportet : nulli sint necesse est : à Deo missi esse nō possunt : quod præclare explicat Tertullianus. *Pro-
bent se novos Apostolos esse: dicant Christum iterum descen-
disse, iterum ipsum docuisse, iterum crucifixum, iterū mor-
tuum, iterum resuscitatum; sic enim Apostolos solet face-
re, dare illis præterea virtutem eadem signa edendi, quæ
& ipse. Volo igitur virtutes eorum proferre, nisi quod a-
gnosco maximam virtutem eorum, qua Apostolos in per-
uersum æmulantur. Illi enim de mortuis suscitabant, isti
de vivis mortuos faciunt.* Haftenus Tertullianus.

*De eodem
vide supra
folio III.*

Secundò, fides diuina esse non potest, nisi quam os do-
mini primum locutum sit. Deinde quæ multis signis simi-
liter & portentis, ac miraculis, & varijs virtutibus, & Spi-
ritus sancti distributionibus confirmata, & quasi obli-
gnata & cōtestata fuerit. Postremò, quæ in Deum ipsum
auctorem referatur, ac desinat. Sed quoniam neque De-
um ipsum cum singulis hominibus loqui semper conue-
nit, neque miraculis vbique locus est, sufficit, vt ad pri-
mos duces atq. principes fidei os Domini locutum sit,
eosque instruxerit, vt denique multis signis & portentis
ac prodigijs eorum doctrinam & ordinem Deus confir-
marit. Isti autem, his qui eos sequuntur, eandem doctri-
nam per successionem quandam tradant, aliosque in
locum & functiones suas sufficiant. Sic factum est
in Moyse : os Domini cum illo locutum est : signa &
portenta plurima in monte Sinai apparuerunt. Satis
erat alijs ad fidem faciendam in eandem doctrinam
atque ordinem successisse. Sic factum est & in Aaro-
ne : Deus cum ipso locutus est : palma eius reffloruit ; cæ-
teris porrò propter eadem signa & prodigia, ob conti-
nuam ordinationem & successionem creditum est. Cum
enim propter schisma, vindictamque schismaticorū, Co-
re & Abiron, orta fuisset seditio contra Moysen, Aaron,
quod non

Numeri 17.

quod nō ipsi soli deberent offerre incensum Domino, neque itē ex ipso tantum ore lex petenda esset, eoq. nomine in tabernaculum fœderis concessissent, locutus est Dominus ad Moysen dicens: *Loquere ad filios Israël, & accipe ab eis virgas singulas, per cognationes suas, à cunctis principibus tribuum virgas duodecim, & unius cuiusque nomen superscribes virgæ suæ. Nomen autem Aaron erit in tribu Levi: & una virga cunctas eorum familias continebit: ponēsque eas in tabernaculo fœderis coram testimonio, ubi loquor ad te. Quem ex ijs elegero, germinabit virga eius, & cohibebo à me querimonias filiorum Israël, quibus contra vos murmurant. Locut⁹que est Moyses ad filios Israël: & dederunt ei omnes principes virgas per singulas tribus. Fueruntque virgæ duodecim, absque virga Aaron. Quas cum posuisset Moyses coram Domino in tabernaculo testimonij, sequenti die regressus inuenit germinasse virgam Aaron in domo Levi, & turgentibus gemmis eruperant flores, qui folijs dilatatis in amigdalas deformati sunt. Protulit ergo Moyses omnes virgas de cōspectu domini ad cunctos filios Israël, videruntq. & receperunt singuli virgas suas. Dixitque dominus ad Moysen. Refer virgam Aaron in tabernaculum testimonij, ut seruetur ibi in signum rebellium filiorum Israël, & quiescant querelæ eorum à me, ne moriantur. Fecitque Moyses sicut præceperat Dominus. Dixerunt autem filij Israël ad Moysen: Ecce consumpti sumus, omnes peribimus. Quicumque ascendit ad tabernaculum Domini, moritur. Num usque ad interuersionem cuncti delendi sumus? Dixitq. dominus ad Aaron: Tu & filij tui, & domus patris tui tecum, portabitis iniquitatem sanctuarij; & tu & filij tui simul sustinebitis peccata sacerdotij vestri. Sed & fratres tuos de tribu Levi, & sceptro patris tui, sume tecum, præstōque sint & ministrent tibi. Tu autem & filij tui ministrabitis in tabernaculo testimonij. Legitimum sempiternum erit in generationibus vestris.*

vestris. Nihil aliud possidebunt, decimarum oblatione cō-
tenti, quas in usus eorum & necessaria separavi. Simile quid
 in noua lege, sed longè perfectiùs, longè euidentiùs fa-
 ctum esse legimus: eliguntur ad opus ministerij duode-
 cim praestantissimi viri: ex oreq. ipso Dei instruuntur: cum
 illaque amplissima in totum dimittuntur orbem legati-
 one: *Euntes in vniuersum orbem, annunciate verbum v-*
niuersae creaturae: at illi profecti, praedicauerunt Euange-
lium, domino cooperante, sequentibus signis. Neq. solum di-
 cto paruerunt sed vt ipsi missi sunt, ita & alios miserunt.
Ideo constitui te, scribit Paulus Timotheo, *Crete, vt con-*
stituas presbyteros & Episcopos: vt ille quidem fundamen-
tum iecerit, alij autem aedificiū exstruerint: vt illud Pro-
phete impleretur: Spiritus meus qui est in te, & verba mea,
quae posui in ore tuo, non recedent de ore tuo, & de ore se-
minis tui, à modo usque in sempiternum. Quod idem Pau- Hebræ 2.
 lus longè clariùs illis verbis explicat: *Propterea abun-*
dantiùs oportet obseruare nos ea, quae audiuius, ne fortè
perefluamus. Si enim qui per Angelos dictus est sermo fa-
ctus est firmus, & omnis prauaricatio & inobedientia ac-
cepit iustam mercedis retributionem; quomodo nos effugie-
mus, si tantam neglexerimus salutem? quae cum initium ac-
cepissent, enarrari per dominum ab eis qui audierunt, in nos
confirmata est, contestante Deo signis, & portentis, & va-
rijs virtutibus, & Spiritus sancti distributionibus, secun-
dum suam voluntatem. Habet quoq. non mediocre mo-
 mentum ea ipsa successio, ad conseruationem puritatis
 & sinceritatis dogmatum, vbi à patribus, tanquam hæ-
 reditatem quandam manu de manu accipiant filij: quo-
 modo vniuersam legem naturę, quomodo artes & sci-
 entias omnes, quomodo eam ipsam facultatem, quam
 Hebræi Cabalam vocant, auctas, & conseruatas, atque
 perfectas esse legimus. Itaque inter Catholicum & Hæ-
 reticum, hac in parte illud intererit, quod neutrum qui-
 dem Deus

dem Deus nunc aloquitur: cū neutro præsens os domini locutū est: vterq. signa & miracula licet nulla edat. Verū Catholicus, & si ipse Deum loquentem nunc nō audiat, & si miracula non faciat; eorum tamen doctrinam tuetur, ad eos se refert, hos ordinatores suos demonstrat, ad quos os domini locutum est, quorum doctrina multis portentis & miraculis, multorum item seculorum testimonijs & probationib⁹ est confirmata: quā cū eandē tueatur atq. doceat, ad eadem se signa & miracula refert, diuināmq. non humanam esse certō sibi & alijs persuadet, non trepidat, non tergiuersatur, non dubitat; sed illud potius Tertulliani rectē vsurpat: *Mea est possessio, olim possideo, prior possideo, habeo origines firmas ab ipsis authoribus quorum fuit res: ego sum hæres Apostolorum; sicut cauerunt testamento suo, sicut fidei commiserunt, sicut adiurauerunt, ita teneo, vos alios certē exhæreditaauerunt semper atque abdicauerunt ut extraneos & inimicos.* Hæreticus neutrum habet: nam neque ad ipsum os domini locutum est, neque signa & miracula edit ipse, & nunc primū exortus est, sed neque eorum doctrinam tuetur, ad quos os Domini aliquādo locutum esse sciat, vel qui miracula aliqua ediderint, & quos ipse præsens videt, cum illisq. simul viuit, & ideo doctrinam planē humanā nouam, ac quibusdam sophismatibus tantum subnixam tuetur. *Ante Valentinum enim, inquit Irenæus, non fuerunt, qui sunt à Valentino: neque ante Marcionem erant, qui sunt à Marcione: neque omninō erant aliqui sensus maligni, quos supra enumerauimus, antequam initiatores & inuentores peruersitatis eorum fierent.* Vel saltim demonstrent, num cum auctoribus ipsorum doctrine Deus aliquando locutus fuerit, vel aliqua miracula per eos ediderit: num Apostolorum temporibus aliquis ex illis vixerit. Verū cū nihil horum docere possint, nullo certē modo seipsos ad illam primam & infallibilem veritatem

tatem Deum inquam ipsum referre poterint : Ad quos meritò dicendum esse, docet Tertullianus : *Qui estis ? quando, & unde venistis ? quid in meo agitis non mei ? quo denique Marcion iure syluam meam cædis ? qua licentia Valentine fontes meos transuertis ? qua potestate Apelles limites meos communes ? Mea est possessio : quid hîc cæteri ad voluntatem vestram seminatis & pascitis ?* Sed hæc hæc-tenus.

Si ergò istorum Ecclesias Apostoli ipsi fundarunt, si plenam eorum doctrinam tuentur, si ab illis successionem suam demonstrant ; Apostolicas habent Ecclesias. Si autem nulla earum conditionum illis conuenit ; nam & Ecclesias eorum nuper Lutherus fundauit : vel si vetera repetere malunt, Simon Magus, quem primum principem & ducem hæreticorum fuisse testatur Irenæus atque Tertullianus, qui eodem modo vt illi fide sola homines iustificari docuit. Si item doctrinā Apostolorum, ita vti monstratum est, non sequuntur : si successionem non modo non monstrant sed etiam impugnant ; Apostolicas Ecclesias non habent : hæreses igitur sequuntur.

Illa igitur vera erit Ecclesia, quæ Vna, quæ Sancta, quæ Catholica, quæ Apostolica. Verum de primo genere signorum hæcenus dictum sit. De quibus qui plura & meliora cognoscere velit, legat eum, qui primus hanc ante alios omnes viam triuit, doctissimum simul ac Sanctissimum Cardinalem Hosium popularem & fautorem quondam nostrum planè singularem.

DE VERÆ ET FALSÆ ECCLESIAE DISCRIMINE.

LIBER TERTIVS.

PRIMUM INSIGNE VE-

RÆ ECCLESIAE: PRÆSEN-
tia Spiritus sancti.

Caput I.



Isaia ca: 30.

VNe ad secundum genus signorum transeamus, ^{σημεία} hæc Aristoteles vocat, quæ & si, vt superius diximus, singula rem necessariò non demonstrant, turba tamen conferta tanquã præstantissimorum tironum cuneus, magnam vim faciunt: quæ & si cum re ipsa non conuertuntur, vbi tamen non sint, rem ipsam inueniri planè impossibile fieri solet. Quæ & si non ad omnes veteres hæreses vndiquaque fortasse referri possent; nostri tamen seculi sectas planè confodiunt, quorum primum hoc sit: Illam veram Ecclesiam esse, quæ certa signa & indicia præsentie Spiritus sancti habet: hic enim Ecclesie semper præsens adesse debuit, eam regere, eam gubernare, eam viuificare, consolari, docere denique debebat. Pollicetur hoc illi Isaias: *Et dabit tibi dominus panem arctum, & aquam breuem, & non faciet auolare à te ultra doctorem tuum, & erunt oculi tui videntes præceptorem tuum, & aures tuæ audient verbum post tergum.*

R ⁷² iij

hi fru-

hi fructus semper Deo ipso teste exstiterunt & exstant adhuc, Spiritum sanctum igitur nunquam ab illa abesse fateamur oportet. Vbi autem Spiritus sancti adest præsentia, ibi veram Ecclesiam esse diximus, cuius ille dux, præceptor, consolator, perpetuus esse debuit.

SECUNDVM INSIGNE: AD
FORMAS ET SPECIES EIVS, IN
Scriptura adumbratas, conuenientia
& consensus.

Caput II.



Vius illa sit secunda nota, eam verā Ecclesiam esse, quæ maximè cum illis imaginibus, & formis, ac quasi exemplis cōuenit, quib⁹ ipsa per Spiritum sanctum in sacra scriptura ornatur, ac veluti pingitur. Cum enim rex ipse Salomon dilectum suum, vnicum iuum, multis dotibus, multis ornamentis, insignibus & coloribus multis, vario item vestitu & ornatu decorasset, omnemque plenitudinem gratiæ, post seipsum in illa inclusam & obsignatam esse voluit. quæ cum vana oratione explicari non posset, multis & varijs coloribus, & imaginibus, varias eius dotes, exprimentibus, ea scriptura circumloqui necesse habuit: per quæ illa cognosci, ac veluti digito demonstrari possit. Ex quibus hæ quidem ei⁹ cum sponso inseparabilem cognationem, amorem, & dilectionem representant, dum illam ipsam sororem, dum filiam regis, dum matrem pulchræ dilectionis & magnæ spei, dum columbam, amicam appellare solet: sponsam, atque adeò dominam domus, quæ in partem

in partem omnium bonorum vocata est: regnat enim ille, regnat & illa: docet ille, docet & illa: pascit ille, pascit & illa: curat ille, curat & illa: aperit in cœlum ille, aperit & illa: soluit ille, soluit & illa: orat & deprecatur ille, deprecatur & illa: iudicat ille, iudicat & illa: plectit fontes, coronat mærentes ille, facit hoc idem & illa: Corpus denique eius est os de ossibus, & membrum de membro corporis sui. *Cuius caput, inquit Bernhardus, aurum est optimum, ipse Iesus Christus, in quo sunt reconditi omnes thesauri scientiæ & sapientiæ Dei: cuius facies decora, illa inquam, de qua dictum est: Sic luceat lux vestra, ut homines videntes bona opera vestra glorificent Deum qui in cœlis est. Cuius genæ turturis, hoc autem est casti, & continentes homines: cuius oculi, oculi columbarū, magistratus, inquam, tam spirituales quam seculares: cuius labia fauus distillans, Doctores, inquam, & prædicatores eximij: cuius vbera, hoc est Sacramentorū ministri & dispensatores, pastores inquam ipsi pulchriora vino: cuius manus distillant mirram, homines virtutis exercitio dediti: cuius pedes speciosi, pedes inquam euangelisantium bona, euangelisantium pacem.*

Vt autem hæc adiuncta arētissimam eius ad sponsum coniunctionem designant, ita illa summam eius pulchritudinem, splendorem, lucem, sanctitatem & integritatem demonstrant: dum templum, in quo Deus inhabitat, extra quod sacrificium non est, sacerdos non est, doctor non est, cultus veri Dei non est, vocatur. *In monte Sancto meo, inquit Ezechiel, in monte excelso Israël, ait Dominus Deus, ibi seruiet mihi omnis Israël, omnes inquam in terra in qua placebunt mihi, & ibi quæram primitias vestras & initium decimarum vestrarum, in omnibus sanctificationibus vestris.* Tabernaculum militiæ nostræ ut habitet in nobis ac veluti in nube, & columna ardente nos semper & ubiq. præcedit: regale sacerdotium: ciuitas &

Bern: in Can:

Col: 2.

Cant: 2.

Matt: 5.

D. Bernhard:

in Cantic:

Cant: 1.

Ezechiel 20.

1. Petri 2.

Matt: 5.

Cant: 4.

uitas iusti & sancti: gens electa, gens sancta, conciuēs sanctorum, hæreditas Domini, domestici Dei appellatur: mons domini, neque obscurus aliquis, aut latens mons, sed mons in vertice montium, ciuitas in monte posita, quæ abscondi non potest: ad quem confluent omnes gentes: tota formosa, speciosa, tota pulchra, sine ruga, sine macula, aurora, luna, sol ipse esse censetur: thron⁹ ei⁹ inquit sicut sol in conspectu meo, & sicut luna perfecta in æternum, & testis in cœlo fidelis: & in sole posuit tabernaculum suum, & ipse tanquam sponsus procedēs de thalamo suo. Quæ annexa planè conuincunt eorum insanam opinionem, qui Ecclesiam Dei, aut obscuram, aut planè inuisibilem esse docent, qualia Caluinus, Brentius, atq. ipse Lutherus aliquando somniare solent. Si enim obscura, quomodo in monte posita? quomodo aurora, sol, luna, lux ipsa esse dicitur? si inuisibilis, quomodo, qui eam non audit, tanquā ethnicus atq. publicanus, esse censetur? quomodo frater rebellis illi denunciari potest? quomodo vox docentis audiri, manus Sacramenta dispensantis videri potest? quomodo oues in eius ouilia ingredi? quomodo pastoribus suis subijci poterunt? Quid tu (inquit Augustinus) hæretice fugis in tenebras, quid latitare conaris, omnis enim qui malè agit, odit lumen, & non venit ad lumen, vt non arguantur opera eius: qui autem facit veritatem, venit ad lumen, vt manifestentur opera eius, quæ in Deo sunt facta.

Psal: 47.

Psal: iii.

Cant: 6.

Tertium genus attributorum, celebrat eius imperiū, regalem maiestatem, ordinem; vt cū regnum cœlorum, regnum omnium seculorum, imperatrix & regina, ciuitas regis magni dicitur, quæ diues est: *Gloria & diuitiæ in domo eius, & iustitia eius manet in seculum seculi*, diues gratijs, diues sacramentis, diues virtutibus, diues opibus: extra hanc omnis habitat paupertas. Quæ ordinata, vt castrorum acies ordinata: quæ pulchra: *portæ Hierusalem*

rusalem ex Sapphiro, & Smaragdo ædificabitur: & ex la- Tob: 13.
pide pretioso, omnis circuitus murorum eius: ex lapide cæ-
dido & mundo, omnes plateæ eius sterventur: & per vias
eius Alleluia cantabitur. Quæ frequens & populosa est:
Et aperientur portæ eius iugiter, die ac nocte non clau- Isa: 60.
dentur, ut afferatur ad te fortitudo gentium, & reges eo-
rum adducantur: gens & regnum quod non seruiet tibi,
peribit, & gentes solitudine vastabuntur. Quæ abundans, ac
rebus omnibus necessarijs referta est: Est enim in medio Apoc: 22.
plateæ eius fluvius; & ex utraque parte fluminis, lignum
vite afferrens fructus duodecim: per menses singulos red-
dens fructum suum: & folia ligni ad sanitatem gentium.
Quæ fortis & munita est: Fundamenta enim eius in mon- Psal: 86.
tribus sanctis: diligit dominus portas Sion, super omnia ta-
bernacula Iacob: ipse dominus murus eius & antemurale. Isa: 26.
Quæ clara & illustris est: Gloriosa dicta sunt de te ciuitas Psal: 86.
Dei. Quæ concors est. Hierusalem quæ ædificatur ut ci- Psal: 121.
uitas, cuius participatio eius in idipsum. Illuc enim ascende-
runt tribus, tribus domini, testimonium Israël: ad confiten-
dum nomini domini. Huic ciuitati opponitur illa, de qua
Dauid: Vidi iniquitatem & contradictionem in ciuitate, die Psal: 54.
ac nocte circumdabit eam super muros eius iniquitas, & la-
bor in medio eius, & iniustitia, & non defecit de plateis e-
ius usura & dolus. Quæ eadem porta cœli, domus Dei, re-
gina denique & princeps dicitur.

Quartum genus insignium robur & inuictam vim il-
 lius demonstrat, dum cœlum & terra dicitur, vrbs for-
 titudinis Sion, acies castrorum ordinatorum, ciuitas in
 monte posita, columna & firmamentum veritatis, acies,
 exercitus, agmen, castra Dei viuentis.

Quintum, fœcunditatem eius repræsentat, dum vitis *Psal: 127.*
 abundans in lateribus domus domini, quæ extendit pal- *Psal: 79.*
 mites suos ad mare, & propagines suas, vsque ad termi-
 nos terre, dicitur. dum vinea florens appellatur. Vineam
 S est, docet

est, docet Bernardus, propter vitem, quę est Christus: propter agricolam, qui est eternus pater: propter fulcra, quibus per clauiculos palmites hærent, sacerdotes inquam & magistratus. Vineam propter sepem successionis continuę: vineam, propter vinum optimum, qui sunt sancti Dei. Habet clauiculos charitatis & veritatis: habet pampinos cerimoniarum: habet flores sacramentorum: habet fructus præstantissimarum virtutum: plantatur in fide: mittit radices in charitate: defoditur in sarculo discipline: pœnitentium lachrymis stercoreatur: prædicantium doctrina irrigatur. Eadem, hortus conclusus appellatur, in quo adest flos lilij candidus, in virginibus: flos violę, in innocentibus: flos rosę, in martyribus: flos malogranati, in Apostolis: flos oliuę pinguis, in sanctis Confessoribus, atque Doctoribus: flos balsami, in virgine sancta: denique, fons signatus, ager fœcundus, fagina plena bonis & malis piscibus: area expurgata, cathedra magni Doctoris vocatur.

Gene: 32.

Sextum ornamentorum genus denotat eius pericula, certamina, pugnas: vt cū castra Dei viuientis, acies ordinata, mulier pariens, nauis, quę ex vno ligno non cōstat, quę omnem insensorem admittit, præter latronem, insula quę fluctibus ceditur, specula cuius custodes die ac nocte non dormiunt, ablactata à lacte, vidua, sterilis & deserta, mulier quę parit appellari solet. Habent ea castra hostes varios. Pagani impugnant illa turbando pacem: Iudæi Christi incarnationem negando: Hæretici fidei sinceritatem inficiendo: Schismatici obedientiam, & Ecclesię vnitatem rumpendo: Tyranni & principes Ecclesię libertatem opprimendo, falsi fratres charitatem extinguendo. Varios habet hostes; sed & propugnatores non pauciores: gentibus opponit reges ac principes suos, Iudæis & hæreticis opponit Pontifices, & Doctores: Schismaticis opponit Sanctorum communio-

nem, re-

nem, regimen Prælatorum, obedientiam subditorum Tyrannis, Martyrum agmen: vtitur cōtra malos fratres, excommunicatione, contra hæreticos scripturis, & antiquitate atq. oratione. Et vt hę ipse imagines designāt eius pugnas, & pericula; ita illa adunēta, eius celebrant triumphos & victorias, cūm dicitur: *Hierusalem, ciuitas sancta, mons Sion, qui in æternum non commouebitur, populus fortitudinis, ciuitas gentium robustarum, vrbs fortitudinis, virgo intemerata, visio pacis.*

Si igitur hunc tam varium & magnificum ornatum habent nostri seculi concubine; regine sunt. At si nihil ex isto splendore & apparatu in his inuenitur, si inimice Christi sunt, si sordide, & obscene, si pauperes & mendice, si infirme & debiles, si stertunt & dormiunt, si sponte sua ruunt, si infæcunde & vbera habentes arentia; non sponse, sed pellices sunt. At cui omnes isti colores, omnes gemme, omnis vestitus, & apparatus, vnionēsque conueniunt; illa vera coniux regis Salomonis erit, talis autem est, Vna, Sancta, Catholica, & Apostolica Ecclesia.

TERTIVM INSIGNE: FILIÆ

REGIS OBEDIENTIA AD LEGEM

primam, hoc est, ad legem nature.

Caput III.



Non mediocre est & illud vere Ecclesie Dei ornamētum atq. decus: quod non Euangelium tantum, non sola veteris testamenti instituta sequitur, sed etiam ad primam illam & summam legem, nature inquam & rationis, respicit, atque se totam componit: quam legem nulla lex aut abrogare, aut illi derogare, vel

Rom: 2.

Rom: 7.

re, vel obrogare quidquam potest. Est enim ipsius Dei omnipotentis spiraculum vite homini instantis digito in ipsa præscripta natura: de qua Paulus magnificè: *Cum enim gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis sunt faciunt, eiusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum, & inter se inuicem cogitationum accusantium, aut etiam defendentium, in die cum iudicabit Dominus occulta hominum secundum Evangelium meum per Iesum Christum.* Et in alio loco: *Condelector enim legi Dei secundum interiorem hominem: video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ est in membris meis.* Itaque hæc ipsa prudentissima mulier non omnia in Euangelio quærit, non omnia ex lege scripta petit, multa ex ipsius principijs naturæ haurit. Proinde non differentiam sacri & profani, non priuati & publici, iusti & iniusti, æqui & iniqui, doctoris & discipuli, præfecti & subditi, casti & incesti, inde repetit. Non sacerdotem, non sacrificium, non aras & templa, non cultum & cerimonias externas, non decimas, victumque & alimenta altaris, & id genus alia, his similia, inde sibi demonstrari postulat. Hæc enim ex ipsius legis naturæ vi atque decretis primò hausit, atque edocta est. Non ciuiles leges, non rerumpublicarum formas & species, non magistratuum officia & functiones, ac gubernacionis modum: non belli & pacis iura, sed ab ipsa natura hæc talia edocta sequitur. Iamq. hæc in alia lege longè prius præscripta ac definita esse nouit, lege inquam vt dixi nature, Deumq. semel dicere nec iterum frustra repetere, à sacra scriptura est præmonita. Quam quidem legem primam & summam constantissimus ille legislator Deus abrogat nunquam, cum non sit illius tanquam hominis mortalis cuiusdam sua rescindere decreta, aut aliquam palinodiam

palinodiam cantare, aut pœnitentia vlla duci; sed deuiantibus ab ea hominibus, & non naturalia pro naturalibus amplectentibus, perficit atque interpretatur. Itaque veterum quidem doctissimorum virorum, etiam illorum, qui fidem non receperint, inuenta de virtute, de vitio, de honesto & iusto, de decoro, ac eo, quod non conuenit aspernatur; sed tanquam ab illis, quibus hæc Deus reuelauit, teste Paulo, atque adeò tanquam ab iniustis earum rerum possessoribus, vt inquit Augustinus, accepit at veneratur. Et proinde nihil vnquam ineptè, nihil inconcinne ac insolenter, nihil enormiter, atq. inhumanè, nihil effusè, atque flagitiosè, nihil nature & rationi repugnans agit; quæ omnia, cùm hæreses non sequantur, spernant atq. rideant, ab hisq. sint alienissime, mirum non est: si ad nullam item verè Ecclesiæ Dei partem pertineant, ac instar beluarum ab omni recta rationis & iudicij regula remoti viuant, multaque fœdè, immaniter, flagitiosè, crudeliter perpetrent: si ordinem nullum habeant, si aliena rapiant *καὶ πάντα σφετέρους* hoc est, omnia sua faciunt, nihilque cuiusquam ferarum more proprium esse volunt.

QVARTVM INSIGNE:

VBERTAS DONORVM SPI-

ritus sancti.

Caput III.



Vartum est, Regis Salomonis sponse decus ac ornamentum, vbertas inquam donorum Spiritus sancti: quæ sicut vnguentum pretiosum, primò descendit in caput ipsius summi Aaron Iesu Christi, deinde in barbam & vultum illius, ac demum vniuersis

S iij

membris

membris eius perfusis, descendit in vltimam oram vesti-
menti eius. Hunc enim vnxit æternus pater oleo lætitię
prę confortibus suis: sed tamen non sine confortibus e-
ius. Illęq. est, in quo primum inhabitat omnis plenitudo
diuinitatis corporaliter, & de plenitudine eius accipimus
omnes. Vtitur hoc signo Irenæus lib. 2. cap. 31. vtitur Iu-
stinus in Dialogo contra Triphonem, quorū verba pau-
lò post magis opportuno adferemus loco. Dona autem
Spiritus sancti enumerat Isaias: *Et requiescet super illum
Spiritus Domini, Spiritus sapientię, & intellectus, consilij,
& fortitudinis, Spiritus scientię, & pietatis, & replebit eum
Spiritus timoris domini.* Quę dona qui non habet, inquit
Paulus, nō est eius. Qui igitur cœtus tantam vbertatem
eorum donorum ostendere poterit, quam ostendit Vna,
Sancta, Catholica & Apostolica Ecclesia; ille meritò si-
bi eius nomen vindicare poterit: hoc est, in quo tanta
sapientia, & intellectu tot homines præditi reperiantur,
tanto cōsilio & fortitudine, tanta scientia & pietate, tan-
to demum timore Domini: qui æquē veloci mente om-
nium supernarum mentium ordines superauerint: qui
tam profunde in ipsius diuinitatis abissos sese insinua-
rint: qui causas, principia, atque elementa rerum per-
fectius intellexerint, atque alijs explicauerint: qui ma-
iore consilio, prudentia, dexteritate in rebus gerendis v-
si fuerint: qui fortius & animosius omnia tela ignita ini-
mici intrepidè exceperint: qui maiorem diuinarum &
humanarum rerum scientiam habuerint: qui res obscu-
rissimas & inperuestigabiles acutiùs comprehenderint:
qui rerum difficilimarum modos & rationes inuenerint:
qui omnes difficultates, quę humano animo cōcipi pos-
sunt vberius explicarint: qui omnium inimicorum, si-
ue Gentilium, siue Iudæorum, siue hæreticorum magni-
ficentiùs ora obstruxerint: qui pari doctrina, linguarum
cognitione, eloquentia, disserendi subtilitate, ingenij a-
cumine

Caput III.

143.

cumine præditi fuerint; qui maiore pietate, & religione, Deū coluerint; qui illum ex toto corde & anima omnibusq. viribus magis amauerint & timuerint; qui deniq. omnem mundi sapientiam, omnium temporum & seculorum, omnium item sectarum ac philosophorum cognouerint, sapientiaq. & ingenio suo, longè superauerint. Quę igitur congregatio, qui cœtus, tantam vbertatem donorum in se complexa fuerit; illa meritò sibi nomen veræ Ecclesiæ usurpabit. Si igitur isti veræ Ecclesiæ dignitatem sibi usurpant; proferant nobis imprimis Dionysios, Clementes, Iustinos, Origenes, Epiphianos, Tertullianos, Cyprianos, Athanasios, quos ipsi mundi sapientes imprimis admirati illisq. magistris vti sunt. Notum est Porphyrij testimonium, de Origene: notum Plotini, in cuius scholam cum aliquando Origenes venisset, statim gennas rubore suffusus assurgere voluit, sermonem verò ab Origene continuare rogatus, respondit: studium loquendi cessare, quando qui loquitur animaduertit se, ad illos, qui idem ipsi longè melius norint, verba facturum: atq. ita, cum pauca quædam disseruisset, inde surrexit. Quos omnes vasa sapientię, & intellectus Spiritus domini rectè appelles. Ostendant Constantinos, Theodosios, Iouinianos, Mauricios, Carolos, Boleslaos, Pudicos, Wladislaos, Iagellones, Sigismundos: qui viri consiliorum in Scriptura vocantur. Ostendant Stephanos, Laurentios, Vincentios, Sebastianos, Albertos, Stanislao: Teuclas item, & Catherinas, Cecilias, Lucias, qui sua fortitudine omnem tormentorum vim contra pietatem debilem esse docuerunt. Demonstrent Gregorios, Basilios, Apollinares, Chrysostomos, Cyrillos, Augustinos, Ambrosios, Hieronymos, Thomas, Bonauenturas, Hosios, quibus vniuersa veterum doctrina, subtilitas, atq. eloquentia cessit. Ad quos seculi sapientes doctrinę & eruditionis causa à longè venerunt, quorum eloquentiam

*In Basilij E-
pistolis Epi-
stola 142.*

*Ibidem in E-
pistolis.*

quentiam admirati sunt? quos nihil diuinum aut huma-
num, quantum ista vita fert, latuit. Basilij quidem iam
planè sacris literis immersi Epistola, cùm quondam A-
thenas in scholā principis illius seculi Oratorum ac So-
phistarum Libanij perlata fuisset, cùmque eam Libanius
legisset, tacitè inspectis omnibus, subridensque & gau-
dens, Victi sumus, aiebat. Et quamam victoria, rogabant
illi, victus es? & quamobrem si victus es, non doles? In
elegantium, inquam, Epistolarum certamine victus qui-
dem sum, & Basilius est, qui vicit, is autem amicus no-
ster est; & eam ob rationem gaudeo. Cùmque hæc dice-
ret, ex ipsis volebant literis iudicare de victoria, legitq.
Alypius princeps discipulorum, audientibus reliquis qui
aderant: lata verò sententia est, illum nihil esse menti-
tum: & qui literas habebat ac legerat, secum illas aufe-
rebat, ostensurus puto & alijs, ægrèque ablatas restituit.
Scribe ergò similia, & vince, alloquitur Basiliū Lybani-
us: hoc enim est me vincere. Et de studio quidē sacro lo-
quitur more suo impiè, de persona Basilij autem magni-
ficè: Libros, inquit, quorum peiorem dictionem, melio-
rem verò mentem ac sententiam esse dicis, habeto, ne-
mo prohibet: corū verò, qui nostri sunt semper, tui iam
olim, radices adhuc in te manent, ac manebunt, donec
in hac vita fueris, nec vlllo tempore excidentur, etiamsi
illas quàm minimè rigaueris. Quem deinceps hominem
admirandum, vocem melle conditam, linguam aure-
am, os, in quo insint eloquentiæ fontes, virum Acheloi
filiabus elegantiorum, quatenus demulceret quidem,
quemadmodum & ille, non aut noceret vt ille. Præ quo
Platonis sapientiam, & Demosthenis in dicendo vehе-
mentiam frustra iactatas esse docet: præ illóque sermo-
nem suum, atque si culicem elephanto conferas, dicit.
Homerus, inquit, hic vir est; imo Plato, imo Aristoteles,
quin Sufario magis qui nihil ignorabat. Hunc deinde pe-
tebat vt

tebat vt per eius illustrem sapientiam liceret pertingere, ad Homerice sapientię altitudinem, hoc est, quosdam locos Homeri illo enarrante ac interpretante, intelligere. Similia multa de Gregorio Nazianzeno, ac de alijs reperies scripta: Et quanquam hæc magna ac planè diuina sint, tamen illa multò maiora, maioréque admiratione digna, & quę ipsius Spiritus Sancti planè vim demonstrant, in tanta, tam admirabili virorum excellentia, tantus amor, tanta concordia, tantus in tradendis dogmatibus, interpretandaq. scripturę consensus; vt planè dicas vno corde, vno ore, omnes locutos esse, eadem omnes manu scripsisse: idque tam disiunctis locis, regionibus, ac temporibus; vt de illis hoc verissimè dictum esse videretur: Qui habitare facit vnius moris in domo. Veteres quidem Philosophi ne duo inter se conuenire poterant vnquam; inter hos duos qui dissideant, non inuenies. Apud Nouatores verò, quis discipulus à præceptore non defecit? quis illum non impugnauit? quis non accusauit? quis se illi non præferri voluit? Demonstrant denique Paulos, Antonios, Hilariones, Maccarios, Onuphrios, Benedictos, Bernardos, Dominicos, Franciscos, Hyacinthos. Proferant item Nicolaos, Martinos, ac reliquos iustos & timoratos viros, quorum omnia pectora pietatis ac verę charitatis templa fuisse, orbis terrarum cōsensus fatetur. Qualium hominum, dum non modò rem non habent, sed ne vmbram quidem ac imitationem vllam: quos dum exæquare non possunt, conuicijs, & maledictis lacerant atq. proscindunt. Facessant igitur cum hac sua, suorumque cœlestium donorum paupertate: atque sibi ornatum, pretiosaque monilia verę sponse regis Salomonis falsò vsurpent, maiestatemque Dei Ecclesię sibi tribuere desinant.

Psal: 67.

Hereticorum
dissensio.

QVINTVM INSIGNE: INCOR-

RVPTA PER OMNE ÆVVM FVNDAMEN-

torum religionis christianæ conseruatio,

atque eius documentorum.

Caput V.



IT igitur quintum insigne Regis Salomonis sponse: Eam esse verā spon-
sam, quæ summa capita & fundamen-
ta religionis christianæ, integra, inte-
merata, ac sacrosancta, in omni de-
cursu seculorum conseruauit: nec
ipsa fundamenta tantum; sed etiam
eorum fundamentorum & capitum documenta, & de-
monstrationes.

*Capita Chri-
stianæ religi-
onis.*

Summa autem & prima capita religionis nostræ illa
sunt: Sanctissimæ Trinitatis Patris, & Filij, & Spiritus fan-
cti confessio: Iesu Christi incarnatio: duarumque natu-
rarum, in nulla parte diminutarum, in vna persona ple-
na, inconfusa, intemerata vnio: redēptionis item & recō-
ciliationis nostræ mod⁹ & ratio: iustitiæ nostræ prima fun-
damenta: Sacramentorum res & nomina: populi chri-
stiani partes & functiones: vitæ, immortalitatis, resur-
rectionisq. futuræ certissima spes: pœnarū item, ac præ-
miorum certa ratio. Quæ quidem sunt prima & sum-
ma fidei nostræ christianæ capita. Eorum autem capitum
& primorum quasi fidei nostræ principiorum, quibus hæc
firmantur, ex quibus pendet, sunt documenta, ac præsi-
dia illa; libri noui & veteris testamenti, Sacrum Symbo-
lum, Canones, Constitutiones Apostolicæ, sacrarum item
Synodorum, quæ per omne hoc tempus peractæ sunt, de-
creta & instituta, sanctissimorum Pontificum edicta, atq.
responfa;

responsa, Sacre scripturę, veterum patrum sensus & interpretationes, fidei christianę argumenta, hæresum refutationes, difficilimarum quæstionum explicationes, historię, vetustatisque fides & monimenta.

Quę igitur Ecclesia hæc omnia integrè vsque ad hanc diem conseruauit; illam sponsam Christi esse, quis non confitebitur? Neq. enim possibile est sine præcipua Spiritus sancti ope & præsidio hæc fartatecta cōseruari, in hisq. nō errari. Atqui hæc omnia vna, sancta, Catholica, & Apostolica Ecclesia, cuius princeps & magistra, ac quasi promacūda Romana semper meritò habita est, integra & contaminata conseruauit, & conseruat adhuc. Cuius suę fidei, fidelisque dispensationis, vtraque hac in parte, omnium seculorum amplissima retulit testimonia: Pauli imprimis. *Gratias ago Deo meo, Romanis scribens, Rom: 1.*

quòd fides vestra annuntiatur in vniuerso mundo. Deinde vniuersi oriētis, cuius patres tam magnificè eā cōpellant sedem. Reuera, summa prædicatione felicitatis vestrę dignum est illud, quod sanctitati vestrę tributum est à domino, mancum & adulterinum à probato & puro posse discernere. Patrum autem fidem, sine omni impedimento prædicare, quam & nos susceperamus & cognoueramus ex Apostolorum traditionibus delineatam, et in cuius consensum vobiscum venimus. Nam nostrorum temporum nos ipsi testes sumus, omnia sana, omnia integra & incorrupta, hæc ita vti à principio à maioribus sunt tradita, conseruari videmus. Vt autem fidei ipsius fundamēta incorrupta conseruantur; sic & documenta ipsorum atq. præsidia ōnia: testis est nobilissima illa orbis terrarum in Vaticana Bibliotheca, cui nunc amplissimus Scirletus, magna laude & diligentia præest, in qua vniuersam nouam & veterem legem, Sanctorum Patrum sententijs, in modum catenarum contextis expositam, manu in membranis conscriptam videmus: in qua vniuersa orientis & occidentis

In Epistolis
Basilij.

Bibliotheca
Vaticana.

dentis orbis doctrina cōseruatur, canones item & decreta : in qua omnium ferè Patrum volumina, pleraq. ipsorummet manu conscripta asseruantur. Quo cū Græci atque alij orientales homines veniunt, mirantur, ac ingemiscunt, dum thesauros suos olim temerè amissos recognoscunt. Me quidem magis ille locus permouebat, quàm ipsum Rhemi atque Romuli capitolium, omnesq. omnium seculorum statuæ ac marmora. Cuius diligentie, vel isti ipsi, nolint velint testes esse coguntur. Vnde enim legem, vnde Euangelia, vnde Pauli Epistolas, vnde Concilia, vnde veteres patres acceperunt, vti superiùs demonstratum est, quam à nobis? quæ tamen ipsi modico tempore vel amiserunt, vel prauis interpretationibus adulterarunt, vel ineptissimis suis scriptis atq. commentarijs defædarunt, potiùs quàm illustrarunt. Non erat iniquiunt difficile summa religionis capita eorumq. documenta cōseruare. Cur igitur ipsi tã breui tempore hæc adulterarunt? cur non tutati sunt? quinquagesimus vix est annus, vt in istarum rerum dispensationem sese ingesserunt, & iam vix reliquias fidei christianæ, quã tot hæresibus, tot schismatibus turpissimis defædarunt, retinent. Quid ipsa documenta, quæ non nisi Spiritus sancti ope cōseruari, testis est Græcia, quæ apud se nata, ita amisit, vt nunc necesse omnino habeat, vel ea ex his nostris Septemtrionalibus regionibus iuxta vetus prouerbium, *αὐτὸ πρῶτα μοι* accersere ac quasi post liminio repetere. Sed hæc hæctenus.

*SEXTVM INSIGNE: VERI
CVLTVS DIVINI PERPETVA
cōseruatio.*

Caput VI.

Sextum



Extum illud erit Ecclesie Dei documentum, ut illa sit vera sponsa Christi in qua sit verus & sincerus cultus diuinus, omnesque partes illius. *Confitebor tibi Domine, inquit Dauid, in Ecclesia magna, in populo graui laudabo te. Et: Beati qui habitant in domo tua domine, in secula seculorum laudabunt te. Et: Laus eius in Ecclesia sanctorum.* Et de cultu quidem interno nihil est quod dicamus: hic enim cum intus sit, Deoque soli cognitus, signum & indicium Ecclesie Dei esse nullo modo potest. Externus cultus, rebus, personis, & circumstantijs atque instrumentis continetur. Res cultus diuini consistit in sacrificijs, de quibus Malachias: *Non est mihi voluntas in vobis, dicit dominus exercituum, & munus non suscipiam de manu vestra: ab ortu enim solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus: & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda; quia magnum est nomen meum in gentibus, dicit Dominus exercituum.* In cerimonijs, de quibus Genesis. 26. *Daboque posteris tuis vniuersas regiones has, & benedicetur in semine tuo omnes gentes terrae, eo quod obedierit Abraham voci meae, & custodierit precepta mea, & mandata mea, & cerimonias, legesque seruauerit.* In votis: *Uouete & reddite Domino Deo vestro munera.* In obsecrationibus, orationibus, postulationibus, gratiarum actionibus, pro omnibus hominibus, pro regibus & omnibus qui in sublimitate sunt. In hymnis, psalmis, canticis spiritualibus: in labore & ærumna, in vigilijs multis, in fame, in siti, in ieiunijs multis, in frigore & nuditate, in suiipius castigatione, humique cubationibus, omni que carnis mortificatione, referente & sanciente hæc omnia Paulo. Personæ cultui diuino destinatae illæ in scripturis leguntur: Pontifices, Presbyteri, Sacerdotes, Diaconi, Subdiaconi,

T iij

Acoliti,

Acoliti, Lectores, Ostiarij, Exorciste, Monachi, Eremite, Virgines item, Deoq. deuote vidue. Circūstantiæ & instrumenta cultus diuini illa sunt: Templā, altaria, vasa & vestitus sacer, dies item festi, supplicationum, ieiuniorū, poenitentię. &c. hæc enim vniuersa cū ipsa sacra Scriptura docet, tū ipsa natura insita, quadam voce commendat. Quæ omnia, cū Ecclesia Catholica, tam occidentalī, quā orientalis arctissimè tueatur, ac ita, vt à primis suis fundatoribus retineat, huius autem seculi hæreses, non modo hæc ipsa nō habeant, sed rideant etiam; sed superstitiones atque inuentiones humanas, Euangelicā libertatem extinguentes, legis autem seruitutē inducentes, appellent; illa quidem vera sponsa; hæc autem impurę pellices erunt. Sacrificium visibile habent nullum, vota nulla, cerimonias nullas, sacrorum & cerimoniarum antistites nullos: templa apud eos sunt demolita, altaria euerfa, sacra vasa conflata, virginitas irrisa, pro Dauidicis Psalmis, quę de ore Ecclesię Iudæis ipsis testibus nunquam recedere debebant; cantica quædam aulicorum hominum introducta sunt. Et potest quispiam dubitare, eum quidem cœtum, qui hæc omnia integra retinet, Catholicum & sacrosanctum esse, verāque & legitimā sponsam Regis Salomonis existere; horum autem conuenticula, quę nihil horum retinent, vagas quasdam & procaces concubinas esse. Addamus in honorem beatissimę virginis Marię Colorarium illud: In vera Ecclesia debet esse perhennis veneratio matris Dei: hoc enim ipsa in spiritu Dei prædixit: Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes: quia fecit mihi magna qui potens est, & sanctum nomen eius. Cū igitur in istorum Synagogis mater Dei non modò non prædicetur tantū, sed blasphemetur, nonnunquam proscindatur ac traducatur, grauēque nefas putetur, si Angelica salutatione honoretur; profectò non erunt de illis generatione-

nerationibus, de quibus illa prædixit, beatam eam prædicaturas in perpetuum; sed ex illius principis cohorte potius, de quo dictum est: *Inimicitias ponam inter te & Gen: 2. inter mulierem, & illa calcabit super caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo eius*: procúlq. ab illa domo erunt, in qua beati habitâtes omnes, quia in æternū laudabūt Dominū: remotissimi ab Ecclesia Sanctorum: remotissimi à populo graui, in quo benedicatur dominus. Neque Ecclesiam solum; verum tales homines non habent; sed ne christiani quidem sunt, ac ne Deum quidem norunt, nec vllum religionis ac pietatis sensum, vel Iudæo quopiam aut Ethnico teste, meritò habere possunt. Quomodo enim ille religione aliqua imbutus esse putandus est, qui nullum certum modum, nullam certam rationem diuini numinis colendi habet? nullos ritus, nullas ceremonias certas amplexus est? Itaq. præclarè profectò illi ipsi, ad quos isti non ita pridem prouocarunt, orientales In Censura orientalis Ecclesiæ Patres contra illos ferunt sententiam: Nisi sacras preces inquirunt, liturgiasq. dies festos, & his similia, non cauponantes, sed Deum piè timentes peragimus, quæ quidem omnia fidei sunt consequentia, præclarâque opera; gens quædam absque Deo esse putabimur, quæ Deum non timeat; & quæ à fide viua, quæ in omnibus principem locū tenet, ac quasi familiam ducit, sit alienissima. Sublatis enim rebus illis, quæ rem aliquam necessariò natura sua consequuntur, fructusq. eius quodammodo sunt, quantum in nobis est; illud ipsum, quod principale est, auferri oportet: ad illâque ciuitatem pertinent, de qua secundo Paralipomenon scribitur: *Transibunt autem mul- 2 Paral: 17. ti dies in Israël absque Deo vero, & absque sacerdote doctore, & absque lege. Cúmque reuersi fuerint in angustia sua ad Dominum DEum Israël, & quæsierint eum, reperient eum*. Sed hæc hæctenus.

SEPTIMUM INSIGNE: OR-

DO A CHRISTO DOMINO ET EIVS APO-
stolis designatus & inchoatus, vsq; ad hanc
ætatem integer conseruatus.

Caput VII.



Cant : 6.

Rom : 13.

Ioa : 10.

I. Pet : 5.

Septimum est filiæ Regis monile. Or-
dinata est : ipse enim altissimus, qui
ordinem ante omnia alia amat, &
qui sub pondere, mensura, & nume-
ro omnia fecit, eam fundauit, ad for-
mâque illius cœlestis Hierusalem,
in qua summus rerum omnium or-
do est, eam conformauit : *Pulchra est*, inquit Scriptura,
ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordina-
ta. Et, quæ à Deo sunt, ordinata esse docet Paulus. Neq.
simpliciter ea ciuitas ordinata est, sed eo genere ordinis
ordinata, quem ipse sponsus, Sanctiq. eius Apostoli per-
scripserunt, quem delinearunt, cuius fundamēta ipsi ie-
cerunt. Ordinata autem ita esse debuit, ut primò in ea
sit pastor, ipso sponso ita ordinante, deinde ouile : *Et erit*
inquit unus pastor & unū ouile. In ouili autē quidam de-
bebant esse spirituales, quidam seculares, laici quidam,
quidam Clerici. Diuus Petrus princeps Apostolorū hoc
ita esse testatur : *Seniores ergò, qui in vobis sunt, obsecra*
consenior, & testis Christi passionum : qui & eius quæ in fu-
turo reuelanda est gloriæ communicator : Pascite qui in
vobis est gregem Dei, prouidentes non coactè, sed sponta-
neè, secundum Deum, neque turpis lucri gratia, sed volun-
tariè, neque ut dominantes in cleris, sed forma facti gregis
ex animo ; & cum apparuerit princeps pastorum, percipie-
tis immarcescibilem gloriæ coronam. Spiritualium demū
eos ponit

eos ponit ordines Paulus. *Et ipse, inquit, dedit quosdam* Ephes: 4.
quidem Apostolos, quosdam autem prophetas, alios verò
Euangelistas, alios autem pastores & Doctores ad consu-
mationem Sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem
corporis Christi. In Secularibus eiusdem Apostoli desi-
 gnatione debebant esse, primum, Reges, Duces, & alij in
 sublimitate positi, quibus obedire oporteret, non tantum
 propter metum, sed etiam propter conscientiam. Deinde
 subditi: de quibus Petrus: *Subiecti igitur estote omni hu-* 1. Pet: 2.
manæ creaturæ propter Deum, siue Regi, quasi præcellen-
ti, siue Ducibus tanquam ab eo missis ad vindictam male-
factorum, laudem verò bonorum: quia sic est voluntas Dei,
ut benefacientes obmutescere faciatis imprudentium homi-
num ignorantiam. In his autem omnibus alij coniugati,
 alij vidue, virgines, & qui cū mulieribus coinquinati nō
 sunt alij. Texit omnium istorū leges D. Paulus. *CONIUGA-*
TORVM quidem. *Mulieres viris sint subditæ, sicut domino;* Ephes: 5.
quoniam vir caput est mulieris, sicut Christus caput est Ec-
clesiæ. Ipse, Saluator corporis eius: Sed sicut Ecclesia sub-
iecta est Christo, ita & mulieres viris suis in omnibus. Viri
diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam,
& seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret mundans
eam lauacro aquæ in verbo. *VIDUARVM.* *Quæ autem verè* 1. Tim: 5.
vidua est & desolata, speret in Deum, & instet obsecrationi-
bus nocte et die: Nam quæ in delicijs est, viuens mortua est.
& hoc præcipio, ut irreprehensibiles sint. *VIRGINVM* item. 1. Cor: 7.
Mulier innupta & virgo, cogitat quæ domini sunt, ut sit
sancta & corpore & spiritu.

Illa igitur erit vera Ecclesia, quæ ordinata est, & in
 hunc modum, quo dictum est, ordinata: alioqui falsa
 erit Scriptura, quæ dicit eum ordinem vsque ad con-
 sumationem Sanctorum permansuram. Cū igitur in Ephes: 4.
 Ecclesia Romana, alijsque Ecclesijs Apostolicis omnibus
 hæc eadē ratio ordinis permaneat, apud nostri autem tē-
 poris

poris hæreticos nihil horum sit: nam neq. vnum pastore agnoscant, neq. distinctos Apostolorum, Euangelistarū, pastorum, Doctorum gradus habent: Reges, & duces vix sufferunt, virginitatem & viduitatem rident. Initiationes nullas, ordinationes nullas adhibent. Quod si quid ordinis retinēt, in hoc nihil sanctum, nihil Deo dicatum, nihil initiatum, Hierarchicum nihil agnoscant: sed omne illud quicquid est, ad solum ciuile ministerium referunt: in numerūque agasonum & aurigarum coniiciunt; Ecclesiam Dei profectò quæ ordinata est, apud eos non esse certum erit: quæ enim à Deo sunt, ordinata sunt: apud eos cum nullus sit ordo; nihil item diuinum sit oportet: ad illamq. potius ciuitatem referētur, quam Iob, ac reliqua scriptura terram miserie & tenebrarum, vbi vmbra mortis, & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat, appellare solet.

*Fufius de ea
nota tractat
in fine operis
Panarij Epi-
phanij, vbi
omnem fuit
poris rationē
ordinis Ecclesi-
astici pulchrè
explicat.
Iob. 10.*

OCTAVVM INSIGNE: COM-
MUNIONIS SANCTORVM SEN-
sus & consensus.

Caput VIII.



1. Iohn: 1.

Genes: 48.

Dicimus igitur octauo, veram Ecclesiam Cōmunionem sanctorum profiteri, firmiterq. tueri ac defendere, eius enim illa vox est: Credo communionem sanctorum. De qua cōmunionem D. Ioannes: *ut & vos societatem habeatis nobiscum, & societas nostra sit cum patre & filio eius, Iesu Christo.* Ex quo cōtū hominum fuit ille, qui inquit: Deus in cuius conspectu ambulauerunt patres mei, Abraam & Isaac: Deus qui

us qui pascit me ab adolescentia mea usque in præsen-
tem diem : angelus qui eruit me de cunctis malis, bene-
dicat pueris istis, & inuocetur super eos nomen meum :
nomina quoque patrum meorum, Abraham, & Isaac, &
crescant in multitudinem super terram. Et ille : *Quiescat* Exod: 32.
ira tua, & esto placabilis super nequitia populi tui. Recor-
dare Abraham, Isaac, & Israël seruorum tuorum, quibus in-
raſti per temetipsum. Et alius : *Particeps ego sum omnium ti-* Psal: 118.
mentium te, & custodientium mandata tua. Et illi ipsi tres
pueri in camino ignis ardentis : *Ne, quæsumus, tradas* Daniel: 3.
nos in perpetuum, propter nomen tuum, & ne dissipes testa-
mentum tuum, neque auferas misericordiam tuam à nobis
propter Abraham dilectum tuum & Isaac seruum tuum, &
Israël sanctum tuum, quibus locutus es pollicens. Fortissi- 2. Machab: 12.
mus item ille Machabæorum dux Iudas, *facta collatione,*
duodecim millia drachmas argenti, misit Hierosolymam, of-
ferri sacrificium pro peccato. Benè & religiosè de resurre-
ctione cogitans (nisi enim eos qui ceciderant resurrecturos
speraret ; superfluum videretur, & vanum orare pro mor-
tuis) & quia considerabat quod cum pietate dormitionem
acceperant, optimam haberent repositam gratiam. Sancta
ergò & salubris est cogitatio pro defunctis exorare ; ut à
peccatis soluantur. Ex eodem genere hominum fuit Pau- Rom: 15.
lus : *Obsecro ergò vos, inquit, fratres per dominum nostrum*
Iesum Christum, & per charitatem sancti spiritus, ut adiuue
tis me in orationibus pro me ad Deum, ut liberer ab infideli-
bus qui sunt in Iudæa, & obsequij mei oblatio accepta fiat in
Hierusalē sanctis, ut veniam ad vos in gaudio per volunta-
tem Dei, ut refrigerer vobiscum. Et : *Adiuuantibus & vo-* 2. Cor: 1.
bis in oratione pro nobis, ut ex multarum personis facierum,
eius quæ in nobis est donationis, per multos gratiæ agantur
pro nobis. Et in omnibus sumentes scutum fidei, in quo pos- Ephes: 6.
sitis omnia tela nequissimi ignea extinguere : & galeam sa-
lutis assumite, & gladium spiritus, quod est verbum Dei :

per omnem orationem & obsecrationem, orantes omni tempore in spiritu, & in ipso vigilantes in omni instantia, & obsecratione, pro omnibus sanctis, & pro me, ut detur mihi sermo in apertione oris mei. &c. Et. Orationi instate, vigilantes in ea, in gratiarum actione, orantes simul & pro nobis, ut Deus aperiat nobis ostium sermonis ad loquendum mysterium Christi, propter quod etiam vinctus sum, ut manifestem illud, ita ut oportet me loqui. De cetero fratres orate pro nobis, ut sermo Dei currat & clarificetur sicut & apud vos, & ut liberemur ab importunis & malis hominibus. Quę quidem cōmunio sanctorum, nihil aliud est, quā militātis Ecclesię, cum ea, quę cum Christo triumphat cōlesti Ecclesia, atq. illa, quę post mortem suorum reliquias purgat peccatorum, earūque inter se omnium partium coniunctio quædam, societas ac indiuidua vnitas. Quę societas omnium operum ac meritorum, siue illa sint sacrificia, siue orationes, siue eleæmosinę atque ieiunia, siue martyria, siue carnis mortificationes, ac reliquę virtutes omnes, habet communem vsum & vtilitatem, ut quod vnum membrum ex hoc corpore facit, hoc profit omnibus; iuxta illud promissum Christi. Qui accipit prophetam in nomen prophete, mercedem accepit prophete. Et si compatitur vnum membrum, inquit Paulus, compatiuntur & reliqua. Est enim Ecclesia fidelium congregatio, est corpus vnum ex multis membris compactum, cuius caput est Christus: ipsum enim Deus dedit caput super omnē Ecclesiam, quę est corpus ipsius. Et sicut in vno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent; ita multi vnū corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius mēbra. Qualis itaque membrorum inter se societas est, vbi operatio cuiusque membri cedit in commodum totius corporis; talis est inter Ecclesię membra, qui sunt fideles, bonorum operum quædam communio, non solum eorum, quę

Collos: 4.

2. Thess: 3.

Matth: 10.

Ephes: 5.

Ephes: 1.

Rom: 12.

rum, quæ fecit Christus caput huius corporis, ex quo manat in reliquum corpus omne, & in singula eius membra quicquid est boni, quicquid est meriti; verum & piorum hominum omnium, qui sunt, quique fuerunt ab initio mundi: nobis ut eorum benefacta subueniant, nos iuvent, nos ædificent, ut bonorum omnium spiritualium, quæ fiunt, & quæ facta sunt olim in Ecclesia, quo ad illius esse membra non desierimus, participes efficiamur. Hoc est, quod Christus nos orare docens, iubet, non sibi quemque peculiariter petere, sed velut vnius corporis membra, eodem animata spiritu, quod in commune cunctis expediat, à communi omnium patre postulare, dicendo: Da nobis: dimitte nobis: libera nos: ita ut alter *Matth: 6.* alterius onera portemus, & sic legem Christi adimpleamus. *Galat: 6.* Hoc est, quod apud Ieremiam dicit quoque dominus: *Circuite vias Hierusalem, & aspice, & quærite in plateis eius, an inueniatis virum, qui faciat iudicium, & quærat fidem, & propitius ero ei.* Propitium se fore promittit Hierusalem, dum modò vel vnus aliquis vir iustus reperiatur in ea. Similiter & in libro Iob legimus, quòd ad Elipham Themanitem dixerit Dominus: *Fratus est furor meus in te, & in duos amicos tuos, quoniam non estis locuti coram me rectum, sicut seruus meus Iob. Sumite ergò vobis septem tauros, & septem arietes, & ite ad seruum meum Iob, & offerte holocaustum pro vobis, Iob autem seruus meus orabit pro vobis, faciem eius suscipiam, & non vobis reputabitur stultitia.* Hoc est, quod in Genesi quoque scribitur: Si decem iusti Sodomis reperti fuissent, quod propter eos non fuerit Deus ciuitatem deleturus. *Gen: 18.* Quem locum explicans Ambrosius: *Unde discimus, inquit, quantus murus patriæ sit vir iustus: quemadmodum non debeamus inuidere Sanctis, nec temerè derogare. Illorum enim fides seruat, illorum iustitia ab excidio defendit. Sodoma quoque si habuisset viros iustos decem, potuit non perire. Sic*

Ezech: 22. apud Ezechielem dicit Dominus: *Quæsiui de eis virum qui interponeret sepem, & staret oppositus contra me pro terra, ne dissiparem eam, & non inueni.* In qua quidem communione, non modò sancti Ecclesiæ militantis in terra peregrinantes, verumetiam beati omnes Ecclesiæ cum Christo in cœlis felicissimè triumphantis, ac insuper piorum animæ, quæ ex hac vita egresse, nondum tamen illam beatorum felicitatem sunt consecutæ, simul comprehenduntur. Extra hanc Sanctorum communionem (sicut extra Noë arcam) certum quidem exitium, nulla verò salus mortalibus: non Iudæis aut Ethnicis, qui fidem Ecclesiæ nunquam receperunt: non hæreticis, qui receptam deseruerunt vel corruperunt: non schismaticis, qui pacem & vnitatem Ecclesiæ reliquerunt: postremò neque excommunicatis, qui qualibet alia graui de causa id meruerunt, vt ab Ecclesiæ corpore ceu perniciofa quædam membra præscinderentur ac separarentur. Atq. istius modi omnes, quoniam ad Ecclesiam eiusque sanctam communionem non pertinent, diuinæ gratiæ & salutis æternæ non possunt esse participes; nisi Ecclesiæ, à qua suo illi vitio sunt semel auulsi, primum reconciliantur atq. restituantur. Certa est enim Cypriani & Augustini regula: Non habebit Deum patrem, qui Ecclesiam noluerit habere matrem. Cuius communionis eandem rationem describit vetustissimus & sanctissimus Doctor

Lib: 1. officiorum cap: 29. Ambrosius: *Ecclesia autem, quædam forma iustitiæ est, commune ius omnium. In commune orat, in commune operatur, in commune tentatur. Denique qui seipsum sibi abnegat, ipse iustus, ipse dignus Christo est. Ideo & Paulus fundamentum posuit Christum, vt supra eum opera iustitiæ locaremus, quia fides fundamentum est. In operibus autem aut malis iniquitas, aut bonis iustitia est.* Ab ea igitur tali communione Sanctorum, cùm huius seculi hæretici remotissimi sint, eamq. impugnent, rideant etiam. Illud quasi tacitè de-

1. Cor: 3.

cité indicantes, se & fidem & mores alios esse secutos, quam Sancti Dei sint secuti; & ideo nihil se commune cum cœlesti illa Hierusalem, nihil cum sanctis Dei habere, ex alia deniq. ciuitate, ex alio ouili, ex alio cœtu esse. Remotissimos item à vera Ecclesia, eiusq. membris, spiritu item, & capite eius Christo Iesu esse oportebit.

NONVM INSIGNE: VIR-

TVS MIRACVLORVM.

Caput IX.



IT igitur nonum reginæ ornamentum, Gloria miraculorum: quæ cam ob causam superius necessaria esse diximus, ne doctrina eius humanū potius inuentū, quàm diuina reuelatio esse videatur: neue fraudi & fallaciæ locus aliquis relinquatur. Pollicetur eā dotem illi ipse sponsus: *Qui crediderit, inquit, & bapti-* Marci 16.
satus fuerit, saluus erit, qui verò nō crediderit, condemnabitur. Signa autē eos qui crediderint, hæc sequentur: In nomine meo dæmonia eiicient: linguis loquentur nouis: serpentes tollent: & si mortiferum quid biberint, non eis nocebit: super ægros manus imponent, & benè habebunt. Quod idem docet Paulus: *Quomodo nos effugiemus, si tantam negle-* Hebræ: 2.
xerimus salutem? quæ cū initium accepisset enarrari per dominum, ab eis qui audierunt, in nos confirmata est, contestante Deo signis & portentis, & varijs virtutibus, & Spiritus sancti distributionibus, secundum suam voluntatem. Vtitur hoc eodem signo Irenæus: *Quapropter & in illius nomine, qui verè illius sunt discipuli ab ipso accipientes gratiam, perficiunt ad beneficia reliquorum hominum, quemad-*

quemadmodum unusquisq. accepit donum ab eo. Alij autem laborantes aliqua infirmitate, per manus impositionem curant & sanos restituunt. Jam etiam, quemadmodum diximus, & mortui resurrexerunt, & perseuerauerunt nobiscum annis multis: & quid autem? Non est numerum dicere gratiarum quas per vniuersum mūdum Ecclesia à Deo accipiens in nomine Christi Iesu crucifixi sub Pontio Pilato per singulos dies in opitulationem gentium perficit, neq. seducens aliquem, nec pecuniam ei auferens: quemadmodum enim gratis accepit à Deo, gratis & ministrat: nec inuocationibus angelicis faciat aliquid, nec incantationibus, nec aliqua praua curiositate sed mundè, & purè, & manifestè, orationes dirigentes ad dominum, qui omnia fecit, & nomen Domini nostri Iesu Christi inuocans, virtutes secundum utilitates hominum, sed non ad seductionem perfecit. Hoc eodem signo vsus est Tertullianus: Pro bent se, ait, nouos Apostolos, eadem signa edant. Volo igitur & virtutes eorum proferre, nisi quod agnoscam & maximam virtutem illorum, qua in peruersum Apostolos æmulantur. Illi enim de mortuis viuos faciebant; isti de viuis mortuos faciunt. Quo eodē insigno se in eius sinu retineri testatur D. Augustinus: Me, inquit, tenet in Ecclesia authoritas miraculis inchoata, spe nutrita, charitate aucta, vetustate firmata. Et alio loco: Si nec scripturarum authoritatis antiquitas, nec miraculorum potestas, nec mortuū sanitas, nec rationis veritas, vos asserit: abite confusi, & redite confessi. &c. Quæ signa & miracula, quæ, & quanta in Ecclesia exstiterint semper, testis est omnis vetustas. Neq. vllus est aut Ecclesiasticus, aut profanus scriptor, in quo hæc passim nō reperiātur: testantur hoc idem omnes omnium seculorum historiæ & annales: testantur tot templa, tot monumenta, tot sanctorum martyrum fana atque sepulchra, tot anathematibus, atq. donarijs, eo nomine per totum orbem exornata atq. decorata: quibus omnibus fidē derogare, est parum

est parum pudentis & ingenui hominis. Sed & nunc, & si non tam frequentia propter iam fundatam fidem, (signa enim infidelibus dantur, non credentibus) in hoc nostro orbe conspiciuntur; in alijs tamen, vbi nunc primum fides Catholica fundatur, partibus mundi, eadem ferè, quæ Apostolorum temporibus fuerunt, fieri itidem conspiciuntur: in America, inquam, Indijs, Iapone, cæterisque noui orbis partibus. Quod si isti negant, reddant saltem causam, quid illud sit, quòd tam feras, tam inhumanas, tam ab omni pietate remotas gentes, sub iugum Christi denuo venire còégit atque compulit, si non hæc ipsa de quibus disputamus miracula?

Sed & apud nos Exorcistæ sunt, qui ab obsessis hominibus palā videntibus, atq. spectantibus omnibus quotidie dæmonia eiiciunt. Quo signo ad confirmandā veram Ecclesiam vsus est itidem aliquando Irenæus: *Quapropter & in illius nomine, qui verè illius sunt discipuli ab ipso accipientes gratiam, perficiunt ad beneficia reliquorum hominum, quemadmodum unusquisq. accepit donum ab eo. Alij enim dæmones excludunt, firmissimè & verè, ut etiam sapissimè credant ipsi emundati sunt à nequissimis spiritibus, & sint in Ecclesia.* Vtitur & Iustinus: *Vim Christi nominis timent dæmonia trementia, & hodie adiurata per nomen crucifixi Iesu Christi sub Pontio Pilato Iudææ præside, imperata faciunt.* Idem rursus in alio loco. *Multos arre-* Priore Apo-
logia.
ptitios per totum orbem, & in hac ipsa ciuitate Romana, multi ex nostris christianis, adiuratos per nomen Iesu Christi sub Pontio Pilato crucifixi, sanarunt: quos nec adiuratores alijs, nec incantatores, expiatorésue sanare potuerant. Multa, inquis, ementitè fiunt. Non nego: quid tum? At multa etiam verè & sincerè; neque enim ementitè fierent, nisi verè aliquando essent. Fictio enim veritatem imitatur, totaque se ad illam componit, vbique veritas non est, neq. fictioni locus esse potest. Reges Galliæ solo

contactu sine omni alio remedio certos curant morbos. Multorū Sanctorū sepulchra & ossa pretiosum vnguentū sudant. Quotidie multos inuenias, qui vel ad sacrosanctā Eucharistię arcam, vel ad martyru delubra vota referentes sua, optatis potiuntur bonis, votique sui compotes fiunt. Ostendant igitur isti ab eo tempore, ex quo exorti sunt, quid tale apud eos contigerit? ostendant Exorcistarum ordinem: ostendant curationum gratiam, qua vel vnum dæmonium, & si mutum, & si surdū eiecerint: qua vel vnum ægrum curauerint; quanquam tanta fide vti iactant abundant. Conati sunt quidem multi, vt Lutherus, & alij; sed quid profecerunt, quid ipsi retulerunt, vos legistis. Iocatur iucundè Erasmus: *Apostoli, ait, quoniam excutiebant viperas, sanabant ægros excitabāt mortuos, imposita manu dabant dona linguarum; ita demum creditum est, & vix creditum est illis paradoxa docentibus. Nunc cum iuxta communem opinionem adserant penè paradoxotera, nullus illorū adhuc exstitit, qui vel equum claudum sanare potuerit.* Confinguntur, inquiunt, à vobis miracula, aut arte magica fiunt. Hoc idem Christo Domino, atque eius Apostolis Iudæi, atque Gentiles falsò obiecerunt. Ioannes, inquiunt, Baptista, nulla signa, nulla miracula edidit. Falsum est, nā vniuersa vita eius miraculū quoddam fuit: nō sine miraculo cōceptus: nō sine miraculo in vtero portatus: nō sine miraculo totā traduxit vitam. Et quod caput est, illud testimoniū à Christo audiuit: *Hic est plusquam propheta.* Et illud: *Non surrexit maior Ioanne baptista.* Doceant isti aliquid tale, & tunc miracula ab his non repetentur. Antichristus signa faciet? At falsa & emētita. Neq. tamē hoc dicimus, vbicunq. sint miracula, ibi Ecclesiam Dei esse; sed illud potius, vbi non sint, ibi Ecclesiam Dei omninò esse non posse. Signa, inquiunt, dantur infidelibus non credentibus: atq. nos iam pridem fidem perdidisse toties iactāt: nostra igitur causa ali-

causa aliquid tale faciant, vel saltem Iudæorum atque Gentilium gratia: verum nihil tale faciunt vnquam Ecclesia igitur, quæ signis & miraculis confirmata non est, Ecclesia vera dici non potest.

DECIMUM INSIGNE: LV

MEN ET VERITAS PROPHETIÆ.

Caput X.



VLcherrima & illa est Ecclesiæ Dei dos, & quasi pretiosissimum monile, lumen & veritas Prophetiæ. Prædixit hanc dotem Iôél: *Et erit post hæc: Effundam spiritum meum super omnem carnem, & prophetabunt filij vestri, & filia vestra. Senes vestri somnia somniabunt, & iuvenes vestri visiones videbunt.* Prædixit ipse sponsus: *Ecce ego mitto ad vos Prophetas, Sapientes, & Scribas. &c.* Quod idem illi in Euangelio docent, qui dicunt: *Domine, nonne in nomine tuo prophetauimus?* Idem Paulus futurum prædicit: *Unicuique autem datur manifestatio spiritus ad utilitatem: alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alij autem sermo scientiæ secundum eundem spiritum, alteri fides in eodem spiritu, alij gratia sanitatum in vno spiritu, alij operatio virtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum. Hæc autem omnia operatur vnus atque idem spiritus. &c.* Et alio loco: *Spiritum nolite extinguere, Prophetias nolite spernere. Omnia autem probate, quod bonum est tenete.* Vtitur eodem signo Irænaeus: *Alij autem & præscientiam habent futurorum, & visiones, & dictiones propheticas.* Itaq. nulla vnquam fuit

in Ecclesia Dei ætas, in qua nō exstitissent aliqui, qui dono fuerunt prophetiæ præditi, qui clades, pestes, hostium aduentus & inuasiones, multò ante non prædixerint, pacem item, & tranquillitatem. Quod donum prophetiæ maximum illum Quadratum Atheniensem habuisse, testis est Eusebius lib. 4. histo. Reuelationes & visiones de futuris rebus, frequenter factas Polycarpo & Cypriano, ipsi sibi idonei testes sunt. Sed & B. Carpo, visionem planè mirabilem contigisse scribit Dyonisius Areopa. quo eodem tempore mortuum suscitatum fuisse Papie, testimonio cōfirmat luculenter Eusebius. Quomodo & istorū infaustum ortum & progressum pulcherrima & verissima imagine effinxit longè antè sancta Brigida: *Nunc etiā ostendam tibi (reuelatio Christi sanctæ viduæ Brigidæ) quid ista significant. Castrū illud quod supra dixi, est ipsa sancta Ecclesia: quam de sanguine meo & sanctorum meorum ædificauī, & cernēto charitatis meæ coniunxi, & posui in ea electos meos & amicos. Fundamentū huius est fides scz, credere me iustum iudicem & misericordem. Sed nunc suffosum est fundamentum, quia omnes credunt me & prædicant misericordem, sed quasi nullus prædicat nec credit me esse iustè iudicantem. Ipsi habent me quasi iniquum iudicem. Iniquus enim esset iudex, qui ex misericordia iniquos dimitteret impunitos, ut iniqui iustos eò magis opprimerent. Sed ego sum iustus iudex & misericors, ita quod nec minimum peccatum relinquam impunitum, nec minimum bonum irremuneratum. Per huius muri suffosionem intrauerunt illi in sanctam Ecclesiam, qui absque timore peccant, qui iustum me esse negant, & amicos meos sic conturbant: quemadmodum illos qui sunt in cyppo. Non enim est eis dem amicis meis gaudium nec consolatio, sed omne opprobrium & omnis dolor eis imponitur, tanquam dæmoniis. Si veritatem de me dixerint, confutantur, & mendacij arguuntur. Vehementer sitiunt audire vel loqui recta, sed non est qui eos audiat, vel*

*diat, vel eis recta loquatur: Ego quoque dominus & creator, blasphemor. Dicunt enim: Nescimus si est Deus. Et si est, non curamus. Vexillum meum prosterunt & conculcant, dicentes: Quare passus est? Quid prodest nobis? Si velit dare nobis voluntatem nostram, sufficit nobis, & habeat ipse regnum suum & cælum. Ego quoque ad eos ingredi volo, sed ipsi dicunt, ante moriemur, quam voluntatem nostram relinquamus. Ecce sponsa mea quales ipsi sunt. Ego feci eos, & uno verbo possem delere. Quomodo superbiunt contra me? Nunc autem propter preces matris meæ & omnium Sanctorum, adhuc ita misericors sum & patiens, quod mittere eis volo verba mea, quæ de ore meo processerunt, & offerre eis misericordiam meam. Si recipere voluerint, placabor, sin autem, sentient meam iustitiam. Ita, quod sicut fures publicè coram angelis & hominibus confundentur, & ab omnibus diiudicabuntur. Sicut enim homines in furca suspensi deuorantur à coruis, sic isti à dæmonibus deuorabuntur nec consumentur. Pleni sunt earum rerum annales, plenè historiè. Hoc enim est, quod vim ipsam diuinam denotat, eamque Ecclesiæ Dei adesse demonstrat. Iuxta illud Isaie: *Hæc dicit dominus rex Israël, & redemptor eius, dominus exercituum. Ego primus & ego nouissimus, & absque me non est Deus. Quis similis mei? Vocet & annunciet, & ordinem exponat mihi, ex quo constitui mihi populum antiquum: ventura & quæ futura sunt, annuncient eis.* Isaie 44.*

Neque solum hoc donum in Ecclesia est, semperque fuit; sed etiam signum verè doctrinæ iuxta legis præscriptionem esse debuit: *Propheta autem qui arrogantia deprauatus voluerit loqui in nomine meo, quæ ego non præcepi illi ut diceret, aut ex nomine alienorum deorum, interficietur. Quod si tacita cogitatione responderis, quomodo intelligere possum verbum quod dominus nō est locutus, hoc habebis signum. Quod in nomine domini Propheta ille prædixerit, & non euenerit, hoc dominus nō est locutus, sed per* Deuter: 18.

tumorem animi sui propheta confinxit, & idcirco non timebit eum. Qua gratia, quantum Ecclesia abundauit, semper & abundet adhuc, iam diximus: nunc quantum isti noui prophetae eius habent, quantum ea excellent, paucis videamus. Prædixerunt istorum duces, eorum prædicatione, religionem, fidemque totam à nobis neglectam, mirifica incrementa sumpturam: Sacrosanctæ diuinæ Trinitatis nomen, & maiestatem, illustrem per orbem ubique futuram: Iesu Christi gloriam & laudem, quæ pontificij obscurarunt, ad omnes gentes promanaturam: Sacramentorum verum usum restituendum esse: Euangelium propagandum: virtutem, ac omnem honestatem maxima incrementa accepturam: Romanam sedem intra duorum vel trium annorum spaciū ruituram: fidem Catholicam extinguendam esse: doctrinam illorum vniuersum orbem peragraturam: victorias præstantissimas secundum illos stare debuisse: mundi finem paulò post futurum. Euenitne quid horum? Nihil profectò. Nam & fidei articuli vix iam aliqui ab illis cōstanter creduntur: & venerandum Trinitatis nomen scdè blasphematur: & Christi gloria conculcata iacet: eiusque maiestas extincta est: Euangelio non creditur: Romana sedes viuit, vigetque: Sanctissimos Episcopos & Pastores habet: Ecclesia Catholica in vltimis finibus terre propagatur: Orthodoxa doctrina illustratur: istorum sectæ definunt: mundus illis mortuis superuiuit: victoriæ quas prædixerunt, in clades ipsorummet & ruinam, conuersæ sunt: multi mortales vndique. decepti perierunt: tot hominum millia: tot animarum simplicium pleni greges funestè cæsi sunt. Istine gratiam aut lumen prophetiæ habent? istine veri sunt prophetae? aut istæ veræ Ecclesiæ quæ tales principes magistros & duces sequuntur? Ite & accendite lucernam in meridie.

VNDECF

VNDECIMUM INSIGNE:

PRÆSENS VBIQUE ET PERENNE

Dei adiutorium.

Caput XI.



Ndecimum sit illud verę sponſę inſi-
gne, præſens ſemper, & opportunum
in omni tempore eius neceſſario, di-
uinum præſidium & adiutorium.

Prima quaſi aggreſſione poſt ſpon-
ſi diſceſſum inualit eam Iudæorum
perfidia, qui ſigna, vt inquit Paulus,
quærunt. Cõtra quos dedit illi dominus eam vim & vir- *1. Cor: 1.*
tutem ſignorũ; vt vel ſoli panni Apoſtolorũ ad ægros
delati, vmbra denique eorum ſola curaret infirmos.

Secundò, impugnata eſt vehementer per Tyrānorum
ſaũitiã & crudelitã, quę maximam patientiam animiq.
robur requirebat, & hauſit cœlitus eam in perferendis
tormentis fortitudinem & conſtantiam, quę omnem i-
gnem extinxit, omne ferrum emolliuit, dentes denique
ipſos leonum confregit.

Tertius impetus fuit Græcorum per Philoſophiam,
eamq. maximè, quę ex Platonis fuit Academia, ex quo
genere fuit Porphyrius, Celfus, Ammonius, & alij multi:
deditque illi dominus ſapientiam eam, cui illi reſiſtere
nullo modo poterant: eduxitque ex eadem Platonis
ſchola viros, quibus magiſtris illi vterentur, potiùs quàm
illis nocerent quidquam; Dionyſium, inquam, Iuſti-
num, Origenem, Clementem, Irenæum, Tertullianum:
quorum, quę, & qualis fuerit ſapientia, paulò antè abũ-
dè diximus.

Quartò vexata eſt per eloquentiam, dicendique vim,
ac omnem

ac omnem cultiorem doctrinam: ex quo genere fuit Arius, Eunomius, Macedonius, Appolinaris, Sabellius, homines eloquentissimi, ac disertissimi, acumine summo, maxima concludendi vi; qui tanquam nefarii latrones vnicam Dei sobolem, diuinitate spoliabant sua, & velut Aloide petulantissimi cœlum conscendere nitebantur; vt omnium rerum architecti diminuerent maiestatem, vtq. summum opificem temporum ac seculorum in ordinem redigerent eorum, quę aliquando non fuissent. Arma illis erant compta, vermiculatęque verba, dissertationes atticismorum elegantijs concinne, quas veluti catapultas in cœlum contorquebant. Nec verò principis apostatę Iuliani eodem tempore sæuitia clementior exstitit, qui furibundus omni falcatorum ensium & ancipitum bipenniũ genere, rediuiua Christi germina succidere properabat. Nam cū studijs eloquentię gloriam sibi perambitosę quæreretur, imò verò locutionem fūco pigmentisq. circumlitam, almę loco deę veneraretur; indignę ferebat aridam & ieiunam (vt ipse exprobrabat) palestine superstitionis disciplinam, contagione per incautum stolidumque vulgus longę latęque serpente, priscis authoribus, qui laudatarum artium decus luminibus orationis illustrassent, situm & squalorem obducere, tenebras offundere, inuitabilem demum perniciem intentare. Sit enim fas nobis acerba retulisse conuitia, quę tyrannus quidem ille stomachabundus euomebat, nostrę verò detestantur aures, nostręque cogitatio reformidat. At Deus, cui sæpę rebelles animos eodem armorum genere profligare mos est, exsuscitauit Athanasium, Basilium, Cyrillum, Eusebium, Chrysostomum, Gregorium Nazianzenum, Hieronymum, Ambrosium, Augustinum: qui grauitate sententiarum, pondere verborum, omnibusc. eloquentię instrumentis ex pari poterant cum vetustis gentilibus certare, atque ob id cum aduersarium præstidij, quibus

dijs, quibus ipse potissimum confidebat, facile deturbauissent, à calumnijs impię verborum, ingenuum celestium mystarum sermonem, ornatè, copiosèque tutati sunt. Semel igitur atque iterum cōtra disparem hostem par pari relatum est, & ars arti succubuit, atque, vt proverbio dicitur, Cornicum oculi confossi sunt. Nam vt enucleata recentium Theologorum subtilitas, cum naturę secretarijs & conscijs, quos Philosophos appellant, cominus pedem conferens, vanas opiniones de sempiterna cœli conuersione vel vnitatem intellectus humani labefactauit, pectoribusque hominum eiecit; sic antiquorum patrum, quos modo nominabam, oratio perelegans, hostem emblemata dictionum, pictæq. tectoria linguę iactantem compescuit.

Quinta impugnatio fuit per Peripateticam doctrinam disserendi subtilitatem, illiusque sentuosas tricas atque spinas. Quot captiosis argumentis, quot fallacibus cauillis, Alexander, Auerrois, Auicenna, Auenpacen, aduersus pios irruerit? Quàm ingenti cachinno credulitatem eorum deriserit, quos ex ignoratione naturalium disputationum scriptis fidem habuisse putabat, nullo syllogismo communitis? Sed non impune tulerunt: nam suo ipsius gladio iugulati sunt: euestigiò namque Deo duce & auspice nati sunt, Thomas Bonauentura, Scotus, Albertus, Ægidius, cæteriç. Transalpinę scholę procures, qui sacrilegas, incestoque ore voces, in summum omnipotentem cœli regem impię euibratas, acriter vindicarent: nam validis, acutis, atque è penitissimo philosophię recessu depromptis rationibus, arcana scita consultaque defensarunt: quę Deus ipse vatibus ac legatis electis à se nuda veritatis simplicitate dictauerat. Neque enim seuerissimum, ac tanta iudicem autoritate subtiliter argumentari, sed breuiter ac grauiter sententiam pronunciare decebat. Horum igitur firmis quasi

Y

pedamentis

pedamentis & adminiculis Christi vitium ita corroboratum est; ut Arabicarum Græcarumq. impetus procellarum, ne pampinorum quidem nobis inuenerit iacturam.

Sextum & vltimū his nouissimis temporibus eius certamē exstitit, per allegationem scripturę, per prouocationem ad omnem antiquitatem, veteraq. tempora. Qua impulsione, cum omnia de sedibus & fundamentis suis commota & concussa ruere cœpisset; subito exstiterunt viri, qui totam scripturam, qui vniuersam vetustatem, monumenta, consilia, patres exhauferunt, ac veluti digitos proprios nouerunt; Sadoleti inquam, Poli, Rosenfes, Mori, Hosij, Lindani, Tapperi, Sotti, Cani, Medine, Oforij, Canisij, Sanderi, alijque innumerabiles: qui veluti splendidissima sydera, omnes istorum tenebras illustrarūt, istosq. fumantes ignes, suo splendore sustulerūt ac planē extinxerūt. Nūquā igitur caret spōsa magni regis necessaria ope, nunquam necessarijs præsidijs: Neq. enim vnquam dormit aut dormitabit, qui custodit Israël.

Psalm: 120.

DUODECIMVM INSIGNE:

OPPORTUNA ET SALVTARIS
correctio ac depressio.

Caput XII.



Eque verò hic sponsus sponsam suam tuetur, ornat & auget tantum, illique perpetuò adest; sed eam castigat etiam nonnunquā ac deprimit: iuxta illud ad Dauid factum promissū. *Si autē dereliquerint filij tui legē meam, & in iudicijs meis non ambulauerint. Si*

Psalm: 88.

uerint. Si iustitias meas profanauerint, & mandata mea non custodierint. Visitabo in virga iniquitates eorum, in uerbis peccata eorum. Misericordiam autem meam non dispergam ab eo, neq. nocebo in ueritate mea. Neque profanabo testamentum meum: & quæ procedunt de labijs meis, non faciam irrita. Quos enim Deus diligit, castigat, *Hebr: 12.* non castigari autem à sponso repudiari est. Non visitabo *osea 4.* dicit Dominus, super filias vestras, cum fuerint fornicatæ, & super nurus vestras, cum adulterauerint. Ita ut hæc ipsa sponsa necesse habeat sæpius urgente procella inclamare: Domine salua nos, perimus, & fac tranquillitatem, *Matth: 8.* Ut enim primam eius infantiam, quæ varia sorte iactata est, prætermittamus. Exultabat rerum felicitum successu vinea hæc Constantini Magni, primi alumni temporibus: subitoq. exortus est Arius, Eunomius, Macedonius, atque adeò ille ipse uersus violentissimus Iulianus: qui illius noualia pulcherrimè virentia iam & florentia, impio pede calcavit, ac fero dente succidit. Erecta deinde est Iouiniani, Valentiniani, Theodosiorum item pietate. Iterum dormire cœpit. Exortus est iterum Nestorius, Eutyches, Appolinaris, qui lætitiâ illius conuertit in luctum, eamque denuò ad cinerem & cilicium reuocauit. Reuixit de nouo, ramósque suos usq. ad mare protendit, maximaq. quiete & fœcunditate hircire cœpit. Ecce tibi adest Atila, Totila, Genfericus, aliaq. infinita barbarorum manus, quæ eam multis cladibus & calamitatibus excitatam, atque exercitam reliquit. Tandem pacatum est mare: res compositæ: extendit palmites suos usq. ad mare, & propagines suas usque ad terminos terre. En aliud incomparabile malum, Saracenicus ferus immisus in eam Mahometus, qui depastus est eam, exterminauit eam: in eiusq. ceruice positus. Neque tamen hæc succubuit, sed eò magis operuit montes umbra eius, & arbuta eius cedros Dei. Et iterum tamen in somnū resoluta osci-

luta oscitantiùs omnia agere visa est; excitatur subito primum per Berengarium. Dum tardius euigilat; excitatur denuò per Wiclev, Hussum. Dum amplius stertit, nec penitus duces eius euigilare volūt; diruta est maceries eius, & vindemiant eam omnes, qui prætergrediuntur viā, tot inquam funestarum sectarum atque hæresum greges; donec iterum Deus virtutum conuertatur & respiciat de cœlo, & videat, & visitet vineam suam, & perficiat eam, quam plantauit dextera eius: quod iam in foribus esse videmus. Putationibus enim & incisionibus hæc vinea crescit: falce hæretica expurgatur, fœcundatur, & pingue scit: stercus hoc maioris vbertatis frugum causa est. Nec vnquam perfectiùs tractatum est de fidei præcipuis articulis, inquit Augustinus, donec obsisterent hæretici: nec vnquam perfectiùs tractatum est de Trinitate; donec oblatrarent Ariani: nec de pœnitentia, donec obsisterent Nouatiani: nec de Baptismo, donec Donatistę contradicerent. Et isti quidem peribunt, qui quærebant animam eius. Vē enim illis, quia flagellum sunt, ac more virgę, qua pater corrigit filios, frangentur, ac in ignem mittentur æternum. Hoc retulit Arius, Eunomius, Iulianus, Nestorius, Eutyches, & cæterę eius generis labe. Filia Babylonis misera: beatus est qui retribuet tibi retributionem tuam, quam retribuisti nobis. Beatus, qui tenebit & allidet paruulos suos ad petram. Illius autem iuuentus renouabitur vt aquilę. Vt illud occinat: *Castigans castigauit me dominus, & morti non tradidit me.* Eius enim perpetua illa vox est: *Virga tua & baculus tuus, ipsa me consolata sunt. Deus noster refugium & virtus, adiutor in tribulationibus, quæ inuenerunt nos nimis. Propterea non timebimus dum turbabitur terra: & transferentur montes in cor maris.* Corrigitur igitur, deprimitur, excitatur; sed deseritur nunquā. At concubine effrenes & licentiosę sine iugo vagantur, donec lasciua feritate sua

Psal: 136.

Psal: 102.

Psal: 117.

Psal: 22.

Psal: 45.

te sua percitè in certum exitium agantur & pereant.

TREDECIMUM INSIGNE:

PERPETVVS IN MELIVS

profectus.

Caput XIII.

Tertiadecima dos est illa, filiæ principis, profectus in melius. Proficit illa in fide, proficit in moribus, proficit in numero hominum. Habet enim instar crescentis & adolefcētis hominis ætates suas: habet infantiam, quæ *Hebr: 5.* lacte, vt inquit Paulus, indiget: habet adolescentiam, de qua Salomon: *Soror nostra par-* *Cant: 8.* *mula est, & ubera non habet.* Habet maturam ætatem, in qua illud cantat: *Ego mater pulchræ dilectionis, & ma-* *Eccl: 24.* *gnæ spei.* Habet & senectutem & maturitatem suam, de qua illud: *Senectus mea in misericordia uberi.* In qua tam *Psal: 91.* *1. Cor: 15.* diu, dum tradet filius patri suo regnum, & erit Deus omnia in nobis, perdurabit. Neque verò mirum est, quòd semper crescat & proficiat, nec deficiat vnquam. Habet enim rectorem atque custodem illum, qui inquit: *Qui* *Isaia 46.* *portamini à meo utero, qui gestamini à meo sinu, usque ad senectam ego ipse, & usque ad canos ego portabo. Ego feci, & ego feram, & ego portabo, & saluabo.* Vt autem illa crescit ac proficit in melius semper; ita hæreses è contrario deficiunt, & si proficiunt, in peius proficiunt: ita vt etsi principia earum speciosa & magnifica prima fronte appareant, exitus tamen & profectus fœdissimi ac miserabiles semper fieri solent. Docet hoc Paulus: *1. Tim: 3.* *Mali autem, inquit, homines & seductores proficient in*
X iij *peius: er-*

Matth : 13.

peius : eriantes & in errorem mittentes. Quem utraque ex parte profectum atque defectum pulcherrimè parabola tritici & zizaniæ adumbrat ipse sp̄s, quorum alterum ex simili culino siue calamo in optimum granum, alterum in infelix lolium ac steriles definit auenæ. Simile, inquit, factum est regnum cœlorum homini, qui seminavit semen bonum in agro suo. Cum autem dormirent homines, venit inimicus eius, & superseminavit zizania in medio tritici, & abiit. Cum autem creuisset herba, & fructum fecisset, tunc apparuerunt & zizania. Accedentes autem serui patrisfamiliæ, dixerunt ei: Domine, nonne bonum semen seminasti in agro tuo? Unde ergò habet zizania? Et ait illis: Inimicus homo hoc fecit. Serui autem dixerunt ei: Vis, imus & colligimus ea? Et ait: Non. Ne forte colligentes zizania, eradicetis simul cum eis & triticum. Sinite utraque crescere usque ad messem, & in tempore messis dicam mes-soribus: Colligite primum zizania, & alligate ea in fasciculos ad comburendum, triticum autem congregate in horreum meum. Quantum Ecclesia Catholica in dies doctrina, moribus, numero item gentium & hominum proficiat, videmus: quantum item hæreses deficient, obscurum non est: unde cœptum sit, quo profectum, ubi defectum, facile cernimus. Sanctos non esse honorandos à principio docuerunt; nunc an Christus sit adorandus, disputant alij, negant alij penitus. Animas in purgatorio expiari negauerunt; nunc nullas esse dicunt. Sanctos de cœlo detraxerunt; nunc ipsum Deum, trinum, & vnū inde exturbare conantur. Qui igitur cœtus proficit, Christi est: qui deficit, diaboli & antichristi. Oportet enim Christo crescente, antichristum minui, & decrefcere, donec totus Spiritu oris eius percussus dispereat.

QVATVOR-

QUATVOR DECIMUM IN SI-

GNE: NOVITATEM OMNEM FUGERE,

ac suspectam habere, venerandæ autem ve-
tustati in omnibus adhærere.

Caput XIII.



Vartumdecimum illud sit ciuitatis
 Dei insigne: Ecclesiam Catholicam
^{ἐκκακληρίῃ} semper, hoc autem antiquita-
 tem, & vetustatem sequi; vt id maxi-
 mē laudet, quod vetustissimum, & an-
 tiquissimū est: id peculiariter sequa-
 tur, quod cum maiorum instituto ac
 doctrina cōiunctū est: recipiat nihil, nisi illud, quod ^{ἐὐαγγε-}
^{λίσκος καὶ πατριῶς} simul, vt post M. Basiliū Damascenus loqui
 tur, dicatur. Vti Hæreticorum propriū fuit semper ^{νεοτέριον}
 hoc autem est, nouitati in omnibus adhærere. Neque
 enim illos appellare volunt, quos certò sciunt contra se
 sententiam laturos, neque ad illos prouocare, quorum
 sententiam pertimescunt. Qua ipsa re, plurimū anti-
 quitati vel inuiti addunt auctoritatis: suum autem pro-
 dunt errorem, produnt malè conscium animum. Fur
 enim odit lucem, & nemo illum appellat iudicem, apud
 quem se causa casurum certò nouit: erronésque errorum
 depulsores fugiunt. Quorum doctrina stante, suam nul-
 lo modo cōsistere posse iudicant. Vtrumq. autem hunc
 morem, vtraque ex parte solennem & perpetuum fuif-
 se, tam Ecclesie, quàm hæreticis ipsis, testatur inprimis E-
 phesina Synodus. Namq. cū lecta esset sancti Capreoli ^{Lirinis}
 Episcopi Carthaginensis epistola, qui nihil aliud intende- ^{cap. 42.}
 bat, & precabatur, nisi, vt expugnata nouitate antiquitas
 defenderetur, ita Episcopus Cyrillus proloquutus est, &
 definiuit

definiuit : quod hîc quoque interponere non ab re videtur : ait enim in fine gestorum : *Et hæc*, inquit, *quæ lecta est epistola venerandi et multum religiosi Episcopi Carthaginensis Capreoli, fidei gestorum inseretur, cuius aperta sententia est: vult enim antiquæ fidei dogmata confirmari: novitia verò, & superflue adinuenta, & impiè promulgata, reprobari atque damnari.* Omnes Episcopi adclamauerunt: *Hæ omnium voces sunt, hæc omnes dicimus, hoc omnium votum est.* Quæ tandem omnium voces, atque omnium vota, nisi vt quod erat antiquitus traditum, teneretur : quod adinuentum nuper exploderetur ? Vnde testatur Damasus pontifex : *Patrum nostrorum sententiæ nobis sunt retinendæ.* Testatur magnum illud orbis Christiani lumen Magnus Basilius : *Fidem, inquit, nos, neque per alios nobis nouiter præscriptam amplectimur, neque nos ipsi mentis nostræ incerta nobis proponere audemus, ne humana putentur esse potius verba ; sed quæ à sanctis patribus didicimus, hæc interrogantibus tradimus.* Vnde illa eiusdem querela. *Cōtemnuntur, inquit, Patrum dogmata, Apostolicæ Traditiones adnihilantur, nouorum hominum inuenta introducuntur.* Episcopum autem illum esse dicit, qui sit custos doctrinæ Patrum, omnis autem nouitatis hostis. D. item Ambrosius : *Seruemus, inquit, præcepta maiorum, ne hæreditaria signacula ausu rudis temeritatis violemus. Librum signatum illum Propheticum, non seniores, non potestates, non angeli, non archangeli aperire ausi sunt: soli Christo explanandi eius prærogatiua seruata est. Librum Sacerdotalem, quis nostrum resignare audeat, signatum à Confessoribus, & multorum iam martyrio consecratum ? Quem qui resignare coacti sunt, postea tamen damnata fraude signarunt: qui violare non ausi sunt, Confessores & martyres exstiterunt. Quomodo fidem eorum possumus denegare, quorum victoriam prædicamus ?* Subiungit Vincentius Lirinensis : *Prædicamus, inquam, ô venerande Ambrosi, prædi-*

si, prædicamus planè, laudantésque miramur. Nam quis ille tam demens est, qui eos & si adsequi non valeat, non exoptet sequi, quos à defensione fidei maiorum nulla vis depulit? non minæ, non blandimenta, non vita, non mors, non palatium, non satellites, non imperator, non imperium, non homines, non dæmones. Quos inquam pro religiosæ vetustatis tenacitate tanto munere dominus dignos iudicauit, ut per eos prostratas repararet Ecclesias? extinctos spirituales populos viuificaret? deiectas Sacerdotum coronas reponeret? nefarias illas nouellæ impietatis non literas, sed lituras, infuso cœlitus Episcopis fidelium lachrymarum fonte deleret? vniuersum postremò iam penè mundum, sæua repentina hæreseos tempestate perculsum, ad antiquam fidem à nouella perfidia; ad antiquam sanitatem, à nouitatis vesania; ad antiquam lucem, à nouitatis cæcitate reuocaret? Quod postea idem Lirinensis verba Pauli explicans, latius docet. Sed, inquit, ad Apostolum redeamus. O Timothee, inquit, depositum custodi, deuotans profanas vocum nouitates. Deuita, inquit, quasi viperam, quasi scorpionem, quasi basiliscum, ne te non solum tactu, sed etiam visu, afflatuque percutiant. Quid est deuotare? Cum huiusmodi, nec cibum sumere. Quid est deuota? Si quis, inquit, venit ad vos, & hanc doctrinam non adfert. Quam doctrinam? nisi Catholicam, & Vniuersalem, & Vnam, eandemque per singulas ætatum successiones incorrupta veritatis traditione manentem, & usque in secula, sine fine mansuram. Quid tum? Nolite, inquit, recipere eum in domum, nec AVE ei dixeritis: qui enim dicit illi AVE, communicat operibus eius malignis. Profanas, inquit, vocum nouitates. Quid est profanas? Quæ nihil habent sacri, nihil religiosi: ab Ecclesiæ penetralibus, quæ est templum Dei, penitus extraneas. Profanas inquit vocum nouitates: Vocum, id est, dogmatum, rerum, sententiarum nouitates, quæ sunt vetustati, quæ antiquitati contrariæ. Quæ si recipiantur, necesse est, ut

Idem: 33.

2. Tim: 1.

1. Cor: 5.

2. Ioan: 1.

est, ut fides beatorum Patrum, aut tota, aut certe magna ex parte violetur: necesse est, ut omnes omnium ætatum fideles, omnes sancti, omnes casti, continentes, virgines, omnes clerici, leuitæ, & sacerdotes, tanta confessorum milia, tanti martyrum exercitus, tanta urbium, tanta populorum celebritas & multitudo, tot insulæ, prouinciæ, reges, gentes, regna, nationes, totus postremò iam penè terrarum orbis, per Catholicam fidem Christo capiti incorporatus, tanto seculorum tractu ignorasse, errasse, blasphemasse, necesse quid crederet, pronuncietur. Profanas, inquit, vocum nouitates deuota, quas recipere atque sectari nunquam Catholicorum, semper verò hæreticorum fuit. Et reuera, quæ unquam hæresis, nisi sub certo nomine, certo loco, certo tempore ebulliuit? Quis unquam hæreses instituit, nisi qui se prius ab Ecclesiæ Catholicæ vniuersitatis & antiquitatis consensione discreuerit? Quod ita esse, luce clariùs exempla demonstrant. Quis enim unquam ante profanum illum Pelagium, tantam virtutem liberi præsumpsit arbitrij, ut ab hoc in bonis rebus per actus singulos adiuvandum, necessariam Dei gratiam non putaret? Quis ante prodigiosum discipulum eius cælestium, reatu prauaricationis Adæ, omne genus humanum negauit astrictum? Quis ante sacrilegum Arium, Trinitatis unitatem discindere, quis ante sceleratum Sabellium, unitatis Trinitatem confundere ausus est? Quis ante crudelissimum Nouatianum, crudellem Deum dixit, eò quòd mallet mortem morientis, quam ut reuertatur & uiuat? Quis ante magum Simonem, Apostolica districtione percussum, à quo vetus ille turpitudinum gurgis usque in nouissimum Priscillianum continua & occulta successione manauit, autorem malorum, id est, scelerum, impietatum, flagitiorumque nostrorum, ausus est dicere creatorem Deum? Quippe quem adserit talem, hominum manibus ipsum suis creare naturum, quæ proprio quodam motu, & necessaria cuiusdam voluntatis impulsu, nihil aliud

nihil aliud possit, nihil aliud velit, nisi peccare; eò quòd fur-
 rijs omnium vitiorum exagitata, & inflammata, in omnia
 turpitudinum baratra, inexhausta cupiditate rapiatur? In-
 numerata sunt talia, quæ breuitatis studio prætermittimus:
 quibus tamen cunctis satis euidenter perspicueque monstra-
 tur, hoc apud omnes ferè hæreses, quasi solenne esse ac legi-
 timum, ut semper profanis nouitatibus gaudeant, antiqui-
 tatis scita fastidiant, & per oppositiones falsi nominis scien-
 tiæ, à fide naufragent. Contra verò, Catholicorum hoc ferè
 proprium, deposita sanctorum Patrum, & commissa serua-
 re: damnare profanas nouitates: & sicut dixit: Et iterum
 dixit Apostolus: Si quis annunciauerit, præterquam quod
 acceptum est, anathematizare. *Hæc Lirinensis.* Itaq. dum
 Ariana impietas temporibus Theodosii Magni denuo
 repullulascere ac renasci cœpisset, resq. in disputationem
 deducta fuisset, propositum est à Nactario Constanti-
 nopolitano Archiepiscopo Arianis Sisini suasu, num ve-
 terum doctrinam admitterent: num antiquis Patribus fi-
 dem habeant. Quod cum ita esse dixisset, quæsitum est
 ab illis, num eadem eorū doctrina fuisset cum hac quam
 ipsi profitebātur. Quod cum illi probare nō possent, sta-
 tim victi & reiecti sunt. Apud istos verò, quæ sit antiquitatis
 ratio, quæ auctoritas, discam⁹ ex primo istorū duce Luthe-
 ro. *Hieronymus fidei inquit & veræ religionis, ne semel qui-
 dē in suis scriptis meminit. Origenē iam olim excommunicauit:
 Chrysostomū nullo loco habeo: nihil est enim nisi loquaculus.
 Basilii planè nihil valet, totus est monachus, ego ne pili illi
 facio. Apologia Philippi superat omnes Doctores Ecclesiæ,
 & ipsum Augustinum. Et rursum in Genesim scribens, ubi
 è contra Pontificij Sancti, in leuibus causis impatientissimi
 sunt, quam impatiens est ipse Hieronymus? Et in alio loco.
 Quin te Hieronyme conculcamus cum tua Bethleem, cucul-
 lo, & deserto. Et alibi. Impia hæc & Diabolica vox est
 Hieronymi. Et iterum. Gregorius fons & auctor est fa-
 bularum*

*Fusius hæc
 narrat Sozō:
 lib. 7. cap. 12.
 Nicephor lib.
 12. cap. 15.*

bularū de purgatorio, & missarum pro defunctis. Et deinde: Gregorius admodum tenuiter cognouit Christū, & verbū Euangelij: Benedictus, Franciscus, & alij Monachorum Patres cum Abraham comparati; mera stercora sunt. Et Franciscus stultus fuit, & stigmata ex inani gloria sibi impressit. Si ergo veræ Ecclesiæ est antiquitatem in omnibus sequi, hæreseum autem nouitates consèctari; quæ vera sit Ecclesia, quæ falsa, quisque suo statuatur iudicio.

**QVINTVMDECIMVM VERÆ
ECCLESIAE INSIGNE: EXTREMA NON
sequitur, medio tutissima incedit.**

Caput XV.

Deut: 5.



Agna & illa sponsæ regis laus est, Spiritusq. sancti gubernationis singulare argumentum; quod media semper via incedat, extrema sequatur nunquā: *Non declinabis, inquit scriptura, neq. ad dextram, neque ad sinistram.* Ebion cum Cherinto legē cum Euangelio simul seruandam esse docuerunt: Manicheus malam & à malo Deo latam esse docuit: medium secuta est Ecclesia; vt legem quidem sanctam diceret, iugum tamen legis Euangelica libertate temperaret, figuraq. rebus succedentibus excluderet. Negabat Christi veram humanitatem Manicheus, Arius diuinitatem: Ecclesia Christum verum Deum & hominem confitetur. Confundebat in diuinis Sabellius & naturas, & personas, nudaq. relinquebat nomina: distrahebat hæc omnia Arius, Eunomius, Macedonius: medium sequuta est Ecclesia; naturas coniungit, personas & nomina distinguit.

stinguit. Multiplicabat & naturas, & personas Nestorius in Christo : confundebat hæc omnia Eutiches : vera Ecclesia naturas distinguit, vnitatem persone tuetur. Nouatus lapsos pœnitentes non suscipiebat: suscepit Lutherus etiam sine pœnitentia: Ecclesia excludit præsumptuosos, solos suscipit pœnitentes. Desperat Nouatus, præsumat Lutherus, sperat Ecclesia. Palagius omnem partē iustitię viribus humanis tribuit: Lutherus, & Calvinus, omnia ad gratiā libero hominis excluso arbitrio refert : iungit & sociat Ecclesia vtrumque. Donatus meritis & operibus omnia tribuit : Lutherus fidem solam laudat : vtrumque complexa est Ecclesia. Rudem, & mortuam carnem Christi comedit Capharnaita: Nestorius, & Lutherus mortuam : Zuinglius, Oecolampadius, Calvinus, nullam: viuam & veram Ecclesia Dei. Ieiunabant omni tēpore Enkratitę: Lutherus semper epulatur: ieiunat suis temporibus Ecclesia. Damnabant matrimoniū Gnostici: Lutherus ipsum solum exclusa virginitate & viduitate laudat : commendat & sequitur omnia hæc Ecclesia. Hic igitur verè Catholicus erit, qui extrema fugiens, mediūque tutissimus incedit.

SEDECI MV M ECCL ES IÆ

INSIGNE: PERPETVVM CONTRA ILLAM omnium hæreticorum & schismaticorum bellum ac impugnationes.

Caput XVI.



Icimus igitur sedecimo illam veram spōsam Christi esse, quę ab omnibus hæresibus quantumvis inter se contrarijs atq. pugnantibus, quantumvis diuersis, semper impugnata sit, atque etiam nunc impugnatur.

Z iij

Docet

Cant : 2.

Cant : 1.

Psal : 128.

Lucæ 2.

Psal : 2.

Docet hoc scriptura: *Sicut, inquit, lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. Filij, inquit, matris meæ pugnaverunt contra me. Et: Sæpè expugnauerūt me à iuuentute mea, etenim non potuerunt mihi.* Vt enim sponsus eius Christus Iesus signum est illud, cui semper contradicitur, & aduersum quem reges terræ, & principes populorum conspirasse legimus: *Dirumpamus vincula, inquit, eorum, & proijciamus à nobis iugum ipsorum*; ita & sponsa eius idem illud signum est, in quod omnes omnium seculorum hæreses direxerunt iacula sua: & cuius calcaneo insidiantur omnes: vincula eius dirumpere, iugum excutere volunt. Neque alio certe modo hoc signo vera Ecclesia Dei à falsis synagogis distinguitur, quàm si inter octoaginta illas Regis Salomonis concubinas, ex æquo pudicitiam per omnia simulantes, ita vt eundem habitum, eundem vultum, eundem gestum, & incessum præferant omnes, vnâ illam solam dilectam & vnicam eius, cum omnia similia & communia quodammodo cum cæteris habeat, dignoscere velis; hac vna sola ratione id facile consequi possis: hocq. vnicò iudicio, in eius cognitionem peruenire; vt quam illæ omnes maximè oderint, quam maximè persequerentur, quâ accusent, cum qua nihil commune habere velint, quam omninò ex suo cōsortio exclusam esse cupiant; illam reginâ pudicam, cæteras corruptas & impudicas esse iudices. Vt, quæ cum illis commune nihil habeat: vt, quæ suo pudore illorum impudicitiam conuincat, & coarguat: vt quæ omnes illarum fraudes & insidias aperiat. Cum igitur Romana Ecclesia talis sit, quam omnes hæreses semper impugnarunt, atque etiam nunc impugnant; vt, quâuis in omnibus inter se dissideant, ac secum planè pugnet, mutuóq. sibi oculos confodiant; in hoc solo tamen conueniunt, vt Ecclesiam Romanam, eiusque Pastorem ex-

turbent,

Caput XVI.

183.

turbent, ac suffodiāt, ac planè extinctam esse velint: quod illa salua vigente atque incolume, se omninò stare, iusque suū tueri non posse existiment: planèq. idem faciunt quod Tertullianus gentiles facere solitos esse dicit; vt omnes deos vanos colerent, solum verum illum, qui coelū & terram condiderit, & qui solus, & vnus Deus sit, non solum non reciperent, sed etiam grauitè persequerentur, ac oppugnarent. Recipiunt isti omne dogma mendax, negāt oppugnandum esse, quamuis apertè veritati aduersetur; modò Pontificem Romanum, hoc est, veritatis Iesu Christi custodem, oppugnet: omnia figmenta exosculantur, solam Catholicam fidem explodunt, ac nullum apud se veritati locū relinquunt. Vera igitur Ecclesia, vera sponsa Christi hæc, vel ex eo indicio sit oportet. Illę autem concubine impudicę ac adulterę meritò cenferi debebunt.

DECIMVM SEPTIMVM IN

SIGNE: QVOD SIT CANON ET REGVLA

*omnis veritatis; & quòd ultimò omnes hæretici
ad eam prouocent ac redeant.*

Caput XVII.



Equè illud obscurum est verę Ecclesię decus atque symbolum: eam videlicet veram Ecclesiam esse, quam cæterę omnes, & si eius inimicę sint, & si ab ea dissideant, & si extinctam esse cupiant; pro norma tamen & regula fidei suę habere solent: & quę tanquam Cinosura nautis; sic illa errantibus & fluctuantibus omnibus pro insigni veritatis proposita sit. Si enim quando inter hos ipsos dissensio religionis exoritur,
Augustanos,

*Hereticorum
Transilvani-
en: factum.*

Augustanos, dico, Sacramentarios, Anabaptistas, Arianos, Ebionitas, Samosatenses, & alios, si inter se (quod quidem illis perpetuum est) digladiantur, illi melius sentire, ad veritatemq. propius accedere putantur, minusq. errare, qui ab Ecclesia Catholica minus disceserint. Itaque vbi vel ab ipsa conscientia & veritate conuicti, in extremos absurdosque errores se prolabi vident, dicere solent: Multum iam aberramus: iam, inquit, multum absumus. Vnde obsecro? dic verè, dic ingenuè, dic palam, ne erubescas verum fateri. Ab ea, inquit, fide, in qua nati sumus, quam à maioribus nostris accepimus. Quæ est ista? Non alia certè, quàm Romana. Ac vbi quid veritate & necessitate victi sanare volunt, tum vno & altero passu ad eam Ecclesiam accedunt, ac Catholicum quid restituunt. Quod in Transyluania eos nuper fecisse audimus: vbi quo suos in officio retinent, post reuocatam Magni Stephani Regis pietate in illis regionibus Catholicam fidem, aliquot Sacramenta, atq. aliquot ceremonias Catholicas restituerunt, ac veluti postliminio quodam, vt rem obsoletam, in medium protulerunt. Ita vt si fortè in hac impietatis licentia, in hac vniuersæ religionis perturbatione, in hac omnium hæreseon, quæmodo aliquando fuerunt, resurrectione, Ecclesia Romana, aliæq. Apostolicæ sedes sublatæ essent; certè neque fides christiana qualis sit, neque quò sibi regrediendum, aut progrediendum esset, rectè scirent: neque in tantis erroribus, in quæ impudentes & temerarij per inobedientiã deferuntur, quid agerent, aut quò se referrent, habere possent. Itaque quantumvis eam Ecclesiam oderint, quantumvis interijisse expetunt, quantumvis omnia ornamenta & fortunas illius sublatas esse velint, quantumvis vitam cum sanguine illius exposcant; in hac tamen parte eam laudant, ad illam tanquam tutissimum portum confugiunt, ad illam prouocant, eam solam fundamenta & principia

principia Catholicę religionis conseruasse victi veritate docent. Et, si sani sunt, colere certę, venerari, gratias etiam illi agere debent, si non vniuersam religionem christianam extinctam esse, si salutem animarum suarum conseruare volūt. Fecit hoc vi veritatis coactus primus istorum dux ac vexillifer Lutherus, cuius illud fuit Romanę Ecclesię elogium. *Audio, inquit, & video rebaptisationem a quibusdam usurpari ex eo fundamento, ut in despectum Papę faciant, tanquam hi qui nihil ab antichristo habere velint. Quemadmodum & Sacramentarij propterea merum panem & vinum habere volunt in despectum Papę: arbitantes se hoc pacto rectę subuertere posse Papatū. Profecto friuolum est hoc fundamentum, supra quod nihil boni edificaturi sunt. Hoc enim pacto negare eos oporteret totam quoque scripturam sacram & prædicandi officium: hoc enim totum a Papa nimirum habemus. Et nouam quoq. scripturam sacram nos facere oporteret. Sic & vetus testamentum nos dimittere oporteret, ne quid ab infidelibus haberemus Iudæis. Stultitia est hoc totum. Nam & Christus in gente Iudaica inuenit Phariseorum & Scribarum abusus, non tamen propterea totum reiecit, quod illi habuerunt & docuerunt: Nos autem fatemur sub Papatu plurimum esse boni christiani, imò omne bonum christianum, atque etiam illinc ad nos deuenisse. Quippe fatemur in Papatu veram esse scripturam sacram, verum baptismum, verum Sacramentum altaris, veras clauas ad remissionem peccatorum, verum prædicandi officium, verum catechismum, ut sunt: Oratio Dominica, Decem præcepta, & Articuli fidei: dico insuper sub Papatu veram christianitatem, imò verum nucleum christianitatis esse. Et alio loco: Quod Romana Ec-*

Luth: in epist
ad duos ple-
banos de A-
nabaptis:

Luth: in de-
clarat: quo-
rundam arti-
culorum.

A a

pari que-

pari queat, quam singularem habeat ad eam Ecclesiam
 respectum Deus. Quod si nunc, proh dolor, res habet Ro-
 mæ, ut expediret habere melius: attamen neque hæc, neq.
 alia causa ulla tam grandis est, nec esse potest, ut ab Eccle-
 sia illa separatio, aut discessio ulla fieri debeat: Imo quò pe-
 ius res ibi habet, tantò magis accurrendum & adhærendū
 est. Per separationem enim & contemptum non fit melius:
 Nec dimittendus est Deus propter Diabolum, nec vitandi
 reliqui boni, propter turbam prauam; imo propter nullum
 peccatum aut malum, quodcunque excogitari aut nomina-
 ri potest, debet rescindi charitas, nec spiritualis unitas di-
 uidi: Charitas enim omnia potest. Hæc Lutherus. Itaque
 cum antea Summum Pontificem Antichristum dice-
 rent, Romanam autem sedem Babilonem magnam, quæ
 à vino iræ fornicationis suæ potet omnes gentes, meretri-
 cem magnam, quæ sedeat super aquas multas, cum qua
 fornicati sunt reges terre, impudenter appellarent, vbi A-
 nabaptistæ germana istorum soboles ac viperorum geni-
 mina, contra hos ipsos magistros suos illud intulissent: Si
 Papatus pro eo, atque apud vos Augustanos, atque Cal-
 uinistas didicimus, Antichristi sedes est, à quo nihil synce-
 rum & integrum in doctrinæ veritate promanare possit, &
 quem omnia iura diuina subuertisse confidenter clauitatis:
 nec dogma quoque de diuinitate Christi summæque Trinita-
 te, quod altas in Papatu egit radices, & quod à nullis alijs
 acrius defenditur, verum esse potest, pro quo hic ipse quem
 vos dicitis Antichristum tantopere depugnat. Qua eorum
 oratione permoti, coacti sunt retrocedere, illamque glo-
 riosam ad omnes gentes & omnia secula sedi Petri pali-
 nodiam occinere. Eos quidem qui Christi gloriam & di-
 uinitatem tuentur Antichristos esse non posse, sed illos
 potius qui eam oppugnant mereri hoc nomen, in prole
 suam conuicium referentes, coacti sunt dicere. Quod si
 inimici homines tantum vel inuiti Ecclesiæ Catholicæ tri-
 buunt,

buunt, quantò magis reges atque principes christianos portum hunc veritatis & sinceritatis tueri oportet; si & seipfos & populos sibi subiectos seruare, certissimòsque exitij scopulos declinare volunt, in quos omnes inciderint illi; quibus hæc cinosura veritatis occiderit, ac de medio conspectu sublata fuerit. Verùm nos nomen Ecclesie vsurpamus tantum, omnia autem in detrimentum & dedecus ac deformationem eius facimus, obsequiumque nos facere Deo arbitramur, si res nostras ex illius infelicitate & miseria augeamus; ideo in quo loco res christiana constiterit ipsi videmus, & paulò post etiam atque etiam vehementius experiemur.

DECIMVM OCTAVVM INSI-

GNE: QVOD DEVS ORDINAVIT EX EIVS
ore audire gentes Euangelium & credere.

Caput XVIII.



Siquitur decimum octauum ciuitatis Dei irrefragabile documentum; quod qua ratione isti effugere possint non video. Eam esse veram Ecclesiam Dei, ex cuius ore voluit Deus gentes Euangelium audire & credere, fidemque christianam accipere. *Deus in domibus eius, inquit Scriptura, cognoscetur; psal: 47. cum suscipiet eam. Quoniam ecce reges terræ congregati sunt, conuenerunt in vnum: ipsi videntes sic admirati sunt, conturbati sunt, commoti sunt: tremor apprehendit eos. Ibi dolores ut parturientis, in spiritu vehemente conteres naues Tharsis. Sicut audiuius sic vidimus in ciuitate Domini virtutum, in ciuitate Dei nostri; Deus fundauit eam in æter-*

Act: 15.

num. Neque enim diuina & cœlestis prouidentia noua-
lia sua recens confita, in primis fidei initijs, noxijs spinis,
sentibus, atque tribulis inquinari, ac occupari patere-
tur. Atqui ex cathedra Petri voluit Deus omnipotens
omnes ferè gentes fidem & Euangelium suum discere &
credere: docet hoc D. Petrus: *Viri fratres, vos scitis, quo-
niam ab antiquis diebus Deus in nobis elegit per os meum
audire gentes verbum Euangelij & credere. Et qui nouit
corda Deus, testimonium perhibuit, dans illis Spiritum san-
ctum, sicut & nobis, & nihil discreuit inter nos, & illos, fide
purificans corda eorum.* Docet idem vsq. ad diem hanc
res ipsa. Vt enim Europeos hos nostros populos præter-
mittam, qui ab antiquis diebus omnes ferè fidem chri-
stianam à sede Petri acceperunt, ac edocti sunt, Italos,
inquam, Hispanos, Gallos, Dalmatas, Pannonos, Sauro-
matas, Scythas plerosq. vel eas ipsas Ecclesias, quas nunc
labe sua infecerunt, quis fidem christianam primus do-
cuit? quis primus in eas intulit? an non in Britanniam
quidem Eleuterius per Fugacium & Damianum, in Sco-
tiam Celestius per Paladium, in Tholosatis per Ex-
uperium, in Daniam Agapetus, in Boemiam Stephanus,
in Noruegiam Adrianus, in Bulgariam Nicolaus I. in Ger-
maniã Gregorius II. Pannoniã quidem viniuersam, Mora-
uiã itē, atq. Poloniã, an nō D. Albertus, aliãsq. septentrio-
nis regiones, Episcopi alij, qui in Romanę Ecclesię vnita-
te vixerunt, ad Christū adiunxere? Testantur historię ve-
teres: testantur annales earum gentium: quo tempore,
quo anno, quo Summo Pontifice, per quos, & à quibus
aliqua prouincia religionem christianam suscepit. No-
stro tēpore noui orbis gentes in ōnibus ferè partib⁹ mū-
di, & in oriente quidem Malaca, Gōá, Comorino, in Occi-
dente vero America, in Septentrione Iaponia, in Meridie
Brasilia, Maronitę, Ætiopes nonnulli, cæteræq. ferè innu-
merabiles insulares nationes, vnde quæso fidem & reli-
gionem

gionem in ore oculisque nostris in dies accipiunt ? vnde prædicationem verbi, vnde sacras cerimonias, ritusque vniuersos accersuerunt; nisi ab hac eadem Romana fede ? Hæc clarissima sunt, hæc notissima, hæc negari aut impugnari non possunt. De hæreticis autem illud perpulchrè Tertullianus: *De verbi autē administratione quid dicam, cū hoc sit negotium illis, non ethnicos conuertendi, sed nostros euertendi ? hanc magis gloriam captant, si stantibus ruinam, non si iacentibus eleuationem operentur: quoniam & ipsum opus eorum, non de suo proprio ædificio venit, sed de veritatis destructione nostra suffodiunt, ut sua ædificent. Adime illis legem Moysi, & Prophetas, & creatorem Deum, accusationem, & loqui non habent. Ita sit ut ruinas facilius operentur stantium ædificiorum, quam exstructiones iacentium ruinarum. Adhæc solummodo opera humiles, & blandi, & summissi agunt. Itaque cū quidam ex istis nostro tempore Galli, ad eas gentes conuertendarū earum causa sese contulissent, ibique hæreticum virus ferentes peruenissent; statim ab illis hominibus deprehenso, ac ad vnum trucidati sunt. Neque enim Deus passus est simplicitatem ac teneritatem nouę plantationis suę istorum venenosus doctrinis infici ac inquinari: quo loco, non signis & argumentis, sed sensu ipso vt videmus res demonstratur.*

*Hæreticorum
in conuertendis
gentibus
irriti conatus.*

DECIMUMNONVM INSI-

GNE: OMNIVM ECCLESIA RV M

præsens & præteriti temporis veris-
simum testimonium.

Caput XIX.

Aa iij

DECIMO-



Cant: 6.

Isaie 60.

Isaie 49.

Apocal: 3.

Ecimono illā verā sponsam Christi esse dicimus, cui ceterę omnes pudoris, & honestatis, præminentię itē, & dignitatis, honorificentissimū testimonium reddunt atq. reddiderunt semper. *Una est columba mea, perfecta mea: una est matris suę, inquit scriptura, electa genitricis suę. Viderunt eam filię, & beatissimam prædicauerunt: reginę, & concubinę, & laudauerunt eam.* Vt igitur eas Ecclesias, quarum reges atque principes publicē spectante orbe terrarum, ex eo tempore, ex quo fidem receperunt Christianam, ad sedis Apostolicę pedes obedientiam atque subiectionem suam, iuxta Prophetarum prædictiones, deferunt ac detulerunt semper, prætermittamus. *Et venient ad te, inquit Isaías, cui ui filij eorum, qui humiliauerunt te, & adorabunt vestigia pedum tuorum omnes, qui detrahebant tibi, & vocabunt te ciuitatem domini, Sion sancti Israël. Et, erunt reges nutricij tui, & reginę nutrices tuę, vultu in terra demisso laudabunt te, & puluerem pedum tuorum lingēt. Et scies quia ego dominus, super quo non confundentur, qui expectant eum.* Ecce dabo, inquit Ioannes, de Synagoga Satanaę, qui dicunt se Iudęos esse & non sunt, sed mentiuntur. *Ecce faciam illos ut veniant, & adorent ante pedes tuos, & scient quia ego dilexi te, quoniam seruaſti verbum patientię meę; & ego seruabo te ab hora tentationis quę ventura est in orbem vniuersum, tentare habitantes in terra.* Ad Austrum nos referamus, quantique Australes Ecclesię fecerunt Romanam Ecclesiam paucis videamus. Vbi inprimis inter præcipuas Africę Ecclesias occurrit celebris illa Carthaginensis, quę Numidicis, & Mauritanicis inuigilabat; & qui huic tanta cum laude præfuit fortissimus Martyr Cyprianus: Hic profitetur cathedram Petri, super quem à domino ædificata fuit Ecclesia, principalem esse,

lem esse, unde vnitas sacerdotalis exorta est; cuius fides Apostolo prædicante laudata est, & ad quam perfidia nō possit habere accessum. Et alibi: *Deus vnus est*, inquit, *Rom: 1.*
& Christus vnus, & vna Ecclesia, & Cathedra vna super
petram domini voce fundata. & Aliud altare constitui, aut
Sacerdotium nouum fieri, præter vnum altare, & vnum
Sacerdotium non potest, quisque alibi collegerit, spargit. Idē
ex Concilio plurimorum Sacerdotum, Martiano Arela-
tensi, & legatis, quos in Aphricam vsque miserat, optan-
tibus ad communionem eius admitti, communionis
beneficium denegat: eò quòd Cornelio Papa, in Ca-
tholica Ecclesia, de Dei iudicio & cleri ac plebis suffra-
gio ordinato, profanum altare erigere, & adulteram Ca-
thedram collocare, & contra verum sacerdotem sacrile-
ga sacrificia offerre tentauisset. Idem rursus singulos ex
Aphrica Romam nauigantes, ne cum scandalo vllō na-
uigarent, hortabatur, vt Ecclesię Catholicę matricem &
radicem agnoscerent & tenerent, curabátque vniuersos
collegas suos, hoc est, Numidię & vtriusque Mauritanie
Episcopos, Cornelij Papę communicationem, id est, Ca-
tholicę Ecclesię vnitatem pariter & charitatem proba-
re firmiter ac tetinere. Ne verò Cyprianum duntaxat
nomine priuato ita docuisse quisquam putet, ex vniuer-
sa Lybia, Numidia, & Mauritanij in synodum Cartha-
ginen: coeuntium Episcoporum nomine & sententia, ille
ad Stephanum Papam maximè scribendum, & cum eius
grauitate & sapientia conferendum censuit, quod hoc &
ad Sacerdotalem authoritatem pertineret, & ad Eccle-
się Catholicę vnitatem. Diuo Cypriano, Tertullianus
magister eius (sic enim eundem appellasse, dum eius
exemplaria nocturna versaret manu & diurna, testis est
Hieronymus) suffragatur. *Si Italiae adiaceres, inquit, ha-*
bes Romanam Ecclesiam, unde nobis authoritas præsto
est statuta. Felix Ecclesia, cui totam doctrinam Apostoli
cum san-

*cum sanguine suo profuderunt : ubi Petrus passioni Domi-
 nicæ adæquatur : ubi Paulus Ioannis exitu coronatur : ubi
 Apostolus Ioannes postquam in oleum igneum demersus, ni-
 hil passus est, in insulam relegatur.* Carthagine, Hyppo-
 nem, ubi Episcopum egit Augustinus, proficiscamur, qui
 maximam suam erga beati Petri sedem, id est, Romanā
 Ecclesiam, reuerentiam, & obedientiam nos docebit.
 Libros quatuor, quos contra duas epistolas Pelagianor-
 um ediderat, ad Bonifacij Papæ sanctitatem potissimum
 dirigit examinandos, & emendandos, Apostolicę sedis
 correctioni se, suęque committens. Melchiadem Papam
 christianę pacis filium, & patrem christianę plebis vocat:
 Innocentium obnixè rogat, Apostolicę sedis auctoritatem
 Concilij Carthagenen: & mediocritatis suę decretis, con-
 tra Pelagiū & Celestiū adhibere. Venerabilis Papæ Zo-
 zimi iussu coactū, & Ecclesiastica necessitate ad Cæsā-
 ream in Mauritania se euocatum scribit. Cœcilianum
 Carthaginensem cōtemnere potuisse conspirantē mul-
 tudinem inimicorum Donatistarum, cū se Romanę
 Ecclesię, in qua semper vixit Apostolicę Cathedrę prin-
 cipatus, per communicatorias literas se videret esse con-
 iunctum ait. Stephanum Papam contra Anabaptismum
 ætate Cypriani in Aphrica vsurpatum, scripsisse & præce-
 pisse confirmat. Sanctum Innocentiū Papam de synodi
 Palestinę gestis indicasse, quibus se Pelagius absolutum
 falsò gloriabatur, refert & probat. Apostolat⁹ Petri prin-
 cipatum, cuilibet Episcopatuī præferendum iudicat. So-
 lius Ecclesię Romanę successiones à beato Petro ad suam
 ætatem vsque, vt ingentis virtutis molem schismati Do-
 natistarum opponit. Totius Numidię ad Mileuitanum
 Concilium coacti Episcopi, Innocentium summum Pon-
 tificem demisse precantur, vt magnis periculis membro-
 rum Christi pastorem diligentiam adhibere dignetur,
 & hæreticos Celestium in Asia : Pelagium verò Hieroso-
 lymis con-

Epist: 162.

Epist: 157.

Epist: 162.

Lib: 5. de ba-
ptif: cap. 23.Lib: de pec-
cato Origina-
li. cap. 8.Lib: 2. de Ba-
ptismo. cap. 1.
Epist: 165.

lymis constitutos, autoritate sanctitatis sue, de sanctarum scripturarum autoritate deprompta, cohibeat: alijsque instanter & celeriter prouideat, authore eodem Augustino. Huius & paulò superius nominati concilij *Epist. 92.* Carthaginensis relationes ad Apostolicę sedis antistitem missas, simulq. ab eodem responsiones ad Aphros directas, agnoscit probatq. idem Augustinus, *epist. 106. & lib. 1. contra Iulianum Pelag. & lib. 2. contra Pelagium & Celestium cap. 7.* Aphricanas Ecclesias sequitur Ægyptus, eiusque Ecclesię, in quibus princeps Alexandrina, in qua Origenes ille admirandus eius Catechista, Petro summam rerum de pascendis ouibus traditā, & super ipsum velut super terram, fundatam esse Ecclesiam docuerat, ipsumque meruisse Ecclesię fieri fundamentum. Et ad Zepherinum Romanum præsulem scribit, ideo se Romā iter suscepisse, quòd sibi admodum in optatis esset Ecclesiam Romanam planè antiquissimam videre. Magnus Athanasius, & vnà cum eo totius Ægypti Episcopi, Marcum, sanctę Romanę Apostolicę Sedis, atque vniuersalis Ecclesię Papam nominant: sanctāmque eius sedem, matrem & caput omnium Ecclesiarum agnoscunt: cui cum omnibus sibi commissis, perpetuò se futuros obediētes pollicentur. Alibi Athanasius idem Vrsatij, & Valentis Arianorum antistitem sycophantijs grauiter succenset, quòd ne Liberio quidē Romano Episcopo pepercerint, nulla reuerentia ducti, cuius sedes Apostolica erat, in qua nullius, nisi Dei metus resideret.

Ab austro in orientem progressis adest Basilius Cappadocię & Phrygię Archiepiscopus, qui optat petitq. à Romano Pontifice, res orientis considerare, iudicij sui decretum interponere, & sua autoritate vsum, orientem visitare, diligenti illius examini semetipsum sistere paratus. In tres diuersas sententias de Spiritus sancti diuinitate distractę Ecclesię Orientales, acceptis Episcopi Roma-

ni literis, quibus vnà cum Episcopis occidentis Trinitatem & consubstantialem esse, & gloria æqualem, suadebat, in vnitatem redierunt: singuli rebus ab Ecclesia Romana semel iudicatis acquiescentes. Authore Sozomeno lib: 2. cap: 22. histor. Paulum Constantinopoleos, Aschlepam Gazę, Lucium Adrianopolis, Marcellum Ancyrę Galatię minoris Episcopos, ab improbis & hæreticis sedibus eiectos restituit Iulius Episcopus Romanus, literis ad orientales liberius scriptis, eos a quibus temerè abdicati fuerant grauitè arguens, quoniam Ecclesia Romana (ait Socrates) priuilegium præter cæteras obtinet: atque (adijcit Sozomenus) propter sedis dignitatem, cura omnium ad ipsum Iulium spectabat. Illi licet decreta sua infringi grauitè ferrent, literis tamen suis ad eundem Iulium Ecclesiam Romanam primas apud omnes ferè, vt potè quę Apostolorum schola, & pietatis metropolis iam ab initio fuisset, agnouerunt. Chrysostomus, Theophili, Epiphani, & multorum orientis Episcoporum factionibus sede pulsus & relegatus, Epistola ad Innocentium Papam ipsum obsecrat, vt autoritate sua, acta illorum robur nullum habere decernat; sed eos qui iniquè egerunt, pœnarum Ecclesiasticarum legibus subijciat. Innocentius autem Atticum Chrysostomi loco suffectum supersedere iubet: & Proclum Cizici Episcopum, Constantinopolitanam Ecclesiam tantisper pascere, donec causa perpenderetur. Idemque Arcadium orientis Imperatorem, Eudoxiamque Imperatricē, quos relegationis tanti Doctōris reos comperit, à communione Ecclesię, & sacrorum submouit: ac pœnitentes postmodum absoluit. Interea Anysius Thessalonicensis se Romanę Ecclesię iudicium sequi fatebatur: Antiochenę sedis presbyteri eiusdem disciplinam se agnoscere scribebant, Syriacus Apamæensis Bithinię, Palladius Helenæpoleos, Demetrius Pisinuntis, totius Carię Episcopi, & Mesopo-

Mesopotamię monasteria, nefariam Chrysoſtomi depoſitionem & relegationem execrantes, Romanę ſedis iudicio adhærebant.

In oriente adest Antiochena Eccleſia, quam totius orientis Metropolim fuiſſe, docent ex Latinis Hieronymus, ex Græcis Theodoretus libro 5. capite 2. Et ex Hebræis Hegesippus libro 3. capite 5. Socrates, Theodoretus, Sozomenus vno conſenſu memorię prodiderunt, Flavianum eiufdem ſedis Antiftitem, per legationē precibus Chryſoſtomi & Theophili, Eccleſię Romanę Epifcopo, à quo ob violatum iuſiurandum communionē priuatus fuerat, reconciliatum fuiſſe, & communioni reſtitutum. Eadem, Paulinum Patriarcham lubens amplexa eſt, quòd per Pontificis Romani legatum Luciferum nomine, ſibi traditus & ordinatus eſſet: qui poſtea & ipſe vnà cum Epiphanio & Hieronymo, de rebus Eccleſiaſticis conſulturus ad Romanum Pontificem proſectus eſt. Adest Eccleſia Chalcedonenſis, in qua à ſexcentis Epifcopis illud pro Romana ſede decernitur Leo vniuerſalis Archiepiſcopus, vniuerſalis Eccleſię Papa, vniuerſalis Eccleſię Epifcopus, omnium conſenſu appellatur, actione 3. Poſtea omnem primatum & honorem præcipuum ſecundum Canones, antiquę Romę Archiepiſcopo conſeruari voluit. Adest Nicœna. Hæc communi omnium Epifcoporum nomine, Epiftoſam ad Sylueſtrum ſcribit ac precatur, vt quicquid in tanto cœtu & conſenſu viſum eſſet, oris illius conſortio confirmaretur. Adest ad orientem demū Conſtantinopolitana perpetua quaſi huius ſedis æmula: in hac tamen à duabus œcumenicis ſynodis hæc definiuntur. In prima quidem illud: Conſtantinopolitanę ciuitatis Epifcopum habere oportet primatus honorem poſt Romanum Epifcopum, propterea quòd ſit Noua Roma. In octaua verò illud: Omnes qui-

Actione 16.

Plura de hoc dem honorandos Patriarchas esse, præcipuè tamen Sanctissimum Papam senioris Romæ; nec oportere etiam sententiam dicere in vniuersali synodo, contra summos seniores Romæ Pontifices. In eadem pulcherrimum illud Pij Imperatoris Basilij exauditur de Sedis Apostolicæ auctoritate testimonium. *Neque enim, ut sacratissimus Patriarcha ad proprium regrederetur thronum, imperij mei opus, vel excogitatio facta est; sed multum antè Sanctissimus & beatissimus Papa Nicolaus, quæ circa illum erant certissime discens, synodice decreuit; reddi ei ius proprii throni, & anathema, cum tota sancta Romanorum Ecclesia pronunciauit, contra resistentes huiusmodi consilio ac sententiæ. Hoc autem nos olim scientes, & pauentes anathematis iudicium; promulgari, obsecundare synodico iudicio, Romanæ Ecclesiæ necessarium duximus: & huius rei gratia, reddidimus ei proprium thronum. Et tale quidem omnium Ecclesiarum fuit de Romana Ecclesia iudicium.*

or Canus li. 6.

Locorum communium cap. 7.

Aeneas Syluius li. gestorum, concilij Basiliensis: Cyprian. in exposit. symbo. hæresim nullam Romæ obortam verbis significatibus affirmat Beatus Rhennanus in libro Tertulliani de præscriptionibus hæreticorum.

VIGESIMVM ET VLTIMVM

INSIGNE: APOSTASIÆ, HOC AVTEM
est ab ea defectionis præsentissima, tam publice quam priuatim Dei vindicta.

Caput XX.



Ostremum igitur illud erit regni Iesu Christi insigne, quod magnificè explicat Isaias: *Gens, inquit, & regnum quod non seruiert tibi peribit, & gentes solitudo vastabit.* Hoc autem est, quod regnum quæ gens ab hoc ipso omnium seculorum regno defecerit atque apostatauerit, illique rebelle factum fuerit, illud necesse

necesse fit, aut in manus gentium tradi, aut inter se mutuis diffidijs ac bellis ciuilibus confici, aut fœdo & impotenti muliebri imperio subijci, aut omni cultu, elegantia, splendore amisso; ad extremum in improbum Iudaismum vel Gentilismum suprema cœcitate & dementia percussum deferri. Quod quàm verum sit, res ipsa docet: circumspiciamus obsecro circumquaq., omnesq. partes orbis christiani diligenter consideremus. Quid passa sit vniuersa Asia, quid Ægyptus, quid tota Græcia, videmus.

Ferunt, vbi postrema legatione à Sede Apostolica legatus Constantinopolim pacis & concordie causa venisset, adeò se insolenter homines illos gessisse, vt ne literas quidem Summi Pontificis aspicere vellent. Legatum demum Pontificis tanta iniuria permotum, in princeps templū D. Sophie venisse, ibiq. in summo altari legationis sue literis depositis, Deum obtestatum esse, nihil principem suum prætermisisse, quæ ad pacem & concordiam aliquo modo pertinerent: excusso deinde pedum puluere de templo exiuisse: eodémque tempore summum laquear templi illius ruptum atq. discissum fuisse, noctuq. columnam igneam ex ea vrbe egredi, ac fursum deferri visam: ac modico post interiecto tempore Mahometem Turcarum Imperatorem cū omni vi sua aduenisse; urbemque illam Sedem quondam Imperij vltima expugnatione vnà cum Patriarcha Imperatoréque cepisse. Ita nūc Constantinopolitanus Patriarcha, vbi veteri more à prouincie Episcopis in Patriarcham electus est, ad ianuam Imperatoris præsens sistitur: nec prius in conspectum eius admittitur, quam ab Imperatore quis forte exierit, qui illius aduentum denunciet, licentiámque adeundi accipiat: eo admissus, ad pedes prouolutus, vestem eius exosculatur: datáque fide, acceptis legibus, & conditionibus, iuste & legitime Ecclesiam administran-

Græcia.

di dimittitur. Grauis & miseranda fors & conditio: sed quę insolentiam ac legitimę potestatis contemptum semper quasi consequi solet. Quid nuper passa sit Vngaria, & quid adhuc patiatur, videmus. Quibus motibus, quibus bellis ciuilibus concussa iacet Gallia: quantum sanguinis in ea effusum: quot homines cœsi: inter multa hominum millia vix hominem senem inuenias, tamen profectum est nihil, nec proficietur vnquam. Quid Germania? Num quid præclare ab eo tempore, ex quo ab Ecclesia Catholica defecit, gessit? num aliquos successus secundos per hos annos habuit? num aliquid optatum vidit? Quid Flandria? quę, & qualia nunc patitur mala? an non ipsismet suis manibus quasi succenditur? misero ministerio, ac turpi obsequio, quod de Iudæis dixit Hegesippus, se suis tradit direptoribus, cuius potius, quàm Catholico regi obtemperare parati. Quid Anglia? quid reliquę orbis christiani partes passę sunt? Quā obcausam? Illam certè quam explicat Dominus: *Verruntamen seruiunt Sesac regi Aegyptiorum, vt sciant distantiam seruitutis meę, & seruitutis regni terrarum.*

2. Par: 12.

Psal: 101.

Sed ne nostra quidē hæc Polonia priuilegiū impietatis à Deo accepit: vereorq. ne quāto seriùs in eā animaduertitur, tantò acerbius plectatur: neue istis successibus secūdis ideo altiùs efferatur, vt postea magis deprimatur. Eleuans allisisti me, inquit Psaltes: & ne item suę impietatis, ac illorū insidiosorum & fraudulentorum nominum, ac in exitium regni Christi comparatorum, confæderationū, inquam, cōpositionum, dignas aliquando rependat pœnas: quod tamen omen Deus benignus & misericors procul ab illa auertat. Mitto nūc altera ex parte felicitatem, pacem, & omnē Dei benedictionem illarū prouinciarum, quę Catholicę Ecclesię matri suę plenè adhæserunt, Italię, inquam, Hispaniarum, Bauarię, & reliquarū; de quibus illud præclare cecinit Spiritus sanctus: *Adducentur*

centur regi virgines post eam, proximæ eius afferentur tibi: afferentur in lætitia & exultatione, adducentur in templum regis. Mitto felicissimos successus, gloriam, victorias illorum regum, atque Imperatorum, qui huius cultores ac eius propagatores, & vt Isaię vnico verbo vtar nutritij fuerunt, Constantini, Honorij, vtrique Theodosij, Iustiniani, Heraclij, Caroli: hæc inquam mitto, ne aliquid humanum astruere videar. Domini est enim regnū, & cui voluerit dabit illud. Et, In manu eius cuncti fines terre, datque victorias confugentibus ad se. Si enim omnibus illis, qui vt post Platonem, aut potius ex Platone dicit Tullius, qui patriam conseruauerunt, adiuuerint, auxerint, certus est in cœlo ac definitus locus paratus, vbi beati æuo sempiterno fruuntur: nihil est enim illi principi Deo, qui omnem hūc mundum regit, quod quidem in terris fiat acceptius, quàm concilia, cœtusq. hominum iure sociati, quę ciuitates appellantur: quorum rectores, & conseruatores cœlitus profecti illuc reuertantur: quantò magis, qui vnicam eius sponsam, vnicam hæreditatem eius amauerit, ornauerit, tutatus fuerit, amabitur, ornabitur, omniq. genere bonorum affatim cumulabitur & ipse; scit enim Deus magnificè mutuum facere, ac diligentes se suaque inuicem diligere. Verum hæc hæctenus.

PERORATIO OPERIS.



T hic quidē est filię regis ornat⁹, hæc magnifica insignia, hæc illa varietas, de qua Dauid: *Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato, circumdata varietate.* Hic est character ille Ecclesię à lege & Prophetis, Apostolisq. ac Euangelistis collectus, velut ex multis odoriferis

psal: 44.

Epiph: libro

3. Tom: 2.

odoriferis virgultis, ac medicamentis antidotus bona, vt inquit Epiphanius, ad salutem vtentium præparata ex voluntate Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Neq. tamē hæc iam sunt omnia eius insignia, neque omnia ornamenta, multò enim sunt plura, multò vberiora, quę nostrum tenuem sensum effugerunt, multa tamē & ipsi dū breuitati consulimus prætermisimus; qualia sunt illa: humilitas non ficta, constans disciplina, vitę & crucis Christi imitatio, carnis mortificatio, mundi & diuitiarū contemptus, perfecta sui ipsius abnegatio, ad maiores obedientia: vera item in perferendis martyrijs, non pertinax & maledica, nō furiosa sed læta, amœna, & pro persecutoribus Deum exorans patientia: perseverantia imperfracta: rerum secundarum & aduersarum contemptus, atque tolerantia: inuictum animi robur: & alia eius generis planè infinita, quę nemo rectè enarrare, nemo sufficienter explicare possit, nos pauca hæc ex multis clariora & insigniora, Dei ope & præsidio in medium, pro hac affecta valetudine nostra protulimus. De obedi-

Cyprianus de
vinitate Eccle-
siae.

entia quidem illa scribit magnificè Cyprianus. *An esse sibi cum Christo videtur, qui aduersus sacerdotes Christi facit? qui se à cleri eius & plebis societate secernit? Arma ille contra Ecclesiam portat: contra Dei dispositionem repugnat: hostis altaris aduersus sacrificiū Christi rebellis, pro fide perfidus, pro religione sacrilegus, inobsequens seruus, filius impius, frater inimicus, contēptis Episcopis & Dei sacerdotibus derelictis, constituere audet aliud altare, precē alteram illicitis vocibus facere, dominicæ hostiæ veritatem per falsa sacrificia profanare, nec dignatur scire, quoniā qui contra ordinationem Dei nititur, ob temeritatis audaciam diuina animaduersione punitur. Sic Chore & Dathan & Abiron, qui sibi contra Moysen & Aaron sacerdotem sacrificandi licentiam vindicare conati sunt, pœnas statim pro suis conatibus pependerunt. Terra compagibus ruptis in profundum*

profundum sinum patuit, stantes atque viuentes recedentis soli hiatus absorbit. Nec tantum eos qui auctores fuerant, Dei indignantis ira percussit; sed & cæteros ducentos quinquaginta participes eiusdem furoris & comites, qui coagulati cum iisdem simul ad audaciam fuerant, exiens à domino ignis properata ultione consumpsit, admonens scilicet & ostendens contra Deum fieri, quidquid improbi fuerint ad destruendam ordinationem Dei humana voluntate conati. Sic & Ozias rex cum thuribulum ferens, & contra legem Dei sacrificium sibi violenter assumens, resistente sibi Azaria sacerdote, obtemperare nollet & credere, diuina indignatione confusus, & lepræ varietate in fronte maculatus est: ea parte corporis notatus offense Domino, ubi signantur qui dominum promerentur: peius hoc crimen est, quam quod admisisse lapsi videntur; qui tamen in pœnitentia criminis constituti, Deum plenis satisfactionibus deprecantur. Hic Ecclesia quæritur & rogatur; illic Ecclesiæ repugnatur. Hic potest necessitas fuisse; illic voluntas tenetur in scelere. Hic qui lapsus est, sibi tantum nocuit; illic qui hæresim vel schisma facere conatus est, multos secum trahendo decepit. Hic animæ unius est damnum: illic periculum plurimorum. Certè peccasse se hic & intelligit, & lamentatur & plangit: ille tumens in peccato suo, & in ipsis sibi delictis placens, à matre filios segregat, oues à pastore sollicitat, Dei sacramenta disturbat. Et cum lapsus semel peccauerit, ille quotidie peccat. Postremò lapsus martyriti postmodum consecutus potest regni promissa percipere: ille si extra Ecclesiam fuerit occisus, ad Ecclesiæ nō potest præmia peruenire. Erectū est vexillum veritatis dispersis, portus naufragantibus demonstratus, vrbs fortitudinis Sion, castraq. Dei viuentis, hostē fugientibus, ouile errantibus ouib⁹, stella maris propitia per mare disiectis. Proinde ciuitatem videntes (inquit Epiphanius) ad ipsam festinemus Libro 3. To- sanctam Hierusalem, & virginem Christi ac sponsam, se- mo 2.

Paulo superius.

Ephes. 5.

osaz 2.

Rom. 8.

De unitate Ecclesie.

Ephes. 4.

curumq. fundamentum ac petram, & reuerendam matrem nostram, tempestiuissime & ipsi dicentes: Venite ascendamus in montem Domini, & in domum Dei Iacob, & annuntiabit nobis viam suam. Hic est portus ille pacis serenus ac tranquillus, læticia spirans, cyprum vineæ, & botrum ferens nobis benedictionis, & poculum dolorem nobis exsoluens, quotidie largiens sanguinem Christi, mericū veritatis. Hæc ille. Extra hanc vnicam salutis arcam diluuium est, aque sunt, naufragia sunt: extra hanc corpus Christi esse nemo potest, os de ossibus, membrum de membris eius. Qui in hac non est, ille extra connubium Christi adulteratur: hic ab eius consortio ac coniugio exclusus errat. Et proinde neque ad coniugalem dilectionem, de qua Paulus scribit: *Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret*, pertinet quicquam. Neq. ad illam mutuam in corruptam fidem, de qua Propheta: *Sponsabo te mihi in fide*. Neque ad eam sanctificationem, de qua idem Paulus: *ut eam sanctificaret mundans lauacro aquæ in verbo vitæ*. Neq. ad curam & custodiam: *ut sit sancta & immaculata*, non habens maculam aut rugam, aut quid huiusmodi. Neq. ad illam omnium diuinarum & humanarum rerum cōmunionem, ut sit caro de carne eius, & os de ossibus eius. Neque vltimū ad dotem pretiosam illam, ut sit hæres quidem Dei & cohæres Christi, ius aliquod habet. Quo damno nullum maius, nullum nocentiū, aut esse, aut cogitari potest. *Auelle*, inquit Cyprianus, *radium à solis corpore, diuisionem lucis unitas non capit: frange ramum ab arbore, fractus germinare non poterit: à fonte præcideriū, præcisus arefcit*. Extra hanc Apostolus nemo, Martyr nemo, nemo Confessor, non Virgo, non denique Christianus esse potest. Christi confessor, inquit Cyprianus, nec dici nec esse iam potest, qui Ecclesiam Christi negauit. Nam cum Paulus Apostolus dicat: Propter hoc re-

hoc relinquet homo patrem & matrem, & erunt duo in carne vna : Sacramentum istud magnum est, ego autem dico in Christum & in Ecclesiam. Cum hoc (dicit Cyprianus) beatus Apostolus dicat : & Christi pariter atq. Ecclesię vnitatem indiuiduis nexibus cohærentem, sancta sua voce testetur, quomodo potest esse cum Christo, qui cum sponsa Christi atque in eius Ecclesia non est : aut quomodo assumit sibi regendę aut gubernandę Ecclesię curam, qui spoliavit & fraudauit Ecclesiam Christi ? Hanc quoniam infideles non agnoscunt, iam iudicati sunt : in hac quoniam Iudæi non sunt, cœci & perditii sunt : hanc quia hæretici oppugnant, ideo in tot sectas dissecetas ipsi inter se diuisi sunt : seipsos non intelligunt : palpant tanquam cœci in meridie : ideo quotidie ex errore in errorem transferuntur, ideo ex arena funiculos nectunt, qui nunquam cohærere possunt : ideo omnia humana & diuina frustra perturbant : ideo sanguine & cœdibus complent omnia. Quam nisi cognoscunt, in cuius sinum nisi se conferunt, non si hominum & Angelorum linguis loquantur, non si habuerint prophetiam omnem, & nouerint mysteria omnia & omnem scientiam, non si vniuersam veterem & nouam legem exhausserint, ac deuorauerint, proficient quicquam. Habuerunt hæc veteres hæretici ferè omnia, nihil tamē profecerunt, nihil promouerunt ; caruerūt enim duce & magistra omnis veritatis, caruerunt norma & regula fidei, caruerunt omnis doctrine domina & dispensatrice. Cui qui non credit, ille simul sacre scripture non credit, ille ipsi Christo sponso eius fidem non habet : hic enim Ecclesiam columnam & fundamentum veritatis esse docet : hic sub graui anathematis pœna eam audire ei que parere iubet, per quam ipsos Angelos mysteria fidei nostre cognoscere, docet Paulus : Vt innotescat, inquit, principibus & Eph : 3. potestatibus, in cœlestibus, per Ecclesiam, multiformis

sapientia Dei, secundum præfinitionem seculorum, quam
 fecit in Christo Iesu Domino nostro. In cuius thesauris
 omnem doctrinam & veritatem contineri Irenæus do-
 cet: *Tantæ*, inquit, *ostensiones cum sint hæc, non oportet*
adhuc quærere apud alios veritatem, quam facile est ab
Ecclesia sumere, cum Apostoli, quasi in depositarium di-
ues, plenissimè in ea contulerint omnia quæ sint veritatis,
uti omnis quicumque velit,umat ex ea potum vitæ. Hæc
est enim vitæ introitus, omnes autem reliqui, fures sunt &
latrones: propter quod oportet deuitare quidem illos: quæ
autem sunt Ecclesiæ, cum magna diligentia diligere, & ap-
prehendere veritatis traditionem. Idem sentit Tertullia-
nus: Quærite & inuenietis, sine disciplina rationis interpre-
tentur. Ratio autem dicti huius in tribus articulis constitit,
in re, in tempore, in modo. In re, ut quid sit quærendum,
consideres. In tempore, ut quando. In modo, ut quousque.
ubi statio credendi? ubi expunctio inueniendi? Apud Mar-
tionem? sed & Valentinus proponit: Quærite & inuenietis.
Apud Valentinum? sed & Apelles hac me pronunciatione
pulsauit, & Hebion, & Simon, & omnes ex ordine non ha-
bent aliud, quo se mihi insinuantes me sibi adducant. & ero
itaque nusquam, dum ubique conuenio. Ubi tamen quæri
oportet? Apud hæreticos? ubi omnia extranea & aduersa-
ria nostræ veritati; ad quos vetamur accedere. Quis ser-
uus cibaria ab extraneo, ne dicam ab inimico domini sui spe-
rat? Quis miles ab infæderatis, ne dicam ab hostibus regi-
bus, donatiuum & stipendium captat? nisi planè desertor &
transfuga, & rebellis? Etiam anus illa intra tectum suum
dragmam requirebat: etiam pulsator ille vicini ianuam tun-
debat, etiam vidua illa non inimicum licet durum iudicem
interpellabat. Nemo inde frui potest, unde destruitur. Ne-
mo ab eo inluminatur, à quo cõtenebratur. Quæramus ergo
in nostro, & à nostris, & de nostro. Quos quæ pœna, quis
exitus, quæ supplicia sequantur, discant non ex me tantū,
 sed ex

sed ex vetustissimo Irenæo : *Et hæretici quidem*, inquit, *Irenæus lib. 4. cap. 43.*
alienum ignem afferentes ad altare Dei, id est, alienas doctrinas, à cœlesti igne comburentur, quemadmodum Nadab & Abiu. Qui verò exsurgunt contra veritatem, & al-
teros adhortantur aduersus Ecclesiam Dei, remanent apud inferos, voragine terræ absorpti, quemadmodum qui circa Chore, Dathan, & Abiron. Qui autem scindunt & separant unitatem Ecclesiæ, eandem quam Hieroboam pœnam percipiunt à Deo. Eadem Tertullianus his cōminatur : Qui meminerit futuri iudicij, quo omnes nos necesse est apud Christi tribunal astare, reddentes rationem, in primis ipsius fidei. Quid ergò dicent qui illam stuprauerint adulterio hæretico, virginem traditam à Christo ? credo allegabunt, nihil unquam sibi ab illo vel ab Apostolis eius, de sœuis & peruersis doctrinis futuris pronunciatum, & de cauendis, & de abominandis quid præceptum. Agnoscent suam potius culpam quam suorum qui nos non antè præstruxerunt. Cuius tantę damnationis, adfert causam D. Chrysostomus: Nihil ita Deum irritat sicut Ecclesiæ diuisio: et si in-

numera bona operati fuerimus, non minores tamen pœnas dabimus, quam qui corpus ipsius prosciderunt, si plenitudinem & integritatem Ecclesiasticam discerpserimus. Illud enim lucro quidem factum est totius orbis, tametsi non eo animo, si reprobos illos respexeris. Istud verò nihil vspiam commodi habet, sed plurimum nocumenti. Ista mihi non ad Ecclesiæ primores duntaxat dicuntur, sed & ad subditos. Vir quidam sanctus quippiam dixit, quod audaciam sapere videtur, attamen dixit: Quid autem est illud? Peccatum videlicet istud ne martyrij quidem sanguine deleri. Dic enim, quæso, quam ob causam martyrium subis? An non propter Christi gloriam? Quo itaq. pacto, qui animam pro Christo exponis, Ecclesiam oppugnas, pro qua animam suam tradidit Christus? Audi Paulum ipsum: Non sum, *I. Cor. 15.*
inquit, dignus, ut vocer Apostolus, quoniã Ecclesiam Dei
Cc iij persecu-

Hom : II. in Epist: ad Ephesos.

Libro 3.
Tom : 2.

persecutus sum, ac vastavi illam. Et interiectis quibusdam: Dico & obtestor, Ecclesiam scindere non minus esse peccatum, quam in hæresim incidere. Hanc qui non audit, deterior est Ethnico & publicano, ipso Christo teste. Hactenus ille. Quam quidem pulcherrimam mulierum compellat in hunc modum Epiphanius: Veni de libano sponsa, quoniam tota pulchra es, & macula non est in te, paradisus magni opificis, civitas magni regis, sponsa immaculati Christi, virgo casta, soli uni viro in fide desponsa, illustris & promicans velut matutinus aër ac aurora, pulchra ut luna, electa ut sol, pavor qualis est ab ordinato exercitu, quæ beata prædicaris à reginis, & laudibus celebraris à pellicibus, quæ à filiabus laudaris, ut inalbata, & in dilectum tuum inniteris, quæ unguenta spiras, quæ à deserto ascendis, velut virgula fumi, qui prodit à suffitu mirrhæ & thuris, & de omnibus pulveribus unguentarij, qui dedit sibi ipsi boni odoris fragrantiam, quem conspiciata dixit, unguentum euacuatum est nomen tuum. Propterea iuenculæ dilexerunt te, quæ stas à dextris regis, induta fimbrijs, deauratis variegata, quæ nihil tenebrosum habes, aliquando quidem demigrata, nunc autem pulchra & inalbata: quo in te constitui à negotijs hæreseon, quæ nos præcesserunt, odiosissimis quiescamus, & à tempestuosis earundem motibus quiescamus, & in te sancta mater nostra Ecclesia, & in sancta tua doctrina, & sancta ac sola Dei fide in veritate refrigeremur. Hæc ille.

Sed si tam clara, tam euidentia, tam illustria, huius ipsius nobilissimæ foemine signa & indicia, si hæc ipsa civitas in tam alto monte posita est, si hæc luna, hæc stella, hæc aurora, hic sol, lux denique ipsa tam clara est; cur à tot millibus hominum videri non potest? cur inhumani fratres in gloria positum iustum Ioseph non agnoscunt? cur vbera illa quibus alti & educati sunt refugiunt? cur innocentem Susannam tot probitatis suæ insignia referentem cum

tem cum perditis senibus calumniantur? Cur matrem pulchrae dilectionis & magnae spei non amplectuntur? An quod & istorum oculi extrema praesumptione, inuidia, maleuolentia, tuendarum partium & factionum studio, vincendi cupiditate, & libidine, ambitione, nulli parere consueti animo, errandi praua cupiditate caeci sunt, & hic sol grauem nonnunquam eclypsim, id est, obscurationem & defectionem patitur? Vnde quaso? peruersi nostri mores, nostra incredibilis ambitio, nostra inexplibilis habendi cupido, nostrae foedae libidines, nostrae prostitute simonie & usure, aliaque innumera flagitia hanc ipsam ciuitatem Dei obscurant: huius ipsius solis & lunae, suis tenebris, opacissimaque umbra, lucem ex oculis nostris auferunt. Nam cum haec ipsa ciuitas, ita ut dictum est, sancta, immaculata, sine ruga, sine macula esse debet, & de qua illud Prophetae impleatur. *Et scient in gentibus nomen eorum, & germen eorum in medio populorum: omnes qui viderint eos, cognoscent illos, quia isti sunt semen cui benedixit Dominus.* Talem homines cum non vident velatam ac decoloratam pastorum quidem negligentia, praelatorum supinitate, monachorum perditam ambitione, regum & Principum conniuentia & cupiditate, populorum malitia; agnoscere non possunt. Non obscurum est, quid accusent, quid desiderent, quid tertio quoque verbo appellent, mores, inquam, & vitam corruptissimam nostram. Auferatur modo velamen malitiae a facie eius decora, & exorietur tanquam luna aut sol in meridie: ne conspuamus modo vultum eius, ita, ut cognosci possit: ne velemus faciem eius, ita ut non sit illi aspectus: ornemus eam, pugnemus pro ea, vel saltem non prodamus eam Iudaeorum quidem & Gentilium irrisioni, haereticorum prauitati, ac subuersioni clericorum, & monachorum cupiditati & ambitioni; qui pro eo, quod nudi nudum Christum sequi debebant, lanis eius operiti insolescunt,

insolescunt, ditiores monachi quàm seculares possident opes, sub Christo paupere, quas sub locuplete & fallaci diabolo nō habuerūt, ut suspiceret eos Ecclesia diuites, quos mūdus ante tenuit mēdicos, inquit Magnus Hieronym⁹: Quos quidē homines pulcherrima & verissima similitudine comparat senibus illis, qui pudore innocentissimæ fœminę Susannę quondam, impiē, & insolenter ad suam libidinem abuti voluerunt, vetustissimus Irenæus: cuius

Irenæus lib. 4.
cap. 44.

illa sunt verba. Qui verò crediti sunt quidem à multis esse presbyteri, seruiunt autem suis voluptatibus, & non præponunt timorem Dei in cordibus suis, sed contumelijs agunt reliquos, & principalis confessionis tumore elati sunt, & in absconsis agunt mala, & dicunt: Nemo nos videt: redarguentur à verbo, qui non secundum gloriam iudicat, neq. faciem attendit, sed in cor. Et audient eas, quæ sunt à Daniele Propheta voces: Semen Chanaan, & non Iuda, species seduxit te, & concupiscentia euertit cor tuum. Inueterate dierum malorum, nunc aduenerunt peccata tua quæ faciebas antea, iudicans iudicia iniusta: & innocentes quidem damnabas, dimittebas verò nocentes, dicente Domino: Innocentem & iustum non occides. Haftenus ille. Nulla verò periculosiora, nulla magis lethalia vulnera existimemus, quàm ea, quæ nos ipsi intulerimus. Ut sanguis & vulnera matris nostrę de terra clamet ad Deum ipsum contra nos. Nemo illi magis nocet, quàm malus ciuis, quàm improbus in ea pastor. Viscerum morbus iste est, domesticus hostis, nemo exitiosior proditor quàm ciuitatis custos, aut perfidus castrorum dux: nam de reliquis eius præsuris illud Hilarij verissimū est. Tum

Daniel. 13.

Hilarius.

vincit cum læditur, tum intelligit cum arguitur, tum obtinet cum deseritur, dum persequitur floret, dum opprimitur crescit, dum contemnitur proficit, tunc stat, cum superari videtur, proficit afflictionibus, sanguine martyrum irrigatur, tristitia erigitur, angustia lætatur, ieiunijs reficitur.

Inde cre-

Inde crescit, unde eius numerus deficit, scribit Cassianus :
 Ita igitur in ea viuamus omnes, ut illud de amore & fide
 sua erga sp̄sum liberè profari possit: Ille mihi benignus
 & misericors est, ego illi non ingrata: ille meę liberati-
 oni, ego illius honori: ille saluti meę, ego illius volunta-
 ti: ille mihi & non alię, & ego illi & non alteri: ille meam
 semper audit orationem, ego illius & non alterius vocem
 audio. Verum nos aliquando receptui canamus. Nox
 adest, tempestas ingruit, pyrata vrget, antichristus in fo-
 ribus est, anchorę soluuntur, mare tumet, procellę sæui-
 unt: qui procul igitur à litore absunt, ad uauem festinēt:
 qui in proximo, quamprimū transstros conscendant:
 qui item in naui sunt, in ordinem se componant. Ad re-
 mos naute, ad clauū gubernatores properent. Ac quem-
 admodum quondam Vlysses Syrenum scopulos præter-
 uecturus, ne cantu illarum, vel detineretur, vel in som-
 num resolutus in mare prolaberetur, aures quidem cera
 obstruxisse, seipsum autem malo nauis alligasse dicitur;
 sic & nos veterum doctrina, maiorumq. institutis & ex-
 -emplis, aures nostras ad hæreticorum molles & insidio-
 sas voces obstruamus: funibus autem obedientię ad
 malum nauis huius, quæ est crux Christi, nos firmiter
 alligemus, ut sic aliquando tuti, Deoq. dilecti, sine
 periculo & discrimine, ad portū æternę salu-
 tis & incolumitatis, salui & incolu-
 mes appellere valeamus.

A M E N.

Laus Christo Opt. & Max.

Attendite à falsis prophetis, qui veniunt
ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus
autem sunt lupi rapaces. *Matth: 7.*

STANISLAI SOCO-

LOVII, SERENISSIMI STEPHANI PO-
loniæ Regis, Theologi, pro cognoscendis &
fugiendis falsis Prophetis &
eorum doctrina

Concio.



VX & auctor salutis & incolumita-
tis nostræ Christus Iesus, nullam rem
esse quæ populo christiano magis
noceat, maioreq. studio ac diligen-
tia fugienda sit, quàm falsos prophe-
tas, quos Paulus & reliqua scriptu-
ra, hæreticos appellare solet, maxi-
ma cautione & monuit & docuit semper. Nusquam scri-
ptum legimus: Attendite à Tyrannis, qui vos per varia
tormenta, multiplicesq. cruciatus à recta & firma fide
constantiq. proposito vestro dimouere atque deterrere
conabuntur. Nusquam dictum est: Attendite à Iudæis,
Gentilibusque, qui omnes conatus suos ad vos oppri-
mendo, vestrosq. labores inficiendo relaturi sunt. At
illud grauissimè dici audimus: Attendite à falsis prophe-
tis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus
autem sunt lupi rapaces. Neque verò nudè & simpliciter
falsos prophetas nobis fugiendos esse docet; sed etiam
eius suæ tam diligentis, tam salutaris monitionis dupli-
cem adfert causam. Summam eorum qui fugiendi sunt
astutiam & dolos, *qui, inquit, veniunt ad vos in vestimen-*
tis ouium: & parem astutiæ & versutiæ rabiem & ferocita-
tem, *intus autem sunt lupi rapaces.* Vt enim eos scopu-
los dicebat Magnus ille Nazianzenus, magis nautæ decli-
nare solent, qui sub aquis tecti delitescunt, quàm eos, qui

In vita Basilij

Dd ij

exstant

212. De cognoscendis & fugien:

*Super Lucam
lib. 2. cap. 10.*

exstant & eminent; ita & illi inimici maximè vitandi sunt, qui vt latentes scopuli sub aquis, sic illi sub varijs simulatatum integumentis latent & occultantur: & qui tum demum se produnt, cùm iam nauis fracta, mercèsque disiectæ sunt. Et præsertim, cùm, vt ait Ambrosius, caput petant, iugulum inuadant, vitalibus vulnus infligant, corpore saluo animam occidant: quales inimicos maximè metuēdos esse idem Saluator studiosè docuit semper, atq. nunc item grauissimè & cum magna diligentia monet: *Attendite, inquit, à falsis Prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces.* Idem igitur & nos agamus, ac quis fit hic vestitus ouium, quæ integumenta, sub quibus falsi Prophetæ latere solent, qui item fructus, per quos dignosci possint, paucis ex sacris literis, doctissimorumque virorum iudicijs ad publicam vtilitatem doceamus. Vt vbi eos semel cognouerimus, tandē aliquando amare desinamus. Nemo autem alius hac nostra offēdetur disputatione, nisi is, qui suo prius iudicio, aut hæreticum se esse, aut hæreses sequi agnouerit: quod vbi cognoscet, laqueo contrito liberatus, gratias potius nobis, qui eas pelles lupis exitiosissimis detrahimus aget, quàm vt succensere debeat. Cuius nostri propositi initium à diuini numinis inuocatione capiamus.

Quis igitur hic vestitus ouium, quæ integumenta, quæ tam molles & speciosè pelles, sub quibus falsi delitescunt prophete, Christi quæ oues seducunt, illisque imponere solent? Alij alio modo iudicant: quidam omnem cultum externum, orationes, inquam, eleemosynas, ieiunia, humi cubationes, omnemque eam quæ propalam fit vitæ probitatem & continentiam, & quam æquè boni ac mali simulare possunt, vestimenta ouium interpretantur. Quidam cerimonias, ritusque ecclesiasticos omnes, ea integumenta esse putant. Alijs omnis ille durus ac horrens, vesti-

rens vestitus, quo monachi & Eremitę, ac cæteri omnes, qui mūdo renunciarūt, asperiúsque quoddam, & horridius vitę genus secuti sunt, vtuntur, vestitus, lana, & indumenta ouium videri solent. Verū in re maximi momenti magis serium quid, quódque cum summa causę proprius coniunctum sit, quærendum est. Cuius rei fundamentum illud sit. Omnem hæreticum, teste Hieronymo, hypocritam esse; aliud agentem & aliud simulantem. Omnis porro hypocrisis alieno potius quàm suo vestitu superbe induta incedit: qui est virtutis & honestatis, omniumque eius partium simulatio. Cum igitur hæreticus quisque, ita vti dictum est, hypocrita sit, duplicem itidē habeat vestitum oportet: Alterum cum alijs hypocritis omnia communem: Alterum sibi peculiarem & proprium. Communis cum cæteris vestitus erit omne illud, quod pium, quod honestum, quod cum virtute prima quasi fronte coniunctum apparet; hæc enim omni fictioni ac simulationi fuerunt semper communia: in quibus artibus dici non potest, quantum veteres illi quondam hæretici se exercuerunt, quantum ieiunijs, orationi, quantum omni vitę sanctitati & cōtinentię operam dederint. Nam nunc vt virtute ipsa; ita & omni eius specie ac simulatione hæreses carent, ab eaq. sunt remotissimę. At peculiaris vestitus de quo nobis præsens est institutū quis? Dum totam Scripturam perlustro, dum omnem antiquitatem percurro, dum nostrorum temporum rationem diligenter expendo: non alium hunc profecto inuenio, quàm verbi Dei sacręque scripturę falsam & e-mentitam vsurpationem, qua omnes errores, omnes fraudes, somnia, & nugas, ac deliramenta sua hæretici, vestire ac condire solent. Docet hoc primū veterum pseudoprophetarum exemplum, qui cum aliquid nouum populo persuadere volebant, illis semper abutebantur verbis: Hæc dicit Dominus, hæc dicit Dominus: cum

se illud dicere dominus pernegaret. Quod hoc idem Saluator innuit, cum dicit: Non omnem qui illi dicit: Domine Domine, intraturum in regnum cœlorum; sed qui facit voluntatem patris eius. Hoc est, non omnem illum qui vsurpat & inuocat nomen Domini, eiusque verbis & testimonijs abutitur, aut saluari, aut inter eius veros nuncios reputari, sed illos solos, qui docent & faciunt voluntatem eius. Quod idem D. Petrus clarè docet: *Quem-*

2. Pet: 3.

admodum, inquit, *Paulus frater noster charissimus ostendit in omnibus Epistolis, in quibus sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti & instabiles deprauant, sicut & cæteris scripturas ad suam ipsorum perniciem.* Deprauabant autē vel falsa interpretatione, vel ipsius scripturę inuersione, quorū nunc plena ubiq. sunt omnia. Tantū autē, inquit Tertullianus, veritati obstreperit adulter sensus, quantum & corruptor stylus. Itaque D. Ambrosius, hac plena definitione hæreticos, qui, & quales sint, describit:

Ambrosius
super Episto-
lam ad Titum
cap. 3. Tom. 3.

Hæretici ij sunt, qui per verba leges legem impugnāt, proprium enim sensum verbis legis astruunt, ut prauitatem mentis suæ legis auctoritate commendent. Sciens enim impietas, multum valere auctoritatem legis, fallaciam sub nomine eius componit: ut quia res mala per semetipsam acceptabilis esse non potest, bono nomine commendetur. Nam cū sciant hæretici magnam esse sacræ scripturæ auctoritatem, idē hac ipsa errores suos & deliramenta tegunt, suæque testimonia minus valida, sacræ scripturæ auctoritatibus alligant.

Lirinen: lib. 1.
cap. 36.

Hæc Ambrosius. Quod idem Vincentius Lirinen: prolixius in libro de Antiquitate Catholicę fidei docet: Quid est vestitus ouium? nisi Prophetarum & Apostolorum proloquia, quæ ijsdem quadam sinceritate, agno illi immaculato, qui tollit peccatum mundi, tanquam vellera quædam texuerunt. Qui sunt lupi rapaces? nisi sensus hæreticorum feri, & rabidi, qui caulas Ecclesiæ semper infestant, & gregem Christi quaquā possunt dilacerant. Sed ut facilius in-
cantis o-

*cantis ouibus obrepant, manente luporum ferocia, deponunt lupinam speciem, & sese diuinæ legis sententijs, velut quibusdam velleribus obuoluunt, ut cum quisq. lanarum molliciem præsenferit, nequaquam aculeos dentium pertimescat. Hæc Lirinen. Nemo ex veteribus hæreticis, tam impurus, tamq. à veritate alienus, nemo tam absurdus perditusq. fuit, qui non suum errorem ex his, quas nunc in manibus habemus confirmaret scripturis. Videre hoc licet apud Irenæum, Tertullianum, Epiphanium, cæterosque, qui eorum sententias argumentaq. retulerunt, ac refutarunt veteres patres. Non contentus erat vno & alio sacrę scripturę loco, ad sua confirmanda, Valentinus atque Marcion; nisi vniuersum nouum Testamentum, omnesque Pauli epistolas suis accommodarent sententijs: ac si in opere incrustato & vermiculato, translatis lapillis, ordinęque mutato, ex homine faceret vrsū aut leonem. Quam similitudinē venustissimē ante mille trecentos annos his verbis explicat Irenæus: *Cum igitur talis sit ipsorum doctrina, quam neque Prophetæ predicauerunt, neque Dominus docuit, neque Apostoli tradiderunt, quam de vniuersis iactant se plus alijs cognouisse, ex non scriptis legentes, & quod dici solet, ex arena funiculos nec-tere studentes; ad faciendam fidem, conantur prædictis adaptare, aut parabolas dominicas, aut sermones propheticos, aut dicta Apostolica, quò figmentum ipsorum non testibus carere videatur, ordinem & seriem scripturarum transilientes, & quantum in ipsis est, membra veritatis soluentes. Transferunt enim & transformant, & aliud ex alio facientes, multos decipiunt, per malè compositam dominicorum verborum adaptatorum sapientiā. Quemadmodum si quis Regiæ imaginis pulchræ, ex pretiosis lapidibus fabricatæ à sapiente artifice, subiectam hominis formam soluat, & lapillos illos trasferat & accommodet, ac faciat formam canis aut vulpeculæ, atque hanc malè fabricatam deinde præ-**

*Irenæus lib. 1.
cap. 1. contra
hæreses.*

scribat ac

*Scribat ac dicat, hanc esse Regis imaginem illam pulchram, quam sapiens artifex fabricauit, ostendens lapillos illos à primo artifice probè in regis imaginem compositos; verùm malè à posteriore in canis formam translatos, & per lapillorum apparentiam seducat imperitiores, qui regiae formae notionem non habent; & persuadeat, quod hæc putrida vulpeculae forma sit pulchra regis imago. Ad eundem sanè modum etiam hi anicularum fabulas consuentes, deinde verba, dictiones, & parabolas undecunque detrahentes, adaptare volunt fabulamentis suis eloquia Dei. Hæc Irenæus. Plurimis locis scripturæ, minorem filium patre, demonstrare contendebat Arius. Nestorius, sacram scripturam se primùm & solum intellexisse, & omnes alios, quicunque ante se magisterij munere præditi, diuina eloquia tractassent, ignorasse, solebat dicere. Ita vt Tertullianus alicubi propter eum impudentem sacrarum scripturarum abusum, Euangelium rem sanctissimam librum hæreticorum appellare non dubitauit. Abundè hoc idem docet nostra ætas, quæ cum in sexcentas scissa sit hæreses, in sexcenta schismata, quæ simul omnia vera esse, (cum vna & simplex sit veritatis via,) non possunt: nulla tamen est, quæ non suum sacre scripturæ testimonijs tueatur, alat, & condat errorem. Et eò magis, quò absurdiores, quò exitiores defendit errores, quod in Anabaptistis, Arianis, Ebionitis maximè videre licet. Hic igitur est ille peculiaris pseudoprophetarum vestitus, hæc illa mollia velleræ. Non ieiunat quis, lupus est: vestitus autem ouium ille: *Non quod intrat per os coinquinat hominem; sed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem.* Non orat quis, hic lupus est; vestitus autem: *orantes nolite multum loqui.* Subesse & parere magistratui non vult quis, lupus est: vestitus autem ouium: *Obedire oportet Deo magis quàm hominibus.* Confiteri peccata erubescit quis, lupus est: vestitus autem ouium: *Delicta quis intelligit?* Continentiæ quis rum-*

Matth: 15.

Matth: 6.

Act: 5.

Psal: 18.

quis rumpit vota; lupus est: vestimentum autem ouium: *Matth: 19.*
Non omnes capiunt verbum hoc. Nō reddit quę sunt Cæsaris Cæsari, quę Dei Deo; lupus est: vestitus autem ouium: *Gratis habetis; gratis date.* Baptismum iterat quis; lupus est: vestitus autem ouilis: *Qui crediderit & baptis-* *Matth: 10.*
tus fuerit saluus erit. Minorem patre filium improbè & malitiosè iactat; lupus est: vestimentum autem: *Pater* *Ioan: 14.*
maior me est. In nulla parte pietatis & honesti se exercet; lupus est: vestimentum autem: *Arbitramur hominem* *Rom: 3.*
iustificari fide sine operibus. Pulsat pauperes, damnat innocuos, expilat vicos, & oppida, peregrinos, & mercatores mercibus exspoliatur quis; lupus est: vestitus autem ouium: *Si impius egerit pœnitentiam. &c.* *Misericordiæ* *Ezech: 18.*
Domini multę; sed & cruces latronum plurimę. Hęc igitur sunt illa vestimenta ouium, in quibus ad nos veniunt lupi rapacissimi isti. Neq. tamen ideo, aut reiicienda, aut nō sacrosanctè colenda est sacra scriptura: neq. ob id ad omnes errores conficiendos, omnemq. christianam doctrinam stabiliendam illa minus vtendū erit; sed quemadmodum oues non eam obcausam vellera sua abijciunt, quod his aliquando lupi induti illis insidientur; quin eò magis ea tuentur, atque ab omnibus luporum insidijs defendunt: eodem modo non ob id sacra scriptura, quod hæretici ea ad suum primum, deinde aliorum exitiū abutantur, abijcienda erit; sed eò studiosius, diligentiusque tractanda, cuiusque veri ac synceri sensus peruestigandi. Illud tamen non ignorandum sub his pellibus lupum aliquando delitescere posse: neque statim, vt quis aliquot sacrę scripturę sententias appellare potest, eum sequendum esse; cū hic æquè lupis ac ouibus communis vestitus esse possit. In quo genere hæc nostra tempora ita fascinauit inimicus homo, vt nemo tam absurda doceat, modò Paulum, vel Ioannem laudet; vt non statim illi credamus, quintusque Euangelista quidam esse cen-

seatur: Et hæc ouium quidem vestimenta sunt. *Attende ergò vobis à falsis prophetis, qui in vestimentis ouium ad vos veniunt, intrinsecus autem sunt lupi rapaces.* Quomodo autem veri à falsis dignoscendi sint, quandoquidē ex his pellibus atque velleribus rectē cognosci non possint, statim idem cœlestis magister docet: *Ex fructibus,* inquit, *eorum cognoscetis eos.* Qui autem sunt fructus isti; non idem sentiunt omnes, & res ipsa explicatione maiore opus habet. Nostri temporis hæretici, sed & veteres teste D. Augustino ferè omnes, auaritiam, ambitionem, simoniā, luxum, vsuram, adulteria, ebrietatem, ac reliqua quæ carnem consequuntur vitia, eos fructus esse interpretantur. Quibus vitijs, cū Ecclesiasticum clerum planè dissolutum diffuere primi istorum duces vidissent, inde populo persuadere conati sunt, eos falsos prophetas ex his fructibus cognoscendos esse. Fuit hoc ad vulgus, in cuius oculos tot, & tanta nostrorum hominum incurrebant vitia, argumentum maximè plausibile. His talibusque vitijs infinita irretita est hominum turba: popolare sanè commentum. Dolendūmq. est Christiani mei, vobisq. in primis Sacerdotes Dei, vos tantam contra ordinem vestrum erexisse machinam, illiusque vim in dies magis ac magis immensa cupiditate, ambitioneque vestra, alijs vitijs augere. Hos tamen nō esse germanos fructus, ex quibus veri à falsis Prophetæ dignosci possint, vel hinc facile perspicitur: partim quod vitia hæc cum hypocrisi maximè pugnant: patent enim, & in oculos hominum incurrunt, nec benè cum illo vestitu ouium conueniunt. Nemo vnquam Ario, nemo Photino adulterium, nemo ebrietatem obiecit: facile ab his cauent illi, qui nocentiora venena ferunt: partim quod labes istæ omnium sunt temporum, atque omnis ordinis hominū, siue hæreses vigeant, siue omninò nullæ sint. Quod enim vnquam tempus tam felix, tam beatum fuit, quo his næuis Respub.

uis Respub. caruerit christiana? Itaque carnis potius fructus quàm hæreseos, hæc vitia, scriptura appellare solet.

Manifesta sunt, inquit Paulus, *opera carnis: quæ sunt for-* Gal: 5.

nicatio, immunditia, &c. in quibus & ipsam recenset hæresim. Abundarunt hoc vitiorū genere veteris legis Pontifices & Sacerdotes; nusquam tamē eos scriptura, nusquam ipse Christus dominus, falsos Prophetas esse dixit: Caiphas Simoniacus pontifex fuit, futura tamen verè prædicit: Quid Iudas Scariothes? sed & ipsum Petrum reprehensibilem fuisse scribit Paulus. Verū iam Gal: 5.

hæc sublata esse videtur controuersia. Ita enim isti ipsi, cum plerisque nostrum in pari lance malitiæ constiterunt: æquē improbi, æquē sunt turpes, vt rectē inter se alea iacere possint vter melior an deterior potius. Itaq. vel ipsi non multum iam hunc locum vrgent, cum præsertim illo manifestissimo Christi testimonio conuincantur: *Super cathedram Moysi sederunt scribæ & Pha-* Matt: 23.

risæi; omnia ergo quæcunque dixerint vobis, seruare & facite: secundum autem opera illorum nolite facere. Vel ipsis ergo non repugnantibus magis proprii, magisq. pec-

liares, & quibus veri à falsis dignoscatur Prophete, nobis fructus quærendi erūt. Fructus igitur hæreseon tales sint oportet, quales sunt ipsæ hæreses: quæ cum non ad vnius hominis exitium, & interitum, sed ad totius corporis Christi labefactionem comparatæ sint; fructus etiam similes erunt: qui non singulis noceant; sed ad totius corporis Christi, quæ est Ecclesia Dei, ruinam & desolationem referantur: fructus enim radici per omnia respondere debent: radix totum inficit corpus: fructus igitur similes quærendi sunt. In quibus explicandis, non abutar vestris auribus, nihilq. ex meo priuato adferā sensu: quos ipsa scriptura sacra, quos principes Apostolorum recensent, hos ipse in medium adferam: quos quidem illi non obiter neque aliud agentes; sed studiosè, &

ex instituto, Spiritus Dei instinctu, admirabiliq̃ue rerum futurarū prænotione explicant, ita vt hos tales fructus, vel negare, vel impugnare nemo possit, nisi qui manifestè cum Apostolis pugnare velit, illisq̃ue fidem habere nolit. *Fuerunt*, proponit totum hæc dignoscendorū falsorum Prophetarum argumentū D. Petrus, *Pseudoprophetae in populo, sicut & in vobis erunt magistri mendaces, qui introducent sectas perditionis, & eum, qui emit eos Dominum negabunt, superducentes sibi celerem perditionem: & multi sequentur eorum luxurias, per quos via veritatis blasphemabitur: & in auaritia, fictis verbis de vobis negotiabuntur: quibus iudicium iam olim non cessat, & perditio eorum non dormitat.* Quo tanquam procemio præmisso, eas notas & insignia, ex quibus hi tales homines cognosci possint, iisdem ferè verbis cum Iuda Apostolo textit, eosq̃ue suis verissimis pingit coloribus, ac quæ ratione cognosci possint, abundè docet.

*Iudas in sua
Epistola.*

Isa: 14.

Quorum primus ille est: *Dominationem*, inquit, *cōtemnunt, maiestatem autem blasphemant.* Vt enim primus ille Apostata & hæreticus Lucifer, extrema contra Deum arrogantia elatus, omnipotentis Dei dominationē spreuit, dum ei par per omnia esse vult, simulq̃. maiestatem eius blasphemauit, cum inquit: *Ponam sedem meam in Aquilone, & ero similis altissimo:* sic vniuersa eius propago, & progenies schismatici & hæretici, non illam primā & principem solū, sed etiam hanc secundam & vicariam potestatem, quæ in magistratibus sita est, spernunt, eiúsq̃. maiestatem blasphemant. Nunquā ferè Martinus, nunquam Caluinus, Pontificem Romanum, cuius cathedram Apostolicam sedem, omnis antiquitas sanctissimè nominat, & venerata est semper, nisi Antichristum, nunquam Pontifices, nisi monstra & portenta, nunquam Sacerdotes, nisi ministros & vasa Diaboli, nunquam Reges & principes Catholicos, nisi Pharaones, Tyrannos, & libertatis

bertatis publicæ oppressores appellare solēt: scripta illorū testantur: res negari non potest, nisi planè impudentes esse velint, aut suos authores, quod illis sæpè vñ euenit, non legerint. Et cū authoramentum maiestatis lex sit, quæ Principes magnos & sacrosanctos facit: omnisque eorum dignitas, & autoritas ex legum autoritate, tanquam firmissimo præsidio pendet; idem ipsi legum qui & maiestatis hostes sunt oportet. Hinc illa Ecclesiasticarum primū, deinde ciuiliū legum & sanctionum accusatio: hinc paternarum consuetudinū immutatio: hinc veterum morū abrogatio: legibus enim integris & sanctis conseruatis, neque dominationem contemnere, neq. maiestatem conuicijs proscindere, impunè auderent; quin imò his stantibus & vigentibus ipsi nullo modo stare, nec sese diutius tueri possent. Primus itaque fructus hæreseos hic est, dominationis & maiestatis diminutio, legum autem antiquarū abrogatio, omnisque moris veteris extinctio. Quis hæc docet? Petrus atque Iudas, duo amplissima Apostolici Collegij lumina: *Dominationem, inquit, contemnant, maiestatem autem blasphemant.*

Secundus eius labis, qui ex hoc primo nascitur deterior fructus, inobedientia. *Libertatem, inquit Petrus, promittentes, cū ipsi serui sint corruptionis, à quo enim quis superatus est, huius & seruus est.* Et sanctus Iudas: *Væ & væ, inquit, qui in contradictione Core abierunt.* Quam contradictionē sic exponit scriptura: Core, Dathan, & Abiron, *Nume: 16.* Leuitici generis fratres, qui ad figendū deportandumq. tabernaculum, ac reliqua minutiora cultus diuini munera, erant destinati, Moysē & Aarone Principibus sacrorum, & reip. spretis, in munus & officium Sacerdotale sese temerè ingesserant. *Misit igitur Moyses, ut vocaret Dathan & Abiron, filios Eliab. qui responderunt, non veniemus, &c. Iratusque Moyses dixit ad Dominum: Ne re-*

222. De cognoscen: & fugien:

spicias Domine sacrificia eorum; tu scis quod nec asellum quidem unquam acceperim ab eis, nec afflixi aliquem eorum. Contradictio igitur Core, inobedientia est, affectata libertas est, ac non expectata legitima vocatione, in alieni muneris functionem temeraria inuasio: quæ ex magistratus leuissima æstimatione nascitur. Qui fructus, an nostra hac ætate satis superque his Magistris & Doctoribus non reffloruit? Iubet vniuersalis legitimè congregata synodus quid: reclamationat populus, non faciemus. Iubet Sacerdos: reclamationat laicus, non faciemus. Mandat Rex: itidem subditi, non faciemus. Mandat Dux belli: eodem modo miles, non faciam. Ab his autem maioribus ad minora est profectum: vt neque seruus domino, nec filius patri, neque vxor viro, nec discipulus officinæ magistro, aut parere aut subesse velit: sed facit quisque illud quod bonum in oculis suis esse videtur. Quàm frequens hæc vox auditur: non faciemus, non veniemus, non parebimus, ipsi videtis. Malæ igitur arboris hic secundus deterior fructus est, qui ex legum magistratusque contemptu, ita vti diximus oritur.

Tertio inquit: *Nubes sine aqua, nebulae turbibus exagitatae, quæ à ventis circumferuntur, fluctus feri maris, despumantes suas confusiones: sydera errantia, quibus procella tenebrarum seruata est in æternum.* Quæ nihil aliud designant, quàm omnem tam politici, quàm Ecclesiastici ordinis peruersionem, qui tertius est hæreseos fructus. Quid enim nubibus vacuis magis inconcinnum? quid fluctibus maris procelloso magis incompositum? quid nebulis? quid ipsis syderibus errantibus, quæ nunc huc, nunc illuc temerè feruntur, nunc in his, nunc in alijs partibus cœli conspiciuntur, magis vagum & incertum? Sequitur autem vi & natura sua illos duos hic tertius fructus. Vbi enim nulla est obedientia, vbi nullum maioris & minoris discrimen & differentia, vbi
superioris

superioris & inferioris nulla comparatio : ibi nullus ordo, nullus certus concentus sit oportet. Vt enim quemadmodum in cantu ex dissimilimorum sonorum consensu illa oritur, quæ à musicis harmonia dicitur ; ita ex summis, & infimis, & medijs interiectis ordinibus, rectè & legitimè moderata ciuitas, ordinem & concordiam perpetuò tenet, arctissimum atq. optimum vinculum in repu. incolumitatis. Quod vbi nō est, ibi omnia incerta, omnia vaga omnia fluctuantia multis procellis & tempestatibus agitata passim aguntur & ferūtur. Quod inter istos manifestè fieri videmus. Omnes ferè apud illos sunt Pontifices, omnes Sacerdotes, omnes Reges, omnes belli Duces, omnes Doctores, omnes denique omnia censerī volunt. Qua enim ratione iuris & ordinis æquabilitatem inter se conseruabunt illi, qui sibi mutuę defectionis ex æquo conscij sunt ? qui omnes ab eo quod iustum, quod legitimum, quod cum veteri lege & more coniunctum est pariter recesserunt : quibus propria libido, lex & norma recti & honesti est. In ea igitur rerum omnium confusione, quem tu constantem ordinem inuenies ? quam disciplinam ? quem concentum ?

Quem fructum ille quartus sequitur, quem idem explicat D. Petrus : *Audaces inquit, sibi placentes sectas, non metuant introducere.* Iudas autem : *Murmuratores & queruli, secundum desideria sua ambulantes, os eorum loquitur superbiam, qui se ipsos segregant*, id autem est, factionosi sunt, tumultus cient, publicè pacis tranquillitatem perturbant : Pax enim, vt doctissimis placet, nihil aliud quàm tranquillitas quædam ordinis est. Vbi igitur nullus est ordo, sed potius omnis ordinis peruersio ; ibi pax nullo modo esse potest : rixæ, factiones, dissensiones, inmutuumq. exitium conspirationes, domestici tumultus, bellaque ciuilia, quibus nunc vbique orbem terrarum ardere videmus, succedāt oportet. Istis autem inter se dimican-

micantibus, ac mutuas vires atterentibus, & veluti in utero vnus matris more Iacob & Esau colluctantibus, contra hostes reipu. Christiane præclarum geritur nihil. Opes inimicorum Christi indies crescunt: vrbes, Regna, insulæ, in eorum potestatem succedunt: nihil nostrum vel ioco concupierunt vnquam, quod seriò non obtinuerint: dum isti pro scholæ quæstionibus, quarum finis nullus est decertant, qui pro Regnis, & populis I E S V Christi sanguine quæsitis pugnare potius debebant. Quid enim ab eo tempore, ex quo hæc labes rempu. Christianam occupauit præclare contra hostem nominis Christiani actum est? quid illius Regno quæsitum? quid laudis & nominis gestum? omnia, vt ille inquit, ruunt, & retrò collapfa referuntur: omnis virtus Christiana contuit: sexcenta licet ferantur inter nos pacis fœdera, sexcentæ pacificationes, pax tamen nō est, nec erit vnquam. Quid ita? Pax est tranquillitas ordinis: quæ vbi perturbatur, ibi nulla item pax & concordia, ipsa naturæ vi & æquitate ita concludente, retineri poterit. Multum quidē valent humanæ sanctiones, multum leges, naturam tamen rerum inuvertere & immutare non possunt: *Non est pax impijs, dicit Dominus; & inter superbos semper iurgia. Impij tanquam mare feruens, quod nunquam quiescere potest.* Ita qui pacem inter hæreticos, vel cum hæreticis facere velit; nihil aliud agit, quàm arenam, vt Ireneus dicere solebat, sine temperamento glutinat: quæ nunquam rectè cohæret, nunquam diu in vnitatis vinculo permanere potest: *Neminem enim pacem suam tenere posse, qui pacem Dei repudiavit,* præclare scriptum reliquit Hegesippus: quid ita?

Isaie 48. 57.

Lib. 5. cap. 2.

Obstat & impedit quintus, qui hos quatuor sequitur exitiosus malæ plantæ fructus: *Væ illis, inquit, qui in via Cain abierunt, & in errore Balaam mercede effusi sunt, secuti viam Balaam ex Bosor.* Via Cain extremum quoddam & ir-

dam & irreconciliabile, ex invidia natum odium, in omnemque fratrum exitium conspiracy designat. Via Balaam, populi Dei, eiusque castrorum infestationem, ac omni genere conuicij & maledicti profcissionem significat. Habet siquidem dissidentes in Religione insitum quoddam & peculiare, ab aliisque omnibus distinctum, contra illos qui aliter sentiunt odium: quod & si ad tempus suppressi & dissimulari solet; funditus tamen & radicitus euelli nullo modo potest: imò quo diutius premitur, eò exitiosius erumpere solet: magna enim lis, magnus zelus est religionis. Quærit Iosephus, quæ causa fuerit, cur cum reliquæ omnes gentes secum facile coniungebantur, soli Iudæi nullam firmam & constantem vnquam amicitiam cum cæteris nationibus coluerunt. Reddit non aliam causam, quàm eam ipsam disparitatem & dissimilitudinem sensus de religione cultuq. diuino, odiumq. quod inde manat implacabile; cum Iudæi vnum solum, cæteri omnes infinitos coluerint Deos. Docet hoc idem Dionysius Arcopagita, ac vix non Geometrica ratione demonstrat: *Ut inquit, lineæ quæ à centro remotius à centro discedunt, & numeri ab unitate quæ à centro magis distant, tantò etiam plus ab inuicem separantur, maioreque interuallo absunt; sic homines quò magis à Deo, qui est rerum omnium primum principium, & centrum, omnisq. unionis fons & origo, veraq. de illo opinione discedunt, eò magis à seipsis distant, ac seiunguntur.* Non potest, inquit Bernardus, Deo esse contrarium quid, & sibi met cohærere, aut secum consentire. Nihil inter tales homines in commune consulitur: nihil ad omnium salutem refertur: nulla totius corporis habetur cura: hoc solum vtile est, quod alteri nocet: ex alieno incommodo, sua quisque sibi parat commoda. Et proinde pacem & concordiam illa respub. speret nunquam; quæcunque semel dispares & pugnantes intra sua

Iosephus contra Apionem.

De diuini nominibus ca. 5.

Bernardus li. 5. de consideratione.

226. De cognoscendis & fugien:

fufceperit viscera cultus: frustra impossibilia tentantur, quod nunquam in tanto decursu seculorum fuit: nunc certè vt fieri possit sperandum non est.

Sextus fructus istius mali ab iisdem explicatur Apostolis: *Hi autē quaecunq. quidē ignorant, blasphemant; quæcunque autem naturaliter tanquam muta animalia norunt, in his corrumpuntur.* Quid hoc loco dicit Apostolus, quàm illud, hæreseon blasphemiam, siue conuicium & maledictum perpetuum comitem esse, quod nusquam aliàs inuenies: nam Philosophi, & si nobiscum non sentiunt, & si disparem cultum sequuntur, nostra tamen conuicijs & maledictis non conscindunt. Ita sint duo: Alter Philosophus quis, Auerroem, vel Auicenam sequutus: hæreticus alter, vterque Deum vnum & trinum non confitetur, vterque Christum ex virgine natum negat, vterque sub specie panis & vini, verum corpus & sanguinem Christi contineri nullo modo credit. Hoc tamen inter illos interest, quòd alter disputatione contentus, non ampliùs progreditur: alter vltra argumenta nephandis blasphemijs inquinat completq. omnia. Quæ illi & qualia in Dei filium, quæ in virginem sanctam, quæ in Sacramenta diuina, Symbola, maledicta conferunt, quibus conuicijs, qua dicacitate perstringunt; pari certè malevolentia cum illis, qui filio Dei in cruce pendenti insultabant quondā: *Si filius Dei est descendat de cruce: Maledictus furor eorum, quia pertinax, & indignatio eorum dura: Non intret anima mea in consilium eorū, & in cœtu eorū non sit gloria mea,* dicebat de simili genere hominum Iacob patriarcha quondam. Nec satis est ipsos ita petulantes, & maledicos esse, hacq. ratione æterni numinis maiestatem lædere; sed illud etiam hac sua procacitate efficiunt, vt nomen excelsum Dei, nomen Iesu Christi, eiusque Sacrosanctę religionis malè vbique audiat in gentibus, per quos, inquit D. Petrus, via veritatis blasphematur.

Genes. 49.

spematur. Quis enim ex his qui foris sunt, eā admiretur religionem, quis laudet, suspiciat, & non potius damnet ac derideat, quæ in tot hæreses, in tot dissidentia schismata sit distracta, & quæ de suis sacris & mysterijs tam maleuole, tam petulanter, tam impudicè sentiat & loquatur? Non modò igitur his istorum moribus ad lucem veritatis infideles non redeunt, sed magis in suo errore tenebrisque confirmantur. Ad quos enim potius in tanta sententiarum varietate se conferant, aut quomodo illos sequantur, qui ipsi ubi certò defigant pedem nō habent. Ita vt planè portas vniuersæ salutis omnibus gentibus, selectis ac dissidijs suis, vita & moribus inquietis & dissidentibus suis obstruxisse videantur. Et, vt quondam Pilatus Christum ad illudendum, conspuendum, flagellandum, ac omnibus contumelijs diuexandum cohorti tradidit; ita nunc hæreseō ac schismatum magistri, eundem Christum, eiusque vnicam sponsam Ecclesiam, iisdem gentibus, vt denuò flagelletur, conspuatur, ac varijs probris contumelijsque ipsi illudatur, exponunt: nullo vnquam tantum scelus dignè expiaturi æuo. Assūme domine cœlum, pro sponsa tua, & pro nomine sancto tuo.

Septimus hæreseon fructus ille est, gratiam Domini nostri Iesu Christi transferre in luxuriam, quod idem ipsi docent Apostoli. *Subintrauerunt enim quidam homines, qui olim perscripti sunt in hoc iudicium impij, domini nostri gratiam transferentes in luxuriam, delicijs affluentes, in conuiujs suis luxuriantes vobiscum.* Vt enim veterator ille paradisi serpens, eam prolixam & liberalem munificentissimi parentis beneficentiam, qua in omni honeste voluptatis & deliciarum vsu primos nostros constituerat parentes, in exitialem transferre voluit luxuriam atque insolentiam; ita vt nimia petulantia & fastu, eius suasu contra parentem suum elati, Dij planè effici voluerint: sic isti crucis Iesu Christi, vulnerumque eius, mor-

228. De cognoscen: & fugien:

1. Pet: 2.

Galat: 5.

tis & sanguinis liberalissimè in pretium & ablationem totius mundi in ara crucis effusi, gratiam volunt transferre in luxuriam; non tanquam exemplum imitationis crucem & mortem Christi habentes, sed quasi velamen malitię prætendentes, vt dicebat Petrus. Quod ne fieret diligentissimè suos monet Galatas Paulus: *Vos in libertatem vocati estis fratres; tantum, ne libertatem in occasionem carnis detis.* Laudent quantum velint in primis suis initijs hæretici omnem vitę continentiam & sanctimoniam, laudent castimoniam, Catharos Angelicos, Apostolicos Apotacticos, id est, selectos more veterum Gnosticorum, Marcionistarum, Valentinianorum, sese superbè appellent; ad vltimùm tamen, omnem Dei gratiam transferunt in luxuriam. Notum est, in quam fœdas, ac planè infandas libidines, prioris sæculi hæretici ad extremum præcipitabantur: sed & nostri, ieiunia primum, vigiliis, cilicia, humi cubationes sustulerunt: virginitatem, tanquam rem Deo & naturę aduersam & inimicam, reiecerunt: claustra monasteriorum, ac vota suscepta pudicitię perfregerunt, Polygamiam laudarunt. Vltimò Adamismus quidam turpis & nefarius apud quosdam inductus esse dicitur. Sic hæresis, gratiam Dei transfert in luxuriam.

2. Tim: 2.

2. Tim: 8.

Octaua demum tantę pestis proles est, perpetuus in deterius profectus. Hunc fructum Paulus ad Timotheum scribens, sic explicat: *Semper, inquit, discentes, & nunquam ad perfectionem cognitionis peruenientes. Mali autem homines & seductores, proficient in peius; errantes, & alios in errorem inducentes.* Et paulò post: *Iniquitas autem eorum proficit in peius, quorum sermo serpit tanquam cancer.* Mille quingentis septuaginta octo annis, res Christiana in dispensatione legitime potestatis, inter tot persecutionum fluctus, inter tot feri ingenij, & lingue impugnationes, inter tot hæreses & schismata, inter v
gra &

gra & intemerata mansit : Articuli fidei, sacramentorum dispensatio, libri sacri, eorumque interpretes, Canones, Concilia, Patres, Cerimonie, sacra, ordines, ordinumque functiones, incorrupta immutataque manent. Sexagesimus vix intercessit annus, ex quo isti noui dispensatores in eam inuaserunt possessionem, & iam vix reliquias eius, quod à nobis acceperunt depositi, ruentur. Sic prophanata, sic conculcata, iacent omnia. Dum hoc quidem anno eam inficiunt religionis partem, alio aliam, & iterum aliam; donec totum fidei & pietatis corpus hic lethalis absumat cancer. Vnde cæptum sit videtis, & quo profectum. Quorsum illa aqua lustralis, quorsum indulgentie, quorsum purgatorij ignis euasit : auctores ipsi vix sua recognoscunt dogmata. Neque verò in peius proficiunt tantum, sed in quo maximè admirari licet, summam diuinæ potentie in hominum malitia & curiositate vindicanda vim, planè in contrarios recidant sensus. Quantum fidei vim & amplitudinè, supra quam etiam necesse fuit, extulerint quondam, nemo est qui ignoret. Nunc ipsi, vel penitus nihil credunt, vel in omni parte fidei sensum & experimentum quærunt : iamque inueniuntur nonnulli, qui in solis bonis operibus, cum Pelagianis, totam salutis rationem repositam esse putant : Verbum Dei, Euangelia, Paulique scripta, quibus laudibus in cælum sustulerant, scimus : nihil detrahendum, nihil apponendū esse, quàm sanctè & religiosè cauebant. Nunc Moyse multis placet; Christus, eiusque Euangelium, displicet: nouum testamentum, recens quedam & nuper excogitata res esse videtur; veterem legem & antiquitate, & iudicio omnium gentium longè plus valere: quomodo omnes illi sentiunt, qui noui Iudaïantes dicuntur. Quid de Sacramentorum vi integritate, veritate, sanctitate, frequenti vsu quàm præclara, ut quidem videbantur, à primis suis initijs tradebant?

Nunc, vel nuda quædam & egena elementa esse putant, vel penitus nulla. Maledictum illum esse dicebant, qui confideret in homine, quæue carnem poneret brachium suum: nunc non minima pars illorum nudum & simplicem hominem IESVM Christum, ut quidem illi impiè blasphemant, gravissimo idololatriæ delicto obnoxij, colunt & venerantur. Totum certamen, pro gloria, laude, maiestate Iesu Christi, se suscepisse prætendebant. Nos hostes & proditores cultus ac nominis eius, tertio quoque appellabant verbo. Nunc illum, quem Pater glorificavit, & in quo summam splendoris gloriæ suæ collocatam esse voluit, ita, ut qui non honorificet filium, non honorificet & patrem, infra Angelicam etiam constituunt sortem: ac ne ex virgine quidem natum, Mahometanis in ea parte longè deteriores, confiteri volunt: sic facta sunt illis, iuxta prædicationem Petri, posteriora deteriora prioribus. Quàm dissimilia & pugnantia vltima primis, videtis: quæ tamen omnia eò peruentura, iam tum à principio illis à Catholicis viris ad vnguem planè omnia prædicebantur. Vnde igitur tanta mentis cœcitas? unde hæc amentia? *Descendit Dominus, & confundit linguas & sensus eorum, ut non audiat unusquisque vocem proximi sui; ac ne suam quidem, quam primò constanter tuebatur, & pro qua fortissimè decertabat.* Docet sacra scriptura, singulis Ecclesijs singulos angelos ad earum regimen & gubernationem, ac custodiam, præfectos esse: quas ubi iusta & æqua voluntate Dei peccatisque hominum deseruerint: eas omnibus ignitis telis spiritualium potestatum patere, ac ex errore in errorem prolabi: quos hæresibus ac schismatibus fugari, ipsasque Ecclesias relinquare, testis est gravissimus auctor Hieronymus: quod nunc istis evenisse, dubitandum non est. Verè igitur sermo illorum serpit tanquam cancer, errorque in principio parvus, in exitu infinitis partibus crescit, nec
 primum

primū consistet, quam res ad eos redierit, quibus dictum est: *Qui vos audit, me audit: qui vos spernit, me spernit.* Et qui illud verē usurpare possint: *Sic nos existimet homo, ut ministros Dei, & dispensatores mysteriorum Dei.* Ex quo pessimi profectus malo, alia miserabilis & funesta nascitur calamitas; conscientię scilicet perturbatio, mentisq̃ue inconstantia; cauteriatam, inquit Paulus, habentes conscientiam: quod perplexitatem quandam, & fluctuationem, ac inconstantiam mentis denotat. Dum enim animus, in eo quod summum est, & in quo vitę & felicitatis quasi cardo constitit, nullum certum modum, nullum finem, nullum inuenit exitum; ac protuto portu, vbi consistere debuit in maiores æstus, maioraq̃ue naufragia, se in dies deferri videt, nec vsquam tam firmiter agit pedem, quin nouis fluctibus inde non exturbetur: dici non potest, quantum commoueri & perturbari solet, quantum indignari & planē irasci; nullum mare fluctibus, quantum hic animus cogitationibus æstuarum ac in transversum agi solet. Hinc macies: hinc pallor, inedię: hinc vigilię, & nocturnę excitationes: hinc in via, in balneo, ad mensam, in lecto disceptationes, ac perpetuus ad easdem cogitationes recursus: hinc leui ex causa maximę offensiones, & scandala: hinc repetitę consultationes, conuentus, & synodi: hinc vitę & lucis tædium: hinc spontaneę sibi manuum illationes: hinc alię infinite cruces. Cauteriatio enim, membro, nulla pax, nulla quies. Ex qua animi ac conscientię ægrimonia, exoritur metus quidam, & trepidatio; ut metuant, vbi non est timor; fugiant nullo persequente. Virtutis enim viri recta conscientia robur est. Probatum est hoc: nuper aliquoties apud nos, his proximis Tartaricis incursionibus: quid actum, quomodo trepidatum sit, scitis. Non factitarunt hæc, quibus certa & explorata fuit pietatis & religionis suę ratio maiores nostri: qui non nisi cum

Vincen: Liri:
lib. de hares.
cap. 25.

nisi cum dijs, vt aiunt, & sacris, bona conscientia, pro fortissimo clypeo tecti, in aciem & certamina descendere solebant. Quanquam autem hi conscientie tumultus in omni illos perturbent vita, maximè tamen in morte excitantur contrarijs argumentis, in vtramq. partem colluctantibus, assensu autem dubio, & fluctuante, Diabolo, aut tunc omnia in immensum augente; ita, vt vix centesimum ex istis æquo animo mori videas. Quam eorum miserabilem conditionem, Vincentius Lirinensis ante mille annos disertè in hunc modum deplorat: *Et perire metuunt, & redire erubescunt, saucij, semineces, semivivi: quippe qui tantam veneni hauserint quantitatem, quæ nec occidat, nec digeratur, nec mori cogat, nec viuere sinat. Heu miseranda conditio, quantis illi curarum æstibus, quantis turbinibus exagitantur. Nunc etenim quæ ventus impulerit, incitato errore rapiuntur: nunc in semetipsos reuersi, tanquam contrarij fluctus reliduntur: nunc temeraria præsumptione, ea, quæ incerta videntur, approbant: nunc irrationali metu, etiam quæ certa sunt, expauescunt: incerti quæ eant, quæ redeant, quid appetant, quid fugiant, quid teneant, quid dimittant. Quæ quidem dubij & malè penduli cordis afflictio, diuinæ erga se miserationis est medicina, si sapiant. Idcirco etenim extra tutissimum Catholicæ fidei portum, diuersis cogitationum quatuntur, verberantur, ac penè necantur procellis; vt excusa in altum elatæ mentis vela deponant, quæ malè nouitatum ventis expanderant, seseq. intra fidissimam stationem placidæ ac bonæ matris reducant & teneant, atq. amaros illos turbulentosq. errorum fluctus primitus reuomant, et possint deinceps viuæ & salientis aquæ fluentia potare. Dediscant benè, quod didicerunt non benè: & ex toto Ecclesiæ dogmate, quod intellectu capi potest, capiant; quod non potest, credant. Hæc ille.*

Sequitur decimus ille lethalis radicis, lethalior fructus; reli-

ctus; religionis vniuersę, cultusque diuini labes vltimaque ruina. Quem fructum D. Petrus illis verbis explicat: *Uenient, inquit, in nouissimis diebus in deceptione illusores, iuxta proprias concupiscentias ambulantes, dicentes: Ubi est promissio, aut aduentus eius? ex quo enim Patres dormierunt, omnia sic perseverant ab initio creaturę.* Quod quidem sine multis testibus vel res ipsa clarę demonstrat. Nam cum vniuersa fides ac religio Christiana, demonstratione non constet, sensui item subiecta non sit, sed sola fide, consensu, autoritateque nitatur, his sublati, aut saltem labefactati, omnem religionem auferri oportebit. Hac potissimum ratione, versatur quis inter Catholicos, audit argumenta, audit scripturas, confert se idem ad Sacramentarios, eadem omnia inuenit, item ad Anabaptistas, non inferiora, ad Trinitarios, Arianosque, eodem modo. Quę omnia, ex iisdem sacre scripturę ipsiusque rationis fontibus hausta, cum animus infirmus & cauteriatus digerere non possit, magna vndique & rerum & personarum pondera videns, simul omnia cum summo acerbitalis dolore euomit, vniuersamque abnegat fidem, ipsoque infideli deterior efficitur. Ex quo hominum genere, non vnum & alterum, sed plenos vbique videmus versari greges: qui illud palam confiteri non erubescunt, se quid in religione sequi debeant, planę ignorare: omnia illa, quę verissima esse putarunt, falsa & conficta esse: religionis & pietatis nihil pręter speciosum nomen & titulum exstare. Et hęc quidem plurimi propalant, alij porrò qui paulò cautiiores prudentioresque sibi videtur, cum id publicę affirmare non audeant, in corde tamen suo illud cum impijs sæpius occinunt: Non est Deus: quorum numerus & si soli Deo cognitus sit, esse tamen quamplurimos, vita hęc, & mores hominum perditī satis testantur. Euenerat hoc idem Philosophis quondam. Dum enim Reges ac

G g

Principes

234. De cognoscen: & fugien:

Principes rerumpub. Philosophabantur, grauitertunc & serio omnes explicabantur Philosophiæ partes: nihilque dicebatur, nisi quod ex nature ipsius principijs, ac planè visceribus, depromeretur: nihil in medium adferebatur nisi quod ipsam veritatem redolebat: nihil querebatur aliud quàm ipsa veritas. At, posteaquam Philosophia ad homines egentes, vagos, ostentationique deditos, translata est, qui finem eius lucrum potius & quæstum, inanemque gloriam, quàm veritatem sibi proponebant; tunc ad nugas omnia quasdam & ineptias, incredibiliaque paradoxa, quibus stultę plebecule, illi ambitiosi magistri admirabiles videri voluerunt, transferri cœpta sunt. Hinc illa omnia vnū esse cœlum in perpetua quiete manere, terram autē incito cursu agitari, motum in rerum natura esse nullum: hinc niuem nigram, & quid non? Quibus nugis & altercationibus eò res deducta fuit, vt nihil certò sciri aut affirmari posse existimaretur, illique sapientissimi esse iudicati sunt, qui nihil se nec magnum, nec paruum, scire profiterentur. Talis Socrates, talis Carneades fuit. Philosophi ex vrbibus & ciuitatibus eam ipsam ob causam eiekti, planeq. tota Philosophia subuersa fuisset; nisi duo illa sapientię præstantissima lumina, Plato inquam, & Aristoteles, rem planè collapsam serio Philosophando restituisent. Sic nimium altercando, omnis amittitur veritas.

Vltimus est ille, qui hæc omnia obfignat mala, tam exitiosi monstri fructus, vocata in dubium virtutum omnium maxima & sanctissima religione, leges item, morésque antiquos, virtutem, omnéque honestum, in dubium vocari, humanoque potius hæc instituto & opinione, quàm vi & natura sua valere: sicque omnis æqui & honesti habenis solutis, omnique disciplina sublata, à virtute ad vitia, non iam pederentim & lento gradu, sed præcipiti cursu disceditur: sic omnis honesti
alea ia-

alea iacitur. Nam ut firmę & constantis de religione sententię omnis virtus & honestas consequens est, cuius illa mater nutrix, & certissimus custos existit; cuius munera & premia secum portat; cui item decus ac omnem ornatum addit, fidemque & auctoritatem facit. Sic vera & constanti religione labefactata, aut penitus ex aliqua republica sublata, ac quasi in perpetuū exilium acta, comites itidem eius, virtutem, honestatem, disciplinam legum, atque magistratuum auctoritatem, excludi necesse est. Quid enim illum animum potissimum mouebit, quem diuini numinis metus, omnia perspicaci suo oculo intuentis, non mouet? aut quid apud illum sanctum erit, apud quem ea quę prima & summa natura sua meritò esse debeat, locum habent nullum?

Hi sunt igitur illi, quos quærebaramus, hæreticorum proprij & peculiare, non ex nostro sensu & iudicio, ut videtis desumpti, sed ab ipsis principibus Apostolorū nobis traditi, omnium autem temporum exemplis comprobati fructus. Sic igitur rem totam concludamus: si ante septuaginta hos ipsos vel octoginta annos, hi tales fructus in Ecclesia Catholica exoriebantur; falsi erant Prophetę illi, qui Christianam profitebantur doctrinam. Si autem tum in ea negligentia, quam & ipsi videmus, & isti tantoperè accusant, nihil horum orbem vexabat Christianum, nunc autem istis ducibus, eaque tam diligenti scripturarum venditatione, hi fructus, tanquam ex quadam Epimethei Pandora promanant; quid aliud dicemus, quam maiores nostros parum quidem illos diligentes & continentes homines fuisse, falsos tamen Prophetas nequaquam appellari debere: hos autem, prima quidem specie pietatem & veritatem prætulisse; intus autem lupos rapacissimos fuisse? Vultisne vobis in meridie lucernam accendam? Si iudicatum erit in meridie non lucere, hæc ita se non habebunt: si autem hæc

verissima sunt; quid amplius desideratis, in re præfertim tanti periculi? Hi enim fructus, vitam singulorum perturbant, funestaq. labe inficiunt, respublicas euertunt, pietatem & honestatem omnem extinguunt. Eorum tamen fructuum fatores vos suspicitis, ac in delicijs habetis, in manibusq. propemodum gestatis vestris: horum vita, fortunaq. maxime vobis curæ sunt, totq. confœderationibus, tot legum præfidijs, tot Sacramentis, à vobis ita tecta & cõmunita; vt hæc, vel officina ipsa, vltimæq. conditionis homines, Regibus & Magistratibus insolenter obijcere, illisq. suam impietatem tueri nõ vereantur: parumq. est, eius generis homines, quod non puniuntur; sed aliunde etiã accersuntur; sed publicis præmijs ac honoribus prouocantur; sed in ore ipso regum atq. principum, ea semina malorum iacere non erubescunt. Per similesque hæc vestra aula diuurnæ est febris, quæ nunquam ægrum deferere solet, nisi prius aliquod vitium, tanquam signum & monumentum sui, in ægro corpore reliquerit. Sic nos nusquam venimus, vbi non aliquas reliquias eius pestis & contagionis, inter eius loci, & vrbis homines relinquamus. Ac vereor, ne in hac ipsa ab ea labe, Dei munere, integerrima vrbe, aliqua eius pestis semina relinquamus, quæ postea similes pariant fructus. Quæ omnia, cui malo num verbo Dei: num veritati? nequaquam: hæc enim manent in æternum. His nulla malitia humana aut arrogare, aut derogare potest quicquam. Num Ecclesie Dei, & Regno Christi? non item: Hæc enim est columna & firmamentum veritatis, ædificata in firma petra; contra quam ne portæ quidem inferorū præualerunt vnquam. Cui igitur malo? Rebus publicis primum: quarum hæc præsens est ruina, hic certissimus interitus. Regibus deinde ac Principibus ipsis, quibus hæc omnia excedenda sunt, quæcunque isti diuini magistri intriuerint, cæteris denique omnibus, qui his tantis errorum laqueis

is se ca-

is se capi ac irretiri passi fuerunt. Verum dicet quis: hæc quidem de cæteris Sacramentariorum, Arianorum, Anabaptistarum sectis verissimè dici, Augustanæ autem confessioni nequaquam conuenire. Cæterum, placetne meum de Augustana, quod antea nunquam attuli, audire iudicium? paucis accipite. Spero enim vos id, quod ipsa res docet approbaturus. Habet Augustana pelles, vel lera, colorem, longe speciosiora, & ad fallendum magis accommodata, quam reliqua hæc monstra hominum; fructus autem persimillimos, quod ex hac similitudine agnoscite. Solent Plagiarij, qui vel ex litoribus, vel ex oppidis circumiacentibus homines furantur, cum ipsi eorum locorum hominibus suspecti sint, habere quosdam secum, vel ex illis ipsis oppidanis, vel saltem persimili habitu & vestitu adornatos: hos ex nauibus ad oppida vicina dimittunt, ut familiaritate cum illius loci hominibus, atque adeo pueris ipsi inita, eos ex oppidis in solum locum ad litora, tanquam inambulandi causa educunt. Quos ubi primùm illi eduxerint, isti rapiunt, ac in naues coniectos, secum in medios fluctus asportant. Plagiarij sunt persimiles cæteri hæretici: Augustana ipsa, ex hoc est genere hominum insidiosorum, qui similitudine victus, & habitus, homines ex tuto Ecclesiæ Catholicæ sinu in litora, pyratibus obnoxia, deducunt: idque propter eam quam se cum Catholica Ecclesia habere simulant, & qua incautis & simplicibus hominibus facile imponunt, similitudinem & cognationem. Exaudire enim licet illas voces, eandem hanc religionem esse, iisdem principijs & fundamentis initi: in cultu & ceremonijs nescio quid discrepare. Quos ubi semel ex loco tuto eduxerit, hunc Sacramentarius, illum Anabaptista, istum Ebionita, aut Trinitarius quispiam rapit; cum eo que in ipsos certissime perditionis scopulos fugit. Quem enim isti funesti Plagiarij ex Augustanæ sinu non rapi-

238. De cogno: & fugi: fal: pro:

erunt? quē ista insidiosa Syren ex portu Ecclesiastico non
eduxit? aut quis ex istis Augustanam fidem à principio
non laudavit quis sequutus nō est? Habetis veram, vt pu
to, Augustanę formam & imaginem: si hoc idem res i
psa non docet, nolite credere; si autem veritatem dico
vobis, quare non creditis mihi? Attendite igitur vobis à
falsis Prophetis; sed maturè, priusquam hoc incendium
ita augeatur, vt postea nisi vestra ruina extinguere non
possit. Deus misereatur vestri, & hoc tantum
malum, quo tot respub. florentissime
collapsę sunt, à vobis, ceruicibus
que vestris auertat.

Amen.

Laus Christo Optimo & Maximo.

Oretur pro Autore.

Errata sic corrige.

Folio 11. versu 1. vniuersitate, lege vniuersalitate, folio 17. versu 23 pro æqualitatem, lege, æquitatem. fol. 34. ver. 29. leguntur teguntur. fol. 40. ver. penultimo, † creatorem, creaturam. fol. 44. ver. 16. hæreticos demonstrat, lege, hæreticos situm esse demonstrat. fol. 45. ver. 31. solet, solent. fol. 47. ver. 25. agentur, agantur. fol. 55. ver. Quæ quidem talia sint, & notissima omnibus sint, lege, Quæ quidem talia sunt, vt & notissima omnibus sint. fol. 58. ver. 31. alio, alias. fol. 63. ver. 3. † caput aut, lege, caput autem. fol. 67. ver. vltimo, catholicas, catholicos. fol. 84. ver. 3. † honestisq, honestiq. fol. 90. ver. 22. primum, primam. fol. 97. ver. 5. sufficiat, sufficit. fol. 106. ver. 13. quæ, qui. & ver. 14. legerint, legerunt. fol. 109. ver. 11. † aliter, alter. fol. 110. ver. 12. imperatoris, imperatorum. fol. 113. ver. 5. quod in vetustissimorum, quod vetustissimorum. fol. 121. ver. 26. fierit, fuerit. fol. 129. ver. 13. exstruerint, exstruxerint. fol. 134. ver. 7. dilectum suum, vnicum suum, lege, dilectam suam, vnicam suam. & versu 12. posset, possent. fol. 135. ver. vltimo, præcedit, præcedat. fol. 145. ver. 23. omnia, omnium. & versu penultimo, vsurpent, vsurpare. fol. 146. ver. 22. pendet, pendent. fol. 147. ver. 29. varicana, vaticano. fol. 149. ver. 14. consistit, consistunt. fol. 150. ver. 9. suis fundatoribus, suis accepit fundatoribus. fol. 151. ver. 9. verum, veram. fol. 153. ver. 22. permanfuram, permanfurum. fol. 154. ver. 2. † agnoscant, agnoscunt. fol. 160. ver. 21. insigno, insigni. fol. 169. ver. 29. irruerit, irruerint. fol. 184. ver. 16. retinent, retinerent. fol. 199. ver. 6. vtrique, vtriusque. fol. 204. ver. penultimo, Quos quæ pœna, lege, Quos homines quæ pœna.

Rector Officinę Lazarianę Lectori S.

Errata hæc commissæ sunt amice Lector, cum alijs de causis, quas modestiæ causa prætereo, tum quia ego velim nolim, quadam mutandæ vitæ meæ cogitatione auocatus, ac potius abreptus, nec animi, nec otij satis, ad videndos operarios habuerim. Sic nisi affundas oleum, lucernam extinguas. Vale.

